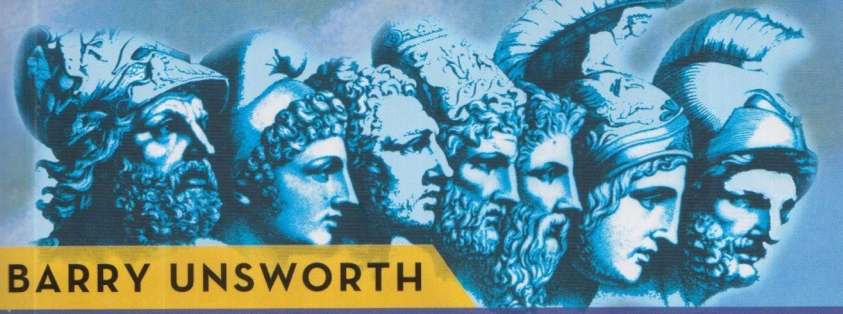

BARRY UNSWORTH

Kralların Şarkıları

ÇEVİREN **PINAR SAVAŞ**

KRALLARIN ŞARKILARI BARRY UNSWORTH

TARİH
içinde
ROMAN
içinde
TARİH

LİTERATÜR
TARİHSEL
ROMANLAR
DİZİSİ

BARRY UNSWORTH

Kralların Şarkıları

ÇEVİREN

PINAR SAVAŞ

KRALLARIN ŞARKILARI
Barry Unsworth

Kitabın Özgün Adı:
The Songs Of The Kings

Çeviren
Pınar Savaş

Yayın Yönetmeni
Abdullah Yılmaz

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Dizi Tasarımı
Yetkin Başarır

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, Mart 2004

Baskı ve Cilt:
Mart Matbaacılık
Tel: (0212) 321 23 00

ISBN: 975-04-0268-5

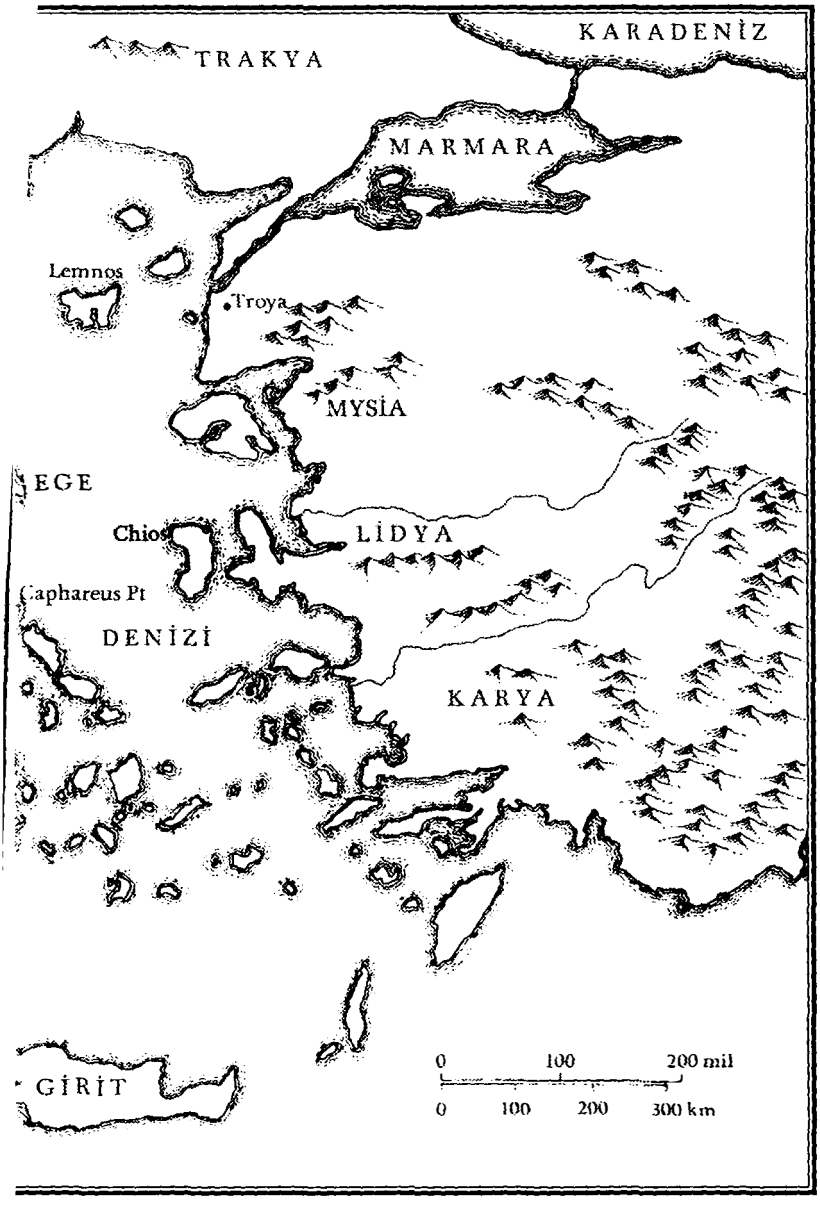
© Copyright 2003 Barry Unsworth

© Copyright 2004, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Kesim Ajans aracılığıyla Literatür: Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

LİTERATÜR
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklâl Caddesi, No: 133 Kat 2 Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120 PBX
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

Sevgi ve teşekkürlerimle
Aira'ya

Troya Savaşı Zamanında Yunanistan ve Anadolu

KARADENİZ
TRAKYA
MARMARA
Lemnos
Troya
MYSİA
EGE
Chios
LİDYA
Caphareus Pt
DENİZİ
KARYA
GİRİT
0 100 200 mil
0 100 200 300 km

Zeus'un Kartalları

I

Bu altıncı geceydi. Gecenin çoğunu uyuyan oğlanın yanına uzanıp, gözlerini kırpmadan rüzgârın sesini dinleyerek, bu münasebetsiz rüzgârı gönderenin kim olduğunu bilememenin huzursuzluğu ve bu nedenle ortaya çıkabilecek başka başarısızlıkların korkusuyla kuşatılmış olarak geçirmişti. Bu saatte esen rüzgârı tanıyordu artık; bir süredir pür dikkat rüzgârı dinliyordu, gergindi; rüzgâr dillerini birbirlerinden ayırt edebileceğini hayal etti: Çıplak kayaların arasından yükselen tiz bir çığlık; aşağıdaki çalıların içinde daha yumuşak, sanki saç tarar gibi bir esinti; çadırlardaysa gevşek çadır bezinin pırpırlanması... Hatta duymak için dikkat kesildiği en küçük sesleri, rasgele hıçkırık ve fısıltıları, otların dalgalanmasını, kıyıdaki çakıl taşlarının yer değiştirirken çıkardıkları hafif çağıldamayı bile ayırt edebiliyordu. Kuzeyden esen, bu mevsimde görülmemiş bir rüzgâr hem donanmayı hem de orduyu Aulis kıyılarına hapsetmişti; askerler her sabah tanrılardan birinin durumdan hiç de hoşnut olmağını bilerek uyanıyorlardı. Fetih hayallerinin uzandığı Troya kıyılarından esiyordu rüzgâr. Altı gün altı gecedir en ufak bir dinme emaresi göstermiyordu, yalnızca sesler değişiyordu. Rüzgâr her haliyle ıs-

tırap çekiyor; öfkeyle patladığında bile sakinleşmek, yumuşamak için yalvarıyordu sanki.

Yedinci günün sabahında, şafak henüz sökerken Agamemnon'un çağrısı geldi. Toplantı zamanını iktidarının doruğunda olduğu günlerde nasıl yapıyorsa öyle belirlemişti: Gün doğmadan hemen önce, rüzgâr hâlâ eser ama geceki azgınlığından sonra biraz olsun sakinlemiş görünürken, Hecate ile Helius arasındaki kavga zamanında, dünya geceyle gündüzün arasına sıkışmışken... Nitekim kendisi de iki arada sıkışıp kalmıştı. Ne çadırın içindeydi ne de dışında; eşikte bir minderin üstünde bağdaş kurmuş, ballı nane çayı hazırlamak için ateşi tutuşturmaya çalışan yarı uyur vaziyetteki yardımcısı Poimenos'u izlemekteydi. Ne giyinik ne de çıplaktı; üzerinde kasıklarını örten bir örtüyle, şal niyetine omuzlarına sardığı pamuklu bir kumaş vardı yalnızca. Bunlar anımsanası ve yorumlanası şeyler: Zamanları ölümlüler değil, tanrılar seçer.

Çağrıyı getiren Başkatip Chasimenos'du. Kral'ın özel muhafızlarıyla çevrili olarak arkadan yaklaşmış, aniden ortaya çıkıvermişti. Öğle üzeri, dövüşten hemen sonra Agamemnon, Apollo'nun rahibi Kalunas'ın, pardon Calchas'ın, çadırında olmasını istiyordu.

Katip bunu söylerken ince, sakallı yüzünde neredeyse hiç rengi yokmuş gibi solgun duran gözleriyle uzaklara bakıyordu. Calchas onun sesinde ve gülümseyişinde o alışıldık gizli aşağılamayı, yapmacık kibarlığı okudu; asıl adını değil, Yunanların ona yakıştırdığı adı mahsus vurguladığını hissetti. Tıraşlı yüzü, örgülü saçları, gözkapaklarındaki rastık bulaşığı, Yunan geleneğine uygun düşmeyen bilezik şeklindeki muskaları da bu aşağılanmadan nasibini alıyordu. Yunanistan'da yerleşik olsa da, bir tapınma merkezi olmayan Asyalı bir tanrının Asyalı rahibiydi o.

Tüm bunlar bakışlarda ve sözlerdeydi; Calchas bir süredir bu türden işaretleri okumakta ustalaşmıştı. Ancak şu da bir gerçekti ki, askerlerin hemen hepsi geceyi açıkta geçirip, üzerlerini ne bulabilirlerse onunla örterlerken, bu türedi kâhine bir çadır bahşedilmişti; çadırını paylaşan ve ihtiyaçlarına yanıt veren bir oğlan vardı; kaba dokunmuş yün bir döşeğin üzerinde uyuyordu, ayrıca yüksek sınıftan olsa bile, bir ulağa hemen yanıt vermesine gerek de yoktu. Kâhini Calchas alâmetleri yorumlamadan Kral'ın bir karar vermeyeceğini ve adım atmayacağını herkes bilirdi.

Chasimenos saray bürokratlarının giydiği uzun kollu tüniğinin içinde, ayakta dikiliyordu. Calchas yanıtını geciktirince yüzündeki gülümseme soldu. "Kral kâhinini huzuruna bekliyor" diye yineledi. Her iki yanında da uzun kılıçlarını kuşanmış, şafaktan hemen sonra, böylesi erken bir saatte katibe eşlik etmek için göreve çağrıldıklarından hoşnutsuzlukları yüzlerinden okunan askerler vardı. Kral'ın bu kadar erkenden emir yağdırması hayra alâmet değildi; bu kötü bir gece daha geçirdiği anlamına geliyordu. Chasimenos'un bu kadar basit bir iş için muhafızlara ihtiyacı yoktu. Aulis'te, rüzgârdan dolayı bekledikleri şu günlerde nedense bir silahlı muhafız alışkanlığı gelişmişti. Agamemnon'un kendisi bile yanında altı muhafızı olmadan adım atmıyordu. Kâhin, "Calchal, Kral'ın önünde hürmetle eğilmekten onur duyar. Kral'ımız çok yaşasın!" dedi.

Konuşurken ateşin belli belirsiz çıtırtılarını duydu ve incecik bir çizgi halinde dimdik yükselen dumanı gördü. Kâhin birden ürpererek bunu kötüye yordu. Bu sükûnet anları tehlikeli ve kısaydılar, orduyu boş yere umutlandırmaktan başka bir işe yaradıkları yoktu. Kral'ın, kâhi-

nine danışmadan şafak vakti çağrısını yaptığı toplantıda da bir tür tehlike seziyordu. Calchas'ın yüz ifadesinden huzursuzluğunu sezmek olanaksızdı. Olaylardan ne kadar etkilendiğini belli etmemeyi, yanıt vermeden önce bir süre oyalanmayı öğrenmişti nicedir.

Bekledi, bir kez yanıt verildikten sonra, ötekinin hemen huzurunu terk etmesi gerekirdi; katibin kâhinden hiç hazzetmediği daha onlar Miken'deyken belliydi. Ama Chasimenos olduğu yerde dikilmeye devam etti; bir süre sonra dostça çıkmasına özen gösterdiği bir ses tonuyla, "Hangisinin kazanacağını düşünüyorsun?" diye sordu.

Calchas nihayet kendine hafif bir şaşkınlık gösterme izni verebilirdi. O sabah iki bölüğün şampiyonları arasında yapılacak düelloda, Lokrisli Stimon'la Boeotialı Opilmenos'dan hangisinin yaşayıp, hangisinin öleceğine dair bir fikir beyan etmesi istenmişti. "Bu konuda hiçbir fikrim yok" yanıtını verdi; bu elbette doğru değildi.

"Opilmenos daha güçlü ve daha fazla dövüş deneyimi var ama söylendiğine göre, Lokrisli çok hızlıymış."

Sesindeki tonlamaya bakılırsa, katibin sonuçtan bir çıkarı vardı. Calchas durmadan ordugâhta dolaşan, onunla bununla sohbet eden, ayaküstü bir sürü söylenti duyan Poimenos'tan askerlerin sonuç üzerine bahse girmiş olduklarını duymuştu; ama silahlarından başka hemen hiçbir şeylerinin olmadığı göz önünde bulundurulursa, ne üzerine bahse girdiklerini anlamak zordu.

Chasimenos hâlâ ağzından laf almaya çalışıyordu; "Tanrı'nın bunu sana bildirdiğini düşünmüştüm" dedi.

Calchas başını salladı, "Yüce Apollo neden insanların kavgalarıyla ilgilensin ki? Ölmek ya da yaşamak, bundan ona ne? İşin içinde biz ölümlülerin bilmediği bir husumet, karşı karşıya geldiklerinde adamlardan birinden ya-

na ağırlığını koymasına neden olacak yapılmış ya da yapılmamış, söylenmiş ya da söylenmemiş bir şey yoksa, tanrılar böyle bir dövüşün sonucunu sakin bir kayıtsızlıkla karşılarlar. Oysa bir tanrıyı, bilmeden de olsa, ihmal etmek tehlikelidir. Tanrı insanı bilgilendirmeden cezalandırabilir."

Karşısındakinin elinde gücü olsa kendisini yok edecek bir düşman olduğunu bilerek, dikkatle konuşuyordu. Kimin muzaffer olacağına dair bir alâmet vardı elbette; ancak bundan Chasimenos'a söz etmek akıllıca olmayabilirdi. Kehanet pek alışıldık türden değildi, bunu kimseye açmamıştı. Kavganın sonucuna gelince, bu Chasimenos'un dövüşle ilgili olarak ayarlayamayacağı tek şeydi işte. Katip yetenekli ve kendini işine adamış bir bürokrattı; titizliği neredeyse bir takıntıya dönüşmüştü; saray hiyerarşisindeki üst düzey konumunu da buna borçluydu. Agamemnon onayladığından beri bu dövüş konusuyla meşguldü; bölüklerin nasıl bir araya toplanacaklarıyla yakından ilgileniyordu; gösteriyi izlemek için sıraya giren müttefik güçlerinin nasıl dizileceklerini, bölüklerin nerede duracaklarını titizlikle düzenlemişti. Chasimenos bazıları çok geride kalmış olan dövüşlerin hemen tümünü anımsıyor, karşılıklı düşmanlık besleyen şehirlerden toplanan askerleri birbirlerinden uzak tutmanın gerçek bir karın ağrısı olduğunu düşünüyordu. Ama sonucu belirleyemezdi; ucunda ölüm olan bir dövüşte kimseye kaybetmesi için rüşvet verilemezdi... "Bizi yerimize mıhlayan bu rüzgâr en güzel örnek işte" diye sözlerine devam etti Calchas, "ceza biz suçumuzun ne olduğunu bile kestiremeden geldi."

Sanki kâhini desteklercesine, rüzgâr aniden hızlanarak esip köpürdü, ateşten yükselen dumanı savurdu,

kamp alanındaki çadırların bezlerini dalgalandırıp, çılgınca çalan davullar gibi çırptı. Muhafızlardan biri sıkıca miğferine yapıştı.

İstediği ipucunu alamayan Chasimenos yeniden eski soğuk tavrına büründü, dişlerinin arasından hırlarcasına, "Croton seninle aynı fikirde değil, o Zeus'un her birimizle tek tek ilgilendiğini, başımıza gelenleri bildiğini söyler" dedi.

"Evet Croton'un bunu söylediğini biliyorum. Bizim Zeus'un çocukları olduğumuzu söyler durur." Calchas durdu, dikkatli olması gerektiğinin bilincindeydi. Zeus Yunan Tanrıları'nın atasıydı, Croton da onun rahibiydi; ordunun içinde pek çok yandaşı vardı. O ve iki müridi sık sık kamp yerinde gezerek tanrılarının gücünü haykırırlardı. "Zeus hepimizin efendisidir!" dedi. "Peki ama farklı malzemeden yapılmışken, nasıl tanrıların çocukları olabiliriz; biz geçiciyiz onlar kalıcı? Bu mantıklı değil, bizler bir mevsim yaşıyoruz, tanrılar sonsuza kadar; elbette bir baba düşüncesi sığınaktır ve herkesin sığınağa ihtiyacı vardır..."

Birden ilginç bulduğu bu düşüncesini geliştirmeye başladı: İhtiyaçla, ihtiyaç duyulan şey arasındaki ilişki. İhtiyaç duyulan şey başlangıçta yalnızca ihtiyaç yüzünden vardır; ama sonra yine bu ihtiyaç nedeniyle gerçek bir varoluşa kavuşur. "Belki de tersi doğrudur" dedi, "belki insanların yegâne varolma nedeni tanrıların bize ihtiyaç duyması."

Chasimenos yorum bile yapmadı, biraz daha dinleyerek oyalanmak da istemedi; topuklarının üzerinde aniden dönerek çadırın yanında gözden kayboldu. İnsanları kendine çekmek için yaptığı bu hareket gülünç olmaktan öteye gidemedi; muhafızlar şaşırdılar ve kılıçlarını becerik-

sizce havaya kaldırarak onun peşi sıra seğirttiler. Yanında muhafızları olan birinin hareketlerini ölçmesi, bir devlet adamı edasıyla davranması gerekirdi; ama Chasimenos sarayın koridorlarında, kendi entrikalarla dolu zihninden başka eşlikçisi olmadan koşuşturmaya alışıktı, her yere muhafızlarla gitmeyi henüz alışkanlık haline getirememişti. Katiple konuşmak da hataydı, hiç konuşmamak da. Calchas'ın sözünü ettiği şeyler doğduğu şehir Apasas'ta ve Kadeş'ten Sardis'e kadar Hatti topraklarında her zaman tartışılan sıradan konulardı; ama belli ki kalın kafalı Mikenliler için fazla soyut kaçıyorlardı. Kâhin onlar için sıradan konuların Mikenli bir katip, yani entelektüel sınıftan bir temsilci için bile ağır kaldığını düşündü. Zekasına ilişkin altından kalkamayacağı iddialar olmaksızın da Chasimenos'un tavırları yeterince düşmancaydı.

Calchas ışık güçlenirken olduğu yerde bekledi; kısa bir süre sonra Poimenos içecek ve yanında buğday ekmeğiyle çıkageldi. Buğday ülkesindeydiler, güneyde verimli topraklar vardı; şimdi, ağustosun sonlarına doğru yani, ekinler toplanıyordu, taburların dolu bir tahıl ambarı bulmak için tarlaların içine dalması yeterli oluyordu. Herkes yöre halkının, Menelaus'un ifadesiyle "vatanseverlikle uzaktan yakından ilgisi olmayan pislikler"in ekinlerini onlardan sakladığını öğrenmişti. Güzel karısı Helena'yı Paris'e –kendi deyimiyle o Asya domuzuna– kaptırdıktan sonra vatanseverlik ve yardımlaşma Menelaus'un dilinden düşmez olmuştu.

Calchas yiyip içerken güneşin ilk ışınları arkasındaki çadır bezini delip geçti; dar alana çıkışıp kalmış geceden kalma kokuları güçlendirdi: oksit, ezilmiş ot, yüne sarılmış bedenlerin uyku kokusu. Gözünün önünde pırıl pırıl gökyüzü alabildiğine uzanıyordu; ufukta alçacık birkaç

bulut kıvrımı yavaşça ancak çıplak gözle fark edilebilen bir hızla hareket ediyordu. Bu rüzgâr göğü değiştirmemiş, fırtınalar getirmemişti. Kâhin bulutların bir araya toplanmalarını izledi ve bir şekil oluşturmalarını bekledi: Bir koyun postuna, bir kuğunun boynuna, belki de bir savaş arabasının ön tarafına dönüşecekti, kim bilir... Zihnini gelecek mesajı algılayabilmek için boşalttıysa da, gökte okunacak hiçbir şey yoktu, rasgele şekillerdi bunlar; dünya üzerindeki hiçbir şeyin rasgele olmadığını bildiğinden bu başarısızlığı yüreğine sıkıntı verdi. Ne bulutlarda ne amberde ne de kuşların uçuşunda onun için bir işaret vardı. Oysa Aulis'e tıkılıp kaldıkları bu günlerde bir işarete öylesine ihtiyaçları vardı ki, Agamemnon onun ağzından çıkacak sözlere bel bağlamıştı; tüm ordugâh, bin tane adam, Yunan ittifakında toplanmış, o güne kadar görülmemiş büyüklükteki bu orduyu sahile mıhyalan; bir o yana bir bu yana sallanırlarken dalgaların alay ederek gövdelerini tokatladığı demir atmış gemileri yerine çivileyen bu rüzgârı kimin gönderdiğini öğrenmek için bekliyordu. Eğriboz Tepeleri'nin önünü kestiği bu korunaklı sularda rüzgârın değişken bir soluğu vardı; kimi zaman boğuk sesli, kimi zaman çığlık çığlığaydı; bazen şimdi olduğu gibi alay edercesine nazik, belli belirsiz bir esintiydi; ancak dağlık burnu dönüp de açık denize çıkar çıkmaz son derece güçlü bir harman dövenine dönüşüyordu; denize açılmaya yeltenen bir gemiyi geriye savurarak, kayalarda parça parça edebilirdi.

Calchas üzerine oturduğu tümsekten gemi direklerini görebiliyordu. Ağustos göğü o kadar parlaktı ki, sallandıkları yerde içinde alev alev yandıkları kendi ateşlerini karıştırırmış gibi görünüyorlardı. Kamp alanının dört bir yanında rüzgârın yalazladığı, içinden güneş ışığı ge-

çen dumanlar görülüyordu artık. Bayırın daha aşağısından, ordunun ana kısmının konakladığı kıyı bölümünden sesler yükselmeye başlamıştı çoktan.

Sıcakla birlikte her yeri kaplayan insan dışkısı kokusu da güçlendi. Üçüncü gün lakabı Büyük Ajax olan ve kendisini pratik bir adam olarak niteleyen Salamisli Ajax, askerlerini uzunlamasına bir hela çukuru kazmaları için örgütlemişti; bayırın sert toprağında kolay bir iş değildi bu. Salamis'in tüm taburları bu işe koşularak vardiya usulü çalıştırıldılar. Bu hem adamları meşgul etti hem de Ajax'ın adaşı ve en yakın arkadaşı Küçük Ajax'a, yani Lokrisli Ajax'a söylediği gibi bir avantaj sağladı: Aylaklık kötü davranışları besler, ortak bir amaç için çalışmaksa morali yükseltir. Onları bölüklere ayırırsın, bir iki kişiyi amele çavuşu olarak görevlendirirsin, kaytaran olursa cezasını vermelerini söylersin ve işte her şey ortada. Ne yazık ki bu projeye karşı duyduğu tüm heyecana karşın Ajax, Aulis'e tıkılıp kalmalarının nedenini unutmuş görünüyordu ve hela çukurunu rüzgâra karşı kazdırmıştı. Bir keçi kadar inatçı olduğu için hatasını itiraf etmiyor, tüm Salamis bölüğünü helayı kullanmaya zorluyor, birini başka yerde dışkılarken yakalarsa hoşnutsuzluğunu belli etmekten çekinmiyordu; herkes bu hoşnutsuzluğun ne menem bir şey olduğunu biliyordu elbette! Zaten Salamis bölüğünün ittifakın en şanslı bölüğü olmadığı konusunda da herkes hemfikirdi. Bu arada koku giderek ağırlaşıyordu. Herkes homurdanıyordu ama ordugâhın üzerine çöken genel bezginlik içinde kimse iriyarı Ajax'a doğrudan karşı çıkmanın bedeli olacak hırgüre hazır değildi.

Bu düşünceler Calchas'ın aklına yaklaşan dövüşü getirdi. Kimin kazanacağını bildiğine inanıyordu. Bir işaret gelmişti; tanrılar dövüşün sonucuyla ilgilendiklerinden

değil, tıpkı gemi direklerini yakmadan alazlayıp geçen bu alev gibi, güçleri insanların yüreklerini sardığı için.

Burada konakladıkları ilk gece, rüzgârın kısa süreli olacağını varsaydıklarından henüz moralleri yüksekken tek başına kıyıda dolaşmış, Lokrislilerin karargâhının yakınından geçmişti. Birinin kaval ve davul eşliğinde ateşin önünde akıl almaz bir zarafetle dans ettiğini görmüştü. Adam kasıklarını örten örtü dışında çıplaktı; bedeni ter ya da yağdan pırıl pırıldı. Ateş çırpınıyor, alevler rüzgârda eğilip bükülüyor, adam da ateşin bu hareketlerini figürlerine taşıyarak kollarını kaldırıp başını çevirerek, ateşin hemen yanında dans ediyordu; kâh sert ve inatçı bir görünüme bürünüyor, kâh ciddi bir gururla aşağı doğru bakıyordu. Öyle usta bir dansçıydı ki, Calchas durdu ve onu seyre daldı; genç adam iki kez ateşin üzerinden atladı, geri döndü; ne sendeledi ne de dansın ritmini bozdu; dansçı sıçrarken yürekleri yerlerinden oynayan izleyiciler heyecanla bağırdılar. Ateş göğe doğru yükseldiğinde Calchas adamın ve yakınındakilerin yüzlerini açıkça seçebildi. Ozan'ı da gördü; biraz ötede oturmuş, lirini dizlerinin üzerine yerleştirmiş, dosdoğru önüne bakıyordu. Calchas bu sahnenin Ozan'a ne anlam ifade ettiğini merak etti, adam neredeyse hiç görmüyordu; dansçının ve ateşin uzayıp incelen figürlerinde ne seçebilirdi ki?

Calchas bir süre daha dansçıyı izledikten sonra yoluna devam etti; ama dansın güçlü etkisinden kurtulamadı. Hemen ardından Lokrislilerle Boeotialılar arasında bir münakaşa patlak verdi ve çıkan kavgada ciddi bir şekilde yaralananlar oldu. Omzundan bıçaklanan bir adam sakat kaldı. İnsanların zihinleri bir şeyle meşgul olmadığında böylesi olaylar kan davalarına yol açar; kan davaları da bir kere başladı mı, Yunan şehirleri arasında bulaşıcı bir hastalık

gibi yayılır. Her iki taraftan da aceleyle şampiyonlar seçildi ki, tek bir dövüş olsun ve mesele bir kerede halledilsin.

Calchas şampiyonları ilk kez Meclis'e takdim edildikleri zaman gördü ve kimin kazanacağını bildiğini düşündü. Lokrisli'yi hemen tanıdı; ateşin aydınlığında dans eden adamdı. Öteki adam ondan yarım baş daha uzundu; saçları düz, beli dar, omuzları güçlüydü. Bir atletti. Ayrıca meslekten bir askerdi de. Thebai'de Phocis ve Megaris'in güçlerine karşı savaşmıştı. Düelloyu Chasimenos'la birlikte tezgâhlayan Odysseus'un iki yanında durmuşlar, yüksek sesle adları ünlenmişti: Lokris'ten Stimon ve Boeotia'dan Opilmenos. Her ikisinin de aynı ölçüde eğlence vaat ettikleri iddia edildi; Boeotialı tezahüratı duyunca gülümsedi ama Lokrisli kendi insanlarının arasındaydı ve mümkün olduğunca ciddi durdu.

Calchas adamlardan birinin gülümseyişini, öbürünün asık yüzünü izlerken Stimon'un, yani dansçının öleceğine kanaat getirdi. Kesinlikle emindi bundan. Adamın nasıl müziğe ve haykırışlara boğulduğunu anımsıyordu. Yaşamının en gururlu anında, dansının doruğunda ateşin üzerinden nasıl atladıysa öyle saldıracaktı rakibine. Şeylere ait hakikat çelişkilerinde yer alır; bardak dolmadan taşmaz. Dansçıyı ölüme yazgılı kılan kendi ihtişamıydı. Calchas dövüşçüler meydana ilk çıktığında aklından bunları geçirmişti; güneşin gökyüzünde yükseldiği ve herkesin karşılaşmanın başlamasını beklediği şu anda da aynı şeyi düşünüyordu.

Poimenos ateşin öte tarafında oturuyor, göstergeler başka türlüsünü işaret etmediğinde yaptığı gibi mesafesini koruyordu. Calchas oğlanın tam bir sadakatle kendisini taklit ettiğini gördü; bağdaş kurmuştu, sırtı dimdikti, çay kâsesini iki eliyle birden kavramıştı. Ekmeğini sıcak

çaya banarak yiyecekti; Calchas farkına varamayacak kadar düşüncelerine gömülmüş olsa da bunu biliyordu. Biliyordu çünkü o da öyle yapardı. Poimenos çaktırmadan kâhini izler, davranışlarını taklit ederse, günün birinde işaretleri okuyabilme yeteneğiyle ödüllendirileceğine, böylece tanrıların ve iktidarlarının hikayelerinin bir parçası olabileceğine inanırdı. Belki o zaman beni terk eder diye düşündü Calchas. Ama endişelenecek bir durum yoktu; oğlan kendini bu işe adamış görünse de şimdiye kadar yetenekli olduğuna ilişkin hiçbir belirti görmemişti. Eşiğe kadar gelip de eve asla giremeyen insanlar vardır, oğlan onlardan biriydi; hizmet etmek için yaratılmıştı. Calchas arada bir oğlanın da bu gerçeği bildiğinden ve umutsuzluğa kapıldığından kuşkulanırdı. Bakılası bir oğlandı, inceydi, ufak kemikliydi; mürekkep gibi siyah gözleri yukarı, tapınaklara doğru meyilliydi; dolgun altdudağı yüzüne öpülmeye ihtiyacı varmış gibi kederli bir ifade katıyordu. Poimenos, tanrıların kâhine bir armağanıydı; oğlanı o sıralarda henüz planlanma aşamasında olan savaşın kaderini öğrenmesi için, Agamemnon tarafından Miken'den Delphi'ye, Büyük Ana Ge'nin kâhinine danışmaya gönderildiğinde bulmuştu. Oğlan tapınakta hizmetkârlık yapıyordu; hizmetkârların da en alt sınıfındandı, çevreyi süpürüyor, başkalarının yakacağı kutsal ateşler için çalı çırpı topluyordu. Parnassos eteklerinde bir dağ köyü olan yurdundan kaçmıştı, tapınaktaki sunuların artıklarıyla besleniyor, böylece yaşayıp gidiyordu. Calchas alâmetleri, kan ırmaklarını ve kendi kanlarının yarattığı girdaplarda yuvarlana döne sürüklenen Troya savaşçılarını görüp de neredeyse bayılacak gibi olduğunda oğlan yanı başındaydı. Oğlan onun gücünü görmüş, o zamandan beri de yanından ayrılmamıştı. Kehanet Aga-

memnon'a aktarılmak için yeniden yazılmış, sözleri altın boncuklar ve ipek esvaplarla ödüllendirilmişti...

Oğlan başını kaldırıp doğrudan yüzüne bakarak, "Bu dövüşün sonucu üzerine bahse tutuştular, öyle değil mi?" diye sordu.

"Evet, bahse giriyorlar."

"Ne üzerine bahse giriyorlar? Üzerlerindeki giysilerinden başka hiçbir şeyleri yok, bir de silahları var elbette; ama onları kaybetmeyi göze alamazlar."

Poimenos yanıt vermeden önce bir an düşündü. İş konuşmaya gelince utanıveriyor, sözcükleri bulmakta güçlük çekiyordu, "Bahisler vaatlere benzer; vereceğini söylediğin şeylerdir."

"Ama bahisler hep öyle değil midir?"

"Hayır efendi, bu vaatler Troya'yı alacağımız zamanla ilgili."

"Ah, evet, anladım, o zaman hepimiz zengin olacağız."

Borçlar kentin masalsı zenginliğiyle ödenecekti. Bir kız, altın bir mühür, bronz bir üç ayaklı sehpa, belli bir miktar amber ya da gümüş. Bu da hayal kurmanın bir biçimi. Bu büyük yağma dalgasında kaybeden olamazdı. Başka bir dalgayı daha düşündü; tapınakta, tütsü dumanının kokusu burun deliklerine yükseldiğinde, kırık kırık sözcüklerle bir ezginin parçaları eşliğinde kulağına çarpan, yerin altından gelen o sesi duyduğunda gözlerinin önünde beliren görüntü. İki kıyının arasındaki kırmızı akıntı, içinde çocukluğundan beri anımsadığı ilkbaharın başlarında kabaran Maeander* Irmağı'nın sularındaki çerçöp gibi sürüklenen silahlı birlikler. "Ölüler ödemeyecek" dedi "ama bu sözleri verenlerden ölmeleri değil de öldürmeleri bekleniyor, öyle değil mi?"

* Büyük Menderes Irmağı'nın eski adı.(Ç.N.)

Poimenos buna bir yanıt bulabilirdi ama Calchas oğlana fırsat vermedi. Ani bir merakın tutsağı olarak, "Sence bugün kim kazanacak, fikrin nedir?" diye sordu.

Bu kez oğlan hiç tereddüt etmedi, "Opilmenos efendi. Opilmenos kazanacak."

Calchas bir süre sessizce gülümseyerek yardımcısına baktı. Oğlan her zamankinden daha güzel ve dokunaklı görünmüştü gözüne, yüzü fikrinin gücüyle aydınlanmıştı; bir dünya görüşü olarak buna pek de fikir denemez diye düşündü rahip. Poimenos daha atletik, daha yakışıklı olanı, kendisinin de olmayı arzuladığı kahramana daha çok benzeyeni seçmişti. Başarıyı getiren özellikler bunlardı; insan her şeyin başka türlü olduğu bir dünyada nasıl yaşayabilirdi ki? Oğlan bir gün o dünyada uyanacak ve onu hiç terk etmeyecekti... Calchas gözlerini yaşartan bir duygusallıkla, kendini durumun uzun sürmemesini umut ederken buldu. Oğlanın samimiyetinde ve yalınlığında huzur ve sükûnet buluyordu; hem tanrıların karmaşık, insana işkence eden amaçlarından hem de kendisinin zorlu, sancılı, incelikli yeteneklerinden uzaklaştığı bir sığınak; oğlana rastladıktan sonra bir kez bile kendisine verilen bu armağana şükretmeden Yunanların Apollo dediği Pollein'e dua etmemişti. Poimenos rahibin bakışındaki yumuşaklıktan cesaret almıştı, şimdi meraklanma sırası ondaydı, "Efendi, sen kimin kazanacağını düşünüyorsun?"

Calchas gülümsemeye devam ederek başını salladı. Statü sahibi bir kâhin çok sevdiklerine dahi resmi olmayan tahminlerde bulunmamalıdır. Bu Chasimenos'un sorduğu sorunun aynısıydı ve aynı yanıtı verdi: "Bu mesele hakkında hiçbir fikrim yok."

2

Ateş çoktan sönmüştü; ordu toplanmaya başladığında giyinmeyi düşünüyordu. Hızlı hareket etmesini gerektirecek bir neden yoktu. Yerlerini alanların hepsi askerdi; o sıralarda ne Calchas ne Zeus'un rahibi ne Chasimenos ne de demirci ustası ve köle yardımcıları için yer vardı. Bulunduğu tümsekten bir süre askerleri izledi; subaylarının verdiği emirlere göre, Chasimenos'un çizdiği plana uyarak birbiri ardına sıraya girmekteydiler; yarı çıplak bir orduydu bu, havanın sıcaklığı nedeniyle üzerlerinde giysi namına kasıklarını örten kumaşlardan ve kıyının üzerindeki dikenli ve çalılık arazide dolaşacaklar için uydurulmuş çorabımsı şeylerden başka bir şey yoktu. Calchas hemşerilerin bir arada tutulmalarına nasıl özen gösterildiğini izlerken, bu çıplaklığın askerlere kesinlikle yanıltıcı olan bir birlik havası verdiğini düşündü. Molossianlılar Epirus Dağları'ndan, Aetolianlılar Korint Körfezi'nin kuzey kıyılarındandılar; Inachus önderliğindeki yetmiş Arkadyalıysa kulağa kesinlikle Yunanca gibi gelmeyen bir dil kullanıyordu. Miken önderliğinde Argolis kentlerinden toplanan askerler de vardı, dört yüz kişiydiler, ordunun çekirdeğini oluşturuyorlardı; Achaianslılar ve Messenianslıların ya-

nı sıra Giritli Yunanlar da kralları İdomeneus komutasında oradaydılar.

Farklı fiziksel görünüşteki adamlar yirmişer, otuzar kişilik gruplar halinde yerlerini alıyorlardı. Sessizdiler, kumul çizgisinin üzerindeki kıyının yumuşak kumlarında attıkları adımlar da sessizdi. Denizin üzerinde esen rüzgârın pes perdeden uğultusu duyuluyordu yalnızca; gökyüzündeki geniş bir delik ya da çatlaktan kaçarmışcasına kimi zaman bir ıslık kimi zaman da tıslama biçimini alıyordu. İki adamın çarpışacakları yer daha aşağıda, çakıllı zemindeydi; asker sıralarının arasında bir açıklık bırakılmıştı.

Calchas dövüşten hemen sonraki görüşmeye hazırlanmak için çadırına döndüğünde hâlâ dört bir yandan askerler gelmekteydi. Agamemnon ortaya çıkmamıştı; kendisinden başka hareket eden kalmayıncaya kadar çıkmazdı da. Calchas o gün daha önce hissettiği iç sıkıntısını yeniden duydu. Ondan beklenen bir şey vardı; görünüşüne dikkat etmesi önemliydi.

Şimdi bezi delip geçen güneş nedeniyle çadırın içi daha da ısınmıştı. Poimenos her zaman kullandığı yayvan bir kapta yağla limon suyunu karıştırmış, bu karışımı kendisine öğretildiği gibi efendisinin kurumuş derisine, ensesine ve omuzlarının üzerine, oradan tekrar geriye dönerek sırtına ve baldırlarının açıkta kalan kısımlarına sürmeye, böylece teni yumuşatmaya hazırdı. Oğlanın parmaklarını yarattığı hisseden Calchas gevşedi ve rahatladı; içindeki korku ve kaygı geri çekildi. Poimenos efendisinin uyurken birbirine girmiş, hâlâ dolaşık olan uzun, kara saçlarını taradı, şakaklarını ve kafa derisini kokulu yağla ovdu, ince dişli bronz taraklarla saçları alnından geriye doğru çekti. Kasık bezini bir yana atan Calchas

üzerinde kutsal daireler olan, bedenine oturan etekliğin içine sığıştı. Poimenos gözkapaklarını boyayıp, gözlerine rastık çekebilsin diye sabırla gözlerini kapadı; makyaj için kıpırdamadan durdu. Bu fazlasıyla dikkat gerektiren bir işti; çünkü Poimenos'un bir parça koyun yağı ekleyerek zenginleştirdiği ve toprak bir kabın içinde sakladığı kireç hamuruyla gözlerinin çevresine çizeceği beyaz dairelerin kusursuz olması gerekiyordu.

Tüm bu işlemler bittikten sonra muskalarını ve üzerinde takımyıldızların işaretleri olan amber kolyesini aldı ve çadırdan çıktı; komutanların da kıtalarına katılmış olduklarını fark etti. Phthialılarının yanında duran Akhilleus her zamanki gibi sıkılmış görünüyordu; iki yanında iki oğluyla yaşlı Nestor Pyloslularının başındaydı; İthakalı Odysseus Batı Adaları'ndan gelme tıknaz, seyrek sakallı yurttaşlarıyla yan yanaydı. Komutanlar adamlarıyla aralarındaki farkın belli olması için giysilerini giymişlerdi; hepsinin üzerinde bildik kolsuz tüniklerle, kısa kiltler vardı.

Adamlar sohbete başlamışlardı çoktan. Denizle tepelerin arasında, içine kum taneleri karışmış sıcak rüzgârda, sıralar halinde bekliyorlardı. Kuzeyden esmesine karşın rüzgârda en küçük bir serinlik olmaması Calchas'nın nedenini kavrayamadığı başka bir gizemdi. Temsilcileri dövüşecek olan Boeotialılarla Lokrislilerin birbirlerinden mümkün olabildiğince uzak konumlandırıldıklarını fark etti. Bu akılcı bir hareketti. Ama durum bundan daha karmaşıktı. Boeotilalıların kendi sıralarında bile iki grubu, karşılıklı baskınlarla ve cinayetlerle gelişen uzun soluklu bir hikaye nedeniyle, Orkhomenuslularla Thebailileri birbirlerinden uzak tutmak gerekiyordu. Ainialılar ve Attikalılar da bir tecavüz yüzünden karşılıklı ola-

rak kan davası güdüyorlardı; bunun öcü henüz alınmamış olduğu için karşılaştıkları her yerde birbirlerine hakaret ediyor ve gözdağı veriyorlardı; bu nedenle onlar da olabildiğince birbirlerinden uzak tutulmalıydı. Tanrılar aşağıya bir göz atsalar, gördükleri, Agamemnon'un fetih gücü diye çağırmaktan hoşlandığı bu güruhu parçalayan tüm kanlı anlaşmazlıkların ve husumetin bir şeması ya da planı olarak işlerine yarayabilirdi. Rüzgârın neden olduğu gecikme bu bölünmeleri gün be gün derinleştiriyor, sadakat namına ne varsa gevşetiyor, Kral'ın otoritesini giderek daha da kuşkulu bir hale getiriyordu. Zaten o da bu nedenle bu genel toplantıya, bu ölümüne dövüşe izin vermişti. Böyle bir gösteri adamları bir arada tutacak, en azından bir süreliğine aralarındaki anlaşmazlıkları unutmalarını sağlayacaktı.

Calchas kimselere söylemese de, böyle bir ayaktakımını uzun süre sakinleştirmek için bundan daha fazlasının gerektiğini düşünüyordu. Bu insanların savaş için önlerine konulan gerekçeye neden rağbet göstermeleri beklensindi ki? Söz konusu olan Atreusoğulları'nın şerefiydi; Helena kendini beğenmiş Troyalı Paris'le kaçmıştı. O Paris ki, Afrodit'i çıplak gördüğünü, ona her yandan baktığını iddia ediyor, bu görüntü libidosunu fena halde körüklediğinden olsa gerek, şimdi, harcadığı hızda meni üretiyordu. Bundan onlara ne? Kim böyle bir adamı ciddiye alır? Bu doğru olsa, yani bir adam hak etmediği halde böylesine ödüllendirilmiş olsa bile, Menelaus'tan başka kim Helena'nın çoklu orgazmlarına, zevk çığlıklarına aldırır? Burada toplanmış insanlar ve onların komutanları için Troya'nın tek bir anlamı vardı: Bir zenginlik hayali; rüzgâr böyle esmeye devam ederse yerle bir olacak bir hayal; Agamemnon'un otoritesiyle birlikte komutan-

lığı da güme gidecek, bu da gerçekleşmeyen bir hayale dönüşecekti üstelik. Bu, Chasimenos gibi, bizzat kendisi gibi, Agamemnon'a fazla yakın olanlar için de tehlike arz edecek bir durumdu elbette...

Calchas onları izlemeye devam ederken iki muhafız Kral'ın çadırından büyük tahtın ağırlığı altında ezilmiş vaziyette çıktı. Bir üçüncü muhafız ayaklığı taşıyarak arkalarından geliyordu. Taht ve ayaklığı kendilerine ayrılan yere küme halinde sıralanmış bekleyen adamların tam ortasına yerleştirildi. Hemen önünde çakıl taşı kaplı, kabaca yapılmış, kare biçiminde dövüş alanı vardı. Her bir kenarı on iki arşın uzunluğundaki bu alan denize doğru hafif meyilliydi. Böylelikle taht ve ayaklığı düello evreninin ölü merkezini işgal etmiş oluyordu ki, bu Chasimenos tarafından hesaplanmış bir etkiye sahipti ve besbelli bir planlama şaheseriydi.

Miken'in gücünün ve zenginliğinin simgelerine bakan herkesi bir sessizlik kapladı: Afrika abanozundan yapılmış, yüksek arkalıklı tahtın tüm hatları altın tellerle süslenerek belirginleştirilmiş, her iki yanına da kaymak mermeri kakılmıştı; ayaklığa gelince, fildişi, gümüş ve ametistten yapılma insan ve aslan figürleriyle donatılmıştı. Agamemnon bunları katırlarla Miken'in zorlu yollarını geçip Lerna'ya, deniz kıyısına getirtmiş ve Herakles'in ikinci zaferi olarak anılan, ürkütücü Hydra'yı* uzun süre önce yendiği noktadan gemiye yükletmişti. Agamemnon simgelerin önemini kavramış biriydi. He-

* Zeus'la ölümlü Alkmene'den olma Herakles'in on iki eşinden biridir. Dokuz kafalı bir yılan olan Hydra adlı ejderi, Tanrıça Hera, Argos bölgesindeki Lerna Bataklığı'na salar. Herakles burada ejderi alt eder. Sekiz kafasını koparır, ölümsüz olan dokuzuncuyu bir kayanın altına gömer. (Ç.N.)

rakles'e verilen bu kahramanın tek başına gerçekleştiremeyeceği bir görevdi; yardımcılarından biri savaş arabasıyla gidip Iolaus'u çağırmış, yanan oklarla gelen Iolaus, Herakles canavarın kafalarını bir bir kestikçe, kesikleri dağlamıştı ki, kafalar yeniden çıkmasın. Yenik Hydra, Troya; Iolaus da Miken'le işbirliği yapan müttefiklerdi. İşler yolunda gittiği sürece sorun yoktu. Ancak Calchas bu yükleme noktasından pek memnun kalmamıştı. Öncelikle gereğinden fazla kibirli bir seçimdi; misillemeye davet ediyor, daha da kötüsü Kral kendisini bir yarı-tanrıyla aynı kefeye koyuyordu. Ayrıca kahraman zehirli oklar oluşturmak için Hydra'nın zehrini kullanmıştı ama pek çok düşmanını yendikten sonra onun başını yiyen de yine aynı zehirdi. Bu durum hem geleceğe dair karanlık bir soru işareti yaratıyor hem de Calchas'ın o günlerde zaten giderek arttığını hissettiği kaygı ve korkularını fazlalaştırıyordu. Söz konusu simgeler olunca, geçerli olan kural ya hep ya da hiçtir; bir simgenin işinize gelen yanını seçip, gelmeyen yanını bırakamazsınız. Ama memnuniyetsizliği vahşi biçimler alabilen Agamemnon'a bu düşüncelerinden söz etmekten çekinmişti. Troya Agamemnon'a da zenginlik vaat ediyordu ve zenginliğe neden böylesine ihtiyacı olduğunu görmek hiç de zor değildi. Yalnız tahta ve ayaklığına bakmak bile yeterliydi. Sipariş üzerine Giritli ustalarca yapılmış, fildişi, kaymak mermeri ve altın Mısır'dan getirtilmiş, ametist Suriye'den gümüş de Trakya'dan alınmıştı. Değeri kabaca krallığa ait kumaş atölyelerinde çalışan yüz kölenin bir yıllık tahıl ve kurutulmuş incir tayınına eşitti.

Kesinlikle önceden hesaplanmış bir bekleme süresinin ardından, miğferlerini takmış, kılıçlarını kuşanmış altı saray muhafızı eşliğinde Agamemnon göründü. Çadırın-

dan çıkar çıkmaz adamlar çevresini kuşattılar, boyları Kral'a göre seçilmişti, tıpatıp aynı uzunlukta; biraz uzun olsalar Kral şarkılara boydan nasibini almamış olarak geçmekten çekinirdi. Mikenliler Kralları'nı görür görmez bir bağırtı kopardılar; komutanları Diomedes, Euryalus ve Sthenelos da kollarını kaldırarak onu selamladılar. Kardeşi Menelaus da komutasındaki Spartalılarla birlikte bağırdı. Pek çok adamsa sessiz kaldı, Kral öylesine selamlanmıştı aslında. Her şeye karşın kara sakallı yüzüne bir gülümseme yayıldı, adamlarını sağ elini kaldırarak selamladı. Gülümseyince dişleri ortaya çıktı; bu kadar yarım yamalak bir selamlama için çok geniş bir gülümsemeydi ve Calchas'a sanki gereğinden fazla yüzünde kaldı gibi geldi. Muhafızlar kılıçlarını bir süre havada tuttular, yüzlerinde hiçbir ifade yoktu. Kılıçların şaftları güneşte parladı, bir kafesin parmaklıkları gibi duruyorlardı ve Calchas'ın zihnine incecik örümcek ağlarının kanatları dokundu; Kral sanki yaldızlı bir kafesin içinden selam verip gülümsüyordu. Delilere de böyle muamele edilirdi; onlar da kafese kapatılırlardı.

Agamemnon biraz ilerledikten sonra oturdu; muhafızları çevresinde yerlerini aldılar. Dövüşün başlaması için hâlâ işaret vermemişti, birkaç dakika sessiz ve hareketsiz kaldı; dimdik oturuyor, sırtı tahtın arkalığına değmiyordu. O da tıpkı Calchas gibi o sabah görünüşüne özen göstermişti. Kara, parlak saçları bir Argiv tayının yelesi gibi kalın ve kabarıktı, omuzlarına doğru taranmıştı; rüzgârda uçuşan saçlarının gözlerine girmesini engellemek için alnına altın bir bant takmıştı. Giysisi kraliyet rengi olan koyu maviydi, kemeri vardı, belinde cilalı deriden bir kılıfın içinde bir hançer taşıyordu.

Rüzgârın sesiyle tepelerinde dönüp duran martıların çığlıklarının doldurduğu bir sessizlik oldu. Kral kolunu kaldırdı ve sonra yavaş yavaş indirdi. Çığlıklar koptu ve meydanda toplanmış ordunun karşıt köşelerindeki yerlerinde duran şampiyonlar öne çıktılar, kendileri için işaretlenmiş olan yere doğru yürüdüler. Her ikisi de burun koruyucuları ve bronz yanak plakaları olan standart konik miğferlerden takmışlardı, her ikisinin de ellerinde yuvarlak kalkanları ve uzun süngü kılıçları vardı. Boeotialı daha ağır silahlanmıştı, sert deriden, omuzlarında bronz plakalar olan koruyucu bir tünik giymişti; ikinci silah olarak kısa, geniş yüzlü saldırı kılıcını seçmişti. Lokrisli Stimon'un kılıcı yoktu. Sağ tarafında aşağıya doğru sarkan bir hançer asılıydı. Bedenini korumak içinse yine kumaş destekli, kısa, pamuklu giysiden başka bir şey giymemişti.

İki adam bir araya gelerek yüzlerini Kral'a döndüler, yan yana durarak onun işaretini beklediler. Kral başını eğince, hızla hareket ederek alanın uç noktalarına çekildiler. Bir süre birbirlerini taklit ederek alay etmeye karar vermiş gibiydiler; dizlerini büküp daireler çizdiler, çömelerek omuzlarını çökerttiler. Bu gösteri epeyce kısa sürmesine karşın, çakıllık alanda birbirinin çevresinde dönen iki adamı korku içindeki biri gibi donup kalmış bir halde izleyen Calchas'a çok uzun geldi. Onlar her şeyi yitirmiş, özel bir dünyaya adım atmışlardı; sadece biri içinden çıktığı yaşama, dalgalara, boyalı gemi gövdelerine, rüzgârın taşıdığı bok kokusuna geri dönebilecekti.

Sonra hareketleri hızlandı; arada bir mızrakların ucu hedefi vursun diye yılankavi atılıyor, saldırgan hareketler, kıymık kıymık güneş ışınlarına takılıyordu. Boeotialı daha güçlü görünüyordu; rakibi iki kez kalkanıyla sal-

dırıyı karşıladı, dengesini hafifçe bozan ağır saldırılardı bunlar. Sabah güneşi hâlâ kimin arkasında kalırsa ona avantaj sağlayacak kadar alçaktı ve iki adam da bu konumu kapmak için manevralar yapıyordu.

Her zaman korkunun, öfkenin, sağlam ya da yanılgılı bir güvenin neden olduğu o ilk son noktayı koyan hareketin yapıldığı bir an gelir. Calchas gibi oradakilerin tümü de bunu biliyordu. Bu öylesine bir karar değil, işe karışan Tanrı'nın da etkisiyle bir tür kendini toparlamadır. Opilmenos ardı ardına çocukken öğrendiği delme hareketini yapıyordu. Sertçe kalkanını kaldırıp indiriyor, aynı anda sağ ayağını öne doğru atıyor, böylece saniyenin onda biri kadar bir süre rakibinin dikkatini dağıtarak mızrağının ucundan başka yere çekiyor; bedeninin tüm ağırlığıyla mızrağı elinde öne doğru atılıyor, hamlenin etkisiyle üç adım kadar ilerliyor, havaya kalkık mızrak ucu rakibinin köprücük kemiğinin hemen üzerindeki bir noktayı hedefleyene kadar bu ilerleyiş devam ediyordu.

Stimon tüm saldırıyı durduramıyordu çünkü rakibi çok güçlüydü; ama saldırının etkisiyle kalkanı dışa savrulmadan önce bir iki saniyeliğine de olsa sağa hamle yaparak üzerine gelen mızrağın yönünü bedeninin sağ yanından dışarı doğru saptırıyordu; ne yazık ki her zaman yeterince uzağa değil. Birden mızrağın ucu kolunun iç kısmına, yukarı, omzunun hemen altına isabet etti. Bu darbe onu sağa doğru iki adım daha sendeletince böğrü açıkta kaldı. Tüniğinin kalın kumaşı sağ kolunda dirseğe kadar kızıla kesmişti. Hâlâ sımsıkı kavradığı mızrağı çok ağırlaşmıştı sanki. Ucunu ancak yerden kaldırabiliyordu.

Calchas'ı mide bulantısı ve gerçekleşen kehanetin heyecanı bastı. Bunu önceden görmüştü; ateşin yanında

danseden adam öylesine hayat doluydu ki, içinde ölüm vardı. Bu gördüğü, Pollein'in ona gösterdiğiydi. Stimon'un öldürülmesini beklerken, adamı gördüğü anda öleceğine olan inancının kesinliğiyle tüylerinin ürperişini, tanrıların yandaşlığının sıkıntısını ve zorbalığını anımsadı.

Boeotialı'nın hamlesi onu; artık mızrağını kavradığı yerle ucu arasındaki mesafeyi kısaltmadan mızrağını tekrar kullanabileceği kadar rakibine yaklaştırmıştı. Şimdi zaten o da bunu yapıyordu. Zaman kazanmak için kalkanıyla rakibinin sağ böğrüne vurdu. Bu hareketi de ilk hamlesi kadar delici ve sertti, son derece iyi planlanmıştı. Ancak sendeleyen Lokrisli'nin hareketleri mucizevi bir denge ve uyum içinde farklılaşmış, bir dansın ilk adımlarına dönüşmüş, adam öbür kalkanın itme gücünün de yardımıyla neredeyse yarım daire çizerek Boeotialı'nın hemen hemen yanında bitivermişti. Artık Opilmenos, mızrağı ucuna daha yakın bir noktadan kavramıştı; ancak öldürücü darbeyi vurabilmesi için onun da yarım dairelik bir dönüş yapması gerekiyordu. Bu olanaklı ve standart yegâne manevraydı; ama Boeotialı manevrasını tamamlamaya yazgılı değildi. Stimon mızrağını bıraktı ve dizlerinin üzerine çöktü, tek bir hareketle hançerini kınından çekti ve elinin tersiyle havada geniş bir daire çizdi. Hançer bir kez parlayıp söndü ve Boeotialı'nın sağ dizinin arkasındaki kasları kesti. Opilmenos başını kaldırdı ve ağzı bir karış açık bir halde yere düştü.

Sakat kalmıştı, inliyordu, kan gölünün ortasında çaresizdi, asla düzelmeyecek bir sakatlıktı bu; çünkü diz arkasındaki kirişleri kesilmişti. Bu yaşamı boyunca bir daha dövüşemeyeceği anlamına geliyordu. Yaşasa da ölse de

dansçının ayaklarının dibindeydi; adam dövüşü dans ederek kazanmıştı, hâlâ da dans ediyordu. Şimdi, ayaklarının üzerine doğrulmuş, yere düşmüş adamın çevresinde dikkatle, zarafetle adımlar atıyordu; mızrağını yeniden eline almıştı.

Öbür adamın hâlâ gözlerine saldırabilecek ya da boğazına sarılacak ellerinden uzak duruyordu. Boynuna ya da karnına, deri giysisiyle korunmayan bir yerine hamle yapabileceği bir ânı kolluyordu. Bekliyordu ama artık acelesi yoktu. Bir süre sonra herkes ölüm anının bilinçli olarak geciktirildiğinin farkına vardı; Stimon gösteri yapıyor, seyirciler için oynuyordu. Boeotialı da bunun farkındaydı. Bir yandan kendisine merhamet edileceği umudunu beslerken, öte yandan çareyi ona kalan tek savunma silahına, kısa kılıcına sarılmakta buldu.

Sürüp giden uğultunun içinde her şey iki kişilik bir dansa dönüşmüştü artık. Stimon kalçalarını kıvırıyor, dizlerini kaldırıyor, ayaklarını abartılı bir özenle hareket ettiriyor, bu arada rüzgâr omzundan damlayan kanı çakılların üzerinde geniş bir alana yayıyordu. Opilmenos onu izleyebilmek için gövdesini eğip büküyor, ayağa kalkmaya davranıyor, gözlerini ötekinin elindeki silahtan hiç ayırmıyordu; başka bir yöne bakmak ölümü davet etmek demekti. Derken Stimon adımlarını hızlandırdı, yerde yatan adam yeterince hızlı dönemiyordu artık; birden hamle geldi, Opilmenos'un boynunun yan tarafını delerek, boğazının en derin yerine battı. Mızrak geri çekildiğinde Opilmenos hâlâ hareket ediyordu etmesine ama, bu hareketin kaynağı pompalanan kanıydı. Lokrisli diğer tarafa –Kral'dan yana değil, Agamemnon'a bakmamıştı bile– kendi insanlarına baktı. Calchas ölen adamın metal omuzluğunun çakıl taşlı zeminde çıkardığı sesi

duydu ya da duyduğunu sandı. Bunu tüm öteki sesler; rüzgârın yaktığı ağıt, sıralarını bozan Lokrislilerin ve liderlerinin zafer çığlıkları takip etti. Küçük Ajax'ın kazananı omuzlara almak için öne çıktığı görüldü. Agamemnon yüzünde aynı gülümsemeyle yerinden doğruldu. Gösteri sona ermişti.

3

Ordu dağılmaya başlarken ve Opilmenos'un cesedi taşınırken Calchas bulunduğu yerden ayrılmadı. Efendisinin yüzündeki tek bir ifadeyi bile kaçırmayan Poimenos onun kireç gibi beyaza kestiğini gördü. Nedenini anlamamıştı ama yine de kâhinin yakınına gitti; Calchas eliyle uzaklaşması için bir hareket yaptı; başı öne eğik hareketsiz duruyor, öylece yere bakıyordu. Nasıl olmuştu da böylesine yanılmıştı? Oysa aldığını sandığı özel bir mesajdı sanki ya da ona öyle görünmüştü; herkesin bildiği ve söylediği bir şey değildi, hâlâ sözüne inanılmaya değer olduğunun, hâlâ Pollein'in güvenine layık olduğunun bir işareti gibiydi.

Hareket eden beden, kıvrılıp bükülen alevler, ateşin öte ucundaki Ozan; belki de gözü görmeyen bu adam Calchas'tan fazlasını görmüştü. Ateş ve dans; en kısa süren ve en sevimli olan şeyler. Ama aynı değil... Yanıldığı nokta burası mıydı yoksa? Gözlerini yerden ayırmadan düşünmeye devam etti. Alevin geçmişi ve geleceği olmazdı, o şimdiye aitti, doğar, sıçrar ve ölürdü; hiçbir alev bir ötekine benzemezdi ama sayılamayacak kadar da fazlaydılar. Dans da ölür ve hiçbir dans bir ötekine benzemezdi ama dansçı aynı olabilirdi. Bu tüketici yaşam sevincinin

dansçının dansıyla birlikte ölümü anlamına geldiğini düşünmüştü; ama Lokrisli Stimon dans ederken öldürmüş ve yeniden dans etmek için yaşamıştı. Belki de Tanrı, Calchas'ın yaşam yoğunlaştıkça ölümün gücünün de arttığını anlamasını istemişti; ilahi çelişki de buradaydı belki. Kim bilir, onu ilk yargısına yönelten belki de Pollein değildi; belki o sırada düşüncesini yöneten başka bir tanrıydı, onu o parlak ve yanıltıcı inanç kıvılcımının içinde ziyaret etmişti. Bu düşünce beraberinde korkuyu da getirdi, şu alışık olduğu korku, günlerinin eşlikçisi, kimin gönderdiğini, kimin teskin edeceğini bilmediği karabasan korkusu. Tıpkı rüzgâr gibiydi... Kalabalığın içinden bir yerden, belki de gerisinden kulağına gülüşme sesleri gelmişti sanki, anımsıyordu. İnsanlar mı gülüşüyordu yoksa tanrılar mı? Sırf eğlenmek için onu yanıltıp, onunla dalga mı geçmişti tanrılar; yoksa bu yanılgısı bir biçimde gerekli miydi? Gerekliyse, bu gerekliliğin kaynağı kimdi ve amacı neydi? Bu nasıl bilinebilirdi? Neyse ki tahminini kimseye açıklamamış, üstü kapalı olarak bildiklerini biraz çıtlatmıştı; bu güvenli bir yaklaşımdı.

Bu olaydan kendisini rahatlatacak ne gibi bir sonuç çıkaracağını düşünürken Büyük Ajax'ın herkesinkinden yüksekte kalan başı ve omuzlarıyla yuvarlana yuvarlana üzerlerine doğru geldiğini gördü. Eşlikçileri her zamanki gibi ona kalabalığın içinde yol açan Salamisli dalkavuklardı, yeterince hızlı davranamayanları itip kakıyorlardı. Yaklaştıklarını gören Calchas ayağa kalktı, Poimenos da onu izledi.

Ajax kallavi başıyla Agamemnon'un çadırından yana bir işaret yaparak, "İçeriye girmeden önce bir iki söz söylemek isterim" dedi.

"Elbette."

"Başından beri bu dövüşe karşıydım. Bu insanlara sor sana söylesinler. Konuşun, başından beri dövüşe karşı mıydım, değil miydim?"

"Evet Ajax, öyleydin, başından beri karşıydın!"

"Bu görüşümü de dile getirdim, Agamemnon'a bu konuda ne hissettiğimi söyledim. Söyledim mi, söylemedim mi? Konuşun!"

"Söyledin Ajax, söyledin!"

"Bu olaylar canımı sıktı!"

Salamisli Ajax Calchas'ta karmaşık duygular uyandırmıştı: İnanılmaz gücü ve ahmaklığı karşısındaki şaşkınlığının, tutarsız tavırlarından dolayı duyduğu korkunun ve tehlikeli aptallığının yarattığı sinirli, yarı mizahi duygunun bir karışımıydı bu. "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Bir ölümle neticelendi öyle değil mi? Ben de tam olarak böyle olacağını söylemiştim."

"Ama zaten ölümüne bir düelloydu, öyle değil mi? Birinin ölmesinden başka ne beklenebilirdi ki?.." Birden sustu, Ajax'ın ve çevresindekilerin gözlerini üzerinde hissetti; "Elbette" dedi, "kimse Boeotialı'nın öldüğünü inkâr edemez."

Ajax birkaç saniye daha sükûnetle aşağıya, ona doğru baktı. Gözleri alışılmadık biçimde fal taşı gibi açıktı. Kısa kirpiklerin çevrelediği açık turkuvaz renkli gözlerdi bunlar; bir nedenle afallamışlar, sanki geçmişte yaşanan bir ana takılıp kalmışlardı; belki de çok zaman önce, öylesine büyük bir sürprizin şokunu yaşamışlardı ki, bunu hâlâ bir türlü sindiremişlerdi. Sinirli görünmüyordu. Calchas kazanması için Opilmenos'u destekleyip desteklemediğini merak etti. Tüm basit ruhlar ve o kadar da basit olmayan bazı ruhlar gibi, hayal kırıklığını işlerin ge-

nel seyri içinde tamir edilmesi gereken bir şeylere kolaylıkla aktarabilirdi. Pek çok kez kampı saran bok kokusunun nedeninin ordunun yanlış konumlanışı olduğunu iddia ettiği duyulmuştu.

"Bir yaşamın bu şekilde ziyan edilmesi..." dedi, "şu Opilmenos iyi bir askerdi. Öbür arkadaşın, Lokrisli'nin bile iyileşmesi zaman alacak bir yarası var. Üstelik kılıcını tuttuğu kolunda. Bir asker olarak tüm bunlara bir anlam veremiyorum. İhtiyacımız olan kavga, dövüş, tehdit, kan akıtma değil ki. Bunu daha önce de söylemiştim, şimdi de söylüyorum, bizim ihtiyacımız olan..."

"Daha önce de söylemişti şimdi de..."

"Benim sözümü kesen salak da kim? Bu bir daha tekrarlanırsa ümüğünüzü sıkarım! İhtiyacımız olan bizi birleştirecek bir şey. Bizi tam olarak dost kılmayacaksa da..."

Biri "müttefik" dedi, Ajax'ın tehdine rağmen; dalkavuklarının arasından herkesten önce doğru sözü söyleyerek yaranmaya çalışanlar her zaman çıkardı.

"Et kafalı, zaten müttefikiz! Ne yazık ki çevrem salaklarla dolu. Bu adamların kafasını rüzgârdan uzaklaştıracak bir şeye ihtiyacımız var; ben bir asker olarak bunun ne olduğunu biliyorum."

"Ne olduğunu biliyor."

Ajax elini kaldırdı, Calchas'a, Pergamos'ta işkembe ve mısırdan yapılan sosisler kadar iri görünen işaret parmağını uzatarak, "Oyunlar" dedi. "Bir Oyun Günü düzenlemeyi öneriyorum. Daha önce duyulmamış bir şey. Bu bana rüyamda göründü, bu nedenle sana geldim; konu rüyalar olunca, en etkili ve yetkili arkadaş sensin de ondan."

"Hizmetindeyim" dedi Calchas.

Ajax utanmış gibi görünüyordu, rüyasını hemen anlatmadı. "Bu yaşamda bazıları kaybeder, bazıları da kaza-

nır" dedi, "ama bunu aşmalıyız, biliyorsunuz, gerçekten dost olmasak da..."

"Daha yakın olmalıyız" dedi Calchas, "karşılıklı saygı duymalıyız."

"Tam da öyle; aradığım cümle buydu. Yüce tanrılar, insanın omuzlarının üzerinde kafa taşıması böyle bir şey olsa gerek!" Ajax'ın bakışları her zamanki gibi bulanıktı ama yüzüne bir ışıltı gelmişti. "Karşılıklı saygı" dedi üstüne basa basa, "bir asker olarak bundan çok hoşlandım. Bunu sevdim."

Yandaşlarından biri, "Yarışlar düzenleyebiliriz" dedi.

Ajax adama doğru döndü, neredeyse Poimenos'un kafası kadar olan yumruğunu kaldırmıştı, "Numskull, yarışlar zaten var. Herkes bir yarışın ne olduğunu bilir. Ben tümüyle yepyeni bir şeyden söz ediyorum!" Elini indirdi ama bunu istemeden yapmış gibiydi, yeniden Calchas'a dönüp başını sallayarak, "Kalın kafalı" dedi.

"Rüyanız nasıldı?"

"Denize bir cirit atıyorum. Deniz son derece sakin, böyle değil yani, tek bir kıpırtı bile yok. Kıyıda duruyorum ve olanca gücümle ciriti savuruyorum. Bekliyorum, bilirsiniz sıçrayan suyu görmek istiyorum ki mesafeyi hesaplayabileyim. Atışımın güçlü olduğunu biliyorum ama er ya da geç suyun sıçraması gerek. Ama sıçramıyor, mızrak güneşe doğru uçup gözden yitiyor. Denizin üzerinde bir iz bile görülmüyor. Sonra çevremde büyük bir kalabalık toplanıyor ve herkes hep bir ağızdan 'Ajax! Ajax! Puanların çoğunu aldı!' diye bağrışıyor. Uyandığımda çığlıklar hâlâ kulaklarımdaydı; bunun bir mesaj olduğunu düşündüm, bir tanrı bana farklı etkinliklerin yer aldığı bir Oyun Günü düzenlememi söyledi bence; yalnızca koşu değil; zira ben koşamayacak kadar hantalım. Örne-

ğin cirit atmak; kazanan belli bir puan alacak, ikinci gelen de bir şekilde oyuna devam edecek.

"Bu çok önemli bir rüya" dedi Calchas, "kısa süre sonra Agamemnon'la toplantımız var; ama üzerinde düşünecek zamanım olduğunda, sizinle konuşmak isterim. Fikrinizde tanrıları kızdıracak hiçbir şey göremiyorum. Cirit atma yarışmasının etkinliklerden biri olmasını herkes destekleyecektir."

Ajax'ın yüzünde yavaş yavaş bir gülümseme belirdi. Onun tüm ifadeleri yavaştı; bu, hatlarının geniş bir alana yayılmasından ve ruh halinin bu hatlara yansımasının zaman almasından kaynaklanıyor olmalıydı. "Bu şekilde düşünmenize sevindim" dedi. "Kolayca kazanabilirim. Dünyada bir ciriti benim kadar uzağa fırlatabilecek biri daha olamaz. Ağırlık kaldırma müsabakası da düzenleyebiliriz. Rüyamda puan sistemini nasıl oluşturacağımıza ilişkin bir ipucu olmaması ne kötü. Gruplar olmalı, Spartalılar bir grup oluşturur örneğin, herkes hem kendisi hem de grubu için puan kazanmaya çalışır, sonra bu gruplar..."

Durdu, yüzüne yerleşen sıkkın bir ifade gülümsemenin yerini aldı. Üstdudağının üzerindeki kızıl renkli kıllar hafifçe kabardı. "Bu gruplar, bu grupları oluşturan insanlar..." Suratını daha da astı. "Küçük Ajax'a bu projede ortağım olmasını söyleyeceğim. Görünce söylerim, onun sayılara kafası erer."

"O da toplantıda bulunmayacak mı?"

"Hayır, katılmamak için izin aldı. Lokrislileriyle birlikte Stimon'un zaferini kutluyor. Sarhoş olma yolunda epeyce mesafe katetmişlerdir bile. Askerlere karışıyor ve fazla yüz göz oluyor; oysa subaylar biraz mesafeli olmalı. Bunu ona daha önce de söyledim. Ben içki içmem, insanın zihnini bulandırır. Kendimizi kaybederiz."

Bu son cümle çevresindekilere söylenmişti. İlerledi ve Calchas'ın kolunu tuttu, bunun iyi niyetli arkadaşça bir tutuş olduğu belliydi. "Fark edip etmediğinizi bilmiyorum ama bizlerin arasında derin farklılıklar var."

"Fark ettim."

"Tüm bunları değiştirmek istiyorum. Tüm müttefikleri bir araya getirmek amacındayım. Troya'ya gittiğimiz zaman, savaş süreci başlayacak. Ama burada Aulis'te ihtiyacımız olan şey barış. Şarkılara 'Birleştirici Ajax' diye geçmek istiyorum. Düşman bir rüzgârın karşısında düzenlediği Oyun Günü'yle orduyu bir arada tutan adam.

"Yapacaksınız da. İlk fırsatta bu konu hakkında Ozan ile konuşacağım. O da benim gibi bir yabancı. İkimiz de suyun öte yanındanız, bu nedenle şarkılarına dahil ettiği isimleri belirleme konusunda biraz etkim var. Dahil etmediklerini belirleme konusunda da elbette. Bu bazen çok önemli olabiliyor." Aslında Calchas'ın Ozan üzerinde etkisi falan yoktu; kâhin ile Ozan arasında rekabet vardı. Her ikisi de, farklı açılardan hikaye anlatsalar da, hikaye neşrediciydi; ama Calchas bunun tersi bir izlenim yaratmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı ve bu da ordugâhtaki itibarını epeyce artırmıştı.

"Bunu yapar mısınız?" dedi Ajax, eliyle Calchas'ın kolunu daha sıkı kavrayarak, "yemin ederim pişman olmayacaksınız."

Calchas minnettarlıkla parlayan, kendisininkinin hemen üzerindeki geniş yüzü gördü. O da kısa bir adam değildi ama, bu mesafeden Ajax'ın kural tanımaz, karmakarışık kaşlarının altındaki nemli, duygusal gözlerini görebilmek için başını arkaya atması gerekiyordu.

"Benim ona yaklaşmam çok alçaltıcı olur" dedi Ajax.

Bu sözünde kimseyi aşağılamak gibi bir niyet yoktu; kâhin de bunun farkındaydı. Ajax genellikle onları aşağılamak isteyecek kadar başkalarının farkında olan biri değildi, kafası kızıp da tek istediği onları öldürmek olmadığı sürece elbette. Bir çocuk gibi açık sözlüydü ve kendine güvenerek konuşurdu. Calchas'ın kadınsı giysileri ve boyalı yüzü ona tuhaf bir kuşun tüyleri gibi geliyordu belli ki, belki de onu heyecanlandırıyordu. Ayrıca kâhinin yalnızca Ozan'ın sözlerine değil, rüyaların anlamına ve tanrıların işaretlerine de ulaşabildiğini biliyordu. Calchas bir süredir Başkomutan'a yakınlığından kaynaklanan getirilerin keyfini sürüyordu; bu daha da önemliydi.

Kolu hissizleşmeye başlayan Cahchas, "Ozan bir hediye isteyecektir" dedi.

"Size onun için gümüş bir saç tokası vereceğim."

Calchas başını sallayarak onayladı. Ajax'ın bu nesneye sahip olması kulağa tuhaf geliyordu. Bir yağmadan edinilmiş olabilirdi elbette. Ancak bu armağanın ortaya çıkacağından kuşkuluydu, çıksa bile, kendisinin onu Ozan'a vereceğinden kesinlikle kuşkuluydu. Ajax'ın pençesini kolundan çektiğini hissedince rahatladı. "Bu çok hoşuna gidecektir" dedi.

"Agamemnon'a ordunun moralini yüksek tutmak için geliştirdiğim bu fikirden bahsedebilirsiniz, hatta bahsedin lütfen, sizi dinleyecektir. Kendim konuşmak istemiyorum, dalkavukluk gibi görünebilir. Kimin komutan olacağını belirleme hususunda oy kullanma hakkım var diye neden ondan yardım isteyeyim ki? Ayrıca akrabalığımız da var. Annem Atinalı Periboea, Pelops'un torunu, Pelops da Agamemnon'un dedesi. Bu bizi uzaktan kuzen yapar."

Bu sırada kalabalık da dağılmıştı; önlerinde darmadağın olmuş kanlı çakıllık alandan, sallanan gemi direklerinden, dalgaların sonsuz yuvarlanışı ve kükreyişinden başka bir şey yoktu. Artık Agamemnon'un çadırına gitme vakti gelmişti. Yürürlerken Calchas geride kalıp biraz oyalandı ki, Ajax önüne geçsin. İçeri birlikte girmelerinin iyi bir fikir olmayacağını düşünmüştü. Bu tür şeyler her zaman bir kenara yazılır ve er ya da geç insanın öngöremeyeceği bir biçimde karşısına çıkarılırdı. İçeri girerken hâlâ içten içe Ajax'ın Agamemnon'la akrabalığını onunla özgürce konuşmasının önünde neden bir engel olarak gördüğünü düşünüyordu.

4

Kral büyük tahtına oturmuş bekliyordu. Calchas önünde eğildi ve alnını yere değdirdi. Saygı göstergesi olarak belli bir mesafeye gerileyerek doğruldu; ama Kral bir el hareketiyle onu durdurarak tahtına yakın bir noktayı, şeref yerini işaret etti. Yanında ama biraz daha uzağında Croton ile iki yardımcısı vardı; tanrıları gibi sakal bırakmışlardı, saçlarını arı kovanını andıran bir şekilde başlarının üzerinde toplamış ve yerli yerinde dursunlar diye kalın bir reçine tabakasına bulamışlardı. Toplantı için beyaz entarilerini giymiş, beyaz saç bantlarını takmış, meşeden yapılmış değneklerini mızrak gibi yere dayamış hazır tutuyorlardı. Üçü de nefretle Calchas'a baktı.

Komutanların çoğu çoktan yerlerini almıştı bile. Calchas yerine geçerken çevresine bir göz attı; Akhilleus ve Palamades'in yan yana durduklarını gördü, bu ikisinin doğal yandaş olduklarını düşündü; kalplerinin soğukluğu bile benzerdi. Yuvarlak yüzlü, kırmızı saçlı Menelaus da oradaydı. Karısının Paris'le onu aldatmış olması savaşa bahane teşkil etmişti; düzenbaz Odysseus'la, durmadan kafasını sallayan yaşlı ve titrek Nestor da yerlerindeydi. Girit bölüğünün komutanı İdomeneus aceleyle içeri gir-

di, Kral'ı selamladı ve tek başına durdu. Birlikte geldiği adamları dışında arkadaşı yoktu.

Calchas hâlâ Ajax'ın sözlerine bir anlam vermeye çalışıyordu. Anlayamadığı şeylerin ona işkence etmesi doğasında vardı. Acaba Agamemnon dedesine gönderme yapılmasından mı hoşlanmıyordu? Dedesi Pelops, Pisatis, Arkadya ve Elis'te gerçekleşen ve akılda kalan pek çok cinayetin sorumlusuydu. Seri cinayetler işleyen bir katildi aslında; gittiği her yerden ardında kanlı bir iz bırakarak ayrılmıştı. Öte yandan bu cinayetlerin ilki aşk uğruna, Hippodameia'yı karısı yapabilmek içindi. Bu ailede bir gurur vesilesi olmalı ve Agamemnon'un dedesine yakınlık duymasını sağlamalıydı en azından; onun da kral olur olmaz ilk icraatı Clytemnestra'nın kocası Tantalus'u öldürerek onunla evlenmek olmamış mıydı? Yerine geçtiği adamın tüm izlerini silmek için bu evlilikten olma daha emzikten kesilmemiş bebeği koyun postuyla boğdurmuştu, en azından söylentiler böyleydi... Hayır, Pelops'un torunu olduğu için memnun olması gerekirdi... Birden Calchas nedeni anladı. Bunun ailevi bir duyarlılıkla ilgisi falan yoktu. Tez canlı ve hiçbir şey üzerinde kafa yormayan Ajax bile komutanların yüreğinde yer etmeye başlayan genel güvensizlikten nasibini almıştı. Bu duygu, geceleri uyanık yatarak rüzgârın içinde çoğalan düşmanlarını dinleyen Kral'ın kendisinden yayılıyordu. Bir hak veya iddia ne kadar yakından gelir ve bağlar ne kadar güçlü olursa, Agamemnon bu niyet hakkında o kadar kuşkulu olacaktı. Bu Oyun Günü'nden hiç söz etmemek onun da yararınaydı. Ajax nasıl olsa bunu ağzından kaçırırdı. Daha geleli altı gün olmuştu.

Alışıldık taktiklerine uygun olarak, Agamemnon komutanlar arasındaki hareketliliğin durulmasını bekli-

yordu. Zorlanan akciğerler gibi gerilip gerilip birden kendini koyuveren çadır bezini ve bezin içinde rüzgârın çıkardığı çarpma seslerini kontrol edemiyordu. Altın iplerle süslü siyah ipekli başlığını takmıştı; bunu devlet erkânının yanında giyerdi. Başlığın altındaki gözleri iri, kara ve yavaştılar; uykusuz ya da uyuşturulmuş gözler. Çadırın içi sıcaktı ama üzerinde aynı kalın mavi giysi, aynı kalın kemer, bronz boncuklar ve hançer vardı. Hepsi toplandığında sessizlik oldu; Agamemnon konuştu, sesi pek yüksek çıkmadı. "Huzurumuza getirilsinler."

Silahsız ve hâlâ saray bürokratlarının giydiği türden tüniğinin içindeki Chasimenos'un eşliğinde dört adam içeri girdi. Elleri dizlerinin üzerinde, hafifçe eğilerek başlarıyla selam verdiler. Sonra ayağa kalktılar ve yan yana Kral'ın önüne dizildiler. Calchas içlerinden birini tanıdı. Pylakos adında, Agamemnon'un muhafızlarından bir yüzbaşıydı. Gövdesi çıplaktı, üzerinde yalnızca pamuklu bir kilt ile bileklikleri ve sandalları vardı; güçlü, geniş göğüslü bir adamdı, neredeyse keldi, teninin üzerinde solgun lekeler ve sağ baldırında bir papirüs çiçeği dövmesi vardı.

Kral tekrar konuşmaya başlamadan önceki sessizlikte, hep birden, rüzgârın çıkardığı seslerin arasından sıyrılarak kıyının yakınından gelen, aynı anda çırpan kanat seslerini andıran boğa böğürmelerini duydular. Kendi tanrıları ve kendi dilleri olan bir halka mensup Pelasgianlı şamanlar her gün denizin karşısına geçip, düz tahta parçalarının bağlı olduğu uzun halatlarını başlarının üzerinde büyük daireler biçiminde buruyor, kendi icatları olan bu burguyla rüzgârı çözmek ve kuzeydeki mağaralarına geri göndermek için uğraşıyorlardı. Bu güçlü rüzgâr darbeleri karşısındaki çaresizliğinden huzuru kaçmış gi-

bi görünen yaşlı Nestor tam homurdanmaya başlamıştı ki, sürekli ona eşlik eden, şimdi de sağ ve sol yanında duran iki oğlu tarafından alelacele susturuldu. Belki de hep bir ağızdan konuştuklarından Calchas oğlanların nasıl konuştuklarını anlayamazdı. Babalarını sakinleştirmeye ve susturmaya çabalayarak geçirdikleri yıllar boyunca sesleri kumruların gurultuları gibi birbirinin eşi olmuştu. Calchas yeniden kendisini uyaran ürpertiyi hissetti. Tüm olup bitenler, bir dere yatağındaki taşlar kadar rastlantısal görünmelerine karşın, bir arada oluş biçimlerine bakılınca fazlasıyla kesin ve tekrarlanamaz şeylerdi.

Agamemnon konuşmaya başladı, sesi yavaştı, sanki uyanır uyanmaz gördüğü düşü anlatan ve olayların sırasını hatırlamaya çabalayan biri gibi konuşuyordu. Kartalların kehanetinden söz ediyordu, iki erkek kartal, biri gece kadar kara, öbürüyse gümüş gibi parlaktı; yola çıkılmadan önce Miken'deki sarayda art arda günlerce görülmüşler, hep sağ, yani mızrak taşınan taraftaki duvarları yalayarak şans getirmişlerdi. Daha önce tam olarak erişkin iki erkek kartal bir arada görülmemişti hiç. "Mikenliler bu kehaneti ve o günlerde kâhinimiz Calchas'ın yaptığı yorumu anımsayacaklardır."

Kimse bir şey söylemedi. Önce Menelaus onayladı, sonra da sanki böyle bir öncüye ihtiyaçları varmış gibi pek çok kişi onu izledi. İçeri getirilen dört kişiden hiçbiri bir harekette bulunmadı. Agamemnon başını hafifçe kâhinden yana çevirdi. "Calchas bize o zaman söylediği sözleri hatırlatsın."

Bunun üzerine kâhin dikkatli, biraz tedirgin Yunanca'sıyla söze başladı; yavaş ve ritmik hareketlerle, Kariyeli rahiplerin bir kehaneti anlatırken yaptıkları gibi öne arkaya sallanıyordu. Gençken Kariye'de, şimdi Apollo di-

ye adlandırmak zorunda olduğunu hiç aklından çıkarmaması gereken Tanrı'nın mezhebine girmişti. Konuşurken göğsüne bir soğukluk yerleşti; Mikence sözleri Agamemnon'u memnun etmeye ve kendi konumunu güçlendirmeye yönelikti; eşit oranda hem erkek hem de kadın olan, sonradan bir araya getirilip aralarında uzlaşma sağlanması gereken bölünmüş öğütler veren Tanrı'sının doğasına tam anlamıyla aklını veremiyordu. O anda o basit mesajı tekrarlamaktan başka bir seçeneği yoktu.

"Kartal kuşların kralıdır, tıpkı Agamemnon ve Menelaus'un insanoğlunun kralı, kartal kardeşler ve Atreus'un oğulları oldukları gibi. Kartal hükümranlığının başından beri, hatta daha hükümranlığı başlamadan önce Zeus'un kuşudur. Cennette üstünlüğü sağlamak için Titanlarla girişeceği büyük savaşın arifesinde zaferini garantilemek için Zeus'a doğru bir kartal uçmuştur. Kartallar Miken'in savaşını izlemeye gelmiş ve pek çok kişi tarafından görülmüşlerdir; Zeus tarafından gönderilmiş olup, Troya'yla yapılacak savaşın adil olduğunu gösterirler."

Calchas sustu. Kalbinin çevresinde yoğunlaşmayı sürdüren bir üşüme hissine kapıldı. Croton değneğini kaldırmıştı bile. Calchas araya girmek istediğini biliyordu; başından beri kendi kehanetini dile getirmek, kendini tanrıların iradesini ve arzusunu yorumlayan tek kâhin olarak kabul ettirmek arzusundaydı. Croton Kral'ın başıyla onay vermesini bile beklemeden konuşmaya başlamıştı ki, bu son günlerde kazandığı gücün bir göstergesiydi.

"Zeus'un adaleti Paris'in, kocası Menelaus'un evinde misafirken bu misafirperverliği kötüye kullanarak Helena'yı kaçırmasının öcünün alınmasını ister. Zeus'un adaleti..."

Menelaus yüksek sesle araya girerek, "Kesinlikle doğru, tam on ikiden vurdun Croton. Onun gibi bir pislik hem de; yaşamına kıçı başı açık bir keçi çobanı olarak başlamış kaba bir Asyalı; o cadı Tanrıça Hekate'nin kötülüklerini ve iğrenç ülkesinin tüm iblislerini devreye sokmasa, kaba olan her şeyi son derece itici bulan benim Helenam nasıl olur da onu zorla kaçırsınlar diye bırakır kendini?" Açık tenli bir adamdı, çillenmeye eğilimliydi; üzeri soyulmuş olan burnu, duygularının gücüyle tuhaf bir kırmızılığa bürünen yüzünün geri kalanından daha solgun görünüyordu. "Asyalılar kokar" dedi daha yumuşak bir tavırla, "evleri domuz ağılı gibidir."

Croton'un değneği hâlâ havadaydı. Sözünün kesildiğinin farkına varmamış gibi davranıyordu. "Zeus'un adaleti yanlışın düzeltilmesini ister, Zeus kartal kardeşler Menelaus ile Agamemnon'u vekil kılmıştır."

Croton'un gözleri parlaktı, sesi tutkuyla titriyordu. Calchas bunun, bu adalet çığlığının yeni bir şey olduğunu düşündü. Hiçbir anlamı yoktu, kesinlikle mantıksızdı. Bir tanrıyı baba gibi görme yanlışlığından kaynaklanıyordu. Çocuklar, özellikle adaleti kendileri sağlayamadıkları zamanlarda bir babanın adil davranmasını isterlerdi. Zeus bulutları toplar, yağmuru yağdırır, şimşekleri çaktırırdı. Adalet bunun neresinde devreye giriyordu? Menelaus'un lekeli yüzüne baktı. Asyalıların pisliğine ve kötü alışkanlıklarına yapılan göndermelerin onunla bir ilgisi var mıydı acaba? Olmadığını düşündü. Asya'nın temsilcisi hâlâ Paris'ti; Menelaus uzakta, cenazedeyken karısını baştan çıkarmış ve Helena'yla birlikte Troya'ya kaçmıştı. Ama adamın bu çıkışları giderek sıklaşıyor ve giderek alanları genişliyordu. Calchas Tarsus'un evlerini, ovulmuş basamaklarını ve girişlerini, taş döşeli yollarını

yıkamak için su döktükleri zaman Hattuşaş avlularından etrafa yayılan ıslak toz kokusunu anımsadı. Kadeş'te sokak süpürücüler vardı; böyle bir şey Yunan topraklarında duyulmamıştı bile. Menelaus Milet'teki köle pazarının dışında muhtemelen Asya'da başka hiçbir yeri görmemişti...

Croton söze devam edecek gibiydi ama Agamemnon elini kaldırarak onu durdurdu. Kimse rüzgâra değinmemişti; Calchas'a oradakilerden birinin durup dururken rüzgârdan söz etmesi pek de mümkün görünmüyordu. Bu tehlikeli bir konuydu ama tıpkı onunki gibi, herkesin zihnini meşgul eden aynı soruydu: Eğer kartalları gönderen Zeus'sa ve seferi kutsuyorsa, neden ordu buraya Aulis'e tıkılıp kalmıştı, neden denize açılması engelleniyordu?

Agamemnon ihanet izi ararmış gibi çevresindeki yüzlere baktı, "Kartallar Miken'e gönderildiler, başka bir yere değil" dedi. "Bana gönderildiler. Önce kardeşimin, sonra da sizlerin rızasıyla bu savaşın komutası bana verildi."

Kimse bunu sorgulamamıştı, yapıyorsa da ya güvendiği kişilerle gizlice sorguluyordu ya da kendi zihninin yalnızlığında tek başına; ama kimse konuyu açmaya davranmıyordu. Agamemnon'un tutup da herkesin önünde bu açıklamayı yapması bir zayıflık göstergesiydi. Calchas bu bilginin çadırı dolduranların zihninde evrilip çevrildiğini hissetti; Odysseus yana bakıyordu ama gözlerinin neye yöneldiğini söylemek mümkün değildi. Chasimenos onun yanında duruyor, kendi düşüncelerine dalmış görünüyordu Akhilleus kusursuz profilini yukarı, çadırın tepesine doğru kaldırmıştı, her zamanki sıkkın, kayıtsız ifadesine bürünmüştü. Hiçbir yüzde özel bir ifade görülmüyordu; ama Calchas bu zayıflık fikrinin bir düşünce

yılanı gibi, rüzgâr girişteki kanvası çırptıkça çadır bezinin üzerinde gerilip gevşeyen ışık sarmalları gibi, zihinden zihine dolaştığını hissedebiliyordu. Yılan, Ana'nın işareti..."

"Daha önceden bilmediğimiz bir şey var" diye devam etti Agamemnon, "Yüzbaşım Phylakos'un bize söyleyecekleri var."

Phylakos diğer üçüyle aynı hizada dururken bir adım öne çıktı ve kolları yanlarında, hazır olda durdu, "Bu adamlar bir şey daha görmüşler. Kartalların gelişinin üçüncü gününde kalenin kuzey tarafındaki gözetleme kulesinde, sabahın erken saatlerinde, şafaktan hemen sonra nöbetteydiler." Durdu, çabucak çevresine, tentenin içindekilere baktı. "O sırada ışık iyiydi. Bunu biliyorum. Arada bir gözetleme kulelerini denetlerim. En çok o saatlerde adamları uyurken yakalarsınız, güneş doğmadan, nöbet değişiminden hemen önce."

Yüzünde bir ifade yoktu ama Calchas, ötekiler daha söylenenleri duymadan önce onların inancını pekiştirmeye çalıştığını hemen anladı; en azından itiraza mahal vermemeye çalışıyordu. Zaten anlatacak bir hikayesi olan herkes bunu yapmaz mıydı, dinleyenlerin kendisine inanmasını istemez miydi?

"Bu adam size ne gördüğünü anlatacak" dedi yan yana duran üç adamdan birini işaret ederek, "adı Leucides."

Bu kez Leucides öne çıktı ve omuzlarını dikleştirerek konuşmaya hazırlandı. Göğüs kafesiyle dikkat çeken kemikli bir adamdı; uzun, hüzünlü bir yüzü vardı. "Yabani bir tavşan gördüm" dedi, "kartallar tavşanın üzerine daldılar, onu öldürüp parçaladılar."

Bu açıklamayı izleyen şaşkın sessizlikte Nestor'un oğullarının "şiiiişt"lerini bastıran yakınma dolu homur-

tuları duyuldu. Yaşlı adam artık uzun süre bir şeye dikkatini veremiyordu, toplantıya ilgisini çoktan yitirmiş, geçmişteki kendi başarılarını anlatmaya koyulmuştu. Ta gençliğinde yaptığı bir sığır yağmasından söz ediyordu.

"... Bu Troyalı köpeklere bir iki şey göstermek lazım; yeniden genç olabilsem göz açıp kapayıncaya kadar oraya varırdım, o zamanlar rüzgârı geçerdim, Elis'te o sığırları yağmaladığım zamanki gibi onun önünde giderdim... Bizi durduramadılar, denediler ama durduramadılar, kimse bizi durduramazdı. Akhilleus iyi bir koşucudur ama benim tırnağım bile olamaz, size söylüyorum ben rüzgârı geçerdim, taştan taşa zıplar ama bana yetişemezdi, arkamdan sesini duyardım, inlerdi çünkü beni yakalayamazdı..."

"Bu anlattığın çok çarpıcı baba; ama koşmak bir işe yaramaz çünkü aramızda deniz var."

"Baba, o rüzgâr senin arkandaymış ama bu kez..."

"Beni durduramadılar, durdurmayı denediler ama kimse beni durduramadı. Elli sığır kaldırdık oradan, Itymoneus beni durdurmaya çalıştı; yoksa adı Iphitomenos muydu, şu Hypeirochus ya da Hypernochus'un oğlu, işte bundan eminim, babasının inekleriydi, karşıma çıktı, şansı var sanıyordu ama kılıcımı aldım, mızrak değildi, ozanlar mızrak olduğunu söylediler ama kılıçtı. Kim sığır yağmalamaya mızrakla gider ki, sığır yağmalarken kendine çabucak yol açman gerekir, bir kılıçtı elbette... Tek dizimin üzerine çöktüm ve şimşek hızıyla yukarı doğru tam kasığına bir hamle yaptım, ha, ha bunu beklemiyordu elbette, o günlerde hançer yoktu..."

Yaşlı adam başını kaldırdı ve bir an gözleri parladı. "Onu yardım" diye sözlerine devam etti, "kılıcımın ucu kasığına battı, yukarı ittim, iki elimi de kullandım, kab-

zayı yukarı ittim, o zamanlar kılıç yapmayı biliyorlardı, düşemedi, düşmek istedi ama düşemedi, kılıcın ucunda öylece asılı tutuyordum onu, taşaklarından göbeğine kadar ördek gibi yarılmıştı, sonra kılıcı çevirdim ve bağırsakları döküldü, işte piç dedim ona, şimdi Nestor'un nasıl biri olduğunu biliyorsun, dedi ki... Bir şey demedi, yalnızca..."

"Onlar mutlu günlerdi baba, o zamanlar gençtin ama şimdi dinlememiz gerekli."

"Şimdi sessiz olalım babacığım, dinlemeliyiz."

Calchas, oğulların seslerinin gerçekten kumru gurultusu gibi olduğunu düşündü; evet ama mutlu kumrular, güneşlenen, birbirine yakın duran, sesleri birbirine karışan. Bu cilveli serzenişi duyan ihtiyar adamın sesi alışıldık mırıltısına döndü; yarı kavgacı yarı şikayetçiydi, sonra da yavaş yavaş sustu.

Odysseus, "Bana kalırsa Nestor'un uzun süre dinlenmesi gerek, ordugâhtaki kendi bölümüne götürülmesini öneriyorum" dedi.

Sesinde bir tür öfke vardı; bu öfke Calchas'a, anlatılanların gecikmesinin yol açtığı sabırsızlıktan daha fazlası gibi geldi. Bunun nedeni Nestor'un çıkışının dikkatleri dağıtması mıydı, yoksa yabantavşanı hakkındaki bu tuhaf bir biçimde gecikmiş haberin etkisini azaltması mı, bilinmez. Öyleyse Odysseus'un da bu konuda önbilgisi olması gerekirdi, belki başkalarının da. Birden kuşkulandığını hissetti.

"Hayır, hayır" dedi Agamemnon, "kesinlikle olmaz, Nestor kalmalı. Nestor olmadan hiçbir Meclis tamam sayılmaz. Yaşayan herkesten daha fazla Meclis'te bulunmuştur o." Yeniden Leucides'e baktı, "Dinliyoruz."

"Duvarın üzerindeydik. Denize bakan tarafta. Kartalların birlikte göğe yükselerek geniş bir daire çizdiklerini

gördük. Hemen altımızda otlayan bir yabantavşanı vardı. Hep yabantavşanları olur; ilk ışıkta çıkarlar, o tarafta nöbet tutan herkes bunu size söyleyebilir. Bazen onlara nişan alırız. Orası açıklıktır; sonra okları toplayabilirsiniz."

Hâlâ hazır oldaydı. Sustu ve yutkundu. Calchas onu sabırsız bir dikkatle süzdü. Adamdan tutukluk beklenirdi, hatta şaşkınlık da... Başkomutan'ın çadırında, ordunun kahramanlarının, sık sık Ozan'ın dizelerinde yer alan adamların arasındaydı. Şaşkınlık doğaldı ama Leucides korkmuş görünüyordu. Sözlerini önceden prova etmiş birinin tavrıyla konuşuyordu. Bu da doğaldı çünkü pratiği yoktu; konuşması kabaydı, Argos'un kırsal kesiminden gelenlere özgü bir biçimde sözcüklerin bir kısmını yutuyordu. Uzaklarda bir köyde keçilerini güder, bağlarını budar, taşlı toprağı tersyüz ederken, Troya altınları ve kolay bir yaşamın düşüyle ateşlenmiş olmalıydı.

"Kartallar yabantavşanına daldılar ve hayvanı parçalayıp, paylaşarak birlikte yediler."

Bu sözler söylenirken Calchas'ın bakışları konuşmacının yanındaki, sağdaki adama kaydı. Hummalı bir yüz, akları çok belirgin gözler, ağızda fazla heyecanlı, titrek bir görünüş. Kendisi de gergin sinirlerin, titremelerin ve ateş basmalarının kurbanı olan rahip bu belirtileri hemen tanıdı. Bu adam güvenilir bir tanık izlenimi vermiyordu ama bir seçim yapma imkânları yoktu elbette. Bu üçü olmalıydı; çünkü güneş doğmadan hemen önce kuzeydeki gözetleme kulesinde üçü nöbet tutuyordu.

Chasimenos sessizliği böldü; ince, soluk gözlerin dikkat çektiği yüzünü kaldırarak dosdoğru Kral'a hitap etti: "Bu gerçekten de yeni bir haber."

"Peki bunu neden şimdi öğreniyoruz?" Soru Akhilleus'tan gelmişti; konuşurken kimseye hitap eder gibi bir

tavrı yoktu; güzelce yanmış, orantıları kusursuz omuzlarının alışıldık narsis silkinişi eşliğinde, "Neden zamanında rapor edilmedi?" diye sordu.

"Önemli olabileceğini düşünememişler" yanıtını verdi Phylakos.

"Önemsiz mi?" diyerek doğrudan yüzbaşıya bakan Calchas, bilinçli olarak belli ettiği bir şaşkınlık ifadesiyle kaşlarını kaldırdı. Yüz askerin kumandanıydı, kendisi de Larisa'nın dağlık bölgesinden gelme profesyonel bir askerdi, orta yaşlıydı ama hâlâ gücü kuvveti yerindeydi. Artık katılacağı çok fazla sefer kalmamıştı, şansını deneyeceği çok fazla fırsatı da olmayacaktı, bu belki de sonuncusuydu, en büyüğü; kendini emekliye ayırabileceği bir yağma fırsatı... Phylakos'un, ordunun kararlılığının rüzgârda böyle çözüldüğü bir sınanma döneminde neden zafere olan inancı güçlendirmeye çalıştığını anlamak o kadar da zor değildi. "Önemsiz olduğunu düşünmelerini garipsiyorum" dedi kâhin.

Phylakos yüzünde anlamsız bir ifadeyle kâhine bakarak, "Bunlar basit adamlar" dedi.

"Bu basit adamlar bunun önemsiz olduğunu düşündükleri için asılmalılar" dedi Akhilleus, "ben onları gayet rahat asabilirim mesela." Güzel omuzlarını yine aynı biçimde silkti; kıvrak, görkemli, içten içe kendini seven bir tavırla. "Ya da Ajax'ın bok çukuruna atalım."

"O benim bok çukurum değil!" Ajax'ın kükreyen sesi tüm çadırı doldurdu. Akhilleus'a çılgın bir öfkeyle bakıyordu "O çukuru benim kullandığımı mı düşünüyorsun? Adamlar için, subaylar için değil!"

Akhilleus bunu duyduğuna dair bir emare göstermedi, "Zeus aşkına" dedi, "burası öyle sıcak ki, bir dalış yapmak çok hoşuma giderdi; ama Ajax'ın bok çukuruna değil."

Calchas adamın hareketlerini biraz hoşnutsuzluk biraz da korkuyla izledi; aynı şekilde sözlerini dinledi. Akhilleus doğuştan katildi. Bu Mikenlilerin çoğu savaşsever ve kabaydılar ama Akhilleus özeldi; boş zamanlarında yaptığı etkinliklerden nasıl hoşlanıyorsa adam öldürmekten de öyle hoşlanıyordu. Son söylediği sözler de açık bir kışkırtmaydı. Akhilleus'la onun kibrine ve kusursuzluğuna hapsolmaktan, durmadan kendi muhteşem varlığını kutladığı tavırlarına tanık olmaktan öte bir yere varılamazdı. O sabah sefere çıkmadan önce kendisi için yaptığı giysilerinden birini giymişti; kısa etekli, kolsuz bir tünik, altın omuzluklar ve onlara uyan bir şapka. Muhteşem bacaklarına parlak bronz koruyucular takmıştı. Üzerindeki gözlerin farkındaydı. Göğsündeki keseden fildişi ve papirüsten yapılmış bir yelpaze çıkartarak, çok yavaşça yelpazelenmeye başladı.

"Burada işitme sorunu olan bir adam var" diye bağırdı Ajax, kocaman yüzü koyu kırmızı bir renk almıştı.

Akhilleus yelpazelenmeye devam ederek, "Sağır olmak kaçık olmaktan daha iyidir" dedi.

Onca zamandır esen Aulis'in rüzgârı adamların işitme duyularını bir biçimde keskinleştirmişti; akıl sağlıklarını yitirmemek için rüzgârın neden olmadığı sesleri ayırt etmeyi öğrenmişlerdi; bazıları sonradan Ajax'ın dev çenesinden gelen diş gıcırtılarını duyduklarına yemin ettiler. Neyse ki adamın aklı, öfkesi bulandırmadığı zamanlarda bile yavaş işliyordu. Croton araya girmek için fırsatı kaçırmadı.

"Zeus'un adaleti..." diye başladı söze yüksek sesle; ama Agamemnon kolunun yavaş bir hareketiyle onu susturdu.

"Bize bunun anlamını Calchas söyleyecek."

"Bir tuttuğu altın bir tuttuğu gümüş olsun efendimin, elimden gelenin en iyisini yapacağım." Anlam açıktı elbette, en azından Calchas'ın zihninde kuşku uyandıracak kadar açıktı: Yabantavşanı Troya'ydı; ölümü ve parçalanarak yenilmesiyle Yunan ittifakının zaferi önceden belirlenmişti. Zeus bu amacı onamakla ve yanında yer almakla kalmıyor, düşmanın tümüyle yok edileceğinin de garantisini veriyordu. Ama hiçbir değerli kâhin iki gözün gördüğünü böyle apaçık söylemezdi; mutlaka törensel bir sorgulama yapılmalı, sözler sarf edilmeliydi.

Leucides'e, "Kuşlar gökyüzünde ne sıklıkta daire çizdiler" diye sordu, "yalnızca bir kez mi, yoksa daha fazla mı?"

"Yalnızca bir kez."

"Bağırdılar mı?

"Sessizdiler."

"Kartallar dolunaydan hemen sonraki günlerde ortaya çıktılar, ayın yüzü kırışmaya başladığında. Siz yabantavşanını gördüğünüzde, ay hâlâ gökte görülebilir durumda mıydı?"

"Evet, ay görülebiliyordu."

"Kartallar uçarken, ayın görüntüsünü kapattılar mı?"

Leucides ilk kez tereddüt eder gibi göründü ama hayır, Calchas'a öyle gelmişti, bir şeyi hatırlamak için çabalıyor gibiydi. "Hayır" dedi, "hayır daha alçaktan uçtular."

"Yabantavşanına dalarlarken kanatlarını kıvırmışlar mıydı, yoksa kanatları açık mıydı?"

Leucides yine tereddüt eder gibi göründü; ancak bu soruya bir yanıt alınamayacaktı çünkü Calchas'ın heyecanlı yüz ifadesini fark ettiği adam duraksayarak konuşmaya başladı:

"Yabantavşanı şişmandı, hamileymiş; kartallar üzerine çullanıp da hayvanın karnını yarınca yavruları dışarıya fırladı, hepsi de tam olarak gelişmişlerdi..."

Adamın sesi kendi sesi gibi değildi, kalındı ve içinde tuhaf bir geveleme vardı; sanki bedeninin daha altındaki bir yerden yukarı çıkmaya uğraşıyordu. Calchas bu seste, adamın şaşkın yüzünde, boğazının kasılma hareketlerinde korku hissetti.

"Sonra?"

"Kartallar hem anneyi hem de yavruları parçalayarak yuttular."

Çadırın içindeki sessizlik öylesine yoğunlaşmıştı ki, rüzgârın çığlıklarını daha da keskinleştiriyordu sanki. Yine de adamın yutkunma sesini, dilinin kuru ağzında çıkardığı şaklamayı duyabiliyorlardı. Sanki hâlâ yırtıcı inişi, yarılan eti, yutulan hayvanı görür gibi, gözleri korkuyla fal taşı gibi açılmıştı. Calchas içindeki korku kıskacının sıkıldığını hissetti. Adam ele geçirilmişti; adam aracılığıyla konuşan bir tanrı vardı; bu uydurma hikayedeki biricik hakikati dile getiriyordu; ama bu Miken'deki o şafak vaktine ait değildi, şu anda, çadırın içinde, gözlerinin önünde meydana geliyordu; bunu adamın yanında duranların hareketsizliğinden anlıyordu, bir şokun hareketsizliğiydi bu. Ötekilerden daha hevesli olan Phylakos'un bir savaşa çağrı gibi çenesini kaldırışında da aynı hakikati gördü, adam, "Evet, yavruların öldürülüşü bana verdikleri raporda da vardı; yabantavşanı hamileymiş, kartallar hem anayı hem de yavruları yemişler" dedi.

Ama bu bilgi çok geç gelmişti; konuşurken Phylakos'un yüzünde de bu gerçek vardı. Derin sessizlik sona erdi. Sanki üzerlerinden ağır, sesi yutan bir örtü kaldırıl-

mış gibi çadırın dışındaki rüzgârın haykırışını duydular. Beyni yumuşamış Nestor yeniden huzursuzlanmaya başlamıştı, belki de yabantavşanıyla ilgili ayrıntılar onu tahrik etmişti, yeniden yakınma dolu sesini yükseltti, Itymoneus ya da Iphitomenos'un bağırsaklarının döküldüğü eski hikayeye geri döndü ve vazifeşinas oğullarının kumru gurultusu notalarıyla bir kez daha susturuldu.

Bu boşluktan yararlanan ve soluk alma fırsatı bulan Calchas öne çıktı, Kral'a dönerek yerlere kadar eğildi. Herkes adına duyduklarının anlamını yorumlayabilmek için bir gün, bir gece düşünme süresi talep etti. Arzusunun yerine getirildiğini duydu, sesini kontrol etmeye çalışarak teşekkür etti; gözleri fal taşı gibi açık adamın karnından ve boğazından onlarla konuşanın kim olabileceğini belli belirsiz ilk algıladığından beri ta içinde hissettiği titremeyi dışa vurmamak için çabalıyordu.

5

Poimenos, Calchas'ı dışarıda bekliyordu; kendi çadırına gitmesi için ona yardım etti. Calchas çadırında da dinlenemedi. Yüzünü ve başını koyu renkli bir kumaşla sarmalayarak kendi bedeninin sıcaklığında oturup, bu sıcaklık ve kapalılık duygusunun içinde bedeniyle onu çevreleyen uzam arasındaki farkı bilmediği bir zamanı yeniden yakalamaya çalıştı. Kaşlarından ve göğsünden akan teri hissetti. Kafasını örten bezin karanlığında, ağzından zorla çıkan sözleri söyleyen trans halindeki adamın yüzü, söylenen yalan, yalanın söylenirken gerçeğe dönüşmesi, bunun çadırın içindeki herkes için ama hepsinden çok, erkeği ve dişiyi tek varlıkta birleştiren ve onları suyla suyun üzerindeki ışık gibi bir yapan İlahi Dost'un hizmetçisinin kendisi için biricik gerçek olması, yeniden gözlerinin önünde canlandı. Yalnızca O olabilirdi, gençliğin koruyucusu, Vahşi Doğanın Efendisi, Doğurganlık Tanrıçası gibi pek çok adı olan ve Yunanların Artemis diye bildikleri kadın. Her zaman fırsatları değerlendiren bu Tanrıça, gevşek bir zihinle gevşek bir ağız bulmuş ve bunları herkesi ödenecek bir bedel olduğu konusunda uyarmak için kullanmıştı. Kartallar Zeus'tandı, evet, ama hamile yabantavşanı Artemis'indi.

Bir gün, bir gece sonra bunu Kral'a bildirmesi gerekecekti. Kehanetlerin yorumcusu, kehaneti kendi üzerine alır, onu içerdiği tehlikeyle birlikte kendisinin kılardı. Calchas karanlıkta korku duydu, korkuyu bedeninin tüm atışlarında hissetti; tüm yolculuklarının eşlikçisi alışıldık ateş de oradaydı. Bir süre uzaklaşmak istiyordu. Biraz düşünmeye ihtiyacı vardı. Bir süre ordugâhın dışına çıkması gerekiyordu ama bunu yapabilmek için Kral'ın iznine ihtiyacı vardı; bu izin olmadan gidemezdi. Agamemnon günün ve gecenin her saati onun nerede olduğunu bilmeye ihtiyaç duyuyor, bunu istiyordu; uykusuzluk çekerken ya da uyanırken ve gördüğü rüyanın teri hâlâ üzerindeyken onu çağırtıyordu. Son zamanlarda Kral fevriydi ve öfkeden boğuluyordu. Poimenos Kral'a hizmet ederken suyu döken köle çocukla ilgili ordugâhta dolaşan söylentiyi anlatmıştı; Kral çocuğa öfkeyle öyle sert vurmuştu ki, çocuk günün büyük bir bölümünü bilinçsiz yatarak geçirmiş, sonrasında da sözcükleri anlamlı bir biçimde birbirine bağlama konusunda zorluk çekmişti. Agamemnon öfkeli olmadığında bile Calchas yeni bir kötücüllük hissediyor, bunu, bir konudan ne anladığı sorulduğunda Kral'ın kendisine yönelttiği bakışlarında görüyordu. Kendi sefaletinden ve ıstırabından nefret eden Kral, buna tanık olanlardan da nefret etmeye başlamıştı sanki.

Dar boğazın hemen karşı kıyısında Tanrıça Potnia'ya tahsis ve takdis olunmuş bir mağara vardı. Calchas, Zeus'un rahiplerinin kamp yerindeki olağan ayinlerinde burası hakkında ileri geri konuştuklarını, eski bir murdarlıktan, temiz olmayan toprak kültlerinin aşırı yakınlığından söz ederek, mağarayı sorunlarının nedenlerinden biri gibi gösterdiklerini duymuştu.

Rüzgâr güçlenmişti. Agamemnon'un çadırına kadar olan kısa mesafeyi yürürken tepeleri tarazlayarak çıkardığı uğultuyu duydu, yüzüne çarpışını hissetti. Girişteki silahlı muhafızlarla konuştu; artık herkese Kral'a karşı bir komploda yer alabilir gözüyle bakıldığından, adamlar gizli silahları olup olmadığını kontrol ettiler. Muhafızlardan biri içeri girdi, bir süre sonra dışarı çıkarak ona yolu gösterdi. Agamemnon tahtında, aynı yerde oturmuş, başı önde kara kara düşünüyordu. İki karaderili erkek köle uzun kamışlara takılı, kare biçiminde örülmüş saz otundan yelpazelerle Kral'ı serinletmeye çalışıyordu. Yer değiştiren hava, sıcak dalgalar halinde arzusunu bildirmek için yaklaşan kâhinin çıplak kollarına çarptı. Calchas yere kadar eğilirken Kral'dan yayılan hafif tatlımsı haşhaş kokusunu duydu.

Agamemnon dinlerken yüzünü başka yöne çevirdi ama bu Calchas'ın cesaretini kırmadı; bunun Mikenli saraylılar arasında bir alışkanlık olduğunu biliyordu. Profilden gördüğü yüzde bir yorgunluk, kabus görmüş gibi bir ifade vardı. Calchas isteğini dile getirirken, korkusuna karışan bir hüzün duydu; yanıt almak için beklediği o uzun sessizlik süresince korkusunu bu hüzünle fethetmeyi denedi. Tüm Yunan topraklarının en güçlü hükümdarı. Atreusoğulları'nın soyundan, atalarının erdemleri nedeniyle kutsal olarak tanımlanan bir kral. Ortak rıza ve soyluların oylarıyla büyük fetih gücünün başkumandanı. Altını ve atlarıyla ünlü Troya suyun öte yanında bekliyordu. Zeus'un kartalları bu savaşı kutsamıştı. Bütün dualar edilmiş, mabutların şerefine içkiler dökülmüştü. Oysa şimdi kuzeyden esen bu öfkeli rüzgâr vardı yalnızca, daha önce bu mevsimde hiç olmadığı gibi estikçe esmiş, filoyu yerine mıhlamıştı. Kral merak edi-

yordu. Tanrı bana sırtını mı döndü? Yaptığım hata nedir? Onu rencide mi ettim? Üstelik hiçbir işaret de yok. Biliyordu ki herkes bu rüzgârdan onu sorumlu tutacak, ne olduğunu bile keşfedemediği kötücül bir hata nedeniyle suçlanacak, liderlerden biri çıkıp ordu için daha hayırlı, daha uğurlu olduğunu iddia edecekti. Zaten gözünü yerine dikmiş olanlar eksik değildi: Palamedes, İdomeneus...

Agamemnon rıza gösterdiğini belli eden bir hareketle sağ elini kaldırdı. "Yarın gün batarken döneceksin. Anlatılanların nasıl yorumladığını söyleyeceksin; ben de komutanlardan toplanmalarını isteyeceğim. Croton'u ve söyleyecek bir şeyi olan öbürlerini de dinlemek istiyorum."

Calchas geri geri gitmeye başlamıştı ama Kral yeniden, bu kez daha sert bir ses tonuyla konuşmaya başladı. "Bugün toplantıdan önce Büyük Ajax'la konuşurken görülmüşsün. Yüz yüzeymişsiniz, o senin kolunu kavramış."

"Evet, konuştuk."

"Bu konuşmanın konusu neydi?"

"Efendi Ajax bana bir Oyun Günü düzenleme konusundaki fikirlerini söyledi."

"Bu ne ola ki?"

Calchas, Ajax'ın fikrini açıklayabilmek için elinden gelenin en iyisini yaptı; kafası kendi düşünceleriyle bu denli meşgulken bunu yapmak hiç de kolay olmadı. Farklı dallarda rekabet edilecekti; koşma, atlama, ağırlık kaldırma, cirit atma. Grup halinde yarışılacak, iyi performans gösteren puan kazanacak, bu puanlar aynı zamanda o kişilerin dahil olduğu gruba da ait olacaktı. Sonunda bir yarışçıyla grubu, öbür yarışçı ve gruplardan daha faz-

la puan kazanmış olacaktı ama en fazla puanı olan yarışçının illâ en fazla puana sahip gruptan olması şart değildi tabii ki.

Agamemnon huzursuz bir hareketle tahtında kıpırdandı. Yüzünü buruşturmuş, ifadesine duyduklarına inanamamanın verdiği bir şaşkınlık yerleşmişti; başında bunca dert varken kendini böyle bir konuyu dinlerken bulduğuna inanamıyor olmalıydı. Calchas, "Ajax bunun adamları kardeşçe bir rekabet içinde bir araya getireceğine, akıllarını rüzgârdan başka bir yere yönelteceğine, münakaşalarla durmadan kan dökülmesine engel olabileceğine inanıyor" dedi.

"Ajax bana bunu neden kendisi gelip anlatmamış?"

"Majestem, bilmiyorum."

Konuşmayı izleyen sessizlikte Kral'ın gözlerini üzerinde hissetti ve bakışlarını yerden kaldırmadı. Bu rüzgâr çıktığından beri Agamemnon her şeyde kendisine karşı bir suç ortaklığı ve komplo aradığı için, incir çekirdeğini doldurmayacak şeyler bile onun kuşkularını doğrulama olasılığı barındırdığından tehlikeliydi.

"İyi" dedi Kral, "bana başarı ihtimali olan bir girişim gibi görünmedi ama karşısında değilim, en azından Ajax'ı meşgul eder." Ani bir küçümseme yüzündeki ıstırabı aydınlattı ve bir anlığına da olsa, dudakları sımsıkı kapalı, gururlu ve meraklı o bildik ifadesi geri geldi. "Bu Oyun Günü'nü düzenlemesi için yardıma ihtiyacı olacak" dedi, "bu kesin."

"Düzenlemeyi öbür Ajax'la birlikte yapmak istediğinden söz etti. Küçük Ajax'la..."

"Öyle mi?" Kral'ın yüzünde hafif bir gülümseme belirdi. "İki barış sağlayıcı ha? Bir araya geldikleri zaman tartışmaktan başka bir şey yapmazlar. Neyse, sen gidebi-

lirsin. Yarın günbatımında burada olacağından emin ol ve doğru sözcüklerle gel."

Bunu söylerken yeniden gülümsedi; bir belirip bir kaybolan bu tehdit içeren gülümseme Calchas'a korkunç göründü. Çadırdan çıkarken hâlâ aklındaydı. Kral nefret doluydu ama yalnızca Calchas'a karşı değil. Bir kez daha Kral'ın deli olabileceğini düşündü. Tanrıların itibarını kaybettiğini yüreğinde sezen ama yine de hakikat yerine beklediği sözcüklerin söylenmesini isteyen biri...

Poimenos da dönmüştü, birlikte hazırlandılar. Kâhin uzun etekli esvabını ve kuşağını çıkararak, Yunanlar gibi kolsuz bir üst ve kısa bir kilt giydi. Poimenos, Calchas'ın armağanı olan, takmaktan müthiş gurur duyduğu timsah derisi kemerle belini büzdüğü pamuklu bir don giyiyordu.

Calchas çadırın içine girip çıkan ve yolculukları için gerekli malzemeyi hazır eden oğlanı izledi. Bir kez daha yüreği oğlanın güzelliğiyle burkuldu; Poimenos güzelliğinin farkında değildi, kendini hazırlıklara vermişti; omuzlarındaki ve baldırlarındaki kaslar çok belirgin değildi, teninin hafif zeytinimsi bir tonu vardı, üzerinde çil ya da çatlak yoktu, sıcak güneş bu teni yağlamış, sağaltıcı merhemini yaymış gibi parlaktı. Hangi gizem, hangi raslantısal armağan, ataları da keçi çobanı olan bir keçi çobanının görünüşüne ve hareketlerine böyle bilinçsiz bir zarafet katmıştı? Calchas aklına takılanları reddetmek için yanıp tutuşuyor, zihnine üşüşen seçeneklerin işkencesinden kurtulmak istiyordu; oğlanın bedeninin en küçük bir gölge bile barındırmayan, aşırı saflığı ve parlaklığıyla karanlıktan farkı olmayan bir ışıkta yanına uzanmasını istiyordu. Böyle bir ışıkta birbiriyle çelişen sesler yaşayamaz, yalnızca duyuların barışı ve zihnin boşluğu olurdu.

Bu şimdi mümkün değildi; geçmişte de Poimenos'un ona sağladığı sığınağın, ışık ve karanlığın bir olduğu korumalı yerin farkında olup olmadığını öğrenmek istemişti. Bunun pek mümkün olmadığını düşünüyordu rahip, bu oğlanın kavramlarının ulaşamayacağı bir noktaydı ama iş bedenin mesajlarına gelince, Poimenos duyarlı ve hızlıydı. Gözlerdeki ihtiyacı okuyabilir ama bunun, nasıl doyuracağını iyi bildiği bir arzu olduğunu düşünürdü yalnızca. Yine de o sırada efendisinin önsezilerinde bir şey fark etmiş gibiydi, hazırlıklarına ara verdi, rahibin omzuna dokunarak gülümsedi ve "Tanrıça sana gerçeği gösterecektir, sen de Agamemnon'a doğru yolu göstereceksin. Atların Terbiyecisi Efendim, Büyük Meşe bizi korusun" dedi.

Oğlanın aklının ermediği Calchas'ı en çok korkutanın gerçeğin ta kendisi olduğuydu. Rahip haşhaş tohumlarından ve kurutulmuş defne yapraklarından karışımını hazırlar, ekmek ve peynirleriyle bir parçasını Tanrıça'ya adayacakları şaraplarını bez bir çantaya yerleştirirken aklında bu sözler vardı. Poimenos'la birlikte kıyı yoluna koyulup kamptan uzaklaşırlarken, kendilerini karşıya geçirecek yerel bir balıkçı ararlarken de bu sözlerin yalınlığını düşünüyordu. Poimenos için hakikat belirsizliğe karşı kazanılmış bir zaferdi, huzursuzluğun ardından tastamam ve yalın bir huzur sağlıyordu. İşte bu nedenle her zaman bir hizmetkâr olarak kalacak, tapınağın girişinde duracak, tanrıların amaçlarının korkunç karanlığını bilemeyecekti. Tıpkı ulu bir ağaca bakmak gibi, diye düşündü Calchas. Uzaktan bakınca tek bir form, bir kubbe, helezonik kabuğun sivri ucu. Ama yaklaşınca insan dalların birleşme yerlerini, yaprakların farklı kütlelerini görürdü. Ama hangi ölümlü, yaklaşıp da dikkatle baka-

rak zihninde bu şahane yapının bütününü saklayabilirdi? Ayrıca insan ne kadar yaklaşırsa yaklaşsın, hâlâ yapraklardaki damarları görmeme ihtimali de vardı... Calchas birden yanında yürüyen, hiçbir zaman o yerde durmayacak ve yukarıya, ağaca doğru bakmayacak olan oğlana imrendi. Bu yeni bir imrenmeydi, korkusundan kaynaklanıyordu; içinde bildiklerini oğlanla paylaşmanın, onun doğasını bozmanın o ölümcül itkisini de taşıyordu. "Atların Terbiyecisi mi?" dedi, "Büyük Meşe? Bunlar Ozan'ın sözleri. Ozan'ı pek önemsememelisin; onun ilgi alanı hakikat değildir."

Kumanda Etmenin Dayanılmaz Ağırlığı

I

Ters giden neydi?" Odysseus sesinin olağan çıkmasına özen gösterdi. Karşısındaki adamla zıtlaşmak istediği en son şeydi çünkü taraf değiştirmesinden çekiniyordu. Derinden etkilenmesini beklemiyordu ama Phylakos yoz biri olduğu için onuru dürüst birinden daha kolay kırılırdı. "Söylemek istediğim şu ki, yeterince basit bir meseleydi, öyle değil mi? Tek yapman gereken adamlara koçluk yapmaktı ki, anlattıkları hikayeler çelişmesin."

Calchas'ın bir aşamada üç adamı ayrı ayrı sorguya çekeceğini düşünmüştü; böylece olayla ilgili farklılıklar ve çelişkiler ortaya çıkacaktı. Ama sonradan endişelenecek bir şey olmadığını görmüştü. Profesyonel tavrının da ötesinde, rahip böylesine güçlü bir simgeye gereken itibarı göstermemekten korkardı; böyle yapmak fethin liderliğini yapan adamların önünde fethin başarısından kuşku duymak anlamına gelecekti. Calchas'tan çok daha cesur bir adam bile bundan çekinirdi. "Aslında yalnızca bir araç, öyle değil mi?" dedi. "Yabantavşanından söz ediyorum. Sadakatimizin ve kendimizi bu davaya adamışlığımızın ispatı, zafere olan inancımızın güçlenmesi, bu zor günlerde her şeyi bir arada tutma çabası. Agamemnon

buna inanmaya hazır; diğerleri de... Hemen hemen herkes." Yeniden kâhini düşündü. Calchas'la ilgili bir şey yapılmalıydı. Çok kıvrak zekalıydı, fazla kuşkucuydu. Yanındaki adamın ablak suratına baktı, bu yüzde zeka falan görünmüyordu. "Bu hamilelik nasıl oldu da işe karıştı?"

Phylakos gözünü kırpmadan önünde duruyordu; azar yiyeceğini hisseden eski bir askerin alışkanlığıyla. Bir süre önce bu özel konuşma için Odysseus'un çadırına çağrılmıştı. Yabantavşanı hikayesini tezgâhlayanlardan Chasimenos da birazdan gelecekti. "Böyle bir şey söyleyeceğini bilmiyorduk" dedi Phylakos. Sesi acı vermesi gereken çatlamalarla çıkıyordu, sanki boğazı kurumuştu.

"Onun histerik biri olduğunu bilmen gerekirdi, onu tanıyan herkes bunu bilir."

"Histerik mi?"

Odysseus içini çekti, "Bir vidasının eksik olduğunu bilmen gerekirdi. Yüzüne bakman yeterli."

"Bazen uykusunda bağırdığını söylerler, bazen de nedensiz yere gülermiş; ama bunlara alışmışlar. Bunun önemsiz olduğunu düşünüyorlar, ben de öyle düşünüyorum. Bir delinin yapması gereken tek şey, çenesini kapalı tutmaktır o kadar."

"Ama öyle yapmadı." Odysseus bir iki dakika sustu, sonra yakınma dolu değil de şaşırmış bir ses tonuyla, "Sen de onu destekledin" dedi.

Phylakos'tan bir yanıt gelmedi. Odysseus'un da bir yanıt beklediği yoktu zaten. Büyük bir hataydı ama Phylakos'un o sözler herkesin önünde söylendikten sonra yapacağı başka bir şeyin olmadığını da biliyordu; onunki refleksif bir tepkiydi. Desteklemek, grup içinde yardımlaşma, rütbenin getirdiği yakınlık; bunlar askeri yaşamın koşullarıydı. Pek çok asker yalan söylediğini bilse bile, arkadaşını destekle-

meyi ahlaklı olmakla bir tutardı. Çok nadiren bu tür kısıtlayıcı erdemlere kulak asmayan, kendi çıkarlarını koruma konusunda böylesi bir körlük içinde olmayan biri çıkardı. Böyleleri açık görüşlü, her şeyi dengeli bir bütünlük içinde görebilenlerdi. Yani Odysseus gibi olanlar. "Ne yapalım" dedi, "artık bu konuda bir şey yapmak için çok geç, umarım bu boşboğaz susturulur da, daha fazla zarar vermesi önlenir... Hani nasıl derler?" Bu şekilde sözcük avlamayı severdi; kalıba dökmeyi, sıradan bir laf edip, sonra lafı gediğine oturtmayı. Ama hâlâ aval aval önüne bakan Phylakos onun dengi değildi. Bu kez kendi sorusunun yanıtını kendi vermek zorunda kaldı, "Tesirsiz hale getirmek" dedi.

"Öldürmekten mi söz ediyorsunuz? Bu halledildi bile. O anasını bellediğim bir daha kendi hesabına konuşamayacak. Bu konuda söz veririm."

"Yurtseverliğin anımsanacak ve ödüllendirilecek" dedi Odysseus, "cömertçe ödüllendirilecek. Bildiğin gibi, suyun öte yanına geçtiğimizde."

Bu sözleri izleyen düşünceli sessizlikte, İthakalı muhafızlarından biri içeri girerek Chasimenos'un dışarıda beklediğini, içeri girmek için izin istediğini haber verdi. Katibe içeriye kadar eşlik etmek için Odysseus bizzat çadırın kapısına kadar gitti; Chasimenos'un kendisine değer verildiği duygusuna kapılması önemliydi.

Chasimenos çadırın içine girer girmez Phylakos'a "Ters giden neydi?" diye sordu; sesinde canının sıkkın olduğunu ele veren bir tonlama olmamasına Odysseus kadar özen göstermemişti. "O kadar plan, prova yaptıktan sonra bile adamların bir hikayeyi doğru dürüst anlatmayı beceremiyorlar!"

Karşısındaki yüksek kademeden bir memur da olsa, Phylakos askeri bir kampta bir sivilden azar yemeye hazır

değildi. "Hikayeyi anlatan ben değildim!" dedi çakıl taşlarının sürüklenmesini andıran bir sesle. "Benim hikayem de değildi, senindi; onları bu işe sen karıştırdın, sen hazırladın. Piçin aklını kaçırmış olduğunu anlaması gereken de sendin!"

"Tanrılar aşkına! Karakter analizine ayıracak zamanımın olduğunumu sanıyorsun? Böyle bir toplantı düzenlemenin zorluklarından haberin var mı? Tüm komutanlar zamanında haberdar edilecek, hiçbiri sarhoş ya da avda, yerel bir çiftliğin canına okumakla ya da birinin ırzına geçmekle meşgul olmayacak. Yazı göndermek de işe yaramaz, hiçbiri okuma yazma bilmez!" Şu salaklar sürüsü, diye geçirdi içinden, tek bildikleri kılıç sallamak! "Sen de tuttun ona arka çıktın! Kartalların yabantavşanının yavrularını yemesi safsatası. Resmi anlatım bu şimdi!"

"Bak, iş işten geçmiş, artık sızlanmanın faydası yok" dedi Odysseus. "Zarar neyse, verildi artık, geri dönüşü de yok." Ne komik, diye düşündü. Şu ikisi burada durmuş birbirlerini yiyorlar; biri asker öbürü sivil görevli, her ikisi de kendisinin daha üstün bir ırka ait olduğunu sanıyor. Aslında ikisi de bir bezelye tanesi, paralı uşak. Phylakos'un fiziksel cesareti var ama her zaman kazanana oynar. Chasimenos da Kral'ının çıkarlarını kollamaya adamıştır kendini ama asıl hayali suyun öte yanında oluşturulacak güçlü bir Miken'dir ki, hizmetleri ödüllendirilsin, gücü ve etkisi artsın. Biri uşak ruhlu, ötekiyse tuttuğunu koparır, elini her şeye uzatır; işte aralarındaki tek fark da bu. "Haydi beyler önümüze bakalım, geriye değil. Geçmişin bir gölge kadar bile özü yoktur. Hatta var olduğu bile söylenemez. Ayrıca durum bir felaket de sayılmaz. Kehanet bizim niyetlendiğimizden daha belirsiz bir hale büründü o kadar. Phylakos senden bir konuda bana yardım etmeni rica edebilir miyim?"

Phylakos çenesini ileriye uzattı ve omuzlarını dikleştirdi. "Senin rican emirdir."

"Ya sen ya da adamlarından biri, Rahip Croton'u bulup en kısa zamanda çadırıma getirin."

"Ben kendim giderim." Yüzbaşı selam vermek için elini kaldırdı ve Chasimenos'a bakmadan çadırdan çıktı. O çıkar çıkmaz katip, "Bu herif ahmağın teki, hiç yol yordam bilmiyor, gerçekten sabrımı taşırıyor!" dedi.

"Tamam" dedi Odysseus, "ikiniz de neticede çok farklı insanlarsınız. Ancak farklılıklarımızı unutarak Agamemnon ve Yunan diyarı için en iyiyi sağlama amacımıza doğru ilerlemeli, işbirliği yapmalıyız."

"Bu doğru."

"Croton gelmeden önce konuşmamız gereken iki şey var. İkimiz de biliyoruz ki, şu anda fetih kuvvetleri birbirinden kopuklar. Buradaki insanların yarısından azı Agamemnon'un güçlü olduğu Argolis bölgesinin yakınından. Benim İthakalılarım bunun en güzel örneği. Sonuç ne olursa olsun, ben Miken davasına gönülden bağlıyım; ama herkes için aynı şeyi söyleyemeyiz. Burada yalnızca kendi çıkarlarını düşünen pek çok kişi var. Böyle ittifaklar her zaman biraz sallantılıdır; her geçen gün biraz daha zayıflar. İnsanlar evlerini özledi; evleri rüzgâr ya da ölüm tehdidi olmayan bir yer. Eğer onları bir arada tutacak bir şey icat edemezsek, ordu dağılacak. Bunun olduğunu önceki deneyimlerimde gördüm; asker kaçaklığı bulaşıcıdır. Oradan buradan bir iki kişi çeker gider, sonra bu birden bir kitle hareketine dönüşür. Bu gerçekleştiğinde ise bir şey yapmak için çok, çok geç kalınmış demektir."

Chasimenos dudaklarını büzüp söylenenleri başıyla onayladı. Derin derin düşünürken sanki oradan oraya

uçan bir sineği izliyormuş gibi küçük gözlerini bir o yana bir bu yana devirirdi, bu da ince yüzüne paniğe kapılmış gibi bir ifade verirdi. "Yapmamız gereken, bir biçimde rüzgârın kesileceğini garantilemek. Öyle bir söz vermeliyiz ki, ona inanmalılar."

"Harika" dedi Odysseus, bir başkasının aklını kendi amaçları için kullandığında duyduğu zevki hissederek. Tam anlamıyla böyle olduğu söylenemezdi ya; içinde bulundukları koşullarda birinin çıkarı öbürünün de çıkarı demekti. Ancak hilekârlık kökleşmiş bir alışkanlıktır, güçtür, insanın damarlarındaki kanı hızlandırır. "Hiç böyle düşünmemiştim ama doğru" dedi, "düellolar işe yaramaz. Kehanetler de. Bunların hepsi gösteri, eğlence işinin bir parçası. İhtiyacımız olan bundan daha fazlası, daha tanımlı bir şey." Bir an durdu ve alnını kırıştırdı, "Onları beklemeye razı edecek bir şey."

"Bir olaya ihtiyacımız var, çarpıcı ve hararetle beklenen bir olay."

"Çarpıcı ve hararetle beklenen bir olay, bravo. Tam da bu işte." Hâlâ sineğin çizdiği hayali yolu izleyen Chasimenos'a gülümseyerek, merakla, hayranlıkla baktı. "Kesinlikle parlak bir fikir" dedi. Şimdi nazik bir an gelmişti. Chasimenos Kral'a sadıktı; kendince Agamemnon'u severdi de. En azından kendini Kral'ın kullarından biri olarak görürdü. Bunu kullanabilirdi ama incelikle işe girişmesi gerekiyordu. "Bu heyecanla beklenen olay her ne olacaksa, ki bu konuda senden fikirler geleceğine eminim, Agamemnon'un bundan haberdar olmasını sağlamamız gerek."

Chasimenos hayali sineğin yörüngesini izlemekten vazgeçerek Odysseus'a öfkeyle karışık şaşkın bir ifadeyle baktı. "Haberi mi olmalı? Bu fikir doğrudan Kral'dan

gelmeli. Onun arzusu, iradesi, fikri, niyeti gibi görünmeli. Bekleyişe bir son vermeyi garanti eden o olmalı. Başka hiç kimse değil. Eminim sen de bunun önemini kavrıyorsundur."

"Evet, hele sen bunu böyle açıkladıktan sonra... Elbette, çünkü kim bu bekleyişin sonunu garanti ederse bir lider olarak selamlanacak. İkimizin de çok iyi bildiği gibi, aramızda eline komutayı almak için her fırsatı değerlendirecekler var. Hayır, şimdi kavrıyorum Agamemnon'u bir kenara bırakamayız; tıpkı, hani nasıl derler?"

"İtilmiş."

"Evet, itilmiş gibi, harikasın. Hayır, Agamemnon'un bir kenara itilmesine izin veremeyiz. Ne olursa olsun buna izin veremeyiz. Ancak şu var ki, eğer bir kenara itilmeyecekse, eğer garantör gibi davranacaksa, sorumluluk üstlenmeyi de kabul etmeli. Öyle değil mi?"

"Kesinlikle, sorumluluk komuta etmenin özüdür."

"Komuta etmenin özüdür, işte, ama neyin sorumluluğundan söz ediyoruz?"

"Savaşa komuta etmenin elbette."

"Dediklerine tamamıyla katılıyorum; ama henüz Aulis'teyiz ve denize açılmayı bekliyoruz. Bu bekleyişle nasıl başa çıkılacağı da savaşa komuta etmenin bir parçası, öyle değil mi?"

Chasimenos önceki kadar kendinden emin görünmüyordu, "Sanırım öyle" dedi.

"Demek ki, eğer Agamemnon savaşa komuta etmenin sorumluluğunu üzerine alıyorsa, beklemenin sorumluluğunu da üzerine almalı; o zaman bu bekleyişin yani rüzgârın sorumlusu da o olmalı. Demek istediğim eğer bir kenara itilmeyecekse elbette. Onun bir kenara itilmesine de izin veremeyiz, öyle değil mi?

"Kesinlikle hayır. Ama rüzgârın nedenini bilen yok."

"Kesinlikle. Tam on ikiden vurdun. Kimse nedenini bilmiyor, asıl moral bozucu olan da bu. Ama onun nedenini bildiğine inanırlarsa, bunun nedenine dair yanıtın onda, yani Kral'da olduğuna inanırlarsa, onda bunu durduracak güç olduğuna inanırlarsa, şu anda, hemen değil ama çarpıcı ve hararetle beklenen, gelecekte olacak bir olayla; senin harika cümleni kullanacak olursam, yalnızca onun gerçekleştireceği bir olay sayesinde rüzgârın dineceğine inanırlarsa, birlik içinde beklerler. Peki ama ne yapmamız gerekir?"

İki adam birkaç dakika birbirlerine baktılar, sonra Chasimenos, "Hangi tanrının rüzgârı gönderdiğini keşfedip, uzlaşmak için ona kurban göndermemiz gerekir. Böylece lanet ortadan kalkar ve sorun kalmaz; ama bu arada Kral ıstırap çekmeye devam eder" dedi.

"Evet, elbette çeker" dedi Odysseus sesine şefkatli bir ton katarak. Ama Agamemnon zaten rüzgâr nedeniyle suçlanıyordu ve bunu her ikisi de biliyordu. Tüm zekâsına karşın Chasimenos'un gelecekte gerçekleşebilecek çarpıcı olayları, bunlara bağlı olasılıkları ve kamuya verilen sözlerin doğasını böylesine anlayamaması ne kadar garipti. Belki de saf biri gibi görünmek istiyordu; ama bunun bir önemi yoktu.

Katip yavaşça başıyla söylenenleri onayladı, "Bir çıkar yol göremiyorum. Kimse Agamemnon'un rüzgârın asıl nedeni olmadan onu durduracağına inanmaz. Kral ıstırap çekecek, bundan kaçış yok."

"Kaçış yok, harika, yalnızca..."

Tam o anda Phylakos çadıra girdi, uzun boylu Croton da ardındaydı. Odysseus kendi içinde kısa bir süre yüzbaşının orada kalıp kalmamasını tarttı. Genel bir kural ola-

rak ne kadar az kişiye güvenilirse, risk de o kadar azalır. Ancak Phylakos yararlı da olabilirdi; ordunun bazı bölümlerinde etkili bir adamdı, özellikle de Mikenliler arasında. Üstelik kendi çıkarları da bu davaya sadık kalmasını gerektiriyordu.

"Phylakos'un seni bulmasına memnun oldum" dedi Croton'a. "Bir kupa şarap ikram edebilir miyim?"

Rahibin ters dönmüş bir arı kovanı biçiminde başının tepesine topladığı ve yerinde durmasını sağlamak için balmumu sürdüğü uzun saçları rüzgârdan dağılmış, parlak örgüler halinde sarkıyordu. Dudakları çok solgundu ve konuşurken kıvrılıyordu. "Oruçluyum" dedi. "Güneş varken hiçbir şey yiyip, içmiyorum."

"Anladım. Özel bir nedeni var mı?"

"Bu karmaşa bitene ve Zeus'un iradesi herkes tarafından anlaşılana kadar sürecek."

"Sağlığınız göz önüne alınacak olursa, umarım bu bir an önce gerçekleşir." Odysseus gözlerindeki sabit bakışla ağzındaki tuhaf kasılma arasındaki çelişkinin rahatsız edici bir ifade kazandırdığı rahibin yüzünden ileriye baktı. Croton'dan hiç hoşlanmazdı; ama insan her zaman araçlarını seçme şansına sahip değildir. Ayrıca rahip Zeus'un gücünü yaymada kendi başına varabileceği son noktaya varmıştı çoktan. "Bir kuramınız olduğunu duydum, şu rüzgârı gönderenle ve neden gönderildiğiyle ilgili, şimdilik buna kuram diyelim. Nedir bu?"

2

Ozan genellikle öğle saatlerini geçirdiği alışıldık yerindeydi; bir kaya çıkıntısı onu hem rüzgârdan hem de güneşten koruyordu. Arada bir sessizleşiyor, sırtını kayaya yaslıyor, liri dizlerinin üzerinde, uyur uyanık bir halde kendini dinlenceye bırakıyordu. Tepelerdeki granitin yüzeyinden parlayarak yansıyan güneş ışığı, rüzgârın karıştırıp birbirine doladığı çalılıklar üzerinde oynaşan ışınlar, önünde hareket eden insanların belli belirsiz formları; tüm bu görüntüler gittikçe bozulan gözlerini rahatsız etmeye devam ediyordu. Lirini eline alınca, kapalı gözkapaklarının ardında ince acı yaşları duyumsuyordu.

Buraya geldiklerinden beri rüzgârın onun sesiyle yarıştığı diğer günleri andıran bir gündü. Daha önce oğlan gelmiş, ona ekmek ve incir getirmişti. Her zamanki gibi yakınına oturmuş, kımıldamadan ve konuşmadan yalnızca dinlemişti; Ozan onun dinleyişinin yoğunluğunu hissedebiliyordu. Oğlanın adını bilmiyordu, sesini de hiç duymamıştı. Aynı zamanda olmasa da her gün geliyor, armağan olarak yiyecekler getiriyordu. Bugün çok uzun kalmıştı. Sonra önünde kırmızımsı, kraterli bir ayı andıran Büyük Ajax'ın yüzü belirmişti. Kraterlerinden birin-

den Birleştirici Ajax'a ithafen, Oyun Günü'nü kutlamak için yazılmış bir şarkı isteği gelmişti. Calchas'ın daha önce aynı konudan söz edip etmediğini de sormuştu ama Ozan asla kaynakları hakkında bilgi vermezdi. Unuttuğunu söylemişti. Gözleri çok az görüyordu ve o kadar çok istek oluyordu ki! Ajax ona gümüş bir saç tokası armağan etmeyi önermiş, o da şarkıyı önce aklından besteleyeceğini ve saç tokasını alınca da söyleyeceğini bildirmişti.

Yalan elbette. Asla önceden aklından beste yapmazdı. Kendisi gibi bir ozan olan babasından miras aldığı pek çok dörtlük ve cümle vardı belleğinde. Gerisi, yani yeni sözler için tanrıların kendisine verdiği doğaçlama yeteneğine güvenir; bazı sözler diğerlerinden daha güçlü ve ani gelirdi; ama onu asla yaya bırakmazlardı. Bir ezginin ilk notalarını çalarken içini çekti, her zaman böyle dikkat çekerdi. O kadar çok tozlu yol tepmişliği vardı ki... İnsanların kör bir ihtiyardan çıkar sağlamaya çalışmaları utanç vericiydi. Canı istediği zaman hiçbir karşılık almadan sunardı hizmetini; ama şu adam gibi cimri birine değil.

Artık tüm ordunun çok iyi bildiği bir şarkıya başladı; kibarca ama son derece kesin bir tavırla bu şarkıyı en az günde bir kez söylemesi istenmişti ki, savaşın amacı adamların zihinlerinin ön saflarına iyice yerleşsin, iyice bellensin. Bu Paris'in öyküsüydü, Troya Prensi, dünyanın en yakışıklı adamı; Sparta'yı ziyaret etmiş, Menelaus'un sarayında misafir edilmiş ve ev sahibi uzaktayken, onun biricik kraliçesini, akıllara durgunluk verecek güzellikteki Helena'yı baştan çıkarmıştı. O Helena ki, güzelliğine ek olarak, kuğu şekline girerek annesi Leda'yı ziyaret eden Zeus'un dölüyle bir kuğu yumurtasından çıkmıştı. Paris Helena'yı Troya'ya kaçırmış ve Yunan onurunu ze-

delemişti ve bu öylece ortada bırakılacak bir mesele değildi. Bu büyük ordu yapılan hakaretin intikamını almak gibi yurtsever bir amaçla bir araya gelmişti; kraliçeyi de geri alacaklardı üstelik.

Hikayenin üzerinde fazla durmadı, zaten çok sıkılmıştı hep aynı şeyi yinelemekten; çabucak Lokrisli Stimon ile Boeotialı Opilmenos arasındaki epik mücadeleye geçerek, bronz miğfer ve göğüslüklerinin güneşte nasıl parladığından, birbirlerinin moralini bozmak için attıkları laflardan, her ikisinin de üstün cesaretinden söz etti. Sahilin çakıl taşları üzerine çöken Opilmenos'un canına nasıl kıyıldığını bu kez daha görsel tanımladı. Daha önce resmettiği fiziksel kusursuzlukla bu kıyım arasındaki zıtlık dinleyicileri çok duygulandırıyordu. Böylesi bir düşüşte bir keder duygusu, bir trajedi vardı. Düellonun böyle anlatılmasından hoşlanıyordu, Opilmenos'un dostlarından ya da akrabalarından biri gelip de kahramanın ölüş biçimini yüceltmesini isteyene kadar pek çok kez şarkıyı böyle söyledi. Bir hikaye asla kesin değildir ve istekler kimi zaman insanın reddedemeyeceği biçimde gelir...

Daha sonra onları oraya mıhlayan rüzgâr hakkında şarkı söyledi. Gün be gün bu rüzgâr Troya'nın dillere destan zenginliğini lebalep kılıyor, kulelerini ve duvarlarını daha harikulade, onları alaşağı etmesini de daha zevkli hale getiriyordu. Kamp alanlarındaki ateşlerin közleri bu dinmek bilmeyen rüzgârda parlayıp alevlendikçe, Troya'nın saymakla bitmeyen değerli taşları da alev alıyor, arzularının bu közleri yelleyen rüzgârında altına dönüşüyordu.

Bu bir benzetmeden başka bir şey değildi aslında ama hoşuna gidiyordu. Tam şarkının sonuna geliyordu ki, bi-

rinin ona yaklaştığını sezdi. Hem yüzün biçimini hem de sesin tonunu tanıyordu. Ses ve yüz çok yakınına geldiler. "Ben Mikenli Chasimenos, Agamemnon'un başkatibi. Beni tanıyorsun, öyle değil mi?"

"Evet, seni tanıyorum" dedi Ozan.

"Ordunun askerlerine bu rüzgârı bir şey ağrına gittiği için Zeus'un gönderdiğini anlatacaksın."

"Peki ağrına giden nedir?"

"Ayrıntılara girmene gerek yok. Yüksek mevkide birinin bir eylemi diyebilirsin."

3

Calchas ile Poimenos ordugâhın kıyısına balık satmaya gelmiş adamlar gördüler; içlerinden biri onları karşıya geçirmeye razı oldu. Orada, o dar ve korunaklı boğazda bile rüzgâr sulara çarpıyor, suyun yüzeyinde önce geri çekilip sonra kırılan kırışıklıklar meydana getiriyordu. İyi bir ödül bekleyen adam, onları böyle bir havada karşıya geçirmenin güçlüğü üzerine bir gösteri sergiledi. Onların anlamadığı ve içinde Yunanca hiçbir sözcük olmayan bir dille konuştuğundan, bunu el hareketleri ve yüzünün ifadesiyle yapması gerekti. Yola çıktıkları zaman, Calchas yardımcısını eğitmek üzere yeni geliştirdiği bir hevesle, Poimenos'a bu kıyılarda yaşayan insanların kendi dillerini koruduklarını, bu dilin Yunanca kökenli olmadığını, Yunanlar gelmeden çok daha önce yöre insanlarının bu dili konuştuklarını anlattı. Ama bu öylesine soyuttu ki, Poimenos'un bu denli eski zamanlar ya da biri diğerinden daha eski olan sesler sistemi üzerine hiçbir fikrinin olmadığını keşfetti.

Yaz günleri denizin ve göğün renginin karalarınkinden daha tanımlı ve daha özlü olduğu bir saat vardır. Adaya baktıkları zaman altındaki suyla, üzerindeki göğün karayı kıstırdığını ve onu yerinde tuttuğunu gördü-

ler. "Bir titanın elleri gibi" dedi oğlan. "Gördün mü, ellerini açıyor, biri üstte, biri altta, böylece ada kayıp gitmiyor, kaçamıyor." Bu dev elleri hayal eden oğlanın yüzündeki keskin ilgiyi fark etti; onun ilgisini zaten daima hikayeler çekerdi.

Pruvadaki adam elinde tek bir kürek, ayakta kürek çekiyor, bedeni her öne eğildiğinde homurdanıyordu. Şimdi rüzgâr her yanı çepeçevre kuşatmıştı; denizi kabartıyor, yaklaştıkları kara parçasının kokularını birbirine karıştırıyordu. Poimenos'un gözleri parlamaktaydı, gülerek bir şaşkınlık nidası attı. Bu sallanan kayığın üzerinde, böyle hareket halinde, kamp alanının sıkıcılığından ve baskısından uzakta olmaktan memnundu. Bu memnuniyetin bir parçası rahibe de bulaştı; daha önceleri yaptığı gibi bir kez daha oğlanın duyularla ilgili her şeye bu içten ve canlı tepkisine, kendi kuşku ve korkularını bir süreliğini de olsa uzaklaştıran şevkine şükretti.

Bir ara bundan Poimenos'a söz etmeyi de düşünüyordu, bunu daha önce hiç yapmamıştı. Birden güneşe doğru uçan iki karga gördü. Kuzey Rüzgârı Tanrısı Boreas'ın evinden, Trakya yönünden gelmekteydiler. Calchas güneşe doğru uçan kargaları onlar gözden yitene, gözleri görmez olana kadar, yapabildiğince uzağa bakarak izledi. Görüşünü yeniden kazandığında gökyüzü boştu. En küçük bir kuş izi bile yoktu. Gördüğünü kanıt olarak kabul ederse, ki ister düşte olsun ister uyanık, tanrıların insanlara verdiği tek kanıt buydu, kuşlar güneşe uçmuş ve yanmışlardı.

Adanın sığlığındaki daha sakin sulara vardıkları zaman, bu kurban edilişin anlamını kavradı. Kargalar umudu simgeleyen kuşlardı, Hititlerin Tanrısı Polunas'ın haberci kuşları. Karga da bir zamanlar beyaz bir

kuştu, saf beyaz bir kuş; ama bir gün Polunas getirdiği kötü bir haberden hoşlanmayınca onu lanetledi ve karga gece kadar kara bir kuş oldu. Tanrı sonradan yaptığına pişman oldu ama bir yaratığın rengi eskisine çevrilemez. Bazı değişiklikler yapılabilse de ilk rengini alamaz. Calchas, Zeus bile bunu yapamaz, diye düşündü ama Croton olsa kesin aksini iddia ederdi. Croton Zeus'un gücünün sınırı olmadığını söylerdi ama bu saçmalıktan başka bir şey değildi elbette; insanların bildiği hiçbir tanrı kendi gücünün etkilerini yok edemezdi, hiçbir tanrı sözlerini geri alamaz, soluğuyla yok ettiği bir canlıyı yaşama döndüremezdi.

Polunas'ın öfkesinin nedeniyse, arzu ettiği bir kızın kendisinden kaçtığı haberini getirenin karga olmasıydı. Calchas, Agamemnon'un yüzünü ve gülümsemesini anımsadı. Söylenmesi gereken sözler. Karganın getirdiğiyse söylenmesi gereken sözler değildi. Bu bir uyarı mıydı o zaman? Ama umut güneşin fırınında bile tüketilemez, söndürülemezdi... Zeus onlara kartallarla ileri demiş, Artemis de rüzgârla onları yerlerine çivilemişti. Misafirlerin ve ev sahiplerinin efendisi olan Zeus, Paris'in davranışını, evinde konukken Menelaus'un kadınını çalmasını, sonra da ödülüyle kaçmasını kendine bir haraket olarak almıştı. Doğurganlığın ve gençlerin koruyucusu Artemis ise savaş nedeniyle binlerce genç insanın canına kıyılacak olmasına içerliyordu. Erkek adaleti ve kadın şefkati. Biri geriye, öbürü ileriye bakmaktaydı. Ama çatışıyorlar mıydı, yoksa uyum içindeler miydi; bunu anlamak için henüz çok erkendi.

Bu düşünceler ve onların getirdiği karamsar ruh hali Calchas'ın üzerine öyle bir çöktü ki, neredeyse kıyıya yanaştıklarının bile farkına varmayacaktı. Ancak kayıktan

inip de, Poimenos kolunu tutarak kıyıda biraz ilerlediklerinde zihni açıldı. İşaretlerle kayıkçıya ertesi gün güneş tam tepedeyken geri dönmesini, Calchas'ın vermeye söz verdiği ödülü ancak o zaman alacağını anlattılar.

Aşağıdan Tanrıça'nın mekânını görebiliyorlardı. Burası, suyun, muz ağaçlarının ve yapraklardan süzülen ince bir şelaleyi andıran parıltının belirlediği bir yerdi. Tohum keseleriyle kahverengiye kesmiş süpürgeotu çalılarının arasındaki kayalık patikadan yukarı doğru tırmanmaya koyuldular. Daha sonra, suyun yüzeye daha fazla yaklaştığı yerlerde eğreltiotları ve iki ceviz ağacı vardı. Cevizler henüz yeşildi. Arılar nane ve biberiye çalılarının arasında meşguldüler, incecik, küçücük çiçeklere girip çıkarak kokularını yayıyorlar, tırmanıp tutunurken denge ve inatçılık mucizeleri sergiliyorlar, rüzgârda bir o yana bir bu yana sonsuz savruluyorlar; yine aynı rüzgâr denizin, çam reçinesinin ve yaz tozunun kokusunu taşıyordu.

Daha yüksekte suyun kaynağının fışkırdığı düz ve yosunlu kayanın üzerinde, yosun öbekleri rüzgârda karışan saçlar gibiydiler. Bunun altında bir havuzcuk vardı, kenarlarında su tereleriyle ağaçların altında da tertemiz su. Ejderhaböcekleri yüzüyor, tatarcıklar yükselip alçalıyordu; havuzcuğun ardında da mağaranın kara ağzı yer alıyordu. İçine girdikleri suyun farklı, küçük dünyasıydı, tepelerin kuraklığından farklıydı; burada ağustosböceklerinin avaz avaz verdiği konserler de, kuraklığın kırılgan yaratıkları tespihböcekleri de yoktu.

Girişin yakınında bir karnı ve göbeği andıran bir kaya oluşumu vardı; orada durdukları sırada bir yaşlı kadın onlara doğru geldi, dimdik ama yavaş adımlarla yürüyordu. Onları selamlamayışından bu kadının kutsal yerin

gardiyanı, ateşin koruyucusu olduğunu anladılar. Önlerinde durarak başını eğdi ama tek söz etmedi. Kadına Tanrıça'ya hediye olarak getirdikleri yün şalı verdiler; kadın armağanı alarak bir kenara bıraktı. Mağaranın içine girdiler ve sunuların bırakıldığı düzlüğün çevresine örülmüş alçak duvarların yakınında birlikte durdular. Etrafta odun dumanı kokusu vardı, masanın altından yüzlerine doğru hafif bir sıcaklığın yayıldığını fark ettiler. Burada, beyaz küllerden örtüsünün altında hep canlı tutulan kömür ateşi vardı. Ayaklarının altındaki yer soğuk küller ve hayvan kemikleriyle doluydu.

Yaşlı kadın girişin iç kısmında, toprak zeminde duran lambayı yaktı. Artık masanın üzerindeki kara kan izlerini ve bu lekelerin üzerindeki sunu araç gereçlerini görebiliyorlardı: bronz bir bıçak, iki başlı bir balta ve geniş ağızlı bir sürahi. Bunların ötesinde, mağaranın merkezinde, Tanrıça'nın taşa oyulmuş heykeli vardı; heykel bir sütun biçimindeydi ve ezeli çiyin damar damar izleri seçiliyordu.

Rahip, Poimenos'un kendisine sokulduğunu ve yaslandığını hissetti; oğlanın bedenindeki korkunun kendi bedenine geçtiğini duydu. Ona korkusunu kontrol edebilmesi için yardım etmek kendi yüreğini de rahatlatıyordu. O sessizlik anlarında mağaranın derinliklerinde damlayan su sesini duydular, gerçekten tuhaf bir ses. Calchas kendi anadili olan Luvianca'da Tanrıça'ya yakardı: Hayvanların Efendisi, Dağ Ana, Artemis. Mağarasına gelip, onu rahatsız ettikleri için özür diledi; Poimenos'la kendisini kutsamasını rica etti; adamın ağzından dökülen sözleri yorumlayabilsin diye zihnini açması için yakardı. Alnını duvardaki taşa dayadığında mağaranın derinliklerinden gelen bir soluğun tıslamasını duydu. Bu,

Tanrıça'nın onu duyduğunun işaretiydi. Yanlarında getirdikleri bronz sürahideki şarabın bir kısmını adak olarak yere döktüler, sürahiyi bir sunu olarak orada bıraktılar ve dışarıdaki açıklığa çıktılar.

Orada, havuzcuğun tam üzerindeki bir noktada, ağaçların arasından ileriyi görebiliyor, suyun üzerinden geriye bakabiliyorlardı; böylece geldikleri yolu, gemilerin rüzgârda sallanan direklerini, ateşlerden çıkan rüzgârın yönüne göre hareket eden dumanları seçebiliyorlardı. Sıkıntılar içindeki ordu kampının bu görüntüsü Calchas'ın her şeyi anlamasını sağladı. Su damlalarının fark edilir belirginliği, Tanrıça'nın soluğunun tıslaması... Bulundukları yerde rüzgâr yoktu, yapraklar hareketsizdi, tatarcıkların uçuşu düz bir hat izliyordu. Bilmeliydi, rüzgârı yaratan rüzgârdan etkilenmeyecekti elbette; kanıtı da mağara ve yöresiydi.

Artık ışık yavaş yavaş solmaya başlamıştı, yaz karanlığı çabucak çöküverirdi. Poimenos'u kuru dal parçaları toplamaya gönderdi. Oğlan bir kucak dolusu dal budakla gelince, içerideki ocaktan bir parça ateş aldı, küllerin altından eşelediği küçük bir köz parçasını iki dal arasında tutarak getirdi. Çevresinde yine küçük, kuru dal parçalarından bir piramit oluşturdu ve dallar ateş alana kadar üfledi. Poimenos bu kez daha kalın dallar bulmaya gitti. Döndüğünde Calchas oğlanın korktuğunu ve yakınlığının onu rahatlattığını bildiği halde, biraz uzağa oturmasını istedi; oğlan da söz dinledi.

Calchas ateş kırmızı bir yürek oluşturana kadar bekledi, sonra piramiti yıktı ve dağıttı. Alevler ölüp de közlenince, haşhaş kesesini ve ezilmiş defne yapraklarını çıkararak közlerin üzerine bir avuç kadar saçtı, yüzünü yukarıda ve közlere yakın tutarak başını üzerinde altın yaldız-

lı işlemeleri olan bir parça ipekle sardı. Bu Babiloslu bir tüccarın armağanıydı; adama gelecekte ne kadar zengin olacağını öngördüğü için verilmişti ama Calchas bu kehanetinin gerçekleşip gerçekleşmediğini görene kadar orada kalmamıştı. Ağır kumaş başının iki yanından sarkarak hava akımını kesti. Kâhin gözlerini közlerin üzerinde oluşan şekillere dikerek kokulu dumanı içine çekti ve zihnini görüsünü engelleyecek her türlü düşünceden boşaltmaya çalıştı.

Közlerin üzerine üç avuç dolusu daha ot karışımı saçtı, yüzünden akan terin közlerin üzerine damladığını ve iki büklüm olmuş bir halde derin derin soluduğunu hissediyordu. Sonra sıcak ortadan yok oldu; doğum yeri olan Maeander kıyılarındaydı. Sular berraktı; tıpkı çocukluğundaki gibi nehir yatağındaki taşların solgun biçimlerini, akıntının yarattığı girdapları açıkça görebiliyordu. Sonbahardı çünkü suyun yüzeyi birden bronz renkli yapraklarla kaplandı, bunlar akıntıyla yavaşça sürüklenirken gün ışığının altında titreyip ürperdiler, yaprak değil, zırh içinde insan bedenleriydi hepsi de; zihni bulutlanmadan önce Delphi'de gördüğü kan ırmağını görüyordu yeniden ama bu kez hem ırmak hem de boğulmuş savaşçıların tümü bronz renkliydi; Yunanlar ve Troyalılar suda birbirlerine karışmışlardı, kanları çekilmişti, organları ve silahları onları ırmağın gümüş rengine döndüğü ve neredeyse boşaldığı uzaklara taşıyan metal gelgitinde birbirine girmişti.

İşte korkuyu getiren de suyun sonundaki bu boşluktu. Calchas bağırdı, başındaki örtüyü atarak ateşten uzaklaşmaya çalıştı; ama organları buna izin vermedi. Hepsi bronz gibi, gümüş gibi parlıyorlardı. Sırtına değen elleri hissetti ve ne olduklarını bilemediği birkaç söz söyledi.

Sonra içi bulandı, ellerden uzaklaştı, boğulmuş askerler ve bronz renkli kanla tıkandı; Ana'ya ait bu daracık kovukta, kusmanın ardından gelen üşüme ve yalnızlık içinde kıvranırken, hiçbir yerden en ufak bir yardım işareti almadı.

4

Calchas ve Poimenos'un gidişini gözleyen Chasimenos'un adamlarından biri hemen katibe raporunu verdi. Casusların sayılarının her saat arttığı, söylentilerin acımasız bir şekilde başını alıp yürüdüğü ordugâhta gizli saklı pek bir şey kalmamıştı artık. Komutanların, özellikle de en güçlülerinin haberi olmadan konuşmak bile olanaksızdı. Hırslı Odysseus'un da bildiği gibi, Chasimenos'la işbirliği yapmanın en avantajlı yanlarından biri hem Agamemnon'un katibe güvenmesi hem de adamın Kral'ın en fazla güvendiği muhbirlerinden biri olmasıydı. Kral'a Ajax ve Calchas arasındaki özel konuşmadan söz eden de Chasimenos'tu. Aslında bu durum göz önüne alınınca, Chasimenos Miken'deki asıl görevinden, yani sarayda olup biten her şeye kulak kabartmaktan farklı bir şey yapmıyor demekti. Bu nedenle ne yapsa ve nereye gitse, bunun Kral'ın çıkarına olduğu varsayılıyor, aslında katip de durumu böyle görüyordu. Kimse Chasimenos'la ilgili bir rapor vermemişti, en azından Agamemnon'a vermemişti. Başkalarının ondan kuşkulanmasınınsa hiçbir önemi yoktu. Ordugâhta herkes herkesten kuşkulanıyordu zaten. O gün öğleden sonra tartışırlarken Odysseus'a Calchas'ın neden suyun öteki yanına gitmiş olabileceği konusunu açtı.

"Calchas hakkında endişelenmeye gerek yok" dedi Odysseus, "işe yaramazın biri o."

"Ama oraya gitmekte bir amacı, bir planı olmalı; yoksa böylesine kritik bir zamanda ortadan kaybolmazdı." Chasimenos kendini bu işe adamış bir planlamacıydı ve saray bürokrasisiyle uğraşarak geçirdiği uzun yıllar boyunca bu becerisini bilemişti.

"O böyle düşünmez" dedi Odysseus karşısındakinin güneş yüzü görmemiş tenine ve yerinde duramayan gözlerine bakarak; adam yine hayali sinek yörüngelerini izliyordu. Chasimenos her şeyi kendine göre düşünür, herkesi kendi gibi bilirdi; dürüst bir zihin yapısının nasıl olacağına ilişkin hiçbir fikrinin olmayışı düşüncelerini kısıtlayan bir etmendi. "Calchas politik düşünmez. O bir entelektüel, zamanını her şeyin ne anlama geldiğini kavramaya çalışarak geçirir; ama seninle ben bu anlamın koşullara göre oradan oraya sıçradığını biliriz. Calchas her zaman olaylar nedeniyle şaşkınlığa uğrar." Bir kâhin hakkında böyle kehanette bulunmak nasıl da kolay ve hoştu. "Önce şaşırır, sonra da etkilenir."

Chasimenos sanki sinek yakınına gelmiş gibi başını salladı, "Araştırmalar yaptım" dedi. "Orada Dağ Ana'nın mağarası var, öbür yakada. Bizim Artemis diye bildiğimiz Tanrıça. Ezelden beri orada olduğunu söylediler. Kayıkçıyı geri göndermiş, demek ki Calchas'ın orada gecelemek gibi bir niyeti var."

"Demek ki Tanrıça'ya danışacak. Ona bir şey söylemesini umut edelim."

Chasimenos dik dik bakmaya başladı, "Bu, neden umut edilecek bir şey olsun ki?"

"Çünkü, benim sevgili Chasimenos'um, bu onun kafasını daha da karıştıracak da ondan ve kafası ne kadar çok

karışırsa, bu meseleyi de o kadar karmaşıklaştıracak, bir danışman olarak bir o kadar daha az tehlikeli olacak. Agamemnon'un başı fena halde dertte. Onun basit sözcüklere ihtiyacı var. Söz sanatının incelikleriyle uğraşacak hali yok."

"Calchas Kral'a yakındır, kendini bir otorite haline getirdi, sözlerine inanılır."

"Bu elbette doğru, şans eseri bazı isabetli yorumları da oldu. Bu nedenle bir tehdit oluşturuyor zaten. Normalde böyle bir durumda ne yaparız? Onun itibarını kaybetmesini sağlarız, Kral'ın aklına onunla ilgili kuşkular sokarız, etkinliğini azaltırız, sesini keser, dilini ezeriz, hani nasıl derler?"

"Gözden düşürürüz."

"Onu gözden düşürürüz. Mükemmel. Birinci sınıf bir kelime haznesine sahipsin Chasimenos, bir sözcüğü bulup da çıkaramadığın çok nadir. Ama karakter analizine daha fazla zaman ayırmalısın. Bunu söylememe bozulmazsın değil mi? Her şeye dayılandığımız gençlik yıllarımızı geride bırakalı çok oldu, artık birbirimizle açık konuşabiliriz, arkadaşlık ve güven ortamında deneyimimizi birleştiririz. Calchas'ı gözden düşürmemize gerek yok çünkü o kendini gözden düşürecek zaten."

"Nasıl?"

"Durumunu hayal et. Bir yabancı, dışarıdan biri, aramızdaki varlığı kesinlikle Kral'ın yüce gönüllülüğüne bağımlı. Pek cesur biri de sayılmaz. O deli, yabantavşanı yavruları hakkında saçmalarken yüzünün aldığı şekli gördüm. Adamın zırvalarına inandı. Şimdi de Artemis'e danışmaya gitti. Kendi topraklarında tapındığı Tanrısı hünsa bir Tanrı'dır bunu biliyor muydun?"

"Evet, Milet pazarından aldığımız kölelerin bazılarının bu Tanrı hakkında bilgisi vardır." Chasimenos'un zaten ince olan ağzı daha da ince bir çizgi halini aldı. "Biz ona Apollo deriz" dedi.

"Calchas'ın böyle dediğinden biraz şüpheliyim. Şimdi, Karkemiş ya da Hattuşaş okullarında bu konuyu güzelce tartışabilir, dişi ve erilin bir arada olmasından, denge ve uyumdan söz edebilir; ama burası bir tartışma salonu değil, askeri bir karargâh ve lideri de bir krizin tam göbeğinde. Calchas hem işleri karıştırma güdüsü duyacak hem de kendi ayrıcalıklı konumunu kaybetmekten korkacak. Dediğim gibi o bir entelektüel ve onu bekleyen de bir entelektüelin kaderi: Eyleme geçemeyecek kadar güçsüz, kendisini ifade edemeyen, gereksiz spekülasyonlar içinde boğulmuş bir durumda olmak, hani nasıl derler?"

"Dumura uğramak."

"Dumur. Zekice!"

Chasimenos'un yüzü o anlık da olsa kaygılarından arınmıştı; pürüzsüz, üzerinde belli belirsiz hatlar olan, çocukluğunu hiç yaşamamış, yıpranmış bir çocuğun yüzü vardı onda. "Neyse ki Croton bizim tarafımızda" dedi. "O dumura mumura uğramaz."

5

Daha sonra, Chasimenos gidince, Odysseus'un aklına gidip pek güvenmediği Ozan'ı denetlemek geldi. Ama bahtına Ajaxlar çıktı, hem büyüğü hem de küçüğü. Yan yana durmuşlar hem çevrelerinde toplanan küçük gruba hem de birbirlerine bağırıyorlardı.

Odysseus dinlemekten ziyade izlemek için durdu. Onlardan dinlenecek pek bir şey çıkmazdı ama ikisi bir arada oldukları zaman inanılmaz bir görüntü oluştururlardı; biri kırmızı suratı ve devasa gövdesiyle, her zaman öfkesi burnunda, bir münakaşanın eşiğinde olurdu; ötekisiyse cüce gibi, tıknaz, çarpık bacaklı ve hüzünlüydü, kiltinin altında göze çarpan şişkin kabarıklık hiç eksik olmazdı.

"Diyelim ki sen koşunun galibisin" diye kükrüyordu Büyük Ajax. "Koşuların tümünün, yani..." dedi, durdu, öfke içinde önüne baktı; işe can sıkıcı ayrıntıların karışması tadını kaçırmış gibi görünüyordu.

Küçük Ajax imdadına yetişti, "Farklı mesafeleri olan üç yarış var diyelim. Yüz arşın, beş yüz ve bin arşın. Arkadaşımın senden istediği bunlardan birini kazandığını hayal etmen."

"Hayır, önce elemeler var." Büyük Ajax ortağına baktı. "Gördün mü?" diye kükredi, "Elemeleri unuttun! Her üç yarışın da belli bir sayıda elemeleri olacak ve bir elemeyi kazanan bir sonraki eleme koşusuna girecek..."

"Siktir git şurdan! Olmaz öyle şey! Herkes bir kez eleme yarışı koşacak ve elemeleri kazananlar..."

"Seni daha önce de bu berbat üslubun yüzünden uyardım. Elemeleri kazananlar kazandıkları için beş puan alacaklar ve finali kazananın toplam on beş puanı olacak. Hayır, bekle bir dakika..."

"Siktir ya, her şeyi yine karmakarışık ettin" Küçük Ajax umutsuzlukla ufacık ayağını yere vurdu. "Hepsini kazanan yirmi puan alacak. On puan finale girdiği için, on puan da kazandığı için."

"Ben de öyle söyleyecektim" diye bağırdı Büyük Ajax olanca kuvvetiyle. "Bu etkinlikler için idman yapmak isteyenler öne çıksın. Bilek güreşi, yüksek atlama, cirit atma, ağırlık kaldırma da olacak. Siz dinleyenler, içinizden herhangi biri kazanan olabilir. Kentinize getireceğiniz itibarı düşünün, savaştan sonra yirmi puan kazanmış olarak eve döneceksiniz."

"Ya da otuz, elli; kadınların arasındaki süksenizi düşünün bir. Ününüz sizden önde gidecek. Kahramanı selamlamak için yollarda toplanacaklar."

İzleyicileri biraz olsun canlandıracağını düşünen adam hızlı bir dansın adımlarını atarak kalçasıyla edepsiz ve belden aşağı imalarda bulunan sürtünme hareketleri yaptı. Adımları hızlıydı, cüsseli olduğu pek söylenemezse de, kolları olağanüstü güçlüydü. Şarkılarda ne zaman namlı ırz düşmanlarından bahsedilse, adı geçerdi.

Büyük Ajax'ın yüzü daha da kızardı. "Ona böyle konuşmamasını söyledim" diye bağırdı. "Ben kadınlara say-

gı duyarak yetiştirildim. Haydi öne çıkın beyler, utanmayın."

İzleyiciler arasında öne çıkan olmadı; eğlence sona erip de, kendilerinden bir şey beklendiğini görenler dağılmaya başladılar. Odysseus da gidiyordu ki, Büyük Ajax'ın suratına sabit bakışlı bir kararlılığın yerleştiğini gördü ve dev cüsseli adamın yeni bir fikrin acı verici pençesinde kıvrandığını hissetti.

"Bekleyin! Gitmeyin! Tanrılar! Buldum işte!"

Birinin koluna yapışıp, "Ödüller!" diye haykırdı. "Puanlar değil, ödüller. Puan ve ödüller. Buradaki küçük dostumla kazananlara ödüller sunacağız. Hoş ödüller!"

Odysseus uzaklaşmadan önce yüz ifadesinden bu müşterek cömertliğin küçük adamın hiç de işine gelmediğini anladı. Başka hiçbir açıdan benzemeyen bu iki adam, iş başkalarını kazıklamaya geldiği zaman birbirlerinin kopyasıydı. Odysseus yoluna devam ederken ödüllerin neler olabileceğini merak etti. Her iki Ajax da Mysia'daki yağmadan ganimetlerle dönmüşlerdi. Oysa Odysseus ve tek gemisinin mürettebatı borç batağındaydı. Ne kadar yetenekli olduğunu bildiğinden, bu fakirliği sinirini bozuyordu. Aralarında pek azının dili onunki kadar akıcıydı; onun kadar esprili, yalan dolanda onun kadar maharetli de değildiler. Hilekârlığı hilekârlık yapma adına seviyor, bunda bir güzellik görüyordu. Ama bu yetenekleri şimdiye kadar ne bir servet yapmasını sağlamıştı ne de güç sahibi olmasını. Evde onu bekleyen bir karısı ve bir oğlu vardı, orta yaşın eşiğindeydi.

Bu Troya seferi her şeyi değiştirecekti elbette. Birkaç dönümlük çorak toprak parçasının beyiyken, verimli Doğu'nun altın topraklarında bir imparatora dönüşecekti. O sıralarda tek değerli eşyası, arkadaşı Oechalialı İphitus'un

henüz on sekiz yaşındayken verdiği büyük yaydı. Bu, İphitus'un babası büyük okçu Eurytus'un yayıydı ve Odysseus bu yaya öylesine değer veriyordu ki, yanına alarak onu kaybetme riskine girmek istememiş, evde güvenli bir yerde bırakmıştı. Çok genç bir adamken ve pazardaki en iyi malı kapma arzusuyla yanıp tutuştuğu yıllarda, pek çok badire atlatarak Thesprotia Dağları'na kadar gitmiş ve ünlü zehir yapıcısı Medea'nın tüm uzmanlığını miras almış olan torunu İlus'tan ok zehiri almak istemişti; bu en iyi zehirdi. Küçük, şık, ipek kuşaklı keselerde satılırdı; İlus'un kesenin bir yanına işlenmiş adı her yerde hemen tanınırdı. Ama oraya vardığı zaman İlus tanrıların onayını alamadığı için çoktan delirmiş, bir kuytuda sayıklıyordu. Tanrıların onaylamayacağını söyleyerek zehir satmak istemedi. Odysseus, Tapnos yakınlarındaki bir adada bulduğu daha kalitesiz bir zehirle yetinmek zorunda kaldı. O zamanlar nasıl istekli olduğunu hatırladığında bunun da bir başarısızlık olduğunu düşünürdü. Troya bunu değiştirecekti, Troya her şeyi düzeltecekti... Etkinliklerden biri bilek güreşi olursa, kazanabileceğini düşündü. Omuzları geniş ve sağlam yapılıydı; güreş için bir avantajdı bu. Mizacına da uygun bir spordu güreş. Orduda daha kuvvetli adamlar vardı ama o gücünü, ağırlığını karşısındakini yenmek için nasıl kullanacağını biliyordu. İyi yağlanmış, tutuşları tanıyan bir adam her kavrayıştan kaçabilirdi.

Ozan'ın genellikle bulunduğu meydana yaklaşmıştı. Meydan Girit, Lokris ve Achaia bölüklerinin kamplarının ortasında boş bir alandı ve çıkıntılı bir kaya kütlesi rüzgâra karşı korunak oluşturuyordu. Ozan özellikle bu noktayı seçmişti ki, üç bölükteki adamların topu onu kendilerinden saysınlar; ama onun Lidya, Efes ya da Chi-

os Adası'ndan geldiğini söyleyenler de vardı. Konuşmasında bir aksan yakalamak olanaksızdı ve nereden geldiği sorulduğunda bazen dağlara, bazen de denize doğru bir el hareketi yapardı.

Odysseus yaklaşınca geleneksel biçimde ağıt yakan Ozan'ın yüksek, berrak sesini duydu; lir de çalıyordu ve notalar uzuyor, titreşiyordu. Ama Ozan kendisine verilen emri dinleyip de, bir şeye içerleyen Zeus'tan rüzgârı gönderen Tanrı olarak söz edeceğine, hamile kalmaması için hapsedilen ve mucize eseri hapisteyken hamile kalan annesi Danae'den parmaklıkların arasında dünyaya gelen kahraman Perseus'un yaşamını anlatıyordu. Odysseus buna bozuldu.

Anlattıklarının hiçbirinin rüzgârla ilgisi yoktu ama Zeus'la yakından ilgiliydi; epeyce insan toplanmış onu dinlediği için dosdoğru Ozan'ın yanına gidip, sözünü kesemedi. Giderek sinirleniyordu çünkü akşamüzeriydi, hava serinlemiş, insanlar rahatlamış, zihinler daha açık olmuştu. Başka bir deyişle günün en güzel anları boşa harcanmaktaydı.

Rütbesi gereği diğerlerinin arasına oturamazdı. Ayakta, diğer dinleyicilerden biraz uzakta durarak bekledi. Canının sıkılmasına ve oradaki pek çok kişi gibi bu öyküyü daha önce dinlemiş olmasına karşın, kısa süre sonra kendini öyküye kaptırdığını hissetti. En iyi destanlardan biriydi ve Ozan da gerçekten çok iyi söylüyordu. Danae'yi oraya babası Akrisios kilitlemişti çünkü bir kehanet Danae'nin oğlu tarafından öldürüleceğini söylemişti. Danae oğlanın babasının Zeus olduğunu söyledi; bir altın yağmuru olarak ziyaretine gelmişti ama Akrisios bunun anahtarı ele geçiren şehvetli ve hırsız bir ölümlü olduğuna inanmayı yeğledi. "O zaman altınlar nerede?" diye

sordu. "Neden yerde bir tane bile yok? Neden izi bile kalmamış?" Bunların yanıtı yoktu. Uyduruk bir hikaye diyen Akrisios ana oğulu bir sandığa kilitledi ve denize attı. Zeus kendi elleriyle sandığa denizde rehberlik ederek onu Seripnos Adası'na çıkardı; orada adanın genç kralı Polydectes'in küçük erkek kardeşi Dictis sandığı buldu. Kibar Dictis ana oğula baktı ve Perseus adada büyüyüp bir erkek oldu. Bir gün Polydectes Danae'yi gördü ve etkilenerek ona sahip olmak istedi; ama kadın adamdan hiç mi hiç hoşlanmamıştı, onu reddetti; Perseus da annesinden yana çıkarak, "Annemin kararına saygı duyulmalıdır" dedi.

Tam bu noktada dinleyicilerin çoğundan onay nidaları yükseldi, Ozan da tam burada sustu. İşlerin kritik bir hâl aldığı tehlikeli nokta işte burasıydı. Retorik bir soru sordu: Polydectes şimdi ne yapacak?

Hilebazlık işte. Niyetinin Pisian Kralı Oenamaus'un kızı Hippodameia ile evlenmek olduğunu açıkladı ve düğün hediyesi olarak Perseus'tan atlar istedi. Perseus'un hiç atı olmadığını biliyordu.

Bu Polydectes kurnaz adammış doğrusu, diye düşündü Odysseus. Düğün hediyesi ha, ne kadar akıllıca. Sonu hiç iyi olmasa da şehvetli kral, Odysseus'un hikayede en sevdiği karakterdi. Ne istediğini biliyor ve elde etmek için her türlü numaraya başvuruyordu. Kahramanın gururu üzerine oynamıştı ve Perseus'un itibarını kaybetmektense her türlü sözü vereceğini biliyordu. Öyle de oldu. Perseus krala ne isterse getirebileceğini söyledi, hatta yüzüne bakanları taşa çeviren yılan saçlı Gorgon Medusa'nın başını bile. Gorgon'la karşılaşan hiç kimse hayatta kalmamıştı. Doğal olarak kral bu teklifi kabul etti "Mademki sözünü ettin" dedi, "Medusa'nın başı istediğim şey."

Ozan durup kahramanın kendi kendine verdiği bu zor görevin imkansızlığını tanımlamaya başladı. Medusa'nın iki kız kardeşi vardı, Gorgonların üçü de altın kanatlara sahiptiler. Ona iki ayakla yaklaşmak mümkün değildi. Ayrıca yüzüne bir kez bile bakmadan, nasıl canavarı öldürüp de başını kesebilirdi. Bir mucize eseri bunu yapsa bile, kız kardeşlerinin intikam için kovalamalarından nasıl kaçıp kurtulacaktı? Ama Perseus'un kimsenin, kendisinin bile bilmediği bir kozu vardı: Ozan'ın pek beğenmediği ve ancak çok istenirse anlattığı başka bir öyküye dayanan nedenlerle Medusa'dan nefret eden Athena. Tanrıça tüm muhteşemliğiyle kahramana görünerek Medusa'dan istediğini nasıl alabileceğini anlattı ona ve kesin talimatlar verdi...

Ozan sonra yine sustu. Dinleyicileri bu sessizliği anlatıcının verdiği dramatik aralardan biri sandı ama ardından hiçbir şey duyulmadı. Sessizlik uzadıkça uzadı ve herkes yeniden rüzgârın yolan, tırmalayan sesini duymaya başladı; tepelerde dolanan inanılmaz iri bir yaratığın sarsıcı soluğunu içine çekmesini andırıyordu. İnsanlar huzursuzca hareketlendiler, bazıları bağırdı, öykünün devam etmesini istediler ama Ozan lirini yanına bıraktı. Çok uzun süredir şarkı söylüyordu, yorulmuştu, artık yavan akşam yemeğini yemeliydi. Ayrıca Athena'nın göründüğü an öyküyü yarım bırakmak mükemmel bir seçimdi; çünkü hikayenin en heyecanlı ânıydı. Ertesi gün hikayesine devam edecekti. Sabahları çok dinleyicisi olmuyordu, sayılarının artması gerekiyordu. Bir hikayenin ilk bölümünü dinleyenler genellikle sonraki bölümü de dinlemek için gelirlerdi ve bu da armağan getirmeleri olasılığını artırıyordu. Kalabalığın mutsuz homurdanmalarını duydu; yüzler önünden yumuşak, çok solgun

alevler gibi geçti. Başını denizin olduğu yöne doğru çevirdi, "Yarın sabah" dedi, "güneş denizin üzerinde alçaktayken size Athena'nın sözlerini söyleyeceğim ve ikinci bölümü dinleyeceksiniz; Perseus ve Gorgon'un hikayesinde iki bölüm vardır." O gece oğlan ona yiyecek getirmemiş, yakınında oturup şarkılarını dinlememişti, belki de artık gelmeyecekti.

Kalabalık bu kez epeyce sessiz bir şekilde dağılmaya başladı; ne de olsa devamı gelecek olan, taksit taksit, seri halinde anlatılan serüvenlere alışıktılar. Onların sinirini bozan, Ozan'ın sesi kesildiği zaman kendilerini yalnız ve korunmasız hissettiren rüzgârdı. Odysseus son kişi gidene kadar bekledi ve ekmeğine katık ederek küçük, kara üzümler yemeğe koyulan Ozan'ın yanına gitti, kulağına doğru eğilerek, "Ben Odysseus" dedi.

Ozan'ın Odysseus'un sözleri üzerine, ne sanki uzaktaki bir sesi yakalamak istermiş gibi daima dikilmiş bir şekilde duran kırkık ve kemikli kafasının açısı değişti ne de çenesinin çiğneme hareketi durdu.

Odysseus bir an tereddüt etti. Ozan kolay lokma değildi; o insanları eğlendirirdi ve güç sahibiydi. İnsanlar kendilerini anlattığı destana kaptırmış, büyülenmiş, bir süreliğine rüzgârı unutmuşlardı. Bu şekilde insanların aklını çelebilen biri onları memnuniyetsizliklerinden de vazgeçirebilir, bir isyandan döndürebilirdi; özellikle bu gibi zamanlarda çok değerli bir araçtı Ozan. Ama yine de kontrol edilmesi gereken bir araç.

"Sana mesleğini öğretmek istemem elbette" diye söze girdi, Ozan'ın kulağının helezonik girintisine yakın konuşan Odysseus, "ama şu söylediğin şarkıya bizi buraya mıhlayan rüzgârla ilgili dizeler de katman iyi bir fikir olabilirdi, özellikle Zeus'tan söz ederken. Biliyorsun,

memnuniyetini altın yağmuru biçiminde gösteren Tanrı memnuniyetsizliğini de bizim için çok acı olan şu rüzgârla göstererek hakarete uğramasını cezalandırıyor; ayrıca bu hakaretin nedeni olarak da birini ima edebilirdin, komuta zincirinde üst kademede birini.

Ozan bir süre daha üzümlerini ve ekmeğini çiğnedi. İkisini bir arada ağzına koyduğu zaman birbirine karışan tatlarını seviyordu. Çiğnemesi zaman alıyordu çünkü dişlerinin çoğunu kaybetmişti. Ayrıca bu sesi de sevmiyordu. "Rüzgâr Perseus'un efsanesine ait değil" dedi.

"Ait değil mi? Bunu söylediğini duyduğuma şaşırdım, hiç esneklik diye bir şey duymadın mı? Bir şarkının içine her şeyin girebileceğini herkesten iyi sen bilirsin, yalnızca nasıl ilettiğine bağlı."

Ozan ekmeğinin ve üzümlerinin geri kalanını yemek istiyor ama bu tatsız konuşma sürerken bunu yapamıyordu. Ayrıca sesten duyduğu hoşnutsuzluk ve korku da birleşerek ruh halini karıştırıyor, dilinin sakınganlığını çözüyordu. "Sence bir şarkı politik bir konuşma ya da komik bir öykü mü yani?" diye sordu. "Anın gereklerine uyarak her şey bir şarkının içine tıkılabilir mi sanıyorsun? Bir şarkının ona ait bir formu vardır ve bu aynı zamanda da şarkının ruhudur. Şarkının ruhuna dokunan her şey şarkıcıya ve onun aracılığıyla dile gelen tanrıya aittir."

"Öyle mi? O zaman sana bir şey söyleyeceğim" dedi Odysseus, Ozan'ın kulağına eğilmeyi sürdürerek. "Buraya sanattan, ruhlardan ya da bu tür şeylerden söz etmeye gelmedim. Bunlar söz konusu olduğunda, anlayış ve zevkten yoksun olabilirim ama ne istediğimi biliyorum. Yarın o dinleyicilerin arasında benim için muhbirlik yapacak biri olacak. İster başka bir hikayeye kat ister ayrı

bir hikaye anlat, umurumda değil; rüzgâr hakkındaki mesajın anlaşılır ve yükses sesle çıkması senin iyiliğine olacak. Ayrıca bu noktayı kuvvetlendirmek için birbirini izleyen duraklarla kısa tekrarlar da hiç fena olmaz. Sesin uzaklara kadar ulaşmalı, mesajı herkes duymalı, dört bir yana yayılmalı, hani nasıl derler?"

"En ufak bir fikrim yok" dedi Ozan birden sıkılarak, "kendi sözcüklerimi bulmak bana yetiyor." Bunu der demez üzümlerini ekmeğine katık yaptığı lokmasını ağzına götürdü.

6

Calchas sönmüş ateşin yanında, ağır bir uykudan yüzündeki güneşin sıcaklığına ve rüzgârın iç çekişi andıran sesine uyandı. Aşağıdaki deniz tepecikleri beyaz köpükten dalgalara kesmişti. Ordugâhın ötesinde uzanan tepeler sabah pusuyla yarı yarıya kaybolmuş gibiydiler. Açlıktan başka bir şey hissetmiyordu; getirdikleri ekmek ve peynirin bir parçasını yaşlı kadın için ayırarak kalanını paylaştılar. Pek konuşmadılarsa da, oğlanın gözlerinin üzerinde olduğunu hissetti; ona baktığı zaman çocuğun gözlerinde merak ya da soruşturma değil, daha önce hiç görmediği derin derin düşünme hali ve ciddiyet gördü. Sanki o bir gecede oğlanın yaşamına pek çok yıl katılmıştı. Çocuk iyi uyuyamadığını söyledi; belki de gerginliğinin tek nedeni buydu, belki de benim gözlerim her baktığını soldurup kurutuyor, diye düşündü rahip.

Yaşlı kadın ince, esmer tenli kollarını yemeği almak için uzattı ve eğilerek teşekkür etti ama onların önünde yemedi, gitmelerini bekliyordu besbelli. Aynı patikadan inerek bir çam ağacının zayıf gölgesinde, kıyıda kayıkçıyı beklediler. Güneş tepelerinde yükseldiğinde onun kürek çekerek geldiğini gördüler. Onlar kayığa binerken, kayıkçı yine çektiği zorlukları anlatan aynı abartılı hare-

ketleri yaptı. Calchas boş gözlerle adama bakarken, bir güç tarafından adamın uzuvlarının aynı hareketleri tekrarlatmak suretiyle oynatıldığı hissine kapıldı; sanki ondan ayrıldıktan sonra geçen tüm zamanı silmek, Ana'nın varlığını, tütsülü ateşi, boğulan savaşçıların görüntüsünü ve araya gecenin girişini unutturmak isteyen bir güçtü bu. Yaptığı hizmetin karşılığı olarak adama bu iş için yanında getirdiği, üzerinde dalga biçiminde işler olan bronz kemer tokasını verdi; adam memnun olmuştu, hatta gülümsedi bile.

Geri dönmek için yaptıkları yürüyüş Calchas'a olduğundan daha uzun geldi; bunun bir nedeni, üzerinde görüşü kısıtlayacak bir şey olmayan denizin yarattığı etkiydi, öbür nedeni ise Calchas'ın yorgun olması ve yavaş yürümesiydi. Bu nedenle kamp yerine vardıklarında ne dinlenecek ne de fazlaca bir hazırlık yapacak vakitleri vardı. Poimenos su getirerek efendisinin üzerine bulaşmış kusmuk artıklarını yıkamasına yardım etti; onu ot karışımının üzerine sinmiş olan ağır, tatlımsı kokusundan arındırdı, sonra ağrıyan ve kramplar giren omuzlarını yasemin yağıyla ovdu. Calchas ametist kolyesini taktı, Agamemnon'un armağanı olan beyaz ipek bluzu ve altın yaldızlı işlemeleri olan koyu mavi pamukludan uzun bir etek giydi. Uzun kara saçlarını suyla ıslatarak geriye taradı ve beyaz bir kurdeleyle ensesinde topladı. Yanaklarına tebeşirden halkalar ve hafifçe, ince kırmızı güneş yanıkları kondurulmuştu sadece. Sonra Poimenos'u göndererek ne zaman Kral'ın huzuruna çıkabileceğini öğrenmesini istedi; oğlan Kral'ın onu hemen görmek istediği haberiyle geri geldi. Ancak bunca telaşa rağmen Agamemnon'u yanında sadece muhafızları, kendisini beklerken buldu; komutanlar henüz toplanmamıştı.

"Seninle yalnız konuşmak istedim" dedi Agamemnon. "Gece seni arattım ama yerinde değildin."

"Kralım, bana gece Artemis Tapınağı'nda kalabilmem için izin vermiştiniz ya."

"Biliyorum ama sana ihtiyacım vardı." "Sırf ihtiyaç duydu diye, kâhinin suyu aşıp yanına gelmesi gerekiyormuş gibi konuşuyordu. "Gecenin ilk yarısında bir rüya gördüm, seni yorumlaman için arattırdım."

Calchas soluğunu kesen kötü bir önseziyle irkildi. Sanki boğazında onu sıkıp boğan sicimler vardı. O da gecenin ilk yarısında, ateşin başında bir rüya görmüştü. "Efendim rüyasını hâlâ hatırlıyor mu?"

"Kesinlikle evet." Agamemnon'un esmer yüzü, düz ağzı ve kemerli burnu birden daha genç, daha masum göründü. "Karanlıktı" dedi, "yoğun bir karanlık, hiç ışık yoktu. Bir ormandaydım ve ağaçların arasında yolumu bulmak zorundaydım. Yakınlarda bir yerlerde şakıyan bir serçe vardı. Serçe olduğunu biliyorum çünkü benim yurdumda da kalenin altındaki tepelerde şakırlar. Ağaçların arasından serçenin şakıdığı yere doğru uzandım; el yordamıyla yürüyordum çünkü hiçbir şey göremiyordum. Yaklaştıkça kuşun şakıması arttı, attığım her adımla arttı ve sonunda tüm karanlık onun şakımasıyla doldu. Bana sanki kuş çok yakınımda, elimi uzatsam tutabileceğim bir yerdeymiş gibi geliyordu; ama onu tutmak için uzanır uzanmaz şakıma kesildi ve karanlığın içinde öylece kalakaldım. Uyandım, çadırımın dışındaki rüzgârın sesini duydum; rüyanın etkisinde ve uyku sersemi bir halde, sana gitmen için izin vermiş olduğumu unutarak seni arattırdım."

Kral konuştukça, Calchas tüm kanının çekildiğini hissetti. Agamemnon'un kendi ölümünü gördüğünü hemen

anlamıştı; bir zaferin eşiğindeyken, zaferin ayak sesleri duyulurken gelen bir ölüm. Bu ölüm şarkısı da Troya'nın savaş alanlarından yükseliyordu. Aydınlığın ve karanlığın mesajı aynıydı; bu da Pollein'in, iki doğayı birleştiren Tanrı'nın, suyu ve suyun üzerindeki ışığı bir araya getiren Tanrı'nın mesajıydı. İçinde hiçbir ceset kalmamış, uzaktaki gümüş renkli ırmak ve şarkı kesildiğinde görülen zifiri karanlık... Şarkıya kulak vermeyip oradan uzaklaşmak tek kurtuluştu ama Agamemnon verdiği fetih sözüne sırtını dönemezdi; Calchas, Kral'ın ona böyle yapmasını öneren kişiyi öldüreceğini de biliyordu.

"Daha yakınıma gelebilirsin" dedi Agamemnon, "Yaklaş da konuş, muhafızlar duymasa da olur."

"Efendim, majesteleri" dedi Calchas sesini kontrol etmeye çalışarak, "Farklı kuşların doğası üzerine araştırmalar yapmıştım. Serçenin özel bir durumu vardır. Karanlıkta şakımaya mahkum edilmiştir ama karanlıktan da korkar. Şarkısının güzelliğini bu karanlık korkusuna borçludur. Yakınında bir varlık hissettiği zaman bu korkusu artar ve tehlike yaklaştıkça, giderek daha yüksek sesle şakır. Kuş karanlıkta senin gücünü hissetmiş ve siz onun yakınına gidene dek, giderek daha yüksek sesle şakımış, sonunda da korkusundan ve şakımak için harcadığı çabadan çatlamış. Bu aynı zamanda Philomela'nın da öyküsüdür, Kralım hatırlayacaktır; Tereus onu baştan çıkarır ama kız kardeşiyle evlidir, olanları söylememesi için kızın dilini keser. Kızcağız korkusunun doruğundayken tanrılar tarafından bir serçeye dönüştürülür ve ona hem dili hem de o olağanüstü şarkı söyleme yeteneği verilir. Ama Philomela korkusunu anımsar ve bir tehlike yaklaştığı anda yeniden dilsizleşir. Hiç kuşkum yok ki, gördüğünüz rüyadaki kuş Priam'ı temsil ediyor, Troya

Kralı. Sizin yüceliğinizden korkuyor ve kendisini zorlayarak tehlike yaklaştıkça daha yüksek sesle şakıyor."

Birden sustu. Kral'ın ne duymak istediğini biliyordu; patlayan öd, Troya'yı bekleyen makus talih demeliydi ama ne kadar az ve öz konuşursa o kadar iyi olacaktı, bu nedenle kuş ve şakımasına tutunarak, "Yüceliğin senin önünde gidiyor" dedi.

"Bu durumda" diye sordu Agamemnon, "neden kesif karanlığın içinde yapayalnız bırakıldım?"

Sanatı Calchas'a, düşlerin ve kötü olayları önceden haber veren işaretlerin bellekte kalan anılarının genellikle bunları gören ya da haber alan tarafından umutla işlenmeye meyilli olduğunu öğretmişti; düş ya da işaret ne kadar belirsizse, ona bir umut atfetme arzusu da o kadar güçlü oluyordu. "Yüce Kral beni affedin; ama kuşun sesi kesildikten sonra karanlığın çok az da olsa açılmadığından emin misiniz? Lütfen dikkatli düşünün. Zayıf da olsa ağaçların arasında bir ışık belirmedi mi?"

Bu taktik başkalarında işe yaramıştı, şimdi Kral'ın yüzüne baktığında, onda da işe yarayacağını görüyordu. "Şimdi düşünüyorum da" dedi Agamemnon bir süre sonra, "Sanırım bir ışık değişimi vardı. Neredeyse ağaçların siluetini seçebiliyordum."

"Yeni bir günün şafağı" dedi Calchas, "O kadar iyi bir işaret ki, gerçekten çok uğurlu bir rüya bu."

Neyse ki daha fazla konuşması gerekmeden ilk gelen komutan Menelaus içeriye girdi; "Ah tanrılar, daha neler gelecek başımıza?" dedi. "Tüm ordugâhta rüzgârın sorumlusunun bir nedenle içerleyen Zeus olduğu söylentisi yayılmış, onun canını sıkan da yüksek mevkii sahibi komutanlardan biriymiş güya. Bu kişi sanırım ben değilim. Hepimiz hata yaparız elbette ama, ben bu işte bir hata-

mın olduğunu sanmıyorum; her ne olursa olsun Zeus kesinlikle benim yanımda olmalı, ne de olsa misafirperverliği kötüye kullanılan benim. Benim kendimi suçlayabileceğim tek şey, ki bu da benim herkese güven duyan cömert doğamın sonucunda oldu, o boktan Asyalı'nın Helena'ma yaklaşmasına izin vermemdir. Karımın içkisine bir şey koyduğundan adım gibi eminim, başka ne gibi bir açıklaması olabilir ki? Ayrıca son derece yetkin bir ağızdan Asyalı erkeklerin daha küçük yaşlarda ağırlık asarak çüklerini uzattıklarını öğrendim. Yoksa Helenam böyle şeylere kafayı taktığından değil. O bunlara aldırmaz."

Her zamanki gibi kendini zırvalamalarına kaptırmış olduğundan, çadıra girer girmez Calchas'ın varlığının farkına varamamıştı. Onu görünce yapmacık bir sevinçle, "Bu dostluk kabulümdür" dedi. "Senin ağırlık astığına dair bir kanıt yok, ayrıca artık onurlu bir Mikenli'sin." Odysseus ve Chasimenos birlikte içeri girdiklerinde Calchas hâlâ bu iltifattan dolayı duyduğu memnuniyeti dile getiriyordu. Hemen sonra da Akhilleus ve sevgilisi Patroclus içeri girdiler. Derken yanında onu sakinleştirmeye çalışan iki oğluyla birlikte homurdanan Nestor göründü.

Hepsi geldikten sonra, Kral kâhinine dönerek, "İlk önce Calchas konuşsun" dedi, "Calchas bize kartallar, yabantavşanı ve yabantavşanının yavruları hakkında kendi yorumunu söylesin."

"Efendim bu kolay bir konu değil." Calchas'ın boğazı kurumuştu. Kısa bir süreliğine yatışmış gibi görünen korkusu olanca gücüyle geri dönmüştü. Ne planı ne de bir politikası vardı, yalnızca korkaklığının gerektirdiği biçimde davranıyordu. Geciktirmek, bir iki saat kazanmak için bir şeylere sığınmaya çalışmak, bir geceyi daha sağ salim atlatmaktı dileği. "Hâlâ anlamı benim için çok

açık olmayan şeyler var; bize yabantavşanının hamile olduğunu söyleyen adamla bir kez daha konuşmak isterim, ona bir iki sorum daha olacak."

Kral'ın kaşlarını çattığını gördü. Croton konuşmak istiyormuş gibi değneğini kaldırdı ama Phylakos ona engel oldu, bir adım öne çıktı ve bir gün önce, nöbet tutan adamların sözcülüğünü yaptığı sıradaki gibi tahtında oturan Agamemnon'un dikkatini çekti. Calchas bir kez daha zamanın kendisini kıstırdığını, molaların iptal edildiğini sezdi.

"O adamı sorgulamanız için buraya getirmem olanaksız" dedi, "çağırdık ama bulunamadı, çağrıya yanıt vermedi."

"Buralarda bir yerde olmalı" dedi rahip.

Onları birbirlerinden ayıran kısa mesafeden Phylakos, Calchas'a anlamsız bir yüz ifadesiyle baktı. "Bulunamadı" dedi, "kaçmış olması ihtimali akla yatkın geliyor."

Kısa bir duraklamanın ardından Calchas, Kral'ın başını çevirdiğini gördü ve konuşmasını daha fazla erteleyemeyeceğini anladı. Konuşurken gözlerini başdüşmanı olduğunu bildiği Odysseus'un gözlerinden ayırmadı. Odysseus da neredeyse mütebessim bir ifadeyle ona, benzer bir bakış fırlattı.

"Zeus kartalları seferimizi kutsamak için yolladı. Bu kadarının doğru olduğunu biliyoruz. Ancak bizim hatamız üzerimizdeki bu kutsamayı bağlayıcı ya da zaferin garantisi olarak kabullenmek oldu." Bu tehlikeli sözcükler bir kez ağzından çıktıktan sonra beraberinde neredeyse umursamazlığa varan bir rahatlama getirdi; yüreğinin ferahladığını hissetti, ağzında yeniden tükürük birikti, "İkisi de değildi" dedi.

Çadırın dört bir yanından sesler yükseldi; ama sesini yükseltmeden herkesin dikkatini çekme yetisiyle dona-

tılmış Odysseus tarafından susturuldular. "Calchas haklı" dedi "kartallar konusunda. Kartallar aracılığıyla yalnızca amacı biliyoruz ama amaç ve netice birbirlerinden farklı şeyler. Ancak işin içinde yabantavşanı da var. Yabantavşanı neticedir. Yenilip yutulan Troya'dır. Bizim garantimiz de bu." Çevresindekilere bakarken yüzünde gülümseyeceğine dair izler belirdi, destek bekliyordu. "Bağlayıcı olana gelince" dedi, "bizi birleştiren sadakat yeminimiz bağlayıcıdır, ulusal onurumuz bağlayıcıdır; ama belki bir Hitit rahibi bunu takdir edemeyebilir."

"Özür dilerim ama ben Hitit değilim, Kariyeliyim; bizler de tanrılarımız da Hititler gelmeden çok önceleri oradaydık." Calchas'ın ağzı yenilginin acı tadıyla dolmuştu çoktandır, çok yalnızdı ve çok korkuyordu. Tartışmalarda rakibin ileri sürdüğü nedenleri sorgulanamayacak bir noktaya itmenin gerekli olduğunu biliyordu; ama yabantavşanı meselesini kurcalayamazdı, uydurma olduğunu, tek gerçeğin seçilmiş bir ağızdan dökülen Artemis'in sözleri olduğunu söyleyemezdi; çünkü Kral rüyasında şafağın söktüğü sanrısına tutunduğu gibi bu hikayeye de tutunmuştu bir kere. "Kartallar yabantavşanının üzerine dalarak onu yediler" dedi, "ama aynı zamanda rahminden koparıp aldıkları yavrularını da yediler. Onlar masumdu, bu akan kan masumların kanıydı, demek ki bu konu davamızın adaletinin üzerine yansımalı; demek istediğim böyle masum kanı akıtılmış olması bu meselede bizi tanrıların gerçek arzularını soruşturmak zorunda bırakıyor."

Chasimenos alelacele iki yanına bakıp konuşmak için bir adım öne çıktı. "Basit bir meseleyi açıklığı kavuşturmak isterim" dedi. "Ayrıca bir de basit bir soru sormak isterim. Eğer savaşın nedeni adilse, bu savaş sırasında mey-

dana gelebilecek hiçbir şey savaşı daha az adil kılmaz. Masumların kıyılması bu davadaki adaleti zedelemez; bunu olsa olsa adil bir davanın adil olmayan yan etkileri olarak nitelendirebiliriz. Böyle olmasaydı, adil savaş diye bir şey de olmaz, yalnızca gerekli savaş olurdu, bu da düpedüz saçmalık olurdu. Calchas, ulu Zeus'un bizi, doğası gereği sonradan daha az adil bir duruma gelebilecek adil bir davaya sokmakla, ta en başından adil olmayan bir davaya soktuğunu söylüyor olabilir mi? Cevap versin."

Katip sözlerine burada ara verdi ve ölümcül bir noktaya parmak bastığını bilen birinin edasıyla gülümsedi. Calchas'ı yanıt vermekten, bağırıp çağırmaktan kısılmış sesini yükselten Büyük Ajax kurtardı. "Bu zırvalıklara son verin, tanrılar aşkına kim bu saçmalıkları kafaya takar ki?" dedi ve yüzündeki gülümseme aniden kaybolan Chasimenos'a baktı. "Bazılarımız kendilerini pek zeki sanıyor ama yeterince mekik çekmiyorlar. Spor sahasında sağlıklı bir rekabet de hiç fena olmazdı. Küçük arkadaşımın düzenlediği şu eğlenceli etkinliklerden birkaçına yazılmak nasıl olurdu, örneğin kalkan ve yumurta yarışı?"

Chasimenos'un bu davete nasıl bir yanıt vereceği hiç öğrenilemedi çünkü tam o anda o zamana kadar olağandışı bir şekilde sessiz olan yarım akıllı Nestor dalgalanan sesini yükselterek, "Kim sığır yağmalamaya mızrakla gider ki? Sığır yağmalarken çabuk davranmak gerekir, işe yarayan bir kılıçtır, o zamanlar nasıl kılıç yapılacağını bilirlerdi, Elis'i gece karanlığında bastık, sığırları bir araya topladık ve ellisini götürdük. İphiclomenos beni durdurmaya çalıştı, adı buydu sanırım, babasının sığırlarıydı çünkü, ben bir dizimin üzerine çökerek karnını deştim, bunu hiç beklemiyordu belli ki..."

"Haydi baba, haydi, bu yağma bir klasik, tüm şarkılarda bundan bahsedilir."

"Baba, senin yaptığın yağmalar gelecek nesilleri şaşırtacak; ama şimdi sessiz olmalı ve dinlemeliyiz..."

İhtiyar adam sesini alçaltarak yakınma dolu homurtularına gömülünce, Agamemnon Meclis açıldığından beri ilk kez konuştu. Yüzünde kaygılı bir ifadeyle orada bulunanların tümüne hitap etti, "Bize karşı olan bu rüzgârı kim gönderdi peki? Kimi, nasıl gücendirdim?"

Bu, Calchas'ın en çekindiği soruydu. Ama biliyordu ki ilk yanıt veren o olmalıydı, kenara çekilir de susarsa, Kral üzerindeki etkisi sonradan geri getirilemeyecek biçimde kaybolacaktı. "Rüzgâr aracılığıyla bizimle konuşan Artemis. Yabantavşanının yavrularının yani Troya'nın gençlerinin kıyımıdır Tanrıça'yı rencide eden. O Ana'dır, Hayvanların Efendisi, Doğurganlık Tanrıçası. Burada üçlü bir gücenmişlik söz konusu."

Agamemnon tahtında öne eğilerek başını kâhinini tam karşısında görebilecek biçimde çevirdi ki, bu hiç de iyiye işaret değildi. "Daha açık konuş kâhin" dedi, "yani bu rüzgâr daha meydana gelmemiş bir olaydan gücenmişlik nedeniyle mi gönderildi?"

Bu tereddütlü sorudan sonra Calchas açıkta kaldığını, saklandığı yerden sürüldüğünü anlamıştı, rahatladığı söylenemezdi ama en azından avcıların oklarının nereden geldiğini biliyordu. Hep aynı biçimde korkuya kapılır, soluğu daralır, sanki kayışlarla sarılmış da sıkılıyormuş gibi göğsü sıkışırdı. Daha rahat soluk alabilmek için biraz ağzını açtı. Yaşamında hakikati güvenliğe yeğlediği hiç olmamıştı, "Biz erille dişi arasında kaldık; gökle yer, Zeus'un adaletiyle Artemis'in şefkati arasında" dedi.

Bir kez daha duraksadığında, görüş alanına girenlerin tümüyle, yoğunlukla kendi içlerine gömüldüklerini gördü. Chasimenos bir kokuyu ayırt etmek istiyormuş gibi çevresini kokluyordu; Odysseus'un yüzünde zalim ama dingin bir merak vardı; Phylakos sabit bakışlarla dimdik önüne bakıyordu. Menelaus güneşten kamaşıyormuş gibi gözlerini kısıyor ve kendi hatalarına öfkeleniyordu. O çadırın içinde iyiliğini isteyen tek bir kul yoktu. Akhilleus gagasıyla kendine çeki düzen veren bir kuşun tavırları içinde, güzel tüniğindeki küçük bir lekeye fiske atıyordu. Kral'ın solunda, her zamanki yerinde duran Croton'un güçlü bir duygunun pençesinde olduğunu gördü, yüzü ve tüm bedeni gerilimden kaskatı kesmişti. Korkmuş gibiydi; ama Zeus'un rahibi neden korksun ki?

"Bir denge bulunmalı" dedi Calchas, "eğer çatışma bizim için, bize bir şey anlatmak için gönderilmişse, uzlaşma da bunun içindedir. Rüzgâr Tanrıça'nın olduğu kadar Tanrı'nın da iradesinde. Ortak iradelerine bağlı olmalı ki, yabantavşanının yavrusu rahme düşsün."

Ne dediğinin farkına vardıysa da artık çok geçti. Fazla ileri gitmişti. Bunu daha konuşmasını bitirip Kral'ın yüzünün an be an kararmasını izlerken biliyordu. Ama Agamemnon hemen yanıt vermedi. Onun yerine efsanelerde sık sık sözü geçen, Miken'in güçlü bir müttefiki olarak Thebaililerle yapılan savaşlardaki kahramanlıklarıyla tanınan, bu sefere de sekiz gemiyle katılan Argivli Diomedes yanıt verdi: "Göklerde ya da yerde olsun tanrıların kendi hükümranlıkları vardır" dedi. Kimse bunu inkâr etmedi. "Bizimle işbirliği yapmalılar yoksa ya ateşlerde ya da sellerde kayboluruz. Ama ne gibi düzenlemeler yaptıklarını bilemeyiz ve kimse de bize söyleyemez. Apollo'nun rahibi uzlaşmadan söz ediyor ama bunun na-

sıl yapılacağı hakkında hiçbir fikrinin olmadığı açık. Ayrıca farklı alanlara, farklı yaşamlara zarar vermeyecek bir savaşın yapılabileceğini zannediyorsa da yanılıyor. Her zaman kazalar olacaktır, en aza indirgenmelerini sağlamak için elinden geleni yaparsın ama asla bu kazaları tam olarak önleyemezsin. Uzlaşma da nereden bakılırsa bakılsın, uzun vadeli bir tasarı. Uzlaşma rahiplere uygundur ancak; çünkü onların tüm yapmaları gereken yüreklerinin doğru yerde olduğunu göstermek; ama bizler Aulis'te sıkıştık kaldık, her geçen gün bu rüzgâr umutlarımızı biraz daha söndürmekte."

Croton, Gök Tanrısı'nın mavi kurdelelerini taktığı kabuğu soyulmuş değneğini kaldırarak söz istedi. Kolu sabit değildi, değnek biraz sallanıyor ve çadırın içine sızan rüzgâr kurdelelerle eğlenerek onları dalgalandırıyordu. "Rüzgârı gönderen Ulu Efendi Zeus" diyerek delici bakışlarla çevresine baktı. "Bizi burada tutan Zeus. İki keçi öldürdük ve iç organlarını inceledik, taşlara baktık, mesaj hep aynı. Artemis daha yetkisiz bir Tanrıça; nasıl olur da bu seferi kutsayan Zeus'un iradesine karşı çıkar. Nasıl olur da kartallara karşı durur. O dişi, O'nun kızı, gücü olabilir mi?"

Sesi yükseldi ve ağzı köpürdü. Kendini tutkuyla davranmaya zorluyordu; Calchas bunun onun için belki de korkusunu alt etmenin bir yolu olduğunu düşündü. Ama korku ifadesi adamın yüzüne yapıştı kaldı. Zeus'un Tanrıça'nın babası olduğunu iddia etmek anlamsızdı elbette; ama Zeus'un rahipleri sık sık bu iddiada bulunurlardı. Araya girmeye yeltendi, onun geldiği yerde nesillerdir Zeus'tan haberi bile olmayan insanlar Artemis'e taparlardı. Ama bu sözler iyi karşılanmayacaktı; zaten gözden düşmüştü, sustu...

"Hava Tanrısı kim?" diye sordu Croton; sesinin tonunu bozan inancının tutkusunu kontrol altına almak için gösterdiği çaba nedeniyle tüyleri diken diken oldu. "Bulutları toplayan Artemis mi? Rüzgârları kafese kapatan Artemis mi?"

"Peki ama neden Zeus kendi iradesine karşı çıksın?" Onları sağduyuya davet etmek için umutsuz bir girişimdi bu ve Calchas bu sözleri söylerken bile bir işe yaramayacaklarını biliyordu. Genel hava ondan yana değildi, herkes Croton'un bu deliliğini yeğliyordu.

"Mesajlarda bir çelişki yok. Bizi buraya getiren kartallar, bizi burada tutan da rüzgâr. Efendi Zeus'un seçtiği yer burası."

"Peki ama ne amaçla?" Soru Agamemnon'dan gelmişti, her zamanki ses tonuyla konuşuyordu ama kendini geriye, tahtına salmıştı.

"Seçtiği yer olarak" dedi Croton, "burada evlerimizden uzaktayız." Şimdi biraz sakinleşmişti. Ruhunun arzuladığı yetkeye kavuşmuştu. Çadırın içindeki herkesin sözlerini can kulağıyla dinlediğine kuşku yoktu. Akhilleus bile ilgilenmiş, bu toplantılarda takındığı yüzeysel, sanki aklı başka diyarlardaymış gibi hülyalı bakışlardan sıyrılmıştı.

Croton bir süre sessiz kaldı, önüne baktı, fal taşı gibi açık gözleri yüzünde hiç de doğal değilmiş gibi duruyordu. Değneğini yere koydu, sanki bunu yapmasa yerinden olacak, sürüklenecekmiş gibi iki eliyle ona sıkı sıkı sarıldı. "Zeus'un özen göstereceği biri varsa, o da benim" dedi, "kim benim canımı yakarsa, Tanrı'nın gazabını üzerine çeker. Agamemnon yüzünden burada çakıldık kaldık. Büyük kızı İphigeneia Artemis'in rahibesi, bu görevi on dört yaşındayken annesi Clytemnestra'dan aldı."

"Bunu herkes bilir" dedi Chasimenos, "gelenektir, bunda bir suç yok."

"Herkesin bilmediği Miken'de Artemis'in mezhebinin Zeus'unkinden geniş olduğu; kız babanın üzerine çıktı, tıpkı Calchas'ın burada da yapmaya çalıştığı gibi."

"Bunu nasıl bilebilirsin ki? Sen Mikenli değilsin."

Chasimenos lafa karışmıştı ve görünüşe göre efendisini savunmaya çalışıyordu. Bu soru son derece ani geldi ve Calchas'a kendisine yapılan dokundurma hakkında düşünecek zaman bırakmadı. Birden katibin niyetinin hiç de Agamemnon'u savunmak olmadığını anladı. Croton'a cesaret verilmiş, sahneye çıkması sağlanmış ve muhtemel itirazlar önceden tasarlanmıştı. Bunu fark eder etmez de mide bulandırıcı suç ortaklığının farkına vardı: Bu sahnenin provası yapılmıştı.

"Raporlar alırız" dedi Croton, "bu ordugâhta bunu bilen pek çok kişi var. Artemis'e Ana Tanrıça ve Ay Tanrıçası olarak sunular yapıyor; bunlar onun mezhebinin Zeus'un hoşuna gitmeyen yanları. Ayrıca elinde gücün asasını tutan eril Tanrı'nın heykelinin Miken'de kendisine tahsis edilen kaideden daha alçak bir platforma taşındığını da biliyoruz. Potnia adını verdikleri Tanrıça, Kadın Ana, ondan bir baş daha yüksekte. Kral da bunu biliyor ve hiçbir şey yapmadı. Böylelikle Zeus'u gücendirdi. Kral bu kusurunu düzeltmeden bu rüzgâr kesilmeyecek. "

"Kusurunu nasıl düzeltecek peki?" diye sordu Chasimenos oyundaki sorgucu rolünü sürdürerek, "Tanrı'nın takdirini kazanmak için Kral ne gibi bir çaba göstermeli?"

Ağır ve baskın soru bir anlığına öylece havada asılı kaldı. Kral'ın yüzü ifadesizdi ama sanki yüreğindeki şiddeti bastırmak istercesine bir elini sol tarafındaki kabur-

galarına bastırmıştı. "Ben hiçbir ihmalkârlık yapmadım" dedi, "her zaman Tanrı'yı onurlandırdım."

"Kusurlar Tanrı'yı gücendiren iki kişi tarafından telâfi edilmeli. Miken'de en son ne zaman Zeus'un mihrabında bir boğa kurban edildi? Tek sunulan Artemis'in kutsal hayvanı keçilerin kanı. Kız yaptıklarıyla, baba da bunlara izin vererek Tanrı'yı gücendirdi."

Birden söylediklerinin nerelere varabileceğini kavrayan Calchas'ın üzerine bir korku çöktü. Soruların provasını yapmışlarsa, yanıtlarınkini de yapmış olmalıydılar... "Anlamı yok, bu delilik" dedi, "kuşkulu raporlar ve güvenilir olmayan anımsamalar üzerine mi karar vereceğiz yani? Kimin heykeli kiminkinden yüksekteymiş gibi boş konuşmalar. Rüzgâr hepimizi etkiliyor. Binlerce kişiyi etkileyen bir rüzgâr söz konusuyken, kusur nasıl olur da yalnızca bir kişinin olur? Bu işte Zeus'un adaleti hani nerede?"

Ne var ki, onu destekleyen bir homurtu yükselmedi. Aradıkları gücenme nedenini bulmuşlardı bir kere. Croton'un gücü de görüşünün darlığında, mesajının yalınlığındaydı. Yalınlık tutkulu olduğunda her zaman kazanırdı; bu Calchas'ın bin kez öğrendiği ve unuttuğu, kuşkunun yarattığı kaygıyla çaresizce bölünmüş düşünceler, nasihatler, maksatlar arasında sonsuza dek sürüklenirken yine unutacağı bir şeydi. Yalınlığın karanlıktan geldiğini bilmek de onu rahatlatmıyordu. Croton erkeklerin kontrolünde olmayan üretken ve dişi ilahi varlıklardan ezelden beri iğrenip korkuyor, bu korkuyu bastırmak için duyduğu kişisel ihtiyacını Zeus'un adaleti ve rahipliğin getirdiği güçle karıştırarak konuşuyordu. Calchas durduğu yerden Kral'ın yüzünü öte yana, kendisinden uzağa çevirdiğini gördü.

"Ne tür telafiler?" diyerek Chasimenos'un sorusunu tekrar eden sesinde bir şevk vardı.

Croton gözle görülür bir çaba harcayarak düşüncelerinden sıyrılmaya çalıştı. "İphigeneia buraya getirilerek Zeus'un sunağında, herkesin gözü önünde kurban edilmeli. Ancak bu yapılınca..."

Kral tahtından ayağa fırlamıştı. Hırıltılı, kesik kesik soluk saldı; sesi tuhaf biçimde rüzgârın bir yankısı gibiydi; ses içinde bir sesti. Croton'a doğru iki adım attı, bıçağı elindeydi. Birden Odysseus ve Diomedes iki yanında bitiverdiler ve onunla alçak sesle konuşmaya başladılar. Kral bir an kımıldamadan aralarında durdu, sonra yüzünü kaldırdı ve genzinin derinliklerinden tek bir hıçkırık koptu. Rüzgârın bir yanıt verir gibi çadır bezini çırptığı, liderlerin ne yapmaları ya da söylemeleri gerektiğini bilemeden birbirlerinin yüzüne baktığı bir duraklama oldu. Sonra Odysseus, "Hepimiz çıkmalıyız, Başkomutanımız kendisine söyleneni düşünmek için yalnız kalmak isteyecektir" dedi.

Herkes sessizlik içinde, olan biteni tartışamayacak kadar kafaları karışık bir halde dışarı çıkarken ve Kral'ın çığlığı hâlâ çadırın içinde asılıyken, Calchas o korkunç anda büyük bir şok yaşarken bile Odysseus'un Agamemnon'a askeri rütbesiyle hitap ederek önemli bir noktaya parmak bastığını fark etti.

Poimenos onu bekliyordu ama rahibin yüzünü görünce soru sormadı, masumiyetinin bir parçası gibi görünen bir incelikle sessiz kalarak, ateşte akşam yemeklerini, arpa bulamacıyla balığı pişirdi. Calchas oğlana yanına gelip oturmasını işaret etti. "Liderler rüzgârı Kral'ın gücendirdiği Zeus'un gönderdiğine inanıyorlar" dedi.

"Herkes böyle düşünüyor. Söylenti tüm kampta yayılmış."

Calchas oğlanın sakin yüzüne baktı. "Öyle mi?"

"Sen orada toplantıdayken çevrede dolaştım. Başka bir şeyden söz eden yok. Biz adadayken Croton ve adamları kaval, davul ve Zeus'un flamalarıyla adamların arasında dolaşmışlar."

"Öyle mi? Evet..."

"Ozan bile..."

"Ozan'ı mı dinledin?"

Poimenos'ın ifadesi sanki kafası karışmış gibiydi; gözlerini kaçırarak, "Oradan geçiyordum da" dedi.

"Kral'dan kızını kurban ederek Tanrı'nın lanetini sona erdirmesini istiyorlar."

Oğlanın gözleri büyüdü, "Yapacak mı?"

Oğlanın böyle sorgu sual etmeden yargısına inanıvermesi normalde Calchas'a dokunur, onu eğlendirirdi; ama onun bu hali o anda yalnızca yenilgisinin acısını derinleştirmeye yaradı. "Henüz kimse bilmiyor" dedi. "Her şey bunun ona nasıl sunulduğuna çok bağlı. Bunu ona belli biçimlerde sunmaya hazır insanlar var."

"Sen onlardan değil misin?"

"Hayır, ben değilim, Kral şimdi beni dinlemiyor." Bu itirafın oğlanın gözünde önemini azaltacağını düşünerek pişmanlık duydu. "Şu anda kimseyi dinleyemez" dedi.

"Tanrıça'nın sana gönderdiği işaretten söz ettin mi? Tüm Yunanların ve Troyalıların içinde sürüklendiği metal nehirden."

Poimenos'un sorusunun yanıtını önceden bildiği kesindi, "Dinlerlerdi" dedi, "böyle bir hikayeyi dinlerlerdi." Yüzünde Calchas'ın daha önce görmediği sıkkın, hayal kırıklığına uğramış bir bakış vardı. "O uzaktaki bomboş, gümüşi nehir" dedi.

"Tanrıça'dan bana gelen işaretin ne olduğunu nasıl biliyorsun? Böyle bir şeyden söz etmedik."

Oğlan hiç de alışıldık olmayan ihtiyatlı bir bakışla Calchas'ın yüzüne baktı. "Hayır" dedi, "bana bunları söylemediğin doğru; ama ateşin önünden geriye doğru çekilirken, kusmadan az önce söylediklerin var, gece söylediklerini de duydum."

"Bunların sözünü edecek bir zaman değildi." Yalan... Yüreğinin soğuk derinliklerinde bunun, zayıflığını gizlemek için oğlana ve başkalarına söylediği pek çok yalana katılacak bir yalan daha olduğunu biliyordu. Tam da zamanıydı aslında ama o korkmuş, geri çekilmiş, uygun an da sonsuza dek kaçmıştı. Kendine karşı hissettiği aşağılama beraberinde hayal kırıklığını çok açıkça, çok çocukça ortaya koyan oğlana duyduğu bir kızgınlık dalgasını getirdi. Bu kızgınlıkla birlikte aynı zamanda yok etme arzusu da olan öğretme arzusu geldi.

"Bir hikaye" dedi. " Orada hikaye anlattığımızı mı sanıyorsun?" Durdu. Kızgınlığı geldiği gibi kayboldu. Bir anlamda hikayeydi aslında, rahiplerin, hatta tanrıların bir çekişmesi bile değildi, Kral'ın zihnini ele geçirmek için bir mücadeleydi. Kral'ın zihnini ele geçiren savaşın idaresini de ele geçirecekti.

Poimenos azarlandığının farkına vararak gözlerini yere indirdi ama yanıt vermedi. Calchas şimdi kaybın önsezisi ve yorgunluk dışında bir şey hissetmiyordu. "Beni bir süre yalnız bırakır mısın?" dedi. "Biraz kampta dolaş, insanların duygularını öğrenmeye çalış bakalım."

Oğlan sessizce boyun eğdi. Çadırın içinde yalnız kalan Calchas zihninden yenilginin acılığını ve geleceğe dair duyduğu korkuyu uzaklaştırmaya çalıştı. Fısıltılarla karışık Doğaların Tanrısı Pollein'e dua etti. Bu kavgada barış

sağlayıcı olarak rol alması, Tanrıça ve Tanrı'yı uzlaştırması, ona Kral'ın yanındaki eski konumunu geri kazandırması için yakardı. Yanıt olarak yalnızca yüreğinin çarpması ve tepelerdeki çalılıkları tarumar eden rüzgârın ıstırabı geldi. Birden onu tüm korkularından daha beter bir keder bastı. Rüzgârın sesinde ne acil bir istek ne niyet ne de Tanrı ya da Tanrıça'dan bir mesaj; yalnızca tepeler kadar yaşlı bir yalnızlık vardı.

7

İşte beklenen an" dedi Odysseus, "Croton kendine düşeni yaptı ve bu işten tek parça olarak sıyrılmayı başardı. Agamemnon'un bu şoku sindirecek ve reddetmenin sonuçlarını düşünecek zamanı oldu. Kişisel olarak onu ilgilendiren sonuçlardan bahsediyorum." Duraklayarak biraz gülümsedi. "Her zaman ilk olarak bu düşünülür, öyle değil mi?"

"Agamemnon gibi büyük bir adam yalnızca kişisel değerlendirmeler yapamaz" dedi Chasimenos. "Sorumluluğu altındaki insanları da düşünmesi gerekir."

"Sorumluluğu altındaki insanlar. Mükemmel. Oraya gittiğimiz zaman bu noktaya parmak basmayı ihmal etme."

Gün ışığı kaybolmaya başlamıştı, yakında karanlık basacaktı. Odysseus'un çadırında, kulak misafirlerinin olabileceği ihtimaline karşılık alçak sesle konuşuyorlardı. "Senin ve benim gibileri" dedi Odysseus gülümseyerek. Bu ziyareti hararetle bekliyordu çünkü becerilerini göstermek için iyi bir zemin oluşturduğunu düşünüyordu. "Demir tavında dövülür; ona başka bir seçenekle karşımıza çıkacak zamanı vermedik, en azından sağlam bir seçenekle. Agamemnon'u tanırım, başkaları adına karar

vermek ister ama kendi adına karar vermek için bile öğüde ihtiyacı vardır."

Chasimenos gergin bir tavırla "Zamanlama da kesinlikle önemli" dedi. Bazen başkalarının sözlerinde Agamemnon'a karşı bir saygısızlıkla karşı karşıya olduğunu sezerdi ama şimdi bu işte onlarla beraberdi. Odysseus Kral'a saygı duymadığını gizlemek için pek fazla çaba göstermeye gerek duymazdı. Bu katibin canını sıktı ama belli etmemeye çalıştı; çünkü kabalığının çok önceden farkına vardığı Odysseus o sırada fena halde Agamemnon'un zayıflığını kullanmakla meşgul bir insanın böyle bir rahatsızlığı dile getirmesinden hoşlanır, hatta bunu gülünesi bulurdu. Chasimenos açısından bu, gerçeği yansıtmayan bir bakış açısıydı; çünkü yapmaya çalıştığı hiç de Kral'ının zayıflığından çıkar sağlamak değildi. O Agamemnon için en iyisini yapmaya çabalıyordu, ondaki en iyiyi, kendisinde olmayan ama efendisinde bulunan o hükümranlık gücünü ortaya çıkarmaya çalışıyordu; onun yardımıyla Agamemnon dünyayı fethedebilirdi. Chasimenos on iki yaşından beri saray hizmetindeydi, getir götür işleri için işe alınmış, güçlü ve güvenilir bir mevkiye yükselmişti; kendini hem Kral'a hem de onun çıkarlarını kollamaya adamıştı. Bu büyük seferde halihazırda Yunanistan'ın en güçlü krallığı olan Miken için büyük fırsat görüyordu; Karadeniz'e giriş çıkışları kontrol ederek yalnızca bir ticaret yoluna değil, geniş bir deniz yolları imparatorluğuna da sahip olabilirdi. Bu düşünce şimdi bile onu heyecanlandırıyor ve heyecanlanınca da sesi yükseliyordu. "Söz konusu meselenin aciliyeti göz önüne alınırsa, Kral'ın eldeki bilgi üzerine tüm seçenekleri değerlendirememesi pek sürpriz sayılmaz."

"Bu onun için zor bir zaman; bu demek oluyor ki bizim işe koyulmamız için iyi bir zamanlama. Ortak iyiliğimiz için elbette, her zaman ortak iyiliğimiz adına hareket etmeliyiz." Yeniden gülümsedi; bu gizli bir niyet içeren, yüzünü kapladıkça hafifçe orantısızlaşan bir gülümsemeydi. Gözleri her zaman aynı kalsa, hep sakin ve tetikte olsa da, keyifli ruh hali yüzünün çizgilerini yumuşattı. Chasimenos Odysseus'a bakarak artık bir düzenbazın gözlerini tanıdığını düşündü; oysa kendisi ötekinden daha ahlaklı bir zemin üzerinde duruyor, sadakatle hareket ediyordu; gözlerine bakan herkes onun sadık bir hizmetkâr olduğunu anlardı.

"Bu işe aynı açıdan baktığımıza memnunum" dedi Odysseus. Böyle bir yandaş bulacak kadar şanslı olduğuna hâlâ tam olarak inanamıyordu; yaşamında hiç kılıç kuşanmamış ama askeri güçle sersemlemiş bir adamdı bu Chasimenos; en büyük amacı başkasının zaferinin ışığında yaşamaktı; birbirine düşman grupların ve avcı liderlerinin oluşturduğu bu ayaktakımı yığınında bir ulusun ortaya çıkışını, bir imparatorluğun kurucularını görüyordu. Chasimenos, Odysseus'un aklındaki iki uçlu saldırıda, ne yaptığını tam olarak bilemeden kendine düşen rolü oynayacaktı kuşkusuz; Kral'ı savunarak onun savunmasını zayıflatacaktı. Her şey bu kadar açık ve netti. Odysseus, "Nestor'u kendi tarafımıza çekmeliyiz" dedi.

Chasimenos kaşlarını çattı, "Bu gerçekten gerekli mi?" dedi. "Nestor çoktandır kafayı yedi. Uzun süredir bir at hırsızı olarak yaptığı yağmaların bitmek tükenmek bilmeyen destanlarıyla sözümüzü kesmekten başka bir şey yaptığı yok."

"Söyleyeceği sözün kıymeti olduğundan değil, yanımızda olması için. Sen hiç Nestor'suz bir Meclis gördün

mü? Ne tür bir toplantı olursa olsun allem edilir kallem edilir adam öne çıkarılır, farkına varmadın mı? Görüşülen her neyse, konuya bir tür mühür basar, resmi bir tasdik gibidir. Atreid Kardeşler bir bakış açısı geliştirdikten sonra onu asla değiştirmezler, fiziksel gerçekliklere bir hayli kapalıdırlar. Bunu kesinlikle fark etmiş olmalısın! Menelaus'a bir baksana, ısrarla Helena'nın zorla ondan alındığını söyleyip duruyor; sanki kadın yalnızca zorla onun yanından çekilip götürülebilirmiş, sanki şişko, kısa bacaklı ve tıknefes olan kendisi değilmiş, Paris'in görünümü de bir tanrıya benzemiyormuş gibi. Ayrıca sen de adın gibi biliyorsun ki, Helena Paris ortaya çıkmadan önce de kolayca niyeti bozardı! Ama Menelaus hikayesine sıkı sıkı sarılıyor. Bu işe yarıyor elbette; savaş için bir bahane yaratıyor. Ama Menelaus kendini buna inandırmaya çaba harcamadı. Ta en başından beri bu hikayeye inanıyordu! Nasıl oldu da Paris tek başına ve hiçbir yardım almadan etine butuna dolgun bir kadını, ki Helena etine butuna dolgundur, bunu hepimiz biliyoruz, arzusu dışında saraydan çıkarıp gemisine kadar götürebildi; işin bu yanını düşünmek aklına bile gelmiyor. Agamemnon da aynen böyledir. Nestor meclislerde işe yarar; mutlaka yanımızda olmalı, işin aslı adam ikinci çocukluğunu yaşıyor, ne çocuk ne de yetişkin."

Odysseus sustu ve yüzündeki gülümseme silindi. Temkin duygusunun ağzının üzerine kapanan soğuk parmaklara benzeyen dokunuşunu hissetti. Çok fazla ve çok hızlı konuşuyor, bundan çok fazla zevk alıyordu. Şimdiki gibi heyecana kapıldığında, yalnızca sözcüklerle bir başka zihni avcunun içine alarak korkularını ve arzularını kullanarak o zihni silahsız bırakmak ve kontrol etmek beklentisi onu ele geçirdiğinde, akıcı konuşmasının ona iha-

net ettiğini duyumsuyordu. "Ayrıca yasalara uyalım diye zırvalayan bir sığır hırsızına ihtiyaç duymamız da kayda değer" dedi.

"Peki ya Nestor'un oğulları? Babalarına her yerde eşlik ediyorlar."

"Neden onlar da olmasın ki? Pylos Miken'in yakın bir müttefikidir; onların da ucuz metale ve pazarlarını genişletmeye en az Miken kadar ihtiyaçları var. Kesinlikle savaştan yanalar. Ayrıca Kral... bilirsin... ona dayattığımız şeyi yapmaya koyulunca tanığa ihtiyacımız olacak, yani gerekli eylemlere girişince; hani nasıl derler?"

"Bir karara varıp, bunu ilan ettiğinde."

"Bir karara varıp, bunu ilan ettiğinde, mükemmel. Sanırım Menelaus da orada olmalı. Aptalın tekidir ama kardeşinin üzerinde bir etkisi var. Bu insanların orada olmasını sağlayabilir misin?"

Karar verilmişti. Yaz gecesi karanlık çökerken, rüzgârdan korunaklı meşalelerin ışığında, sözü geçen kişiler Agamemnon'un çadırına doğru yola koyuldular; Calchas ise uzlaşma için dua ederken yalnızca keder duyuyordu. Croton ve müritleri karargâhta Silahlı Tanrı kılığında dolaşmakta, İphigeneia'nın bir cadı olduğunu iddia etmekteydiler; Poimenos Ozan'ın yakınında farklı bir ateşin çevresinde oturmuş, umumi istek üzerine tekrar edilen Perseus ve Gorgon Efsanesi'nin ikinci bölümünü dinliyordu.

Sabah adadan çok geç döndükleri için efsaneyi kaçırmış ve hayal kırıklığına uğramıştı; gelir gelmez Ozan'ın zamanının çoğunu geçirdiği kaya çıkıntısına koşmuş ama sabah öykülerinin sona erdiğini görmüştü; söyleyebileceği tek şey rüzgârı gönderenin Zeus olduğu ve Agamemnon'un da bir biçimde bu işte sorumluluk taşıdığıy-

dı. Gece olunca Calchas onu tam zamanında salmış, Poimenos da herkesin Ozan'ı dinlemek için toplanmaya başladığı sırada serbest kalarak hikayeyi en başından dinleyebilmişti. Ayak bileğine çakılı bronzdan bir çiviyle tıkanmış tek bir damarla yaşamını sürdüren Girit'in koruyucusu bronz renkli dev Talus'un öyküsünü ağzı açık dinlemişti. Şimdi de kendini korkunç Medusa'yla savaşmak için yola çıkan Perseus'un maceralarının devamına kaptırmıştı. Her zamanki yerinde, Ozan'ın tam arkasında, yüzü izleyicilere dönük, şarkıların yüreğinin yakınında oturuyordu.

Ozan'ın böylesi bir yakınlığa izin vermesi pek ondan beklenecek bir şey değildi ama oğlanın arkasında olmasından çok memnundu. Bu kez ona bir şey getirmemiş olsa da, oğlan iyi bir tedarikçiydi; ayrıca anlattığı en beğenilen efsanelerden biri de olsa, böyle candan bir dinleyici hikayesine güç katıyordu. Ozan, Athena'nın Perseus'u ziyaretini ve Gorgon'la karşılaştığı sırada ihtiyaç duyacağı silahları açıkladığı bölümü anlatırken, hem içerik hem de form olarak malzemesini tam anlamıyla kontrol ettiğini düşünüyordu. Bazıları Tanrıça'ya silahları betimletir ve nerede olduklarını kahramana söyletirdi. Bazıları da Athena'nın bu bilgiye sahip olmadığına inanırdı. Her iki görüş de aynı oranda yanlıştı. Athena bunu bilir ama kahramana söylemezdi. Peki ama neden? Yanıt basitti elbette: Bir kahraman kestirme yoldan gitmez de ondan. Athena'nın tüm söylediği silahları nerede bulabileceğiydi, silahların neler olduğu değil.

Tanrıça'nın talimatlarını izleyen Perseus Libya dağlarına doğru yola çıkardı. Orada, bir mağaranın derinliklerinde Graea'yı bulurdu. Bunlar kır saçlarıyla doğan iki yaşlı kocakarıydı, tek bir gözü ve tek bir dişi paylaşırlar-

dı. Perseus doğal davranır, doğru anı bekler ve acuzelerden biri ötekine verirken ok gibi atılarak gözü kapardı. Kocakarılar mağaranın içinde dolanarak onu tırnaklarıyla mıhlamak isterler ama Perseus kolayca ellerinden kurtulurdu. "Şimdi" derdi kararlı bir ses tonuyla, "bu kadar ortalarda dolanmanız yeter, gözünüzü geri istiyorsanız bana bilmek istediğimi söylersiniz, yoksa onu Tritonis Gölü'ne atarım. Şaka yaptığımı sanmayın, söylediğimi yaparım." Böylelikle kocakarılar Athena'nın sözünü ettiği silahları saklayan su perilerinin nerede olduğunu ona söylemek zorunda kalırlardı. Bunlar ırmak perileriydi, Styx'in sularında yaşarlardı; demek ki onları ziyaret etmek isteyen Perseus'un yeraltı dünyasını bir yoklaması gerekecekti; ama periler ona istediklerini vermeye hazırdılar.

Peki nedir bu silahlar? Dinleyicilerin pek çoğu bu soruya yanıt verebilirdi ama bu bilgiyi elde sayıp da hikayeyi kısa kesme girişimleri genel bir öfkeyle bastırılırdı. Büyü bozulursa her şeyin tadının kaçacağı bilinirdi. Bunu Ozan da çok iyi bilir, o da tıpkı Perseus gibi kestirmeden gitmezdi. Omzuna astığı bir kese, uçmasına olanak sağlayan kanatlı sandaletler ve başına geçirir geçirmez onu görünmez yapan karanlıktan bir başlık. Sonra Hermes ortaya çıkar ve kahramana saldırı silahını verirdi: çok sert, çok keskin, kırılması imkansız bir orak. Perseus bronzdan yapılma ve pırıl pırıl parlatılmış kendi mızrağını alır, baştan ayağa giyinip kuşanır ve Gorgonları bulmak için uçardı.

Sözcüklerin tam kaynağında, ayrıcalıklı bir konumda oturan Poimenos hayranlıkla göğsünün kabardığını hissetti. Onu en çok kendine çeken Ozan'ın sözünü etmediği ya da çabucak geçiştiriverdiği daha önemsiz ayrıntılar

olur ve hikaye bittikten çok sonra bile zihnini oyalamaya devam ederlerdi. Tıpkı dişin ve gözün koruyucusu olan, yan yana yatan iki kır saçlı bebek gibi. Çok sert de ne demekti? Neden Hermes Perseus'a bir kılıç değil de orak vermişti? Kese ne içindi?

Ozan alışıldık dramatik pozunda oturmuş, lirinde ara notaları çalarken Poimenos adamın başının açısını, omuzlarının duruşunu gözledi. Yavaşça, neredeyse sinsice kendi bedeniyle adamın bedenini tam olarak taklit etti. O harika hikayenin devamını büyük bir dikkatle koruduğu bu pozisyonda dinledi. Gorgonların ini taşlaşmış formlardan oluşan tuhaf bir ormanın içindeydi. İnsanlar ve hayvanlar korkunç kız kardeşlerin bakışlarıyla taş kesmişlerdi. Perseus gözlerini sahneyi bir ayna gibi yansıtan kalkanının cilalı yüzeyinden ayırmayarak bu kaderden kaçındı. Kimse ona böyle yapmasını söylememişti, bu kendi fikriydi. Karanlıklar başlığını takarak kısa sürede pirinç elli, altın kanatlı, yabandomuzu dişlerinin arasından fırlayan çatal dilleri olan, başlarında yılanlar kıvrılıp bükülen kız kardeşlerin yanına vardı. Uyumalarını bekledikten sonra Medusa'nın üzerine tırmandı. Öbür ikisi ölümsüz olduğu için onlarla zaman kaybetmedi. Hızlı hareket etmesi gerekliydi. Kalkanını kullanarak Medusa'yı görüş alanına soktu ve orağın tek darbesiyle başını keserek keseye koydu, sonra da yola koyuldu. Öbür ikisi kalktılar ama göremedikleri bir düşmanı nasıl kovalayabilirlerdi ki? Tek yapabildikleri cesedin başına dönüp, çığlıklar atarak çevresinde uçmaktı.

Ozan susup da rüzgâr Gorgonların ağıtlarını yankılayarak tekrar sesini yükseltene kadar Poimenos kımıldamadan aynı pozisyonda oturdu. Kendini hikayeye kaptırmıştı. Demek kese bu iş içindi. Orak da böyle yakın bir

karşılaşma içindi elbette; boynu neredeyse çevrelemişti ve tek bir savuruşta, bam! Her şey düşünülmüştü. Gerçek bir mücadele değildi aslında. Canavar ona neyin saldırdığını hiç bilememişti. Dikkatli bir planlama, eldeki en yetkin araçlarla desteklenme ve al sana bir zafer destanı. Oğlanın aklındakiyse evine doğru yola çıkmış olan kahraman değil de başsız gövdenin çevresinde çığlıklar atarak kanat çırpan kederli iki canavardı. Çığlıklar, çığlıklar... Onlar ne kadar ölümcül ve çirkinlerse, Poimenos da kederlerini o denli fazla hissediyordu.

İşte o gece ne olup bittiğinin tam olarak farkına bile varamayan Poimenos öykü bağımlılarından biri oldu, sözcükleri kuranlarla müziği yapanların bizleri kapıp götürdüğü, aslında hiç niyetlenilmeyen, kolayca öngörülemeyen, hayal gücünün fevkalade olduğu yerlere; hikayenin gerçek, hiç kimsenin yönetiminde olmayan hükümranlığına ilk kez adım attı.

8

Kendi kendini atayan heyet geldiği zaman Menelaus çoktan yerini almıştı bile. Yanında iki oğluyla Nestor hemen onun ardından geldi. Agamemnon resmi tahtından inmiş, minderli bir divana yarı uzanmıştı; ışık kaynağına yakın olmak istediği için yanı başındaki alçak bir komodinin üzerinde kabartmalarla süslü koruyucusunun içinde bir yağ lambası vardı. Çadırın içinde asker olmaması, yalnızca silahsız iki yardımcının olması iyiye işaretti. Odysseus hemen şöyle düşündü: Eğer Agamemnon insanlardan gelecek bir tehlike içinde olmadığını düşünüyorsa, demek ki Zeus'un emin ellerinde olduğuna inanıyor.

Yardımcılardan biri yastık getirdi ve Kral ziyaretçilerine oturmalarını işaret etti. Bunu saygılarını sundukları anlamına gelen bir sessizlik izledi; bu esnada çadır bezinin yarattığı kıpırtıları dinliyorlardı, sanki gece esen rüzgâr soluk alıp duruyormuş gibi ses yükselip alçalıyordu. Ateş zarif koruyucusunun içinde yalımlanıyor ve ışık dilleri kertenkeleler gibi duvarlarda sürünüyordu.

Söze Chasimenos başladı. Aralarında en güvenilir kişi o olduğu için bunu önceden kararlaştırmışlardı. Bölükler arasında baş gösteren isyan tehlikesinden, Nauplius'un

oğlu Kariyeli Palamedes'in artan popülaritesinden söz etti. Sesine manalı bir ton vererek, "Calchas'ın memleketlisi" dedi; bir suç ortaklığına gönderme yapmaktan hiçbir zarar gelmezdi. "Karargâha adamlarımı gönderdim. Her ateşin başında aynı şeyden söz ediliyor. Croton'un mesajları yineleniyor. İphigeneia'nin yanlışları nedeniyle seni rüzgârın sorumlusu olarak görüyorlar. Başkomutan Palamedes olsaydı, bu rüzgârdan kurtulurduk diyorlar."

Pek çok aday arasından Palamedes'i seçmişlerdi çünkü genel olarak sevilirdi ve hırslı olduğu da bilinirdi. Ayrıca akıllıydı da. Şarkılarda, daha gencecikken, sonraki yıllarda çok popüler olan dama oyununu icat etmiş olmasından dolayı ondan takdirle söz edilirdi. Odysseus hâlâ şarkılarda sözü edilen, Palamides'i sorumlu tuttuğu tatsız bir söylentiden ötürü adamdan nefret ederdi; güya İthakalı bir atla bir öküzü birlikte boyunduruğa koşup saban sürmeğe yeltenerek, deli numarası yapıp savaştan sıvışmak istemiş. Bu iftira yüzünden bir gün Palamides'i öldürmeye yemin etmişti; ama şimdilik duygularını kendine saklıyordu.

"Palamedes" dedi Agamemnon. "Bana kalırsa gevşek bilekli bir adam." Uykusuzluktan mustarip gözleri bir yüzden ötekine dolaştı. "Onu ortasından ikiye ayırabilirim" dedi. "Herkes bu rüzgâr bahtsızlığından beni sorumlu tutuyorsa, bu doğaldır çünkü lider benim, omuzlarım bin adamın da sorumluluğunu sırtlayacak kadar geniş." Konuştukça öfkeleniyordu. Dişlerini gıcırdattı ve gözleri parladı. "Bin adamın sorumluluğunu sırtlayacak kadar geniş omuzlarımın olmadığını söyleyen var mı?"

"Kimse bunu söylemeye cesaret edemez kardeşim, ikimiz için de kimse böyle bir laf edemez!" dedi Menelaus.

"Biz yönetmek için doğmuşuz, Kartal Krallarız." Kardeşinden daha kısaydı ve şişmanlamaya eğilimliydi, sanki ciğerlerinde bir delik varmışcasına sesine bir tıslamanın eşlik ettiği olurdu. "Kartal Krallar" dedi. "Güçlü kanatlarımızla Troya'nın üzerine dalarak Helena'ma tecavüz edilmesinin öcünü alacağız ve şu küstah Asyalılara hiç unutamayacakları bir ders vereceğiz."

"Efendim" dedi Chasimenos, "en yüce kişi, beni affedin ama buradaki mesele omuzlar değil. Atlas'ın omuzları da genişti ama başına gelenlere bakın. Suçun kefareti olarak başkalarının size yönelttikleri suçlamaları yüklenmek değil sorun. Palamedes Zeus'un mihrabına saygı gösterirken siz İphigeneia yüzünden kirlendiniz. Ayrıca babası da Jason'la Argo'da Altın Post'u arayan kahramanlardan biri. Bir insanın özgeçmişinde etkileyici görünenler bu tür şeylerdir işte." Bir an durdu, herkes Agamemnon'la Menelaus'un babası Atreus'un kahramanlıkla uzaktan yakından ilgisi olmadığını biliyordu; Zeus'un tapınağına sığınmalarına karşın kendi erkek kardeşinin çocuklarını öldürmüş, sonra yahni yapıp hiçbir şeyden kuşkulanmayan öz babalarına yedirmişti.

"Babası enkaz gibi gemilerde yaşar ve kargo yüklerdi" dedi Agamemnon. "Bunu bilmeyen mi var? O ve çetesi Caphareus burunlarındaki fenerleri yakar da, gemileri kayalara doğru çekerlerdi. Hâlâ hayatta kalmış gemiciler bulurlarsa da onları..."

Odysseus aniden, "Palamedes rüzgâr meselesinde suçlanmıyor" dedi. Neyin geleceğini kesinlikle bilen Agamemnon'un oltayı alakasız yerlere sallayarak zaman geçirmeye çalıştığının farkındaydı. Bu adilikti. "O suçlanmıyor, sen suçlanıyorsun, bunun kimsenin babasıyla ilgisi yok."

"Ben de onu öldürtürüm."

"Bu hiç de kolay değil. Çok iyi korunuyor. Ayrıca demin de söylediğimiz gibi sevilen biri. Bunun sonuçları tehlikeli olabilir, en azından önceden kestirilemez. Hayır, çare başka bir yerde, kısa bir süre önce senin önünde de dile getirildi, tam da bu..."

"Onların hepsini öldüremezsin."

Bir süre kimse kimin konuştuğunu, bu açık ve telâşsız sesin nereden geldiğini bilemedi. Sanki rüzgâr dile gelmişti. Sonra oğullarının yüzündeki yılgın ifadeden bunun yaşlı Nestor olduğunu fark ettiler, o zamana kadar ara sıra homurdanmak ya da dilini şaplatmak dışında sessiz kalmıştı. "İnsanlar arasına hizip ve bölünme girdi mi" dedi aynı berrak tonda, "lider eksikliği hiç çekilmez. Birini yolundan çekersin bir başkası çıkar. Bu yüz tane başı olan canavarı öldürmeye çalışan Herakles'in öyküsüne benzer. Bu durumda sorun rakip liderler değil, bizim kendi anlaşmazlığımız, bizleri bölen çatışmalar. Bu da hepimizin bildiği gibi Paris'in Aşk Tanrıçası'na verdiği kötü niyetli armağanı altın elmayla başladı."

Herkes artık biraz dili dolanmaya başlamış olan yaşlı vekile bakarken buz gibi bir sessizlik oldu. Oğulları sanki en berbat korkuları gerçekleşmişçesine şaşkınlık dolu bir dehşet ifadesine bürünmüşlerdi. Odysseus bile yutkundu. Yaşlı bunak sesine kavuşmuştu ama mesajı pek doğru değildi. Pek şaşırmamış görünen tek kişi olan Agamemnon başını eğdi ve "Akılcı sözler, sana teşekkür ederiz. Gönderme yaptığın hikaye nedir, belleklerimizi tazele."

"Hikaye mi?"

"Evet şu elma..."

"Elma mı? Bizi durdurmak istediler ama kimse bizi durduramazdı. Bir durdurulamazdık, bir mızrak değildi, kılıçtı, tam beş yüz sığır kaldırdık oradan..."

Aynı anda gözle görülür bir rahatlıkla konuşan oğulları, "Tamam baba, tamam. Şişşt, şişşt" dediler.

"Agamemnon" dedi Odysseus, "seninle kelime oyunu oynayacak değilim. Krallığım senin de bildiğin gibi İthaka. Oraya gittiğini sanmıyorum ama son derece kayalık olduğunu söyleyebilirim. Orayı seviyorum, başka bir yerde de yaşamak istemezdim ama kayalık olduğunu inkâr etmem mümkün değil. Orada yaşayan insanlar da kayalara benzerler. Belki biraz serttirler, pek incelikleri yoktur ama kesinlikle yozlaşmazlar. Bir kayayı yozlaştıramazsın öyle değil mi? Biz içimiz dışımız bir insanlarız."

Bu noktada ânın tadını çıkartarak durdu. Kral'ın acı çektiği yüzünden belliydi. Bu bakışı kendi ülkesinde, sarayında, cezalarının verilmesini bekleyen suçlu erkeklerin yüzünde de görmüştü. Mahsus geciktirirdi kararını. Agamemnon kendisiyle oynadıklarını biliyordu ama yapabileceği hiçbir şey yoktu, çaresizdi. Kral'ın acıdan buruşmuş yüzünü görünce Odysseus zevkin ağzının içinde biriktiğini hissetti ve sonraki sözleri daha kaba çıktı. "Şirin konuşmalar yapacak, şiirsel figürler ya da yanlış kıyaslamalar kullanacak değiliz. Ağaçların yaprakları renk değiştirir ve dökülür, bahar çiçekleri bizi hayal kırıklığına uğratır, solduklarını ve öldüklerini görmek bizi hüzünlendirir. Ama bir kayanın yüzü değişmez, her zaman aynıdır ve sonsuza kadar dayanır." Sözlerine ara vererek ağzındaki fazla tükürüğü yuttu. "Ben bu insanların kralıyım. Ben İthaka'yım, ben insan olmuş kayayım. O yüzden benden açık sözlü olmamdan ve acı ger-

çeği söylememden başka bir şey bekleme." Yavaşla dedi kendi kendine, dikkatli ol, bundan çok fazla hoşlanıyorsun.

Etkileyici bir davranış biçimi geliştirmişti; konuşurken son derece yapılı ve adaleli omuzlarını sanki fiziksel ağırlığıyla vurgulamak istediği noktayı desteklemek istermiş gibi öne doğru eğer, sonra da büyük bir açıklık ve içtenlik etkisi yaratarak aniden başını geri çeker ve dinleyicisinin gözlerinin içine bakardı. Chasimenos'un tarzıysa farklıydı. Solgun suratlıydı, gözetler gibi bakardı, hâlâ dar, saray bürokratı tüniğinin içindeydi, yastıklara yasladığı sırtını sürekli kımıldatıyor, sanki düşüncelerinin ve sözlerinin dürüstlüğü her şeyi rahat edemeyeceği kadar ısıtmış gibi ayaklarını bir doluyor, bir açıyordu. O ve Odysseus hiç yerlerinden kalkmadıkları halde geri çekilen Agamemnon'un önünde bir dans, çadır bezinin dalgalanmalarıyla zamanlamayı tutturmaya çalışan bir hareketler silsilesi sergiliyorlardı sanki; lambanın koruyucusunun ince demirleri arkalarındaki duvara sürekli kıvranıp büklümlenen gölgeler düşürüyordu.

"Bu seni incitiyorsa, elimden bir şey gelmez, ben böyle yaradılmışım" dedi Odysseus. "Bildiğin gibi bu mesele senin kızınla ilgili."

Chasimenos ona dik dik baktı, "Ben sağ salimken ayaklarımın yere sağlam bir şekilde basarken ve engelleyebilecek güçteyken kimse benim Kralım'ı incitemez."

"Benim sadık Chasimenos'um ödüllendirileceksin" dedi Agamemnon, sözler ağzından sanki bir hıçkırığı haber verirmiş gibi döküldü.

"Ödül istemem, Troya fethedilirken yanı başınızda olayım, Miken'in payına düşen ganimetin ayrıntılı bir dökümünü yapayım yeter."

"Bunlar iyi güzel de" dedi Odysseus, "bizi bir yere götürdüğü yok. Hele ki bizi Troya'nın yakınına götürsün! Agamemnon, Zeus'un rahibinin sözlerini duydun. Hepimiz duyduk. Bu sözler tüm ordugâhta, herkesin ağzında. Croton doğrucul karakteri nedeniyle son derece saygı gören biri ve Tanrı'nın korumasında olduğunu da herkes bilir."

"Calchas'ın söyledikleriyle çelişti."

Chasimenos yastığının üzerinde kıpırdandı. "Efendim, Kralım, Calchas ne ki? Bir yabancı, dışarıdan biri, Yunanların tanımadığı bir tanrının rahibi. Bizim yüce amacımıza sadakat duyduğu yok, yurtseverlikten, onurdan anlamaz ya da..."

"Hepsinden kötüsü efemine" dedi Menelaus, "bunu ta en başında fark etmiştim."

"Olgular tartışılamaz" dedi Odysseus. "Croton'un ilk elden tanıklığı var, tüm olup bitenlere kendi gözleriyle şahit oldu. İphigeneia Ana'yı Baba'nın üzerine yüceltiyor, dolunay zamanlarında onun hizmetkârlarıyla dans ediyor, Artemis'in Zeus'un kızı olduğunu inkâr ediyor, hatta ondan genç olduğunu bile kabullenmiyor, ona süt sunuyor. Kısacası kızını Hekate ele geçirdi ve o bir cadı oldu."

Chasimenos yeniden dik dik baktı. "Odysseus, biraz dikkat et olur mu, biraz saygı lütfen. Miken'in kraliyet ailesine mensup bir prensesten söz etmektesin, büyük Agamemnon'un kızlarından biri hakkında konuşuyorsun."

"Sadık hizmetkârım, sana beş ölçek lapis lazuli* vereceğim. Bunu bir yere kaydet."

* Antikçağ'dan bu yana süs olarak kullanılan, kralların kıymetli taşı olarak da bilinen, kesif koyu mavi renkli, değerli bir taş. (Ç.N.)

"Ben ordunun neye inandığından söz ediyorum; doğru ya da yanlış. Tek önemli konu da budur. Ordu bunu rüzgârın nedeni olarak kabul etti. Bu konuda bir şey yapmazsan ya da yapmaya söz vermezsen, bu büyük seferin komutası parmaklarının arasından kayıp gidecek."

Chasimenos yumuşak bir sesle, "Söz yeterli olmaz" dedi, "gelecekte yapılacak ama ilgi çekecek bir hareket olmalı. Sizin için çok değerli olan bir şey ortak iyilik adına kurban edilmeli."

Odysseus kendini toparladı. Tam zamanıydı. Agamemnon da biliyordu bunu. Yüzünün ifadesinden her şey anlaşılıyordu. Ama yine de sözlerin söylenmesi gerekliydi. "Mesele Croton falan değil şimdi. Neden dürüst olduğum ve bir arkadaş gibi konuştuğum için senin gazabını üzerime çeken ben olayım?"

Bu sözleri kısa bir sessizlik izledi. Rüzgâr sert bir iç çekişten biraz daha güçlüceydi, acısından kurtulan ya da ona dayanan bir insanın açık ağzından kurtulacak bir iç çekiş; bu sessizlik tuhaftı ve tam o dakikada oluşması sonradan anımsanacaktı.

Kral ayağa kalktı, gölgesi arkasındaki çadır bezinin üzerine düştü, lambanın koruyucusunun oluşturduğu diğer dalgalanan gölgelerin arasında kara bir leke oluşturdu. Agamemnon tahtına doğru yürüdü, oturdu, bitkin yüzünü kaldırarak, "Söyleyin bakalım" dedi.

Odysseus'a hitap etmişti ama konuşan Chasimenos'tu; öne atılarak efendisinin oturan figürünün önünde diz çöktü. "Ey Kralım, senin için gerektiği anda yaşamımı veririm" dedi. Bu söylediğinin doğruluğu bir yumru gibi boğazını tıkadı. "İhtiyacın varsa, şimdi yaşamımı al, burada önünde diz çökerken beni öldür. Benim tek zenginliğim senin iyilik dolu yüreğin. Troya'nın fethi müttefik-

lerin en güçlü üyesi olan Miken'e Batı Asya kıyılarında ve yeşil sularda hüküm sürme olanağı verecek. Hem Baltık'tan yaptığımız amber ticaretini güvence altına alabileceğiz, hem de Kuzey Anadolu'dan getirdiğimiz bakır ve kalayı; elbette Trakya'dan gelecek olan altın da buna dahil. Boğazların kontrolu bizim ellerimizde olacak, Karadeniz'e geçmek isteyen her gemi bunun karşılığını ödemek zorunda kalacak."

Konuşurken gözlerini yerden kaldırmıyor, yukarı bakmaya cesaret edemiyordu. Üzerinde, yakınında ve uzağındaki, Kral'daki ve Kral'ın ötesindeki kaygının varlığını hissedebiliyordu. Bu kaygı rüzgârın yeniden esip savurmaya başladığı gece göğüne yükseliyordu. "İphigeneia çağırtılmalı" dedi. "Buraya getirilmeli. Onu ordunun önünde, Zeus'un sunağında kurban etmeye niyetli olduğunu belîrtmelisin. Ancak bu şekilde Troya seferi kurtulabilir."

Arkasından Odysseus'un sesi duyuldu, "Bunun hemen ilan edilmesi gerekli. Buna inanırlar. Rüzgârın sonunu beklemektense, İphigeneia'nın gelmesini beklemeye başlarlar. Rüzgârın ne zaman dineceği belli değil; bu bekleyiş insanı çıldırtır ama Prenses'in geleceği kesin bir olay. Morallerini son derece yükseltir."

Sonunda gözlerini kaldırabilen Chasimenos, efendisinin yüzünde belirgin bir değişiklik göremedi. "Bu bizi kurtaracak" dedi, sarsakça diz çöktüğü yerden doğruldu, Kral'ın önünde eğildi ve yerine döndü.

"Neden Menelaus değil?" diye sordu Kral. "Onun da kızı var. Baştan çıkarılan da onun karısı. Onun yüzünden bu sefere çıktım. Kendim için değil, Atreusoğulları'na onurlarını geri kazandırmak için, Troyalılara da tüm dünyaya da bize bir darbe vurulduğu zaman iki kat güçlü

karşılık vereceğimizi göstermek için. Adamlarımız, gemilerimiz, altınımız var. Bu savaşı biz istemedik ama bütün tanrılar adına..." Burada sözünü kesti ve inlemeye benzer bir ses çıkardı; "Menelaus'un da bir kızı var" diye tekrarladı.

"Şunu söylemeliyim ki senden bunu beklemezdim, kardeşim" dedi Menelaus. "Benim yeterince derdim yok mu sanıyorsun? Hatırlatmalıyım ki Helenam bir Troya zindanında, belki de her saat tecavüze uğruyor. Ayrıca bunu sana daha önce de söyledim, o baştan çıkarılmadı, kaçırıldı."

Agamemnon yüzünü korkunç bir küçümsemeyle çarpıtarak, "Paris onu bağladı ve ağzına bir tıkaç soktu öyle mi?"

Chasimenos, "Menelaus'un da bir kızı var, Kralım; ama her şeyden önce o Başkomutan değil; ikincisi sorumluluğu taşıyan da o değil; üçüncüsü Hermione yalnızca dokuz yaşında, fazla genç; dördüncüsü Artemis'in rahibesi değil ve beşincisi Zeus'un lanetini üzerimize çeken o değil."

"Bravo Chasimenos çok doğru söyledin" dedi Odysseus iyi bir savunma yapan yandaşına hayranlıkla bakarken. "Ayrıntılarda her zaman çok iyisindir." Her şey beklenenden çok daha iyi gelişiyordu. Agamemnon konuşmalar yapıyor ve ruhunu retorikle rahatlatıyordu, bu iyiye işaretti. Ne kadar çok konuşma olursa o kadar iyi. Şimdi tek ihtiyaçları sözcüklerdi, daha fazla sözcük... Sözcükler daha Miken'den dışarıya adım atmadan, bıçak boğazına değmeden önce İphigeneia'nın canını alacaklardı, sözcükler kızı öldürecek ve aynı sözcükler babayı sarıp sarmalayacak, ona sıcak bir kundak oluşturacaktı. "Helena ister kendi arzusuyla ister zorla gitmiş olsun, bizim bile-

ğimize esin veren aynı haklı davaydı; şeref ve adalet adına duyduğumuz kaygı bu büyük orduyu bir araya getirdi, Yunan olmanın ifade ettiği anlam altında birleştirdi. Evet, Yunan. Atalarımız Zeus'un önderliğinde kuzeyden gelip bu toprağı işgal ettiler. Ortak bir köken, ortak bir dil; işte bunlar bir ulusu ulus yapar. Ama bu ulus henüz kendini bilmiyor, bölünmeler ve didişmelerle kendine karşı tavır alıyor. Bu doğmayı bekleyen bir ulus ve ona can vermen için Zeus seni seçti. Troya düzlüklerinde bir bayrak altında savaşabiliriz. Ama daha önce buradan çıkmamız, birleşik bir kuvvet olmamız, senin liderliğine güvenmemiz, senin ortak davanın iyiliğini istediğini bilmemiz gerekli ve sen Zeus'un mihrabında bize bunun tam bir kanıtını sunacaksın."

"Bu yüce bir amaç" dedi Chasimenos, "ve büyük bir ıstırap; ama benim Kralım buna uygundur, o hepimiz adına ıstırabı çeker."

"Istırap, tamam, mükemmel. Hükmetmenin ağır ıstırabı." Odysseus ağzında yeniden o söylediklerini bulandırmakla tehdit eden tükürüğün biriktiğini hissetti. "Başkalarının bize bağımlı olduğunun bilgisi, yüksek mevkilerde bulunmanın getirdiği zorunluluk hissi, hani nasıl derler?"

"Sorumluluk."

"Sorumluluk, kesinlikle harika. Bu, hükmetmek için doğanların ıstırap çekmelerinin ve dayanmak zorunda olmalarının ağır yükü."

"Evet, evet dayanmak" dedi Kral; o kadar alçak sesle konuşuyordu ki, öbürleri onu zor duyuyorlardı. "Sorumluluk, yönetmenin ıstırabı, evet."

"Ve sen çok daha fazla sorumlusun, bu da ıstırabı daha da ağırlaştırıyor."

Agamemnon'un başı sanki fiziksel bir ağırlığın altındaymış gibi öne arkaya sallandı. Sonra Odysseus'a vahşiliğin şaşkınlıkla karıştığı bir bakış fırlatmak için kalktı. "Bu nasıl bir şey?"

"Chasimenos bunu size açıklayacak, iş ayrıntılara gelince üstüne yoktur."

"Bağışla beni Kralım ama ilk önce İphigeniea'nın kusurundan sorumlusun, ikinci olarak evvelce sözü edilen bu kusurdan sorumlu olduğun halde savaşı yönetme sorumluluğunu üstlendiğin için sorumlusun, üçüncü olarak Zeus'un lanetini üzerine çektiğin için sorumlusun ve bütün bunların sonucunda, dördüncü olarak, ordunun moralini yerle bir eden bu düşman rüzgârdan sorumlusun."

"Ölümlü birinin nasıl bundan daha fazla sorumlu olabileceğini düşünmek zor" dedi Odysseus, "Reddetmenin sonuçlarını düşünsene. Başka bir liderin hizmetine giremezsin, zaten büyük olasılıkla bunun için çok geç. Ordu çözülür, sefer iptal edilir, tüm itibarınla birlikte Troya'nın onca altınını ellerinin arasına alma şansını da kaybederek Miken'e dönersin. En güçlümüz Miken olduğu için en fazla zarara da o uğrar. Düşün. Aslan payı Aslan Kapısı'ndan geçiyor. Orada toplanan insanları düşün, sana nasıl inandıklarını düşün. Pindus ve Pelion'dan; Aetolia ve Lokris'ten geldiler; Achaea ve Arkadya'dan; Ege Adaları'ndan ve Messenia kıyılarından; Egin Körfezi'nden, Peleponnese'nin en uzak burunlarına; Thessaly'nin tahıl tarlalarından, Epirus'un harap haldeki eteklerine dek her yerden geldiler. Yunanlar. Evet Yunanlar. Dost hemşerilerimiz.

Chasimenos, "Odysseus, gerçekten de benim Kralım'ın bu insanları hayal kırıklığına uğratacağına inanıyor musun?" diye sordu.

"Tanrılar adına hayır." Agamemnon yeniden başını kaldırdı ve ona baktı. "Bu güvene ihanet etmeyeceğim. Benim kutsal bir görevim var. Doğmayı bekleyen bir ulus var. Bu ulusu gün ışığına çıkarmak için Zeus tarafından seçilenim ben."

Meselenin karara bağlandığını düşünen Chasimenos yeniden dizlerinin üzerine çökerek başını eğdi. "Efendim nasıl da tanrı vergisi bir bilgelikle konuşuyor" dedi.

Yukarıdan bir yerden derin bir inilti, ardından da Nestor'un aniden çıkan sesi duyuldu, inilti dikkatini çekmiş olmalıydı. "Agamemnon acı içinde mi? Bu kadar oturmak hazımsızlık yapar, bir yabandomuzu avı düzenlemeliyiz. Laconia'da katıldığım bir yabandomuzu avını hatırlıyorum, dev bir domuzdu, insan boyunu aşkındı, çoktan beş altı köpeği haklamıştı bile; hatırlıyorum da birinin yürek, ciğer gibi içorganları sağ dişine takılı kalmıştı, yoksa sol muydu, bir dakika..."

İhtiyar, vekil oğulları tarafından "şişşt" diyerek susturulurken Chasimenos hâlâ dizlerinin üzerindeydi. Sonra Agamemnon yeniden inledi ama bu kez daha sessizdi, "O henüz on dört yaşında" dedi, "üstelik en sevdiğim çocuğumdur. Hem de herkesin gözü önünde öyle mi? Bu iş onuruma sürülen bir leke yüzünden gözlerden uzak yapılacak olsa, tamam bu tür trajediler en iyi ailelerde bile yaşanır. Ama tüm uzuvlarının göründüğü bir kurban giysisi içinde onu mihraba kaldırmak, buradaki süprüntülerin önünde herkese açık bir gösteri yapmak olacak iş mi; Lokris ve Aetolia'dan gelen şu baldırı çıplak, bir halta yaramaz heriflerin; Boeotia ve Attika'dan gelen hayvan gibi çapulcuların; Epirus'tan gelen tecavüzcü kıç yalayıcıların; askeri bir sefere tırmıklarıyla katılan Thessaly'den gelen hergelelerin önünde; onu bunun için mi yetiştirdim ben?"

"Bu Thessaliler utanmazdır üstelik" dedi Menelaus, "kendi keçilerini becerirler, Asyalılardan kaptıkları bir alışkanlık."

Chasimenos yeniden yavaşça ayağa kalktı. Üzerine bir yılgınlık çökmüştü. Yaşlanıyordu, eklemleri sertleşmişti. "Bu sizin hammaddeniz" dedi, "bu çömlekçinin elindeki kil. Hammaddenin doğası, en azından işin başında, ham olmaktır. Buradaki meydan okuma da bu."

"Meydan okuma, işte, tam on ikiden vurdun Chasimenos" dedi zaferin kokusunu alan Odysseus. Dostane bir yaklaşım, dayanılmaz bir utanca ucundan değinme gerekliydi o anda... "Şu şekilde düşün" dedi. "Senin için baba olarak bir bakış açısı var. Kimse bunu inkâr edemez. Ancak bir baba tek bir bireydir. Başkomutan olaraksa binlerce kişiden sorumlusun. Bu seferin başarısızlığa uğramasından doğacak ortak acının boyutlarını, tüm umutların boşa çıkmasını düşün. Bu kadar bencil olmaya hakkın var mı? Senin geleneksel değerlere inanan bir aile babası olduğunu biliyorum. Ben de öyleyimdir ama bazen koşulları değiştirebilecek kadar şevk sahibi olmamız gerekir, anın gereklerine yanıt verebilmeliyiz, amaçlarımıza ulaşabilmek için biraz fedakarlığa hazır olmalıyız; hani nasıl derler?"

"Koşullara uyarlanabilir olmak."

"Uyarlanabilirlik, mükemmel. Kendimizi koşullara uyarlamaya gerek duyduğumuz zamanlar vardır. Haleflerinin seni yurduna karşı görevini yerine getiremeyen ve bir ulus yaratma fırsatını tepecek kadar dar görüşlü biri olarak mı anımsamalarını istiyorsun? Ozan'ın bu konuda neler söyleyebileceğini tahmin edebiliyorum. Nesilden nesile aktarılan o dizeleri duyabiliyorum. Bir şey bir kez bir şarkıya girdi mi, onu asla tam olarak o şarkı-

dan çıkartamazsın, unutturamazsın. Duyacağın utancı düşün. Ben bunun kendi başıma gelmesini istemezdim. Tüm söyleyebileceğim bu."

"Benim hakkımda nasıl şarkılar söyleyecekler?"

"Senin uzlaşma sağlayamadığını, çözüm üretemediğini, onurlu, cesur, yurtsever ve ihtiraslı olmadığını söyleyecekler."

Chasimenos yeniden dik dik bakarak, "Majesteleri Agamemnon hiçbir zaman ihtiras eksikliği çekmedi..." dedi.

"Hayır, benim sormak istediğim eğer... bu ağır ıstırabı kabullenirsem, benim hakkımda nasıl şarkılar söyleyecekleri?"

"Sorumluluklarını sırtlanan, kendi şahsi duygularını ülkesinin iyiliği için bir yana bırakmaya hazır bir kahraman olduğunu söyleyecekler. Seni Troya'nın fatihi, Büyük Miken'in kurucusu olarak adlandıracaklar. Savaştan dönüşünü kutlayacaklar: Agamemnon, Kentlerin Yağmacısı, beş yıldızlı bir general. Elinin kolunun kölelerle ve ganimetlerle dolu olduğunu, Kraliçen Clytemnestra'nın onu karşılamak için açılan kollarına atıldığını anlatacaklar." Bir anlığına sustu, rüzgârın öfkesi ve uzaktan uzağa duyulan kurt ulumaları dışında başka bir ses duyulmuyordu. "Neler çektiğini biliyoruz" dedi. "Yüreklerimiz seninle birlikte ama tanrılar yüceltmek için bir insanı diğerlerinden ayırdıklarında, o insanın başka ne gibi bir seçeneği olabilir ki?"

Konuşurken biliyordu ki, bu öldürücü darbeydi, üstelik zamanlaması da kusursuzdu. Agamemnon'un gözleri yaşlarla doldu. "Doğru" dedi. "Yüceliğe yazgılı olanlarımız herkes için ıstırap çeker. Omuzlarımda öyle ağır bir yük var ki... Kendi çocuğum, onu dizlerimde salladım, ilk

adımlarını izledim, benim onuruma davetlilerimin önünde, içkimin üçüncü kadehi tanrıya sunulmadan önce şarkı söylemesini dinledim. Güzel bir sesi vardır. Ama yüreğimdeki acıya karşın yapmam gerekeni yapmalıyım, sorumluluklarımı sırtlamalıyım. Ordu bana bağlı. Chasimenos kararımı Ozan'a bildirme sorumluluğunu sana veriyorum. Bu fedakarlığın doğasını anladığından emin ol. Ona kış için kürklü bir pelerin sözü ver. Ozanlar böyle sözler verilince daha iyi çalışırlar."

İnsanın cesaretinin kırıldığı anların ardından gelen yoğun rahatlama duygusu, bir anlık da olsa olayların gidişatının elden kaçmasına neden olur. Kral'ı kazanmanın getirdiği yoğun rahatlama duygusuyla Chasimenos sarsılmıştı. "Doğası mı? Bundan söz etmesine gerek yok, insanlar bunun doğasını anlayacaklardır; kraliyet ailesinden bir prenses söz konusu olmasa da benzer törenleri daha önce de yaşadılar, prosedürde fazla bir değişiklik olmaz. Kurbanı arındırma törenlerinden sonra saçları o kadar kısa kesilir ki..."

"Hayır, salak, bir babanın ordunun ve savaşın iyiliği için yaptığı fedakarlıktan söz ediyorum ben, Zeus'un üzerimizdeki laneti kaldırması için yapılan bir fedakarlıktan! Lapis lazulileri unutabilirsin!"

Chasimenos kendini toparladı ve yerlere kadar eğildi. "Bağışla beni, Efendim, Majesteleri. Gidip ona hemen her şeyi açıklayacağım, sizin soylu saiklerinizin kafasına güzelce girmesini sağlayacağım. Dışarıda bir yerde olmalı." Çadırın dışındaki geceye doğru bir hamle yaparak, "Sanki hiç uyumuyor" dedi.

Odysseus bir an duraksadı ama artık söyleyecek bir şey kalmamıştı; Agamemnon kendini gece karanlığında rüzgârın üzerine binerek ona gelecek Zeus'un ve kısa sü-

re sonra geri dönüşü olmayacak biçimde onu izleyecek Ozan'ın sesine bırakılmalıydı. Chasimenos'a, "Ben de seninle çıkayım" dedi, "Agamemnon'un zaferine ve bir devlet adamı olarak ününe katkısı olacak hiçbir ayrıntının gözden kaçmadığından emin olmalıyız."

Miken'de

1

Sisipyla, Aulis'ten heyetin geldiği günün sabahını Miken'deki son mutlu sabahı olarak anımsayacaktı. Dolunaydan önceki gündü ve sabahın bir kısmını İphigeneia ile beraber, baş başa geçirmişlerdi.

O sıralarda her sabah yaptıkları gibi kalenin eteklerindeki tepelere gitmişler, Artemis'in kutsal ağacı olan çınar koruluğuna onun tasvirlerini ve heykelciklerini asmışlar, onlara eşlik eden kadın hizmetkârlarını, muhafızlarını ve seyislerini aşağıda bırakıp, tepenin son kısmını yürüyerek ve samandan figürleri taşıyarak birlikte tırmanmışlardı.

Koruluğu yıllar önce ilk gördüğünden beri hiç sevmemiş olmasına karşın, burayı seviyordu Sisipyla. Çocukken, prenses bir rahibenin görevlerini üslenmeden önce buraya, İphigeneia'nın dadısının gözetiminde gelirlerdi. Tepelerin arasında bir kıvrımdı, yukarıda, yüksekteki kayalardan bir kaynak fışkırır ve bir dizi çavlanla dik bir yardan dökülürdü. Yaklaşırsanız, suyun izlediği yolu görebilirdiniz. İlk önce sabah güneşinde su bir sis perdesi, yumuşak bir ışık kaynaşması gibi görünürdü, sonra parlar ve titreşir, bitki örtüsünün içinde bir bölümü gözden yiter, sonra da ipek gibi, yağlanıp da yeni taranmış saç gi-

bi kaygan ve yumuşacık görünürdü. Bu sonuncusu Sisipyla'ya suyun iftiharla göğsünün kabarması gibi gelirdi; Tanrıça'ya ait bu yerin yansıttığı, Tanrıça'nın ruh hallerinden biriydi; pek çok ruh hali vardı Artemis'in ve bunlar suyun sesinde, sisin kamaşmasında, suyun fışkırdığı kayanın yüzeyindeki parlamada, engellerle karşılaştığı yerlerdeki girdaplarda gizliydiler. Suyu değil de yalnızca hareketi gördüğünüzde bile, bir soluk gibi, bir yılan gibi oradaydılar.

İphigeneia'ya duygularından hiç bahsetmedi; Tanrıça'nın sudaki ve ışıktaki, yaprakların kıpırtısındaki varlığından söz etmedi; hanımının bu duygularını paylaşmayacağından, hatta pek onaylamayacağından, pek çok şey için kullandığı bir terimle bunları "şapşalca" bir şey olarak niteleyeceğinden korktu. İphigeneia'nın Tanrıça'nın daha belirgin yerlerde, sunaklarının önünde, kutsal mekanlarında, çınar koruluğunda olduğunu düşündüğüne inanıyordu. Ayrıca Prenses ondan çok daha bilgiliydi ve daha kesin düşüncelere sahipti; pek çok şeyi biliyor ve bildiklerini de tereddüt etmeden sözcüklere dökebiliyordu; zor konularda kendisine söylenenlere yanıtlar bulabilirdi; bunlar yalnızca hanımına nasıl hizmet edeceğini bilen Lidyalı bir köle kızın aklının almayacağı şeylerdi.

Kutsal koruluk ruhuna bir baskı yapıyordu; bu duygudan utanıyor ama bir türlü de üzerinden atamıyordu. Şelalenin aşağısında, suyun kayalardan bir havuzun içine yayıldığı yerin çevresinde dağınık bir daire biçiminde yer alan uzun ağaçlar, aralarında dörtlü bir iç grup oluşturarak ayın hilal şeklini simgeliyorlardı. Artemis'in süt çocuğu İlahi Çocuk Hyacinthos'un tasvir ve heykelcikleri dolunay esnasında buraya asılırdı. Daha önceki dolunay-

da asılanlar hiçbir zaman sökülmediklerinden ağaçların dalları samandan figürcüklerle dolmuş ve ağırlaşmıştı. Kuşlar yuvalarını yaparken burayı yağmalarlardı; zaman ve hava koşulları da figürcüklerde insana benzer ne varsa, hepsini olmasa da çoğunu alıp götürmüştü. İşte Sisipyla'yı rahatsız eden de buydu; oradan ayrılmaktan, oraları buraları didiklenip sarkmış, harap durumdaki bebeklerin birbirlerine olan rahatsız edici benzerliğinden uzaklaşmaktan her zaman memnuniyet duyardı. Bir gün onların arasına öylece asılıvereceği düşüncesiyle mücadele ederdi. Bebekler sonunda iplerinden kopar ve düşerler, dallarda karmakarışık sicimler bırakırlar, ağaçların altındaki zeminiyse, ıslık çalan saman bir battaniyeyle kaplarlardı.

Önce İphigeneia, sonra da Sisipyla sunularını ipten halkalarından astılar. Sonra İphigeneia kollarını kaldırdı ve yüksek sesle Tanrıça'ya dualarını okudu, yardımları için yakardı, ertesi gün onuruna bir keçi kurban etme sözü verdi. Her zamanki yerinde, hanımının hafifçe solunda ve iki adım arkasında duran Sisipyla'ya bu yüksek, berrak sese bir yanıt verildi gibi geldi; düzlüklerdeki otların, uyarı için kalkmış bir elin parmaklarına benzettiği yapraklarının arasında bir esinti dolaştı.

Oradan çıktıklarında güneş sıcaktı; kız açık havada olmanın alışıldık rahatlamasını hissetti. Son derece ciddiye aldığı görevinin gereklerinden sıyrılmış olan İphigeneia öbürlerini aşağıda bıraktıklarından beri ilk kez gülümsedi, "Yüzebiliriz" dedi; Sisipyla başını hem onayladığını hem de boyun eğdiğini belirten bir hareketle yana eğdi. Yaz aylarında yüzmek hemen hemen çocukken edinlikleri bir alışkanlıktı ama öneri her zaman İphigeneia'dan gelmeliydi, her zaman onun o andaki duruma uygun olarak istediği bir şeymiş gibi durmalıydı.

Onlara daha yakın olan yakada, suyun girdapları kaygan çakıl taşlarından bir sahil oluşturmuştu. Her zaman yaptıkları gibi, her açıdan eş, aynı boyda, aynı boyanmamış yünlü kumaştan yapılma tören giysilerini ve süslerini kenara bıraktılar. Samandan figürlerin sunulduğu ayın bu günü aynı biçimde giyindikleri biricik gündü. Elbiselerinin altında yine aynı kumaştan yapılma, çabucak çıkardıkları iç eteklikleri dışında başka bir şey yoktu.

Çırılçıplak beraberce suya adım attılar; sıcak sığlıklarda yaşayan golyan sürüleri onlar yaklaşırken kaçıştılar. Havuz pek derin sayılmazdı; güneş suyun dondurucu soğuğunu kırmıştı ama yine de su serindi; yutkundular ve derinlere doğru giderken gülüştüler. Sisipyla önce hanımının çömelmesini ve suya batmasını bekledikten sonra, onu izledi, asla inisiyatif almamalı, her zaman izlemeliydi; böyle eğitilmişti. Kızların ikisi de yüzme bilmiyordu. Aşağı yukarı zıplayarak, dümdüz tuttukları ellerini suya vurarak yüzlerini suyla ıslatıp, çevrelerindeki su yüzeyine parlak damlacıklardan oluşan kemerler bırakarak soğukla mücadele ettiler. Kendi yarattıkları parlak su damlalarının arasından birbirlerinin ıslak yüzlerini gördükçe güldüler. Sonra soluk almak için durakladıkları sessiz bir an geldi. Su durgundu, Sisipyla bir kez daha bedenlerinin aynılığının farkına vardı, aynı koyu renk saçlar ve gözler, aynı yay gibi kaşlar, düz omuzlar, sert göğüsler ve uzun, zayıf baldırlar. Baktığı kendisiydi ama yine de ondan kesinlikle farklıydı, onu çok aşıyordu. İphigeneia her zaman yaptığı gibi yine alelacele ve keskin bir dönüşle kıyıya doğru yöneldi. Onu izlemek için hareket etmeden önce son anda, Sisipyla suyun kara renkli kayaların üzerinde sığlaştığı yatakta kendi yansımasını gördü; sanki iki beden bu tek ve kusursuz yansıda birleş-

miş gibiydi, kız öne doğru hareket edince yansıma parçalara ayrılıp, bozuldu.

Sonra kısa bir süre sıcak çakıl taşlarının üzerinde yatarak güneşin onları kurutmasını beklediler. Sisipyla sıcaklığın birikerek gözkapaklarına, göğüslerine ve karnına akışını hissetti. Sersemlemiş bir halde günün geri kalan etkinliklerini, kurban için yapılacak hazırlıkları düşündü. Sepeti ve bıçağı taşıyacaktı. Müzisyenlerin önceden hazır olmasını ve keçinin uygun biçimde süslenmesini sağlamalıydı...

Gözleri hâlâ kapalıydı ama İphigeneia'nın yanındaki taşların üzerinde kımıldadığını ve ayağa kalktığını duydu. Bir iki dakika hanımının ilk adımı atmasını bekledi, sonra ayağa kalkarak onu izledi. Konuşmadan, çabucak giyindiler, hazır oldukları zaman Sisipyla hanımının ıslak saçlarını tarayarak ensesinde fildişi bir tokayla tutturdu, kendi saçlarına da çekidüzen verdikten sonra, bir süre daha suyun kıyısında oyalandılar. Kızın aklına yine Tanrıça'nın varlığı, buna ilişkin gizli ve açık işaretler, durgun ve akar sudaki yusufçukların suyun yüzeyindeki sersem uçuşlarında dikkati çeken belirtiler takıldı. Ayrıntıların tutsağı olan gözleri baskı yapıyordu. Bu, sarayda kraliyet ailesinin odalarını kaplayan duvar halılarındaki ve dokuma kilimlerdeki şekilleri görmeye çalışmaya benziyordu, çiçekler, yapraklar ve kuşlar; hepsini aynı zamanda görmek, tek bir anda...

"Ne kadar uzaklardasın bugün." İphigeneia'nın sesi yukarıdan geldi. İphigeneia, Sisipyla fark etmeden kalkmış ve havuzcuğun üzerindeki patikaya kadar yürümüştü. Sisipyla yanına giderek ona katıldı ve yan yana durarak geniş vadiden güneyin düzlüklerine, uzaktaki dağ sıralarına baktılar. Bu yarı şeffaf ışıkta perspektif ortadan

kaybolmuştu, dağlar sanki tek bir düzlemin üzerindelermiş gibi derinliksiz görünüyorlardı.

"Bu baktığımız Cephintos Irmağı" dedi İphigeneia, "Argos Körfezi'ne dökülüyor. Sana bunu daha önce de söylemiştim değil mi? Hatırlıyor musun?"

"Evet."

İphgeneia başını salladı, "Sana söylediklerimi hiç hatırlamıyorsun. Bir kulağından girip öbüründen çıkıyor. Bunlar zihnine çakılana kadar defalarca kendi kendine yinelemelisin. Ben öyle yapıyorum."

"Oranın denizin başladığı yer olduğunu da söyledin."

"İyi, demek ki hatırlıyorsun. Tiryns'in hemen altında denize dökülüyor. Oradan bir gemiye binersen, Asya'ya gidersin." Yüzüne bir öğretmenin ifadesi yerleşmişti; çocukluğundan beri köle arkadaşını eğitmekten hoşlanırdı, ona kendi öğretmenlerinden duyduğu hikayeleri ve öğrendiklerini kimi zaman karmakarışık aktarırdı. Sisipyla'ya ilk şarkılarını, ilk Yunanca sözcükleri o öğretmişti. "Anımsaman çok iyi" dedi ciddi bir tavırla.

Sisipyla bu şekilde yönetilmekten memnundu ama denizin kesin bir noktada başlamadığını biliyordu; İphigeneia'ya öyle gelebilirdi belki çünkü denizi hiç görmemişti. Ama Sisipyla görmüştü; çünkü yedi yaşında annesi ve bir gemi dolusu köleyle birlikte Milet'ten Tiryns Limanı'na getirilmişti; hanımının bu limanı da görmediğini biliyordu. O korunaksızlığı, evinin dar ağaçlıklı vadilerinden sonra denizin o korkunç açıklığını hatırlıyordu. Oraya buraya dağılmış adaların yakınlarından geçmişler ve bunların her yeri kaplayan, gözden kaybolduklarında bile hâlâ her yerde olan denizle kıyaslandıklarında okyanusta küçük bir su damlası gibi olduklarını görmüştü. Sanki deniz adaları yutmuştu.

O kadar sefil durumdaydılar ve annesinin yüzündeki ifade o kadar korku doluydu ki; bu anı zihninde hep canlı kalmış, taptaze korunmuştu. Bundan İphigeneia'ya söz etmesine, deniz ya da başka bir şey hakkında hanımından daha fazla bilgiye sahip gibi görünmesine olanak yoktu; bunu kendine ait bilgi olarak saklamıştı. O korku, o korunmasızlık bir anlamda sahip olduğu şeylerdi ve zaten pek az şeye sahipti. Kendini o kadar sakınması da gerekmemişti çünkü İphigeneia onun önceki yaşamını pek merak etmemişti; şirin olduğu için seçilen ve Prenses'e altıncı doğum gününde armağan edilen barbar bir çocuk. Bir armağanın geçmişi yoktur; onun için yaşam verildiği kişinin ilk bakışı, ilk dokunuşuyla başlar.

Böyle denizden söz etmeleri, önlerinde uzanan arazinin müthiş genişliğiyle birleşince, aniden ve umulmadık bir anda o günlerin yalnız kaygısını geri getirdi. Bu geniş uzam parçasından kaçmak, geriye, suyun ve ışığın oyunlarına, aylak aylak uçuşan yusufçuklara, çakılların şekillerine, ayrıntının sığınağına gitmek istedi. Ama İphigeneia hareket edene kadar hareket edemezdi. "Deniz gibi" dedi birden; sözcükler neredeyse söylediğinin farkına bile varmadan dudaklarından döküldü.

"İçine düşebilir ve boğulabilirsin."

"Deniz gibi mi? Bununla ne demek istedin? Çok tuhaf şeyler söylüyorsun Sisipyla, denizle ilgisi yok, bu manzarada suyla ilgili hiçbir şey yok ki. Orada yaşayan ve çalışan insanlar var, kulübeleri, aileleri var. Demek istediğim, rengi bile doğru değil, öyle değil mi? Gerçekten biraz daha dikkatli olmaya çalışmalısın."

"Evet, deneyeceğim." Yine şapşallıkla suçlanacaktı. Ancak İphigeneia'nın da her zaman aklının başında olduğu söylenemezdi, en azından Sisipyla'nın bu tanımdan

çıkardığı anlamda. Gözleri sık sık şimdi olduğu gibi berrak ve tereddütsüz bakardı; ama nedense çok güçlü bir ışığa takılmış da büyülenmiş gibiydiler. Sisipyla gözlerimiz farklı diye düşündü, biraz farklı yapılmışlar; benimkiler biraz daha çekik ama asıl fark bakışlarda. Ben yalnızca münferit şeylere bakabilirim, bir yaprak, yıldızların tek bir biçimi gibi.

O hâlâ düşüncelerine gömülüyken, İphigeneia kolunu kaldırıp uzattı, parmaklarını açarak her şeyin biçimini, ırmağı ve vadiyi, geniş düzlüğü, uzaktaki sıradağları selamlar gibi bir hareket yaptı; bu yavaş ve her şeyi tarar gibi bir hareketti. Sanki bir eseri gözler önüne seriyor ya da bir perdeyi yana çekiyordu. "Bunların hepsi Miken" dedi, "Dört bir yanda her şey ve görebildiklerinin ötesindekiler. Bana bunu buraya ilk geldiğimizde, babamın gücünü kavrayabilmem için gösterdiler. Tam da bu noktada duruyordum. Sen de bizimleydin, hatırlıyor musun?"

Sisipyla'nın belleğinde buna dair en küçük bir anı yoktu, zaten anlamış olması da mümkün değildi; çünkü o zamanlar Yunanca bilmiyordu. Bu da İphigeneia'nın göz ardı ettiği şeylerden biriydi. "Evet" dedi. "Hatırlıyorum Prenses. Yüzünüzü güneşten korumama izin verecek misiniz?"

Bu öneri usulca, onaylandığını gösteren bir işaretle kabullenildi. Sisipyla sepetinden bir eşarp çıkararak onu Prenses'in başına ve yüzünün çevresine sardı. Beyaz ipek kumaştandı, üzerine safran rengi kelebekler işlenmiş, iyi cins bir Girit eşarbıydı; annesi Clytemnestra'dan bir armağandı. Prenses'in eşarbının yüzünün iki yanından gerektiği gibi döküldüğüne emin olduktan sonra, kendi pamuklu eşarbını saray hizmetkârlarının giyim kuşam kurallarına göre sarmaya çalıştı; uçları yüzünün iki yanından sarkmalıydı.

Patikadan aşağı inerlerken, ırmağa, kuzeydeki en uç noktasına tekrar bir göz attı; yüksek yardan aşağı dökülürken güneşte yanıp sönüyordu. Bazen İphigeneia'nın ona öğrettiği yer adlarını unuturdu; yalnızca birer ad oldukları için onları uzun süre hatırlamak için bir gerekçe göremezdi. Bir ırmak ya da dağ bir ismi olmaksızın da onun için gerçekti, hatta belki daha fazla gerçekti. Ama hikayeleri her zaman hatırlardı; Nemea'nın yarın öte yakasında olduğunu biliyordu; çünkü orası kahraman Herakles'in aslanı öldürüp postunu yüzdüğü yerdi.

İphigeneia önde, dar patikadan inmeye koyuldular. Sisipyla onu izlerken sandaletlerinin içinde birbiri ardına giden kendi ayaklarını seyrediyor, bir yandan da o korkunç aslanı, onun kendisinden de korkunç annesi, Ge ve Tartarus'un yarı su perisi yarı benekli yılan kızları Echidna'yı düşünüyordu. Arkadya'da bir mağarada yaşar ve tıslayarak dışarı çıkıp gelip geçeni yutardı. Ayak seslerini yani patikanın oynak taşlarındaki belli belirsiz sesleri duyar –üzerinde yürüdüklerine benzer bir patika ve çıkardıklarına benzer sesler olmalıydı– mağarasının karanlığında çöreklenir ve dışarı fırlamak için doğru anın gelmesini beklerdi. Yolcu kendi düşüncelerine gömülmüş, hiçbir şeyden kuşkulanmadan onun yanına kadar gelirdi... Sisipyla'ya o kadar korkunç görünen saldırı değil de, karanlık mağarada çöreklenmiş, dışarıyı dinleyen korkunç yaratığın düşüncesi olurdu. Echidna o canavar oğlunu da orada doğurmuştu; çocuk yalnızca bir aslan da değildi üstelik. Tüm çocukları hiç istisnasız birer karabasandılar: Ateş püskürten Chimaera, kendi başlarından sürgün vererek üreyen Hydra, korkunç kızı Cerberus; Yeraltı Dünyası'nın oraya gelenlerin ellerini yalayan, çıkmak isteyenleri de yiyen gözcüsü...

Aslanın da anasının da artık yaşamadığını bilmek elbette rahatlatıcıydı; ilkini Herakles, ikincisini de her şeyi gören Argus haklamıştı; yılan kadın avını yutarken mağaraya girmiş ve tek vuruşta başını uçurmuştu. Argus'un dört tane gözü olduğu için karanlıkta da görebilirdi. Ama bunun getirdiği rahatlama tam sayılmazdı; çünkü hikayeler her zaman olaylardan sonra ortaya çıkarlardı. Echidna bu olay anlatılmadan çok önce mağarasına yerleşmiş ve gelen geçen insanları yiyerek yaşamıştı. Herhangi bir yerde, daha faaliyetlerine yeni başlamış, hikayesinin anlatılması için uzun zaman geçmesi gereken bir canavar oturmakta olabilirdi. Bu yakınlarda bir yerde bile olabilirdi. Sisipyla yüzünü sıcak gökyüzüne doğru kaldırdı, hele ki bir öykü için henüz çok erkense ve öyküyü duymamışsan, her şey daha da vahimdi. Öyküyü biliyorsan, en azından o yerin yakınına gitmezdin...

Tepenin eğimini izleyerek aşağı indikçe patika genişledi. Vadiden kaleye giden yolun başladığı yerde, yabani zeytin ağaçlarının zayıf gölgeliklerinin altında onları bekliyorlardı. İki kız yapılı, kısa bacaklı atlarına bindiler ve tahta eyerlerine yan oturdular. Önde gidiyorlardı, onları atlı muhafızlar izliyordu, iki katırın çektiği dört tekerlekli arabadaki kadınlar da kortejin arkasını oluşturuyorlardı. Yol iyiydi, derin açılmış ve düzlenmiş, kare biçiminde, birbirine tutturulmuş taşlarla döşenmişti. Yol Agamemnon'un babası Atreus zamanında yapılmıştı; Atreus iyi bir yol yapımcısı olarak bilinirdi; Miken'den kuzeye giden büyük ticaret yolu da yine onun zamanında açılmıştı. Bunlar da Sisipyla'nin hanımından öğrendiği şeylerdi.

Bir anda, daha yol tepenin eğimini izlemeye devam ederken, neredeyse birdenbire, önlerinde yükselen kalenin görüntüsüyle karşılaşırlardı; içe doğru eğimi, her iki

yanındaki boynuz biçimli kuleleri vadinin üzerinde yükselirdi. Bunu daha önceleri de sık sık görmüştü Sisipyla; ama bu görüntüye zihnini hazırlasa bile, her defasında istemeden soluğunu tutar, sanki içindeki yaşam bir anlığına dururdu. Kaleyi ilk kez, annesinden koparıldıktan kısa süre sonra görmüştü; şu anda arkalarından gelene benzer bir arabada, o zamanlar bunu bilmese de, İphigeneia'ya doğum günü hediyesi olarak sunulmak niyetiyle götürülüyordu. Annesi üç günlük mesafedeki Lacihthos'ta, kraliyet kumaş atölyelerinden birinde işe konmuştu. Sisipyla ilk başta bu yolculuğu yapamamış, sonradan izin çıktığında da arzusunu yitirmişti. Yeni bir dil ve yeni bir evle yeni bir insan olmuştu artık. Korunduğu ve beslendiği saraya aitti, orada hanımının sevgisine ve korumasına sahipti. Şimdiyse annesinin nerede olduğundan, aynı yerde olup olmadığından, hatta yaşayıp yaşamadığından bile haberi yoktu.

Bu şeyleri artık pek fazla hatırladığı yoktu ama başını kaldırıp da kaleye baktığı zaman bu anı aklına takılıyordu. Heybetli bir görüntüydü; burçları bir boğanın boynuzları gibiydi. Her zaman söylendiği gibi, Zeus'un en sevdiği hayvan, eril gücün ve üretkenliğin simgesi. Sisipyla'ya aşağıdan bakınca Miken dev bir örümcek gibi görünürdü, tepeler bacaklarıydı ve gökyüzü de ağının üzerine yayılmıştı.

Sollarında kalan dev kale burcunun altından geçerek, kaidelerinin üzerinde atlamak için hazır bekleyen iki hayvanın bakışları altında Aslanlı Kapı'nın dar geçidine vardılar. Sisipyla hayvanların bakışı için, bir aslanın olabileceği kadar dostça, diye düşündü.

Kafile tahta kapılar içeriden açılana kadar bekledi, sonra uzun taş rampanın üzerinde ilerleyerek duvarın

kenarına inşa edilmiş taş depoları ve atalarının mezarlarının çevrelediği düzlüğü geçtiler. Buranın hemen bitiminde saraya giden yokuş yükselirdi. İphigeneia muhafızları bıraktı; kadınlar da arabadan inerek, onların peşi sıra yürümeye başladılar.

İphigeneia önde Sisipyla arkada, tam atlarının başlarını yukarı tırmanan yola çevirmek üzereydiler ki, giriş kapısı yeniden açıldı ve içinde iki adam bulunan hafif bir savaş arabası, onları izleyen atlarına binmiş adamlar ve nefes nefese kalmış köpeklerden oluşan küçük bir kafileyle birlikte rampayı geçerek kızlara doğru ilerledi. Hafif savaş arabasını garnizon subaylarından, İphigeneia'nın da uzaktan akrabası olan, ondan altı yaş kadar büyük Macris sürüyordu. Onları görür görmez hâlâ hafifçe hareket halindeki arabasından atladı, dizginleri arkadaşına bıraktı ve arkasındaki adamlara sarayın altındaki ahırlara gitmeleri için emir verdi. Yanlarına gelince alelacele eğilerek Prenses'i selamladı, emir vermeye alışık olduğunu belli eden bir ses tonuyla, "Bir iki yabantavşanından başka bir şey yok" dedi, "o kadar çok avlanılmış ki arazide, bir şey bulabilmek için yarım günlük yol tepmek gerekli." Söylediğini düşündü, gülümsedi ve yeniden belli belirsiz eğilerek, "Bağışlayın beni Prenses" dedi, "bana sorulmadan yapıp ettiklerime ilişkin konuşuyorum. Kurtulmaya çalıştığım bir alışkanlık."

"İyi" dedi İphigeneia, "öbürlerinin talihi daha yaver gitmemişse bile... en azından atlar idman yapmış oldu."

Genç adamın gülümsemesi yüzüne yayıldı, "Kesinlikle öyle" dedi, "ve bizler de elbette."

Uzun boyluydu, ayakta durmasına rağmen göz seviyesi küçük atlarının üzerindeki iki kızdan pek aşağıda sayılmazdı. Gülümsemesine ve olağan sözcüklerine karşın,

pek fazla önemsemediği Sisipyla'nın kıskanç gözleri, sarayın alışıldık çevresinin dışındaki bu beklenmedik sabah karşılaşmasının genç adamın aklını karıştırdığını gördü. Ait olduğu ayrıcalıklı sınıfın güven duygusunu kuşanmıştı gerçi ama yüzü belki de duygularını umduğundan daha fazla açığı vuruyordu; şakakları bir Yunan için biraz genişçeydi; yanık teni, belirgin elmacık kemikleri ve kahverengi gözleriyle sakınmasız bakan bir yüzdü bu; ama Sisipyla'nın da gözden kaçırmadığı gibi, bu gözlerde yanılgıya pay bırakmayan bir hayranlık vardı. Ne genç adamın ne de Prenses'in Sisipyla'ya aldırdığı vardı; İphigeneia genç adamın varlığıyla oyalanıyordu. Sisipyla itiraf etmeliydi ki, uzun boyu, ateşli bakışları, koyu, saman rengi saçları, kısa kiltinin altındaki ağır olmayan biçimli ve güçlü bacakları, altın bantlar tutturulmuş ve soyunun simgesi olan yunusu taşıyan kolsuz tüniğinin içindeki geniş göğsüyle yakışıklıydı. Ancak Prenses'in duygularını okumak daha zordu. Bakışları her zaman açık ve dosdoğru olur, pek başka yanlara kaymazdı ama o anda sanki adama pek de yakından bakmak istemezmiş gibi, uzaklara dikmişti gözlerini.

Macris çok önemli bir gerçeğin üzerine parmak basan biri havasında, "Ağaçları donatmış olmalısınız" dedi. Bu sözüyle İphigeneia'yı sonunda gülümsetti. Pek sık gülümsemezdi ama gülümsediğinde yüzünü sevinçle ışıtan ifade karşısındakini ele geçiriverirdi.

"Bu çok zor bir tahmin değil kuzen" dedi, "hele hangi günde olduğumuza ve giysilerimize dikkat edersen." Gülümsemesi soldu ve yüzü her zamanki dingin ciddiyetine büründü. "Aulis'ten haberler var mı?"

Macris başını salladı, "Kimsenin bir şey bildiği yok. Babam ateşlerden bir zincir yaptıklarını söyledi, sonuncu

Megara'dan bakınca, suyun öte yanında görülebiliyormuş. Orada, rüzgâr dinip de, gemiler yola çıkmaya başlayınca, bu haberi bize ulaştırmak üzere atlılar bekliyormuş.

Babası garnizonun kumandanı ve Agamemnon'un ikinci kuzeniydi; yerinde, Miken'de kalmıştı. Hem baba, hem de yakın zamanda yirmi yaşını dolduran oğul, Artçı Kuvvet'tendiler; savaş arabalarını kullanan bir bölük subayları vardı ve ordunun geri kalanı piyade olarak savaşırken, savaşta araba kullanma ayrıcalığına sahiptiler. Macris, Miken güçleri Troya'ya karşı sefere çıktığında, obsid* ticareti yapan amcasıyla birlikte Cyclades'teydi. Döndüğünden beri kuzeyden gelebilecek tehlikelere karşı dikilmiş gözetleme kulelerinin kontrolünü yapıyor, ana kapıların ve yan kapıların gerektiği gibi idare edilip edilmediklerini denetliyor, sefere katılmasına izin vermesi için babasının başının etini yiyor, giderek daha sık İphigeneia'yı düşünüyordu. Artık yana çekilip de Prense's'in geçmesine izin vermesi gerektiğinin farkındaydı, aklını zorlayarak bunu biraz olsun geciktirecek bir konu bulmaya çalışıyordu. Ancak iş, sohbetleri uzatacak bir konu bulmaya gelince pek mahir sayılmazdı. Sözünü edebileceği tek şey kendi durumuydu, "Babam bana orduya katılma izni verip vermeme konusunda hâlâ tereddüt içinde" dedi, "ama sanırım sonunda onu ikna edebilirim."

Sisipyla'nın kendine sakladığı kuşkularına bakılırsa, genç adam son zamanlarda babasını inandırma çabalarında yeterince inatçı olmasa gerekti. Ne kadar süre ora-

* Yanardağdan çıkan, koyu renkli, camı andıran, eskiden ok başı ve bıçak yapımında kullanılan, işlenebilir bir taş. (Ç.N.)

da öyle duracaklarını merak etmeye başlamıştı. Macris yolun ortasında duruyor, onlar da hiç de çekilmeye niyeti varmış gibi görünmeyen genç adam yolu açmadan ilerleyemiyorlardı.

"Sen onun tek oğlusun" dedi İphigeneia, "Bazıları da geride kalmalı hem, savunmasız kalamayız; ama elbette arkadaşların gitmişken geride kalmak seni üzüyordur. Ayrıca iyi savaşçıların iyi bir savaş çıkartanların kazanacağı ün ve Troya düşünce paylaşılacak onca ganimet de söz konusu." Bunu söylerken gözleri parladı. Savaşın haklı nedeni olarak gördüğü amcası Menelaus'un uğradığı hakaretin öcünün alınması, savaş alanında göstereceklerinden emin olduğu kahramanlık, zaferin Miken'e ve kendisinin de bir parçası olduğu aileye getireceği zenginlik ve prestij, hepsi zihninde tek bir parlak şekil oluşturuyordu.

Macris başının biraz üzerinde duran, bir eşarbın kıvrımlarının çevrelediği parlak yüze baktı. Neredeyse aptalca ve mutlu mesut bir şey söyleyecekti; Troya tamam iyi güzeldi de, kimseyle yer değiştirmek istemezdi çünkü oradakilerin her gün İphigeneia'yı görme şansları yoktu. Ama bunlar telafuz edemeyeceği kadar büyük laflardı ve ayrıca konumuna pek de uygun değildiler. Bir ün kazanmadan hiçbir şansı olamazdı ve görevlerini ne kadar iyi yaparsa yapsın, Miken'de bir garnizon subayı olarak ün kazanamazdı. İphigeneia'nın babasının en sevdiği çocuğu olduğu söylenirdi; demek ki ona uygun parlak birini arayacaktı. Macris ihtiraslı olmasının yanı sıra kişisel avantajlarının da farkındaydı ama hem ailesinin ün kazanmış bir adı yoktu hem de zengin değillerdi. Tüm bunlar aklına gelince bir şey söylemedi, sadece sessizce, arzulu gözlerle baktı.

"Ayrıca atalarımız da var." Onun ısrarlı bakışlarından gözlerini kaçıran İphigeneia Miken'in yöneticilerinin, kralların ve maiyetlerinin, yüzükleri, silahları, altın maskeleri ve en sevdikleri av köpekleriyle yattıkları dar mezar yerlerini işaretleyen dimdik taşlara baktı. "Onlar da savaşta onurlandırılacak" dedi.

"Gerçekten de öyle." Dudaklarında kızı övecek bir sözcük şekillendiremeyen Macris, babayı öven sözler söylemek konusunda kendini daha hevesli hissediyordu. "Agamemnon'un kutsal alanı duvarların içine taşıması ne iyi oldu. Gerçekten de atalarına ve Atreusoğulları'na karşı olan görevlerinin bilincinde."

Bu, dikkatini ve gücünü Troya'ya yöneltmeden önce Kral'ın yaptığı son kamusal çalışmalardan biriydi. Her zaman kalenin dışında olan mezarların oluşturduğu daire şeklindeki düzlük, yeni duvarlar ve yeni destekleyici teraslar inşa edilerek kalenin içine alınmıştı. Mezarlar yenilenmiş, armalar yeniden yapılmış ve daireyi belli edecek taşlar dikilmişti.

"Daha önce mezarlar pek fark edilmezdi" dedi Macris. "Duvarın dışındayken, bir yabancı orada olduklarını bile anlayamadan yanlarından geçip gidebilirdi. Artık kimse onları gözden kaçıramaz. İnsanlar gelip adaklarını yerine getiriyor ve sunu içkilerini döküyorlar. Bütün onur babana ait; vatanı adına çok büyük bir görevi yerine getirmiş oldu, ailesine olan borçlarının bilincinde olduğunu gösterdi."

Bu sözler, hem babasının adına hem de onların altında yatan niyeti anladığı için İphigeneia'nın hoşuna gitti. Ama saygınlığını kollardı, aldığı zevk onu göstermeme ve uzatmama kararıyla birlikteydi. Gülümsedi, başını hafifçe yana eğerek, atını öne doğru biraz hareket ettirdi ki, genç adam sonunda onlara yol vermek zorunda kalsın.

Kapı yeniden açılıp da, terden sırılsıklam olmuş bir atın üzerinde bir sürücü içeri girdiğinde Sisipyla İphigeneia'yı izlemeye hazırlanıyordu. Prenses'i gören adam hemen atından inerek dizlerinin üzerine çöktü. Yeniden ayağa kalktığında konuştuğu Macris'ti. Arachneus Dağı'nın uzak yamacındaki gözetleme yerinden geliyordu. Uzaktan, kuzeyden, Tenea'ya doğru gelen daha batıdaki yoldan yaklaşan bir atlı kafile görmüşlerdi. Bu yirmi, yirmi beş kişilik büyük olmayan bir güruhtu. O gözetleme yerindeki görevinden ayrıldığında hâlâ çok uzaktaydılar, bu nedenle flamalarının renklerini ya da flamaların bir rengi olup olmadığını görememişti. Onları görür görmez gelip haber vermenin daha uygun olacağını düşünmüştü.

"İyi yapmışsın" dedi Macris, "Atınla ilgilensen iyi olacak, neredeyse onu çatlatacakmışsın; ben mesajın yerine ulaşmasını sağlayacağım."

Bu haber görünüşünü de davranışını da değiştirmişti. Tehlikeli zamanlardı, garnizon da tehdit altındaydı; bu yeni gelenlerin kimlikleri belli olana kadar işi şansa bırakmamak yerinde olacaktı. Küçük bir birlikti belli ki ama arkalarında daha büyük bir güç olabilirdi. İphigeneia'dan izin isteyerek bir kez daha arabasına atladı ve saraya giden yola koyuldu.

İphigeneia ve Sisipyla daha yavaş ilerlediler. Macris'in sarayın güneyindeki merdivenlere doğru döndüğünü gördüler. Onlar daha yukarıdaki, ana girişe giden daha geniş yoldan devam ettiler. Orada, devasa istinat duvarının hemen altındaki taş döşeli küçük avluda atlarını seyise teslim ederek, dosdoğru Büyük Avlu'ya, oradan da kraliyet dairelerinin bulunduğu yöne saparak kadınlara ayrılmış bölüme çıkan merdivenlere yöneldiler. Sisipyla hanımına eşlik ettiği için, bu daha kısa olan yoldan git-

mesine izin vardı. Tek başına olsaydı, aynı noktaya varmak için daha fazla dolaşması, pek çok dar geçitten geçmesi, kısa merdivenler inip çıkması gerekecekti. Onun odası Prenses çağırınca duyabileceği bir uzaklıktaydı; İphigeneia'nın odalarından yalnızca küçük bir girişle ayrılıyordu ama buraya hangi yoldan ulaşabileceği hiyerarşiye uygun olarak kesinlikle belirtilmişti. Sisipyla hanımı istediği sürece onun yanında, kraliyet dairelerinde zaman geçirebilirdi; ama tek başına, girişe uzanan güney yönündeki geçitten bu dairelere yaklaşamazdı. İphigeneia'nın onun hizmetine ihtiyacı olmadığı kesinlik kazanınca, Prenses'ten izin istedi.

2

Odası küçüktü. Üzerinde uyuduğu döşek ve kitaplarını yerleştirdiği raf, alanın çoğunu kaplıyordu. Duvarın arkadaki açık avluya bakan, tavana yakın bir aralığından hava ve ışık giriyordu. Dar, perdeli bir geçitten giysi odasına ve İphigeneia'ya ait olan giyinme ve yatak odasına geçiliyordu.

Giysisini çıkardı, dikkatle katlayarak çekmeceye yerleştirdi. Sonra yatağın üzerinde duran giysileri giydi. Çan biçimli bir etek ve dekolte bölgesinin açıklığı göğüslerinin biçimini belli eden, vücuduna oturan bir üst. Saraydaki evli olmayan kadınların giydiği türden bir giysiydi ve daha gösterişsiz olsa da İphigeneia'nınkinin eşiydi; bu bir yabancı ve en azından teknik anlamda bir köle olan Sisipyla için şaşırtıcı bir ayrıcalıktı. Sarayın dar ve fesatlıklarla dolu dünyasında içerlemelere neden olmuş ama Prenses bu konuda ısrar etmiş, en başından beri eşlikçisinin onun gibi görünmesini istemişti. Bu gösterebileceği en üst seviyede kayırmaydı.

Gitme izni almış olmasına karşın Sisipyla kendini pek rahat hissedemedi; ya İphigeneia'nın ona ihtiyacı olur ya da onunla konuşmak isterse. Hanımını duyabileceği bir mesafenin dışına hemen hemen hiç çıkmazdı. Ancak o

gün nedense yalnız kalmak istemişti. Daha önce olan olayların bileşimi; Macris'le karşılaşmaları, genç adamın sözleri ve bakışları, atlı bir kafilenin yaklaştığını haber veren ulak nedenini tam anlayamadığı bir biçimde moralini bozmuştu.

Duvarların dışında, serbest olduğu ve yalnız kalmak istediği zamanlarda arada bir gittiği bir yer vardı. Odasından çıkarak dar koridorlardan sarayın kuzeyine gitti, duvarın altından geçerek mezarların yanına çıktı. Oradan arka kapıya giden yolu izledi. Kapıdaki nöbetçiler kızı soru sormadan bıraktılar. Kapının dış süslemelerinin yaptığı açının biraz ötesinde, tepelerin kıyısını izleyen bir patikaya giden dar bir teras vardı. Kullanılmayan bir kireç ocağının üzerinden geçti, daha aşağıda taşocaklarının oluşturduğu eski, uzun ve derin izler vardı; yarı yarıya yeniden bitki örtüsüyle kaplanmışlardı. Bir zamanlar tam da oradan kalenin inşasında kullanılan büyük taş blokları çıkardıklarını duymuştu.

Patika aşağı doğru inerek çam ve çobanpüskülü ağaçlarının bulunduğu düz bir alana açıldı. Daha önce de oturduğunu anımsadığı bir yere, bir çam ağacının gölgesine otururak sırtını gövdesine yasladı. Oradan tepelerden aşağıya, zeytin ağaçları ve bağlarla teraslanmış dik yamaçlara, aralarına dağılmış mezarların kovanı andıran biçimlerine bakabilirdi; pek çokları ihmal edilmiş ve üzerlerini ot bürümüştü, rasgele bitki yığınlarını andırıyorlardı; teraslarda çalışanların saz şapkaları mezarların arasında, orada burada göze çarpıyordu; bunun çok daha ötesinde, pusun içinde, Perseia'dan gelen ve kaleye güneyden yaklaşan yolu seçebiliyordu.

Yeniden Macris'le karşılaşmasını düşünmeye başladı. Prenses genç adamın hayranlığının farkındaydı ve bun-

dan hoşlanmıyor da değildi. Adamın bakışlarına karşılık vermese de memnuniyetsiz görünmemişti. Birkaç kez genç adamdan söz etmişlerdi. İphigeneia'nın her zaman olmasa da ona sırlarını açmak gibi bir alışkanlığı vardı. Genç adamın atılganlığına, ateşli bakışlarına birlikte güldükleri olmuştu. Prenses bir keresinde sık sık birinin bakışlarını üzerinde hissetmenin rahatsız edici olduğunu söylemişti. Ama bugün pek rahatsız olmuş gibi görünmemişti... Ancak, ana babası böyle bir beraberliği onaylamazdı. Agamemnon'un soyunun hizmetinde yerel bir komutan. Hayır, daha güçlü bir yandaş ararlardı kendilerine, belki de Girit ya da Hatti, hatta Mısır'dan bir prens. Kimi seçeceklerse seçsinler, bu çok uzak bir gelecekte olmayacaktı. İphigeneia birine verilecekti, gelip de onu alacak olan birine.

İphigeneia'nın da bir armağan gibi sunulacak olması tuhaf değil miydi? Bu hep aklımdaydı, diye düşündü Sisipyla. İki genci birlikte görmek. Sonra ulak kafile haberiyle gelmişti. İphigeneia onu da götürürdü nasıl olsa, onsuz gitmezdi kesinlikle ama başka bir saraya gittiklerinde, ondan farklı istekleri olacaktı, işin içine kocasının ailesi de girecekti. Belki de bana yalnızca burada, Miken'de ihtiyacı vardır; bir çocukluk armağanı olarak ve sadece büyüme sürecinde, ömür boyu değil.

Birden terk edileceğine ilişkin bir korku sardı kızı. İphigeneia olmadan ne bir yaşamı vardı ne de varlığı. Prenses'in yakınlığı onu yalıtmış, öbür hizmetkârların nefret ve kıskançlık nesnesi yapmıştı. Bir kez daha Prenses'e armağan edildiği günü düşündü. Sarayın büyükleri, İphigeneia'nın ana babası, dört yaşındaki kız kardeşi Electra, ailenin önde gelenleri, sarayın önde gelen subayları hep oradaydılar. Adamların yere bakan sakallı yüzlerini

anımsıyordu; ne kadar tuhaf ve ürkütücüydüler, kendi evinde Lidya'da herkes temiz ve tıraşlıydı. Bu yüzler arasında, kendi yüzüyle eş değerde yalnız İphigeneia'nın heyecanla parlayan ama her zamanki gibi ciddi yüzü vardı. Sisipyla gözlerini kapayınca tüm ayrıntılarıyla Prenses'in kutlama günündeki heyecanlı yüzünü, altın bantlı, püsküllü, manşetli, koyu kırmızı elbisesini anımsayabiliyordu. Her iki bileğinde de ince altın bir bilezik vardı, saçları başının üzerinde yüksekçe topuz yapılmış, altın bir ağla tutturulmuştu.

Gemi yolculuğu boyunca yanlarından ayrılmayan köle tüccarı da oradaydı. Şirinliği ve güzelliği nedeniyle Sisipyla'yı saraya getirmiş, birinin hoşuna gideceğini düşünmüştü. Bunu o zamanlar bilmiyordu, neden ötekilerden ayrıldığını anlamamıştı. Vahşi erik ağaçları çiçeklendiğinde, Prenses'in doğduğu mevsimde saraya gelmek adamın şansıydı. Çiçekler henüz ağaçların üzerindeyken olayı kutlamak için bir gün seçilmişti. Tam bu sırada Sisipyla Kral'ın dikkatini çekmiş, aklına hediye fikri gelmişti.

Bir tüccar onlara yardım etmişti. Alışveriş sırasında bir Lidyalı'yı çağırmış, o da sorulan soruları anlamasına yardımcı olmuştu. Sisipyla Prenses'in yüzündeki keyifli ifadeyi görmüş, bir armağan olarak kabul edildiğini hemen anlamıştı; ama sorulan sorular ona korkunç gelmiş, hepsine iyi yanıt verememişti çünkü çevresindeki adamlar ona gülmüşlerdi.

"Adın ne?" Bu Prenses'in sorduğu ilk soruydu; soruyu anladığı zaman ona ait olan, o zamandan beri belleğinde tıpkı denizin anısı gibi, sahip olduğu ender şeylerden biri olarak sakladığı adını söylemişti: Amandralettes.

Ama bu çok zor bir isimdi, İphigeneia'nın şimdi artık üstesinden gelmişti ama, o zamanlar kekeliyor, durma-

dan dili sürçüyordu. Sessiz harflerin bu dağınıklığıyla başa çıkamadı, onun adı telaffuz etme çabalarıysa, tamı tamına aynı seviyedeki iki minik yüzün çevresinde çırpınan dalgalar gibi gülüşmelere neden oldu.

"Nereden geliyorsun?"

Buna yanıt vermesi zaman almıştı; çünkü daha önce hiç nereli olduğunu ciddi ciddi düşünmemişti. Ama İphigeneia ona süre tanımadı, soruyu hemen çevresindekilere yöneltti.

"Sipylus Dağı'nın altındaki ülkeden, Lidya'dan geliyor" dedi köle tüccarı.

"Seni bu dağın adıyla çağıracağım" dedi Prenses ciddi bir ses tonuyla. Adı doğru söylemeye öylesine kararlıydı ki bocaladı, yeniden başladı ve sözcük ağzından ilk hecesi çiftlenerek çıktı, "Sisipyla." Bu, çocuklardan ikisinin de aynı fikirde olmamasına karşın, yeni ad olarak kutlandı.

"Sana giysilerimden birini vereceğim" dedi İphigeneia. "Saçını yapacağım ve bir kurdele vereceğim, kırmızı bir kurdele. Kaç yaşındasın?" Sisipyla buna da yanıt veremedi çünkü bilmiyordu. Sonunda İphigeneia gülümsedi ve heyecandan duyduğu gerilim bir sevinç içinde çözüldü, "Benimle aynı yaştasın" dedi, "bu bizim yedinci baharımız, doğum günümüz, bu her şeyi kusursuz kılıyor."

İşte bir ad, bir yaş ve giysi sözü verilmişti. Kusursuzluk hakkındaki sözleri anlamamıştı, o zamanlar nasıl göründüğü hakkında hiçbir fikri yoktu. Artık kendine ait bir aynası vardı; oval, cilalı bronz fildişi bir çerçeve içine yerleştirilmişti ve hanımının bir armağanıydı. Ama sarayda yaşamaya başlayana kadar kendi yüzünün açık bir yansısını görmemişti hiç. Bu nedenle hanımının heyecanının nedenini çok sonra anlamıştı: İphigeneia'yı heyecanlandıran aralarındaki benzerlikti. Yalnızca boyları,

renkleri ve bedenlerinin biçimi değil, hatları da benziyordu; ikisinin de yüzünün biçimi aynıydı, kaşları yay gibi, ağızları dolgun, elmacık kemiklerinin çevresi ve çeneleri hafifçe yuvarlaktı.

Şimdi yeniden bu benzerliği düşündü. Bu onun şansı ve Prenses'in ona yakınlık duymasının nedeniydi. Bunu saklamak, böyle kalmak istiyordu; çünkü bu bir tür sığınaktı. Çocukken İphigeneia'nın en basit hareketlerini bile izler, onun duruşunu ve oturuşunu, yüzünün ifadesini, ellerinin hareketlerini tam olarak taklit etmeye çalışırdı. Zaman geçtikçe karakterlerindeki ve konumlarındaki farklılıklar bu benzerliği azaltsa da, hâlâ en dikkatsiz bakışın bile fark edeceği kadar benzerdiler. Artık hatlarının bebeksi yumuşaklığı ortadan kalkmıştı; her ikisinin de yüzü daha keskin, çizgileri daha belirgindi. Elmacık kemiklerinde ve gözlerinin biçimlerinde farklılıklar vardı. İfadeleri de değişikti. Otoriteye alışkın olması, kendisine boyun eğilmesini beklemesi İphigeneia'nın bakışlarına ve hareketlerine bir ağırbaşlılık kazandırmıştı. O her şeyden emindi ve Sisipyla'ya kalırsa, aralarındaki en büyük fark da buydu. Bu eminlik onun sakin görünmesini sağlıyordu ama içi içini yiyordu; bir şey vardı, Sisipyla'nın bildiği ama adını koyamadığı, işler istediği gibi gitmediği, olaylara onun gözünden bakılmadığı zaman hanımının bakışlarında gördüğü ve sesinde hissettiği bir şey. Sisipyla her şeye hızla göz atar, hanımından daha fazla gülümser, onun farkına vardığından daha fazlasını fark ederdi. Çevresine sanki dikkate almadığı bir şey olabilirmiş gibi hafif bir kaygıyla bakardı.

Hanımına olan duygularını her zaman sevgi olarak nitelemişti. O sabah nedense korkulu bir önseziyle uyarıl-

mış, bu da artık seyrek hatırladığı geçmişe ait kareleri aklına getirmişti. Kendisini ona yeni bir adın ve yeni bir yaşamın verildiği günkü gibi sessiz ve şaşkın hissediyordu. Sakallı ve gülen yüzleri, gözünün önündeki ciddi, parlak yüzü görüyordu yeniden. Yanıt veremediği sorular, öteki yüzde sahip olmanın yarattığı zevk ifadesi, püsküllü manşetleri olan kırmızı elbise, belindeki altın kuşak, bileklerindeki altın bilezikler ve kara saçlarının üzerindeki ağ...

Annesiyle birliğe yaşadıkları yerden koparıldıklarında bahar başlangıcıydı. Başka kadınlarla birlikte kazıklarla çevrili köy sınırının dışında, ırmak kenarında çamaşır yıkıyorlardı. Konuşup gülüşüyorlar, ıslak giysileri düz taşların üzerinde çırpıyorlardı, kimsenin yaklaştığını duymadılar. Su basmış düzlükte tüylü ibikleri olan kuşlar uçuşuyordu. Onların ani hareketlerini, şaşkın ve narin tavırlarını, yürürken başlarını öne doğru uzatmalarını anımsıyordu. Bu yağmacılar üzerlerine gelmeden kısa bir süre önceydi, çığlıkları yükselmiş ve uzağa sürüklenmişlerdi. Belki de aynı gün değildi; çünkü yılın o zamanlarında hep su basardı düzlüğü. Anı mı, uydurma mı; gökteki kartallar, arıların yüksek vızıltısı? Zihnindeki başka bir karede de durgun suyun içinde büyük beyaz çiçek kütleleri, sarı yapraklar ve tatlı bir koku vardı. Tüm düzlükte arılar uçuşuyordu... Hayır, bu başka bir gündü kesinlikle; çünkü anımsadığı yaza ait bir kokuydu, çiçekler de kumulların üzerinde yetişenlerdendi... Bu kararı verdikten sonra ayağa kalktı, son kez tepelerden aşağıya baktı ve tek sıra halinde yaklaşan at üstündeki adamları gördü. Kendi çıkardıkları toza güneş vurunca yarı yarıya gözden kayboluyorlardı. Adamlar güneş ışığında, yanar döner pusun içinde gözden yitmeden önce,

bir anlığına havada tuttukları Miken'in aslan figürlü armasını açıkça gördüğünü düşündü. Gelenler her kimse, içlerinden en azından biri oraları biliyor olmalıydı; daha zorlu ama daha kestirme yolu seçmişlerdi, geldikleri yola yol bile denemezdi ama dosdoğru tepeye, kaleye uzanıyordu.

3

Macris, mesajını saraya ulaştırdıktan sonra odasına çekilerek bir hizmetkârdan su getirmesini istedi. Yıkandı, saçlarını taradı, avda ter ve toz içinde kalmış tüniğini temiziyle değiştirdi. Ana kapının da yan kapıların da gerektiği gibi korunmasını ve adamların düzgün görünmelerini istiyordu; kendisi de gerektiği gibi düzgün görünüşlü olmadan bunu sağlayamazdı. Açık sözlülüğüne ve görünüşteki soğukkanlılığına karşın, Macris düşünceli ve pratik bir genç adamdı, hem kendi durumunu hem de ihtimalleri sürekli gözden geçirirdi. Tüm görevleri gibi babasının ona verdiği görevleri de ciddiyetle ele alırdı; bundaki amacı bu işin erdemi değil, bu tür şeylerin fark edilerek kişiye itibar kazındırmasıydı. Aynı yaklaşımla her zaman babasını örnek alır ve onu izlerdi; babası yalnızca yönetmenin değil, yönetici olmaya uygunluğun da canlı örneğiydi çünkü. Kişi her zaman başkalarına örnek olmalı, zorlu görevler, tehlike ve yozlaşma ihtimali öyle gerektirdiğinde öne çıkmalı, temiz ve bakımlı olmalı, silahlarının düzen içinde olmasına özen göstermeliydi ki, aynı özellikleri astlarından da bekleyebilsin. Böyle olmamak insanı lekeler, bu da sonradan anımsanırdı. Macris babasını çok severdi

ama bunların yeterli olmadığını da bilirdi. Zaten babası da yeterli olmadıklarının yaşayan kanıtı değil miydi? Yıllarını tehlike içinde ve hizmet ederek geçirdikten sonra, herkes servet yapmaya Troya'ya yollanırken, Agamemnon'un güvendiği adam olarak geride bırakılmamış mıydı? Babası gereğinden fazla sadıktı; bu Macris'in sonraki nesillere aktarmayı düşünmediği bir hataydı doğrusu. O yalnızca güvenilir bir adam olmaktan daha fazlasını istiyordu, çok daha fazlasını hem de: Ün istiyordu, servet peşindeydi, İphigeneia'yı istiyordu.

Ana kapıya ve yanındaki gözcü kulübesine doğru yola koyuldu. Burada altı saatte bir nöbet değişimi yapan dört adam nöbet tutardı. İkişer ikişer kapının dışındaki gözetleme terasına, kale burcunun biraz ötesine giderlerdi; burası kalenin batı sınırıydı, en yüksek noktası olmasına karşın, fazla eğimli olmadığı için yaklaşması en kolay noktaydı ve buradan bakınca batıdan yaklaşanları rahatça görebilirlerdi. Gözcü kulübesi duvara yaslanarak inşa edilmişti, kapının bulunduğu tarafı açıktı, içinde hâlâ duman ve kızartma yağı kokusu vardı. Gözcüler yanlarında köpekler, birlikte fasulye ve yumurtadan oluşan öğle yemeğini henüz bitirmişlerdi. Macris ciddiyetle köpekleri dışarı çıkarmalarını, ziyaretçilere kapıyı açacakları zaman da miğferlerini takıp mızraklarını ellerine almalarını söyledi, "Sizi bu hayvanlar konusunda daha önce de uyardım, nöbet tutarken adam gibi görünmenizi defalarca söyledim. Bir kez daha hata yaparsanız, sizi cezalandıracağım. Gelenlerin üzerinde bıraktığınız ilk izlenim son derece önemlidir. Gelenlerin kim olduklarını bilmiyoruz, ayaklarının altında köpekler olan, sarsak, başı açık muhafızlarca karşılanmalarını istemeyiz. Her zaman miğfer takın demiyorum, havanın sıcak olduğunu

ben de biliyorum ama başkalarının önündeyken takmalısınız, miğferler sizin giyim kuşamınızın bir parçası."

Adamlar yüzlerinde anlamsız bir ifadeyle onu dinlediler, fena yakalanmışlardı; Macris bunu biliyordu çünkü haber vermeden aniden gitmişti. Görevli subay onları genellikle nöbet değişimlerinde denetlerdi. Macris'e kalırsa bu gülünç bir uygulamaydı; eğer subayın ne zaman geleceğini bilirlerse, bu ne menem bir denetlemeydi ki? Yaşayanların belleklerinde Miken topraklarında yapılan bir savaş olmaması böyle bir laubaliliğin nedeni olamazdı. Bu düşüncelerini kendine sakladı elbette, şimdi durup dururken ve hiçbir neden yokken popülaritesini yitirmek istemezdi.

Sonra kuzey duvarının üzerindeki gözetleme kulesine baktı. Burası surların üzerindeki gözetleme yeriydi, şu ünlü kartalların ilk görüldüğü yer. Saray duvarlarının yan tarafı. O amcasıyla Meso Adası'nın doğusunda bir yerlerde gemideyken olan bu olayı babasından dinlemişti. O alışıldık pişmanlık, şansı yitirmiş olmanın hüznü bir kez daha düşüncelerini kapladı. Cesur olduğunu biliyordu. Çocukluğundan beri silahlarla idman yapıp duruyordu. Her gün ciritle hedefi vurma alıştırmaları yapar, ne zaman bir rakip bulsa kılıçla ve kalkanla idman yapardı. Her gün elli şınav çeker ve formunu korumak için ağırlıklarla çalışırdı. Ama şu olduğu yere bakın; gözetleme görevinde, hiç de umurlarında olmayan adamları disipline sokmaya çalışmakta.

İhtirası olmayan adamlar, diye düşündü. En kötü kusurları buydu işte. Böyle insanlar bir halt olamazlardı. Troya eylemin olduğu yerdi, Troya insanın yaşamında bir kez eline geçecek olanaktı; insanlar nerede bir araya toplansa, ozanlar Troya'nın zenginliğinden söz eden şarkılar

söylerdi; kartallar aracılığıyla Zeus'un da kutsadığı onurlu bir dava vardı önlerinde. Bir kahraman olarak geri dönerse ve eli kolu ganimetlerle dolu olursa, ancak o zaman evlilik pazarlıkları sırasında bir şansı olabilirdi. İphigeneia gelini olursa kraliyet ailesi içinde yer alacak, geniş arazilerin sahibi olacaktı, bundan sonra da önü açılırdı artık. Ayrıca Agamemnon savaştan sağ çıkamayabilirdi de pekala. Tek oğlu Orestes yalnızca on yaşındaydı ve delilik belirtileri gösteriyor, kendi kendine konuşup boş odalarda yaratıklar gördüğünden söz ediyordu. Böyle devam ederse, tahta çıkma yaşı geldiğinde çoktan aklını yitirmiş olacaktı zaten.

Hayır, uzanıp da alabilecek kadar erkek olanın parmağının ucundaydı olanaklar. Bu kişinin de kendisi olduğunu hissediyordu. Ayrıca her şeyi bir yana bırakacak olsa bile, İphigeneia çok güzel bir kızdı, harika bir vücudu vardı. Yeniden kızı, kısa bir süre önce kapının yakınında karşılaştıkları haliyle gözünün önüne getirdi: Yüzünü eşarbı çevrelemişti; genç adamınkilerle karşılaşan gözlerini yana çevirmesi, ona evet şakacı ama yine de içinde nezaket ve ilgi barındıran bir şekilde gülümsemesi... Bunu düşünüp atının eyerine asılınca, kendini her şeyi yapmaya muktedir hissetti. Hiçbir şey için geç değildi. Babasının zihnini bulandıran bir rüya, kötü bir kehanet vardı; ama yaşlı adamı ikna edebilirdi sonunda, hâlâ orduya katılacak zamanı vardı. Kimseye itiraf etmese de gönlü şu düşman rüzgârın biraz daha sürmesinden, o, Aulis'e varana kadar dinmemesinden yanaydı.

Burçtaki adamlar atlı kafilenin altlarından geçtiğini ve öncülerin taşıdığı, Miken'in kırmızı-beyaz flamalarını gördüler. Atlılar çoktan tırmanışa geçmişlerdi bile, birazdan ana kapıya varacaklardı. Bunu öğrenen Macris

yalnızca her şeyin yolunda gittiğini öğrenecek kadar orada oyalandı, kalenin güneyindeki taş evler topluluğuna doğru yola koyuldu, bunlardan biri garnizonun subayları tarafından kullanılırdı; yolda babasının adamlarından oluşan, Dendra'dan gelme küçük bir bölükle karşılaştı. Subay, kapının dışında ziyaretçileri beklemelerinin emredildiğini söyledi; bu yolun burçla aynı seviyeye geldiği yerdi.

Macris onlara eşlik etti ve orada, başlarında bekledi. At nallarının taş döşeli yolda çıkardığı gürültüyü duydular. Sonra ilk atlı görüş alanına girdi ve Macris Agamemnon'un kişisel muhafız alayının komutanı Phylakos'u tanıdı. Yanında tanımadığı, ondan beş altı yaş kadar büyük, atına dimdik binen, güçlü ve etkileyici biri vardı. İkisinin peşi sıra yüzlerine aşina olduğu, Phylakos'un komutasındaki kişiler geliyordu. Sayıları söylenenden daha azdı, on dört adam saydı.

Ziyaretçiler ilerlerken olduğu yerde bekledi, ikisi burç ile dış duvar arasındaki dar yolda, önde gidiyorlardı şimdi. Macris'in adamları da grup halinde, biraz arkasında beklediler. O orada olduğu sürece, emri olmaksızın kımıldamazlardı. Phylakos elini kaldırarak selam verdi ama hızını hemen azaltmadı, orada bekleyenlerin daha fazla tantanaya gerek görmeden ona yol vermelerini bekler gibiydi.

Ama Macris selama karşılık vermenin dışında yerinden kımıldamadı bile. Bildiği insanların eşliğinde gelseler bile, yabancılar söz konusu olduğunda uygulanan bir prosedür vardı ve ne hoşlandığı ne de güvendiği bir adam uğruna kuralları gevşetmek için bir neden de göremiyordu.

Phylakos atının dizginlerine asılmaya mecbur oldu ama hoşnutsuzluğu yüzüne kazınmıştı. Arkasındaki

adam eyerinin üzerinde biraz öne doğru eğilmenin dışında başka bir hareket yapmadı. Kara sakalı, kemerli burnu, alnında eğri çizen yara iziyle sert görünümlü biriydi. Yolun tozu at binerken omuzlarının üzerine attığı battaniyesinin üzerinde birikmişti; Phylakos sert, taras taras çıkan bir sesle, "Bugün uzaktan geldik" dedi, "kraliçeyi görmek için acelemiz var, emret de kapıyı açsınlar."

Macris hâlâ kımıldaman duruyordu. Öteki adamın ses tonu ve onu yanındaki yabancının kimliğini açıklayacak kadar bile önemsememesi yüzünden kan beynine sıçramıştı. Yine de bunu belli etmemeye özen gösterdi.

"Yanındaki adamı tanımıyorum" dedi.

"O Diomedes'tir" dedi Phylakos hâlâ gergin olan ses tonuyla. Önünde duran gence doğru bir el hareketi yaparak, "Macris, Amphidamas'ın oğlu" diyerek onları tanıştırdı.

Her iki adamda ellerini kalplerinin üzerine koyarak belli belirsiz başlarını eğdiler. Macris hızla, kapının açılmasını emretmek için arkasına döndü. Tüm çabalarına karşın her zaman belli etmek istediğinden fazlasını ortaya koyan yüzünün, böylesine ani telaffuz edilen bu namlı ad karşısında ne kadar etkilendiğini ele vermesinden korkuyordu. Böyle bir adamın Aulis'ten buralara gelmesi için çok önemli bir neden olmalıydı. Diomedes'in babası Tydeus, Thebai kentine karşı Seven'in düzenlediği sefere katılmış ve kent duvarları önünde öldürülmüştü. O zamanlar Macris'ten biraz daha büyük olan Diomedes, Seven'in öbür oğlu Epigoni'yle birlikte kente yürümüş ve babasının öcünü almak için kenti yerle bir etmişti. Bu adam Troya Seferi için sekiz gemi bulan Diomedes'ti; Argos'un, Nauplia'nın ve Troezen'in bileşik güçlerinin komutanıydı. Macris gözetleme kulübesindeki adamlar

hemen hareket ettiği, miğferleri başlarında olduğu ve görünürde hiç köpek olmadığı için rahatladı. Bir kapının nasıl korunacağını bildiği ortadaydı, bu da adamın siciliyle karşılaştırıldığında pek bir anlamı olmasa da hiç yoktan iyiydi.

Kafile kapıdan geçerek yokuşu tırmanmaya başladı. Phylakos ve Diomedes hemen saraya giden yola koyuldular. Öbürleri garnizonun barakalarına yöneldiler. Macris arkalarından daha yavaş ilerledi. Bu ziyaretin amacını öğrenmek için yanıp tutuşuyordu ama astlarını sorguya çekmek, onlardan daha cahil görünmek, kabaca bir merak göstermek kesinlikle yanlış bir davranış olurdu. Bir adam ün kazanmak istiyorsa, bu tür şeylere özen göstermeliydi.

4

İphigeneia çağrıldığında akşam olmak üzereydi. Prenses, kız kardeşi Electra, bir zamanlar kıza dadılık yapmış olan yaşlıca bir kadın ve Sisipyla, güney merdiveninin yakınındaki avluda at-tut oyunu oynuyorlardı. Top niyetine Sisipyla'dan gidip eski bir bez bebeği getirmesi istenmişti; İphigeneia'nın çocukluğunun ilk dönemlerinden kalma bu bebek, hâlâ Prenses'in yatak odasında, eski oyuncakların durduğu bir kutunun içindeydi.

Dadı biraz toplucaydı, aslında oynamaya pek de hevesli değildi. Onu avlunun gölgeli bir köşesinde yün eğirirken bulmuşlardı ve İphigeneia kadıncağızı zorlamıştı. "Dört kişiye ihtiyacımız var" demişti, "dörtten az kişi işe yaramaz." Sonra gözlerini yuvarlayarak bir itirazla karşılaştığında yaptığı gibi yoğun bir ısrarla kadıncağıza bakmıştı.

Bu kısa karşılaşmayı izleyen Sisipyla hemencecik dört oyuncu olacaklarını anlamıştı; dadı pek uzun süre karşı koyamamıştı çünkü. Avlu kare olduğu için oyuncuların da dört kişi olmaları gerekiyordu. Sisipyla çok zaman önce, daha her ikisi de küçük birer çocukken, hanımının her şeyin birbirine uyması ve kusursuz olması için canını

dişine taktığını fark etmişti. Yalnızca makyajı ve saçındaki taraklar gibi somut şeylerde değil, form ve düzenler gibi insanın gerçekten görüp dokunamayacağı şeylerde bile kusursuzluk ve simetri arardı Prenses; bu Sisipyla'nın fena halde kafasını karıştıran bir durumdu. Aynı olağan kafa karışıklığıyla İphigeneia'nın oyuncuları tam olarak duvarın köşelerinin yaptığı açılara karşılık gelecek şekilde yerleştirerek, karenin tam bir kopyasını çıkarmasını izledi.

Oyunun püf noktası düzensizliğin o zıt ilkesiydi. Oyunculardan hiçbiri bebeğin kendisine doğru atılıp atılmayacağını önceden kestiremezdi; hile yapmaya, atacak gibi davranmaya ve son anda yer değiştirmeye izin vardı. Oyunun başında herkes kahkalar atıyordu ama bu kısa sürdü. İphigeneia giderek daha fazla huysuzlandı; önce dadının sendelemesine ve telaşlanmasına bozuldu çünkü bu oyunu yavaşlatıyordu, sonra Electra'nın durmadan hile yapmaya kalkışması, tam bebeği atacakken yön değiştirmesi sinirini bozdu, bu küçük kızın niyetini belirsiz kılıyor, bebek acaip bir açıyla uçuyor ve ne kadar hızlı davranılırsa davranılsın yakalanamıyordu.

İphigeneia, "Birinin bunu yakalaması nasıl beklenebilir?" diye bağırdı. Bebek diz hizasında uçarak ona gelince, "Neden doğru dürüst atmayı öğrenmiyorsun?"

"Çünkü böyle atılmalı da ondan!" diye bağıran Electra da kıpkırmızı olmuştu ve son derece öfkeliydi, "Bir daha asla bu oyunu oynamayacağım!"

Bu sözler biraz duraklamalarına neden oldu çünkü Electra o yaşında bile sözünün eri biri olarak bilinirdi. Bebek kolları açık, İphigeneia'nın ayaklarının dibinde yatıyordu. Yaşamına şık bir bebek, lüks bir ürün olarak başlamıştı; kara ipek saçları, siyah amberden gözleri, fil-

dişi düğmeli, altın yaldızlı bir giysisi vardı; Afrodit'in denizden çıkardığı söylenilen Cythera Adası'nın başkomutanının Prenses'e isim günü hediyesiydi. Ama artık hem keldi hem de kör, eskiden gözlerinin olduğu yerde yalnızca dikiş izleri kalmıştı. Altın yaldızlı elbisesinin orası burası yırtılmış ve bebeğin içindeki dolgu malzemesi ortaya çıkmıştı.

İphigeneia eğilerek bebeği yerden aldı ve "Bir kez daha Maia'ya dokunamayacaksın, bu kesin" dedi.

"Kimin umurunda ki?"

"Bir daha ona dokunmayacaksın!"

Sisipyla birden içinin hanımına karşı sevecenlikle dolduğunu hissetti. Başkaları ne düşünürse düşünsün, o doğru sözcükleri bulamasa da, İphigeneia'yı o anda üzen şeyin Electra'nın başına buyruk, belirsiz davranışlarının ya da onu tahrik eden tavrının değil de, bebeğini, çocukluğunun tanıdık dostunu, öyle çirkin ve savunmasız, içi dışına çıkmış bir halde görmek olduğunu biliyordu. Çok geç kalmıştı ama Maia'yı korumaya, onun için bir şeyleri düzeltmeye çalışıyordu Prenses.

"Kim senin pis kokulu eski bebeğine dokunmak istiyor ki?" dedi Electra.

Tam bu sıkıntılı anda, Clytemnestra'nın eşlikçilerinden Crataeis adında bir kadın avluya girdi, her yerde Prenses'i aradığını söyledi. Kraliçe onu hemen görmek istiyor, hiç zaman kaybetmeden dairesine gelmesini bekliyordu. Sisipyla'ya düşmanca bir bakış fırlatan kadın, "Yalnız!" dedi. Kraliçe söyleyeceklerini sadece kızının duymasını istiyordu.

İphigeneia kadının peşi sıra yola koluydu; ama birden hâlâ bebeği elinde tuttuğunu fark ederek, onu Sisipyla'ya uzattı, "Benim için Maia'ya bakar mısın?" dedi; her ikisi

de birbirini bağışlamamış görünen kız kardeşler bakıştılar, "Ben gelene kadar senin yanında kalabilir."

Sisipyla yırtık pırtık Maia'yı odasına götürmüş, kız kardeşlerin belli açılardan nasıl birbirlerinin eşi olduklarını düşünürken, bir yandan da Clytemnestra'nın neden İphigeneia'yı böylesine acil çağırtmış olabileceğini merak ediyordu. Prenses her akşamüzeri annesine katılırdı oysa, Kraliçe neden bekleyememişti acaba? Bunun üzerlerinde flamalar uçuşan, toza bulanmış atlılarla bir ilgisi olmalıydı. Ama onların Aulis'ten geldiğini duymuştu, savaşa gitmeye hazırlanan adamlardan İphigeneia'ya ne gibi bir mesaj gelmiş olabilirdi?

Maia dar yatağın üzerinde sersefil ve terk edilmiş bir halde yatıyordu. Yüksek pencereden giren ışık bir zamanlar bebeğin gözlerinin ve dolgun burnunun bulunduğu solgun lekelere düşüyordu. İphigeneia diş çıkarırken Maia'nın burnunu ısırmaya çalışarak onu yenmiş bir çotuğa çevirmişti. Kısa bir süre sonra da Sisipyla Maia'ya karşı bir korku geliştirmiş ve bebekten yana bakmamaya özen göstermeye başlamıştı. Kız sırtını yatağına dayayıp yere oturarak dışarıdan gelecek ayak seslerini duymak için beklemeye başladı. O böyle beklerken güneş ufkun ardında battı ve her yanı kısa yaz alacakaranlığı kapladı. İhtiyar köle kadın elindeki uzun saplı ateş kasesiyle gelerek girişteki ve İphigeneia'nın odasındaki fenerleri yaktı.

Prenses döndüğünde karanlık çoktan basmıştı, yanında meşalelerle yolunu aydınlatan iki eşlikçi vardı. İphigeneia adamların arasında duruyordu; Sisipyla odalarının arasındaki dar girişe geçti, meşaleler hâlâ yandığı için kendi odasının loşluğundan çıkar çıkmaz ilk gördüğü şey duvarlarda, meşalelerin bronz kaidelerinde, İphigeneia'nın yüzünde ve giysisinin gümüş ipliklerinde yansıyan

alevlerin atlayıp zıplaması, titreşmesi oldu. Prenses'in ifadesi ciddi ve gururluydu, başını dik tutuyordu. Meşale taşıyarak ona eşlik edenleri gönderdi, adamlar tüm saray hizmetkârlarının giydiği gevşek, keçe terliklerini sürüyerek uzaklaşana kadar bekledi, sonra Sisipyla'ya doğru hareketlendi ve alçak sesle konuşmak istermişcesine ona doğru döndü. Sisipyla yalnız kaldıkları zaman hanımının ifadesinin değiştiğini, açıklık kazandığını, kızın gergin ve çok heyecanlı olduğunu fark etti; geçmişe, altı yaşında oldukları zamana, Prenses konuşmaya başlamadan önceki o âna ve gülen adamlara geri döndü.

"Bir evlilik teklifiyle gelmişler" dedi İphigeneia, "kim olduğunu asla tahmin edemezsin!"

Biran durdu. Kölesinin tahminini beklemek için değil de söyleyeceklerinin daha fazla etkili olması için durmuş gibiydi. Ne sebeple olursa olsun bu kısa sessizlik anında Sisipyla yanıt verme girişiminde bulunmadı. Ellerini bilinçsiz bir hareketle, eteğinin belini gevşekçe tutmak için kaldırdı.

"Akhilleus! Gece gündüz beni düşünüyormuş. Beni istiyormuş ve savaş bitene kadar bekleyemezmiş. Aulis'e gitmemi ve tüm ordunun önünde evlenmemizi istiyor. Düşünsene, binlerce izleyici. Annem çok sevinçli. O nesil her şeyi abartır elbette; ama onun benim için yaşayan en uygun kahraman olduğunu söyledi. Anne tarafından atalarının ilahi kökeni de işin cabası."

Sisipyla'nın sessizliğinin ve kaskatı kesilmiş halinin farkına varınca, arkadaşının yüzüne daha yakından baktı ve orada tamamen yanlış anladığı bir ifade gördü. "Yoksa bunu bilmiyor muydun? Boşuna çabalama, yüzünün ifadesine bakarak bilmediğini söyleyebilirim. Gökler adına! Babası Phthialı Peleus, Deniz Tanrıçası Thetis

ile evlenmiş. Tüm tanrılar düğüne gelmişler, evlenenlerden biri ölümlüyse, böyle davrandıkları pek nadir görülürmüş. Akhilleus bebekken annesi onu Styx Irmağı'na batırmış ki ölümsüz olsun ama o sırada aklı başka yerde olmalıymış ki, bebeği topuğundan tutarak bu işi yapmış, bu nedenle topuğu hariç tümüyle ölümsüz. Anneme kalırsa karşılaştığımızda onu çok etkilemişim; ama yalnızca bir defa karşılaştık ve ben o sırada onuncu yazımdaydım. Sen de benimle birlikteydin, onu gördün."

Sisipyla ellerini iki yanına sarkıtarak dimdik durdu, "Onu anımsamıyorum" dedi.

"Onu anımsamamak mı? Onun gibi harika bir adamı? Gerçekten de umutsuz bir vakasın! Ben onu çok iyi anımsıyorum. Bana bakışında bir farklılık vardı, o zamanlar bile... Böyle bir şeyi her zaman anlarsın. Benim düşünceme göre, bu hisleri yıllardır bastırmış olmalı; ama şimdi tehlikeye atılmak üzere ve duyguları patlayıp açığa çıkmış, artık inkâr edilecek bir şey kalmamış. Ne kadar romantik! Bana kalırsa çok zamanı kalmadığını düşünüyor, savaş çıktı çıkacak, her işi vakitlice yapmak lazım. Hazırlanmalıyız, Diomedes onuruna bir şölen düzenlenecek, bu teklifi getiren o, Akhilleus'un yakın arkadaşıymış. Annem kendi yardımcılarından birkaçını giyinmeme yardım etmek için göndermeyi önerdi ama ben yalnızca sana ihtiyacım olduğunu söyledim."

5

Babasının rütbesi sayesinde, Macris holün yukarı bölümünde, sunu taşının üzerindeki alanda oturuyordu. Clytemnestra yokluğunda Kral'ın yerine otururdu; onur konuğu Diomedes de onun sağında yerini almıştı. Macris babasının yanında değil de biraz aşağısında, onun genç ve gölgede kalan bir benzeri olarak oturuyordu. Yerinden memnundu, kendisinden pek bir şey istenmeden olup biteni gözleyebilir ve dinleyebilirdi. Haberin ilk şokunu atlattığı zaman sadece her şeyi gözleyeceğine ve dinleyeceğine dair kendi kendine yemin etmişti. Bu o an için bir eyleme en çok yaklaşan davranış biçimiydi. Bir eylemde bulunmak, içine kapanmamak ve takatsiz kalmamak ta gençlik yıllarından beri sıkıntıyla başa çıkma yöntemiydi. Mümkünse şiddetli bir fiziksel eylemi yeğler, bedenini yorup tüketirken hayal kırıklığı ve kederi de yener, önüne geçer, yoluna ket vurur ve tüketirdi.

O andaysa bunu yapması mümkün değildi. Merkezinde İphigeneia'nın olduğu duygularıyla savaşmak istemiyordu ama başkalarına nefret besleyebilirdi; bu yakınarak yasa bürünmekten çok daha iyiydi. Çok daha iyi... İlk önce Akhilleus, şu namevcut tehdit. İnsanın yüreği güzelliğiyle, hızlılığıyla ve savaş alanlarındaki becerisiyle

anılan bir rakip karşısında titremeyip de ne yapardı. Macris'ten yalnızca birkaç yaş büyüktü ama o kadar çok adam öldürmüş ve ganimete konmuştu ki!

Söylenenlerin büyük bir kısmı abartı olmalıydı elbette; bu biraz da Ozan'ın kulağına tüm bunları kimin koyduğuna bağlıydı. Örneğin şu hiçbir şekilde yaralanamaz olduğuna ilişkin söylenti, besbelli ki insanları korkutmak için uydurulmuştu. Akhilleus'un da herkes gibi bir yüreği, göbeği ve midesi vardı. Macris bunu denemeye epey hevesli olduğunu gördü. İşareti görür görmez, hemen. Ayrıca şu ilahi doğum meselesi de vardı. Ananın Deniz Tanrıçası olduğunu iddia etmek iyi güzel de, hani ispatı? Macris'in annesi Dendralı Leucippa'ydı. Bunu kontrol etmek isteyen herkes Dendra'ya gidip, kocası burada hizmetteyken oradaki mal mülke göz kulak olan annesini ziyaret edebilirdi. Kadın Macris'i doğurduğuna yemin eder, bunu sorgulamak isteyene de haddini bildirirdi. Peki ama kim gidip de deniz altındaki sarayında Thetis'i ziyaret edebilir? Bu ne menem bir adrestir?

Macris, Clytemnestra'ya bir göz attı; kadın o gece yaratacağı etkiyi iyi hesaplamış, şenlik giysilerini giymiş, insanların arasında çarpıcı biçimde sanki yastaymış gibi görünüyordu; beyaz yüzü, kuzguni saçları, gölgeli gözkapakları, siyah giysisi ve giysinin meme uçlarına kadar açık, muhteşem dekoltesinin derinliğini gözler önüne seren dar, siyah üst bölümü. Gelen haberden aldığı keyif yüzünü ısıtmış, ağzının her zamanki aç ve acı ifadesini yumuşatmıştı.

Kraliçe konuklara hoş geldiniz dedikten sonra, maşrapayı sunağa kadar kendi elleriyle taşıyarak, tanrılara ilk sunuyu döktü. Solunda, Diomedes'in karşısında, Thyestes'in oğlu ve Agamemnon'un kuzeni gizemli Aegisthus

oturuyordu. Seyrek sakalı ve ateş basmış yüzü, beyaz benizli Kraliçe'yle keskin bir tezat oluşturuyordu. Neredeyse Kral sefere gider gitmez saraya gelmişti ve hakkındaki hikayelerin bini bir paraydı. Babasıyla yarım kan kardeşi Pelopia arasındaki ensest ilişkinin ürünü olduğu, çocukken terk edildiği ve bir keçi tarafından emzirildiği söylenirdi. Bazıları da, dostlarının ağzı sıkılığına güveniyorlarsa, deniz kıyısında, bedeninde pek çok bıçak darbesiyle ıssız bir yerde bulunan Agamemnon'un babası Atreus'un katili olduğunu söylerdi. Ancak Agamemnon'un yokluğunda Miken sarayında neden böylesine sıcak karşılandığına, neden uzun süredir sarayda kaldığına, neden Kraliçe'nin onu her daim yakınında bulundurduğuna ilişkin henüz söylentiler değil de, yalnızca üstü kapalı imâlar kulaktan kulağa dolaşıyordu.

Macris şaraptan memnundu ama önüne konan kimyonlu mercimek çorbası iştahını pek kabartmıyordu; onu izleyen bıldırcın yumurtası ve kızarmış yabantavşanı ise tümüyle iştahını kesmişti. Yine de olumlu eylem ilkesine uyarak incelikli bir gustoyla önüne getirilen, enfes görünen yiyeceklere saldırdı. İphigeneia'nın ayağa kalkarak onur konuğuna şarap ikram ettiğini gördü. Kız hem kızarmıştı hem de ciddi görünüyordu, medeni hali ve statüsü değişmek üzere olan biri olarak görüldüğünün bilincindeydi. Macris kızın şarap koyarken gösterdiği özendeki gerilimi fark etti, görevlerini ne kadar ciddiye aldığını gördü, onun için pek alışıldık olmayan, ola ki bezginliğinden kaynaklanan bir içgüdüyle kızın acı çektiğini, işleri gerektiği gibi yapamama, olması gerektiği gibi olamama korkusuyla her zaman acı çekmiş olduğunu düşündü. Sık sık kızı, yüzünü, biçimini, onu çırılçıplak altına almanın nasıl bir his olacağını, onu karısı yap-

manın getireceği onur ve statüyü, kızın kısır olup olmadığını, ona oğullar verip vermeyeceğini düşünürdü. Ama onu kaybetmek üzere olduğu o âna kadar kızın neler hissedebileceği ya da düşünebileceği hiç aklına gelmemişti. Kız öyle biriydi ki, hiçbir şey hiçbir zaman onun için yeterince iyi olamaz, onun koyduğu çıtaya yaklaşamazdı. Diomedes'in önünde durarak alışıldık övgüleri bekleyen İphigeneia'nın kısa kollu, mavi gümüşi bluzu ve uzun pilili eteğinin içinde hiç o andaki kadar güzel görünmediğini fark etti. Saçlarının bir tutamı başının tepesini çepeçevre sardıktan sonra, altın tokalarla tutturulmuştu.

Diomedes sözlerini bitirip de şarabını içince, İphigeneia uzaklaştı. Aegisthus başını konuşmak için öne eğince, meşalelerin ışığı açık renkli kaşlarını aydınlattı. Kraliçe gözlerini indirdi ama dinliyormuş gibi görünmüyordu. Açılış konuşmasında Diomedes'e teşekkür ederek, onun ve Miken Krallığı'nın böyle bir elçinin seçilmesiyle onur duyduklarını söyledi. Akhilleus, kızına ve Atrausoğulları'yla kurduğu ittifaka verdiği değeri göstermek için en yakın arkadaşını göndermişti.

Kraliçe'ye bu yakın dostluktan söz eden Diomedes miydi acaba? Macris bunda da bir abartı olduğunu düşündü. Muhtemelen o ikisi Aulis'e gitmeden önce karşılaşmamışlardı bile. Akhilleus, Thessaly sınırındaki Phthia'nın efendisiyken, Diomedes bir Argoslu'ydu; onları birbirine bağlayan en azından Macris'in bildiği bir hikaye de yoktu. Savaşa giden adamların arasında dostlukların çabuk kurulduğu bir gerçekti elbette; ama Diomedes'in daha yakın olması gereken biri varsa o da Agamemnon'du, hem komşuydular, hem soy sop olarak birbirlerine bağlıydılar, hem yakın iş ortağı hem de savaşta yandaştılar.

Artık üçüncü sununun zamanı gelmişti. İphigeneia olduğu yerde ayağa kalkınca ortama bir sessizlik çöktü. Kız başını kaldırarak orada olmayan babasını onurlandıran şarkılar söyledi. Sesi güçlü olmasa da berrak ve hoştu. Macris kızın gırtlağındaki hareketlenmeleri, soluğundaki kesilmeleri fark etti ve onun duygulandığını anladı. İphigeneia şarkısını bitirip de eğilerek selam verdiği zaman oturan konuklar arasında söylediklerinin onayladığını gösteren bir fısıltı dolaştı. Diomedes sığ, iki kulplu kupayı iki eliyle birden tutarak sunağa doğru kaldırdı. Zeus'a soyu kutsaması için yakardıktan sonra, şarabı sunak taşının üzerine döktü. Duayı ve şarabın kokusunun Tanrı'nın evine yükselmesini beklerken sustular; bu dökülen şarabın mihrap taşının çatlaklarından altındaki dairesel havuza inmesine kadar geçen süre demekti. Sonra Clytemnestra'nın bir işaretiyle konuşmalar sona erdi ve yeniden çalgıcılar flütlerine sarıldılar.

Macris babasını yanında oturan Phylakos'a bir şeyler anlatırken yakaladı. İki yüz arasındaki zıtlık çarpıcıydı; babasının keyfi yerindeydi, mimiklerinde hareketli ve anlamlı bir ifade vardı. Ötekiyse haşin ve soğuk görünüyordu, gözleri daima bir şeye niyetlenmiş de, hesap kitap yapıyormuş gibi bakardı. Hangi yüzün daha iyi olduğu konusunda ise kuşku yoktu. Macris'in içi babasına karşı şefkat dolu bir takdirle dolduysa da, son zamanlarda sık sık hissettiği belli bir ihtiyat duygusa da ona eşlik ediyordu. Şimdi olduğundan daha fazla babasına benzememeye yemin etmişti ama bunun çaresi yok gibi görünüyordu; oysa görev ve sadakatin, askeri hizmetin, meşakkatli dik tepelerin ve dar vadilerin gereklerine kesinkes boyun eğmekten müteşekkil bir mesleğe sahip olmama konusunda bir hayli kararlıydı. Babasının Phylakos'dan daha iyi

bir yüzü olduğu kuşku götürmezdi, doğru; ama bu küçük bir ödüldü. Babası insanın iyi bir izlenim bırakması gerektiğini söylemeye bayılırdı. Ancak Macris son zamanlarda giderek artan bir sıklıkta iyisi kötüsüyle her türlü etki ve izlenimi bırakmaktan kaçınmayanların oluşturduğu daha küçük bir gruba dahil olma arzusu duyuyordu. Görev ve sadakat çıraklık dönemi içindi. Kılıç idmanındaki dalma hareketi gibi bir şey: sahte taaruz, saplama, yana adım, serbest kalma. İnsan bir kez hamleyi nasıl yapacağını bildikten sonra, bunu kullanabilirdi de, kullanmayabilirdi de; kendi ritmini yakalayabilir ve her şeyi idrak ettiği bölgeye geçerdi. Macris bu cümleyi sever ve sık sık tekrarlardı. Babası böyle bir bölgenin varlığından haberdar değildi ve bu genç adama gelişmeyi durduran bir işaret gibi görünürdü. Oysa insan daha ileriye uzanmalı, öteye geçmeliydi...

Bu onu yeniden, bu bölgeye uzun zaman önce girmiş Akhilleus'u düşünmeye itti. Nerede ve ne zaman İphigeneia ile karşılaşmıştı. Onun Miken'de olduğu süre içinde ne Akhilleus gelmişti ne de İphigeneia bir yere gitmişti. Daha önce birbirlerine göz koymuşlarsa, o günlerde Prenses henüz bir çocuk olmalıydı. Böyle uzun bir aradan sonra böyle ani bir tutku patlaması mümkündü elbette ama bu tip şeyler çok nadiren olurdu. Her ne dolap dönüyorsa politik olduğu kesindi ve bu güçlü Miken Krallığı'yla bağları güçlendirecek adım olmalıydı. Ama bu durumda da teklif tuhaf biçimde aceleye getirilmişti ve seremoniden tamamıyla uzaktı; bir savaşın arifesinde, evden uzakta alelacele bir düğün...

Şu heyete ne demeli. Diomedes elçi olarak iyi bir seçimdi, mesleğinin ağırlığını taşımasını bilen bir adamdı; Prenses, babasının bu yakın dostuyla birkaç kez sarayda

karşılaşmış olmalıydı. Peki ama yanlarında başka kim vardı? Kafilenin yarısı Diomedes'in hizmetindeydi ve Mikenli bile değillerdi; geri kalanlar ise bizzat Agamemnon tarafından seçilmiş ve ona hizmet etmeye yemin etmiş, seçkin saray muhafızlarıydı. Gerçekten Prenses'e aldıran biri ona eşlik etmesi için en azından tanıdığı bir iki kişiyi, örneğin şarkı öğretmeni Abas'ı ya da Prenses'i seven; bağların, çileklerin ve ceviz ağaçlarının nasıl dikileceğine ilişkin söyledikleri genel olarak yanlış olsa da, yıllardır onun emirlerini yerine getiriyormuş gibi yapan Bahçıvan Penthes'i gönderemez miydi? Her iki adam da aileye sadıktı ve kalabilecekleri halde, Troya'ya gitmek için gönüllü olmuşlardı.

Prenses doğal olarak Sisipyla ve bir iki kadını daha yanında götürmek isteyecekti. Peki ama tam olarak güvenebileceği, her zaman yanında olacak adam neredeydi? Hem denizden hem karadan uzun bir yolculuk yapılacak, askeri bir ordugâhın alışılmadık atmosferine gidilecekti. Yanında annesi bile olmayacaktı; çünkü Clytemnestra krallığın emniyeti için Miken'de kalması gerektiğini, kızıyla gidemeyeceği için üzüldüğünü bildirmişti. Macris söz konusu olanın daha ziyade Aegisthus'un emniyeti olduğunu düşündü. İphigeneia oraya varınca güvende olacak, babası kızına göz kulak olacak ve düğün hazırlıklarıyla da yakından ilgilenebilecekti elbette.

Macris yeniden İphigeneia'ya baktı, tam o anda Phylakos da kıza baktı ve iki adamın bakışları, ikisinin de önce gözlerini kaçırmaya istekli olmadığı bir an süresince kilitlendi. Bu bakışta her ikisinin de ifade ettiği, daha önce de varolan ama kapıdaki karşılaşmayla daha da kesinleşen bir hoşnutsuzluktu. Bir süre sonra adamların daha yaşlısı mahsus yavaşça, karşısındakini açıkça küçümsedi-

ğini göstererek bakışlarını çevirdi. Bir şey, kuşku olarak adlandırmak için çok bulanık bir şey, olan bitenlerin pek tutar tarafının olmamasının getirdiği bir belirsizlik Macris'i rahatsız etti. Ancak o anda zihninde şekillenen sözcükler bir kristal kadar açık, berrak ve saftı: O adam ben olacağım.

Bu çözümlemeyle birlikte inanılmaz bir özgürlük duygusuna kapıldı. Güvenilecek kişi o olacaktı. Prenses'in hem şahsını hem de çıkarlarını koruyacaktı. Kendiminkileri de dedi, gecikerek de olsa idrak bölgesi kuramını hatırlayarak. Öncelikle bu beni Troya'ya götürecek. Agamemnon kızına gösterdiğim özen için müteşekkir olacak ve bunu hatırlayacak. Ve bir yolculukta öyle çok şey yaşanır ki, Prenses benim değerimi anlayacak... Macris babasının izni olsa da gidecekti, olmasa da. Babasının izin vermesi her şeyi kolaylaştırırdı, bu nedenle bu izni almaya çalışacak, Prenses'in korunması gerektiği üzerinde duracaktı; bu babasının ilgisini çekecek bir bahane gibi duruyordu. Bu işe yaramazsa, onları yolun aşağısında bir yerde bekleyecekti. Bir sorun çıkma ihtimaline karşılık yanına kendi adamlarından bazılarını da alacaktı, onunla birlikte Miken'e gelen ve bir sözüyle ona Aulis'e ya da herhangi bir yere kadar eşlik edecek sadık adamlar.

6

Ertesi gün gece olup da, erken doğan yaz dolunayı yüzünü gösterdiğinde Sisipyla hanımıyla baş başa konuşacak zamanı ancak bulabildi. Prenses gece geç vakte kadar şölende kalmış, uzun gecelere ve geç kalkılan sabahlara düşkünlüğüyle tanınan annesini memnun etmek için beklemişti; kendi dairesine döndüğünde konuşamayacak kadar yorgundu. Sisipyla'ysa ertesi sabah kalktıkları andan itibaren, kaygı içinde, ağırlıklı olarak kendisinin sorumlu olduğu kurban töreninin düzenlemeleriyle ilgilenmek zorunda kalmıştı. İphigeneia'nın yönetmesi gereken törenler arasında en önemlisi dolunay zamanlarında Artemis onuruna düzenlenendi.

Sisipyla oraya buraya koşuşturuyor, her şeyin hazır olmasını, tören alayına eşlik edeceklerin çelenklerini ellerine almalarını, su taşıyıcıların ve flüt çalanların görevlerini yerine getirmelerini sağlamaya çalışıyordu. Tören alayında yer alan, tütsülüğü taşıyacak iki kız bu görevi daha önce yapmamışlardı ve talimatların çok dikkatli verilmesi gerekiyordu. Sonra keçiyi sunağa çıkartacak olan adamlar da vardı; bu doğru bir biçimde yapılmalıydı ki İphigeneia bıçağı serbestçe hareket ettirebilsin. Hayvanın boğazı tek bir darbede kesilmeliydi ve Sisipyla önceki de-

neyimlerinden yaşanacak herhangi bir sorunun Prenses'i fena halde öfkelendireceğini biliyordu. Bu nedenle adamların işlerini iyi bilmeleri önemliydi; daha sonra keçinin derisini yüzmeleri ve hayvanı kesmeleri, eklem yerlerinin iyi kızarması için ayrı bir özen göstermeleri gerekiyordu. Seçilen hayvanıysa Sisipyla hazırlardı; boynuzlarını parlatır, yüzünü kınayla boyar, kürküne beyaz kurdeleler dolardı. Bu işler bitince kuzey merdiveninden kadınlar bölümüne geçti ve İphigeneia'yı onu beklerken buldu.

"Neden bu kadar oyalandın?" diye sordu Prenses, "seni arıyordum, önemli haberlerim var."

Sisipyla özür diledi ama kısa kesti; ne haberi geciktirmek ne de Prenses'in sabrını iyice taşırmak istiyordu. İphigeneia kızı çağırır çağırmaz orada olmasını ister, hiçbir açıklama Sisipyla'yı bu tartışılmaz ve itiraz kaldırmaz ortalarda olmama suçundan kurtaramazdı.

"Annemin sana benimle gelmen için izin verdiğini söylemek istiyordum."

"Bu harika bir haber." Aslında gerçekten şaşırmamıştı, bunu bekliyordu. Bir kez haber verildikten sonra sakinleşen İphigeneia'nın yüzüne baktı. En azından bir tür sakinlik sayılırdı bu; meşale taşıyıcılarının eşliğinde gelip de, kendisine yapılan teklifin haberini getirdiği önceki geceden kalma heyecanın bir kısmını hâlâ taşıyordu. Sisipyla her zaman Prenses'in yüzündeki ışığa bakardı; çünkü kızın ruh hali mimiklerindeki değişimlerden çok bu ışıkla ifade edilirdi. Sinir ve sıkıntı yüzünü karartır, mutluluk ve gurursa parlatırdı. Yüzün bu durağanlığı Sisipyla'ya soyluluğun en belirgin ifadesi gibi gelirdi; kendi gözlerinin hemencecik yanlara kaydığının, en küçük bir şeyde ağzının kımıldadığının farkındaydı. Haber ilk

bana verildi, diye düşündü, oraya onunla gidecekler arasında ona en yakın olan benim.

"Sonra buraya geri geleceğiz değil mi?" diye sordu, bu soruyu sormadaki niyetinden önce şekillenmişti sözleri.

"Öyle sanırım" dedi İphigeneia, "Başka ne yapabiliriz? Onlarla Troya'ya gitmemizi istiyor olamazlar."

Sisipyla yere baktı, yeniden şapşalca ve dikkatsiz davrandığının farkındaydı. Bu teklifi duyduğundan beri tek avuntusu geri dönecek olmaları ve İphigeneia'nın ondan alınmayacağıydı. Akhilleus uzağa, savaşa gidecekti; insanlar bir kez başladıktan sonra savaşın hemen bitebileceğini de söylüyorlardı ama düşünülenden çok daha uzun da sürebilirdi. Sonra bir savaşta her şey olabilirdi. O arada ikisi İphigeneia'yla birlikte geri dönerler, yaşam eskisi gibi sürüp giderdi. Bu durumdan dolayı memnuniyet duyarken Akhilleus'un hislerini pek dikkate almamış ancak yanlış taraftan esen bir rüzgârın onu bu teklif için harekete geçirmesini de epeyce tuhaf bulmuştu; adamın faalken hiç de böyle bir niyeti yoktu, belirsiz bir süre orada beklemek zorunda kalınca yüreğindeki arzu su yüzüne çıkmış olmalı diye düşündü. Bunu karanlık bir havuzdan yukarı, ışığa fırlayan gümüş renkli bir balık olarak hayal etti. İphigeneia da anında, bir an bile tereddüt etmeden kabul etmişti evlilik teklifini...

"Kuşkun yok öyleyse?" diyerek ona bir soru yöneltme cesaretini gösterdi ve o anda birden İphigeneia'nın yüzünün bulutlandığını gördü.

"Kuşku mu? Ünlü, itibarlı, dengeli ve bir hayli yakışıklı olmasının yanı sıra, Akhilleus aynı zamanda Yunanistan'daki en zengin adamlardan biri de. Bunu biliyor muydun? Hayır bilmiyordun, yüzüne bakarak bilmediğini söyleyebilirim. O bir bakır zengini. Lamia bölgesinde

en azından altı bakır madeni var. Ama evlenmeyi kabul etmemin ana nedeni bu değil, en azından benim için bu asıl neden değil. Annesi sayesinde özel bir korunmaya sahip ve benim ailemin de bu korunmaya fena halde ihtiyacı var. Üzerimizde bir lanet var. Atreusoğulları'nın öyküsünü bilmiyorsun, değil mi?

"Şeyy..."

İphigeneia'nın yüzündeki gölge koyulaştı. "Bilemezsin de. Aile dışında bunu bilen yok. Kimsenin bundan söz etmesine izin verilmiyor ve bu laneti bilen hiçbir ozan da yok. Ben de şans eseri öğrendim, çok küçükken, bana söylenme zamanı gelmeden önce."

İphigeneia'nın hâlâ bilmediği şeylerin çokluğu kimi zaman Sisipyla'yı şaşırtırdı. Bu hikayeyi bilmeyen yoktu, söylentilerin en önemli malzemesiydi; üstelik de yalnızca saray çalışanları, temizlikçiler, çamaşırcı kadınlar değil, aşağıda duvarların dışındaki kasabada yaşayıp da yumurta, bal, peynir satmaya gelenler bile bilirlerdi. "Duymayı çok isterdim" dedi.

"Kimseye söylemeyeceğine söz ver."

"Söz veriyorum."

"Soyumuzu başlatan Tantalus'un üç çocuğu varmış. Pelops, Niobe ve Broteas. Tanrıların âlim olup olmadıklarını kontrol etmek istemiş. Bu sözcüğün anlamını bilmiyorsun değil mi? Hayır, numara yapma işe yaramaz, yüzünün ifadesine bakarak bilmediğini söyleyebilirim. Alim bilinecek ne varsa tümünü bilen kişi anlamına gelir. Tantalus tanrıları bir şölene davet etmiş ve onlara yemek olarak kendi oğlu Pelops'u sunmuş."

Bir an duraksadı ve ciddi bir ifadeyle Sisipyla'ya baktı. "Etini yahni yapmış tahmin edersin, baharatlar eklemiş ki, kimse ne yediğini anlamasın. Onun şaka anlayışı

da buymuş. Elbette ki yanılıyormuş, konukları bu numarayı hemen anlamışlar, Demeter dışında hepsi; o hiç farkına varmadan omuzdan bir parça yemiş. Tüm tanrılar buna fena halde alınmışlar, aslında hepsi öfkeden deliye dönmüşler. Sen olsan dönmez misin? Tantalus'u sonsuza kadar Hades'te açlığa ve susuzluğa mahkum etmişler. Biraz ötesinde, ulaşabileceği bir mesafede her türlü leziz besin varmış, hâlâ da orada, şu anda bile, zincirlere vurulmuş..."

İphigeneia sustu, Sisipyla anlatısına çeşni katsın diye ondan bir soru beklediğini anladı, "Demek Pelops'un sonu böyle olmuş?" dedi.

"Hayır, Pelops'u diriltmişler."

"Bu zor bir iş olmalı, öyle küçük küçük doğranmışken. Peki ya omzu?" Daha önce bu omuz konusunu duymamıştı ve hayal edince ona ilgi çekici göründü. "Bir parçası yenmiş omzu nasıl yerine oturtmuşlar?"

"Gerçekten de hiçbir fikrim yok" dedi İphigeneia sabırsızca. "Her zaman kafanı bu önemsiz ayrıntılara takarsın! Pelops ülkenin başka bir yerine gitmiş. Pisa, Elis sınırındadır, orada Hippodameia adlı biriyle evlenmiş. Babası kızının kimseyle evlenmesini istemezmiş, bana kalırsa, nasıl denir, onu fazla severmiş işte. Pelops da babayı öldürmek zorunda kalmış."

"Bunu nasıl yapmış?"

"Kralın arabacısına rüşvet vermiş, bu adamın adı da Myrtilus'muş; arabanın tekerleklerinden birinin tahta millerinden birini çıkartarak yerine cilalı bir tane yerleştirmiş. Pelops, Myrtilus'a krallığın yarısını ve Hippodameia ile bir gece geçirme sözü vermiş. Sonra da kralla bir tür araba yarışına girişmişler, tekerlek çıkınca kral arabadan düşmüş ve dizginlere dolanmış, Pelops da onu öl-

dürmüş, sonra Hippodameia'yı yanına alarak dörtnala oradan uzaklaşmış."

"Myrtilus'a ne olmuş peki?"

"Ödülünü istemek için zaman kaybetmemiş elbette. Ama istediğini elde eden Pelops'un hiç de sözünü tutmak gibi bir niyeti yokmuş. Myrtilus'a bir gemide tuzak kurarak, adamı Elis Limanı yakınlarında bir yerde denize atmış. Bu arabacı boğulmadan önce Pelops'un torunlarını lanetlemiş. Bu ailemizin ilk lanetlenişiymiş ve hemen etkisini göstermeye başlamış. Pelops ve Hippodameia iki oğul sahibi olmuşlar: Atreus ve Thyestes. Atreus Miken'in hakkaniyetli kralıymış ama Thyestes tacı ele geçirmeye çalışmış, bu nedenle mücadeleye girişmişler, sonunda Atreus barışmak istiyormuş gibi yaparak kardeşini akşam yemeğine davet etmiş."

İphigeneia gözlerini fal taşı gibi açarak kederle Sisipyla'ya bakmaya başladı. Prenses, "Bil bakalım ne olmuş?" diye sordu. "O da aynı şeyi yapmış; ama pişirdiği kendi öz çocukları değil de, kardeşinin üç oğluymuş, onları öldürmüş ve yahni yaparak öz babalarına sunmuş. Yani tarih tekerrür etmiş."

"Üç oğul ha!" dedi Sisipyla. "Öyle çok yemek olmuştur ki!"

"Yemek bitince Atreus kardeşine öz çocuklarının başlarını ve ellerini göstermiş; bilirsin, taşı gediğine koymak için. Thyestes de Atreus ve oğullarını lanetlemiş, sonra da son kalan oğlu Aegisthus'u yanına alarak sürgüne gitmiş. Bu ailemizin ikinci lanetlenişi. İşte yeniden ortaya çıkan, annemin konuğu olarak ağırladığı Aegisthus bu adam. Kimse babasının nerede olduğunu bilmiyor. Biri Atreus'a bir ulak göndererek Tyestes'in öldürüldüğünü söylemiş ve kanıt olarak da kanlı bir kılıç göstermiş. At-

reus pek memnun olmuş. Minnetini belirtmek için yalnız başına kurban kesmeye gitmiş, kısa süre sonra her yerinde bıçak darbeleriyle bulunmuş. Ulak ise bulunamamış. Atreus'un iki oğlunu sorarsan onlar Agamemnon ile Menelaus, yani babamla amcam. Bu lanet hâlâ hem onların hem hepimizin üzerinde."

Sisipyla başını eğdi. Aegisthus'un Atreus'un katili olduğu söyleniyordu ama bu konuda tek söz etmedi. Ortalıkta öyle çok söylenti vardı ki, Thyeset'in öz kızının ırzına geçtiğini söyleyenler bile vardı. Pelopia ve şu Aegistus bu tecavüzden olma çocuklardı. Sisipyla'ya İphigeneia'nın yüzünün ifadesinin sabitliğinden ve dudaklarının incecik bir çizgi halini almasından, onun bu kederli hikayeyi anlatırken etkilendiğini anladı. Onu rahatlatacak sözcükleri bulmak kolay değildi.

"Her zaman çocuklar ıstırap çekiyor, değil mi?" dedi.

"Ortak noktalardan biri bu" dedi İphigeneia, "ötekisi de hileler. Fark ettin mi? Bu ikisi tüm hikayede ortak. Bir araba yarışı, bir gemi yolculuğu, yemeğe davet ve kanlı bir kılıç. Her zaman bir hile var ve bu hile her zaman cinayetle sonlanıyor."

Sisipyla birazdan gerçekleşecek kurban törenini düşününce yeniden kaygılandı. Artık geç olmuş, karanlık çökmeye başlamıştı. Törende görevli olanlar ana merdivenin altındaki avluda toplanmaya başlamış olmalıydılar. İphigeneia'yla birlikte hazırlanmaya başlamaları gerekiyordu.

"Peki, şans yüzüne nasıl güldü?"

"Şans mı?"

"Bu öyküyü şans eseri öğrendiğini söyledin ya?"

"Ah, evet! Sen gelmeden önce, ben daha çok küçükken bir dadı anlattı. Bana banyo yaptırıp da yatmaya hazırlar-

ken öyküler anlatırdı. Nereden öğrendiğini gökler bilir. Çok iri gözleri vardı ya da o zamanlar bana öyle gelirdi. Beni korkuttuğunu biliyordu herhalde. Bana bunun bir sır olduğunu söyledi, yalnızca ikimizin arasında; ama ben karabasanlar görmeye başladım, geceleri çığlıklar atarak uyanıyordum, böylece her şey anlaşıldı.

"Peki dadıya ne oldu?"

"Onu gönderdiler ya da bana öyle söylediler, kadını bir daha görmedim ama hâlâ o iri gözlerini ve açılıp kapanan ağzını anımsıyorum." Başını salladı, yüzü o sabit ifadesinden biraz olsun kurtularak, az da olsa gevşedi. "Hepimiz şu ya da bu biçimde hikayelerin kurbanıyız. İçlerinde yer almasak da, daha henüz doğmamış olsak da bu böyle. Ben o zamanlar doğmamıştım bile ama Thyestes beni de lanetledi."

"Bilmediğimiz lanetler de olabilir" dedi Sisipyla. "Sonra bir şeyler olur, korkunç şeyler ve bizler nedenini bile anlayamayız." Köle kızın hayal gücünü en çok beklenmeyen olaylar zorluyordu. Bunlar hiçbir şeyden haberi olmayan yolcunun üzerine çöreklenmek için bekleyen karanlık mağaradaki canavar gibidir. Lanetin ne olduğunu bilirsen, en azından kendini korumak için bir şeyler yaparsın. Bir anlığına zalim dadının yüzünün anısını paylaştığını düşündü, bunun imkanı yoktu elbette, yalnızca tatsız bir anı diye düşündü. Her yüz o yüzün yerini alabilir. İkili lanet öyküsünden pek etkilenmemişti çünkü zaten biliyordu ama, şu dadı hakkındaki yeni hikaye ve karabasanlar bu eski hikayeden çıkmışlardı. "Prensesim, kurban töreni için hazırlanmalıyız" dedi Sisipyla, "aşağıda bizi bekliyorlar."

İphigeneia "Evet, zamanı geldi" dedi ama hareket etmeden odanın ortasında dikilmeye devam etti. "Hep aynı

şey oluyor" dedi. "Fark ettin mi? Hikaye her yöne gidebiliyor ama hep aynı terane. Bir hile, kan dökülmesi, bir konuk ve ev sahiplerinin koruyucusu Zeus'un gazabı. Atreus öldü ama babam hayatta ve o da lanetli. Ama ben onu kurtarabilirim." Sesi yavaşlayarak boğuklaştı, gözleri parladı. "Akhilleus ile evlenerek, babamı kurtarabilirim, tüm ailenin üzerindeki laneti kaldırabilirim. Akhilleus büyük bir kahraman, onun adının üzerinde bir leke yok ve tanrıça anasının özel korumasında. Dolayısıyla Thetis'in ve tabii ki Zeus'un da. Zeus'un ondan her zaman hoşlandığı bir sır değil. Akhilleus savaşta ölse ve ben dul kalsam bile, çok bir şey fark etmez; Kutsanmışlar Adası'ndan hâlâ etkili olmayı sürdürebilir, oraya gideceği kesin, bu kadar önemli biri olduğu için, orada bedensel formlarını ve tüm melekelerini koruyorlarmış, Hades'teki o zavallı gölgeler gibi değiller yani. Bu sabah Artemis mabedine giderek adak adadım, tek başıma orada durdum ve Tanrıça'nın benim yanımda olduğunu, evliliğe rıza gösterme nedenlerimi anladığını hissettim."

Bağlılık içinde nesnesine karşı ironi barındırabiliyordu hâlâ; Sisipyla'nın gözünden kıymetli hanımının sanki evet ya da hayır deme lüksü varmış gibi konuştuğu kaçmamıştı, oysa ana babasının arzuları göz önüne alındığında, kızın yalnızca memnuniyetle kabullenmekle, çekinceyle kabullenmek arasında bir seçim yapma şansı vardı. Kısa geçitten tören giysilerinin durduğu giyinme odasına giderlerken Sisipyla, her koşulda yapmaya mecbur olunan şeyi istemenin bir seçim olup olmadığını merak etti. Zaten kimse onunla ilgili olarak böyle bir şeyi merak etmeyecekti; hiçbir şey belli etmediği sürece kimse yaptıklarını isteyerek yapıp yapmadığına aldırmayacaktı. Üzerinde bir lanet olsa da olmasa da, bir ailenin

parçası olmak, kurtarılacak bir babanın varlığı, tanrılar tarafından yönlendirildiğini hissetmek son derece harika ve tuhaf olmalıydı.

Yeni yıkanmış ve arınmaları için lavanta tohumlarıyla tütsülenmiş beyaz tören esvapları giyinme odasında, Sisipyla'nın serdiği yerde duruyorlardı. Hanımının uzun eteğini altın işlemeli elbisesini giymesine, bekaret kuşağını beline sarmasına ve kalın keçeden önlüğün üst ve alt parçasını bağlamasına yardım etti. Bu önlükler kızın vücudunun ön kısmını boynundan dizlerine kadar kaplıyordu ve üzerindeki kan lekeleri, bu önlükleri her defasında biraz daha kutsallaştırıyordu. Clytemnestra törendeki rahibelik görevini kızına aktarırken, ona yıllardır yardım eden bu nedenle uygulamaları iyi bilen kendi kadınlarını da onun hizmetine sunmuştu ama İphigeneia giyinme töreni için Sisipyla'dan başkasının yardımını istememişti.

Esvaplar giyildikten sonra, Sisipyla hanımının yüzüne beyaz kilden yapılma bir krem sürdü; görünüşü ipeksi ve parlaktı, sığ bir kapta kendi elleriyle karıştırır, parmak uçlarıyla kremi yumuşatır, kaşların, burnun ve elmacık kemiklerinin hatlarını izleyerek sürer ve kusursuz bir oval yapardı. Artık kimse İphigeneia'yı kolay kolay tanıyamazdı. Sisipyla'ya bakan artık bir insan yüzü değil, parlak bir maskeydi; yalnızca dudaklarının rengi ve gözlerinin koyu renkli yuvaları bu sert dinginliği biraz olsun yumuşatıyordu. Sisipyla bir bezle parmaklarını temizledi, sonra alçak, taş masanın üzerinde duran, topraktan yapılma boya ve fırça kabını aldı. Ay maskesi kurumuştu bile; ince uçlu bir fırçayla İphigeneia'nın yanaklarına, çenesine ve alnına dört tane ince, al renkli halka çizdi; bu sunulacak kanı ve ayın evrelerini simgeliyordu.

Sisipyla maskeyi bitirir bitirmez aceleyle kendi düz, beyaz elbisesini giydi, artık tören için hazırdılar. Girişten geçerek sarayın güneyindeki merdivenlere uzanan koridorda ilerlediler, İphigeneia önde, Sisipyla da onun bir iki adım gerisinde yürüyordu. Koridorun sonlarına doğru, sahanlığa ulaşmadan önce bir yanı açık, çatılı bir teras vardı. Çatının üzerinde durduğu taş sütunların öte yanında ayın kusursuz dairesi gökte yükseliyordu; parlaklığı çok yoğundu ama aynı zamanda berraktı da, kenar çizgileri belliydi, gece karanlığında göğe yapıştırılmış gibi görünüyordu.

"Dışarıya çıkana kadar yanımda yürü" dedi omzunun üzerinden arkasındaki Sisipyla'yla konuşan İphigeneia. Sesi yükselip alçalmasa tanınacak gibi değildi, ağzının çevresindeki katılaşan maske nedeniyle tek bir tonda çıkıyordu. Bunu daha önce hiç istememişti; hanımının sözünü dinleyen Sisipyla, bu arzunun nedeninin bir daha kurban törenini birlikte, aynı şekilde yapamayacakları olduğunu biliyordu. Hep yapmakta olageldikleri şeyleri tekrarlasalar bile, hiçbir şey aynı olmayacaktı. Bir sonraki dolunayda, İphigeneia bekaret kuşağını bir kenara bırakacak, üç katlı tacı takacak ve farklı biri olacaktı. Sisipyla yeniden o değişim esintisini, kaybın getirdiği soğukluğu hissetti. Yanyana yürür ve taş döşeli yolun üzerindeki sütunların dilimlediği ay ışığına basarlarken İphigeneia onun elini tuttu, el ele sahanlığa vardılar ve Sisipyla sevinçle Prenses'in de kayıplarının farkında olduğu için bu hareketi yaptığını sezdi.

Merdivenin altındaki taş avluda törene katılacak olanlarla, tam ortalarında, iki adamın ipek sicimden yularından tuttuğu, süslü ve iri kemikli keçi vardı. Ay ışığı terasın üst duvarlarını aydınlatsa da, avlu hâlâ karanlıktı ve

bekleyenler meşaleleri yakmışlardı. İphigeneia inerken hepsi birden yerlere kadar eğildiler, yeniden doğrulduklarında Sisipyla onlara keskin bir bakış fırlattı. İşin bu aşamasında orada olması gereken yegâne kişiler tapınağa bakanlarla, kurban kesiminde görev alanlardı. Başka zaman olsa ortalıkta görünmeyen pek çok kişi, sonradan kızartılacak etin yüzü suyu hürmetine törene bir şekilde dahil olmaya çalışırdı. Bazıları da tören sırasında içip içip sızardı ama bu daha farklı bir durumdu ve Tanrıça tarafından daha kabul edilebilir bir şeydi; sızanlar resmi bir statüleri varmış gibi davranacak kadar yüzsüz değildiler en azından.

İphigeneia yeniden öne geçerek ilerledi, bekleyenlere pek de aldırıyormuş gibi bir havası yoktu. Sisipyla kendi elleriyle hazırladığı, içinde arpa tanelerinin altına gizlenmiş bir bıçak olan sepeti hanımına uzattı. İphigeneia sepeti başının üzerine yerleştirdi ve sol kolunu kaldırarak destekledi. Meşaleleri taşıyanlar iki yanda yerlerini aldılar ve tören alayı İphigeneia'nın peşine düşerek, avludan, ardından da daha geniş bir alana açılan kemerli, çevresinde duvarlar olmayan, taş döşenmemiş ve yüzeyi engebeli yoldan geçerek sunağa doğru ilerledi.

Orada açıklıkta tam anlamıyla dolunayın aydınlığıyla yıkanıyorlardı. Meşaleler söndürüldü, alevler sustuktan sonra, yalnızca sert zeminde yankılanan ayak sesleri duyulmaya başladı. Bunun hemen ardından da öbür sesleri bastıran flütlerin ezgisi yükseldi. Sisipyla keçi sessizliği koruduğu için ona şükran duyuyordu. Her zaman yaptığı gibi hayvanın son yemeğine ezdiği haşhaş tohumlarını karıştırmıştı. Bu incelik isteyen bir işti çünkü çok fazla tohum katarsa hayvan sendeleyip düşebilirdi, yeterince katmazsa da, açık alana getirilen hayvan bir kurban oldu-

ğunu unutabilir, gece havası ya da ayaklarının altındaki toz burnuna heyecan verici bir fırsatı ona anımsatabilecek bir esinti getirirse kurbanlık konumunu lekeleyen yakınma dolu ya da karşı koyan bir ses çıkarır; bu da kötü bir kehanet olarak kabul edilirdi. Hayvanı seçen ve hazırlayan o olduğu için hayvanın bu münasebetsizliğinin sorumlusu da Sisipyla olurdu.

Hafif bir esinti hissetti, Tanrıça'nın oradaki varlığı. Işığın içindeki yumuşak karanlık, flütlerden yükselen ve birbirine karışan notalar, duvarların ötesindeki tepelerden gelen nane ve kekik kokuları; ayrı ayrı her biri yaz ayının alışıldık bir özelliği olan tüm şeyler, şimdi üzerinde Sisipyla'nın zihninin yüzdüğü bir ırmak olmuş akıyorlardı.

İphigeneia'nın bedeninin hafifçe sallanışını izledi; omuzları dimdikti, kolları ve elleriyse, iki yanında hareketsizdi. Prenses, Artemis'le birlikte yürüyordu.

Sisipyla'nın esrime duygusu arttı. Kulaklarını gecenin tüm seslerine kapatmıştı artık. Adımları aksamasa da yerden kaldırdığı ayağının mesafeleri ölçmesi daha emin olamadığı bir hâl alıyor, dengesi üzerinde hafif bir tehdit hissediyor, bunların ona yaklaşanlardan bedenin kesinliklerini alan, böylelikle bu emin olamamayı varlığının kesinliğiyle dolduran Tanrıça'nın yakınlığının işaretleri olduğunu biliyordu. Sunağın çevresine saçılmış, eski ateşlerin yalayıp yuttuğu sönmüş küllerin burnunu dolduran acımsı kokusunu duyabiliyordu. Ay ışığı sunak taşının üzerinde karmaşık şekiller oluşturuyor ve taşın temiz olduğu yerlerde parlak, kan lekelerinin olduğu yerlerde koyu görünüyordu.

Sarayda süpürgeci olarak çalışan ve tapınağın temizliğine yardımcı olan iki genç sırt sırta durup merkezinde

sunağın olduğu bir çember çizerek, oradakileri içine alacak daireyi belirlediler. Flütçüler sessizliğe gömüldü. Sepeti yukarı kaldırmış taşıyan Sisipyla, ardında sucular, çemberi adımladı. Daire artık dış dünyadan yalıtılmıştı. İnsanlar grup halinde sunağın çevresinde durarak temizlenmek için ellerini kaldırdılar ve su güğümlerini taşıyanlar sırayla hepsinin yanına gittiler.

Artık her şey hazırdı; ancak keçi hiçbir tepki vermiyor, ne boyun eğmişlikle aşağı ne de hırsla yukarı bakıyor, soluk gözlerini kırpmadan öylece dümdüz önüne bakıp duruyor, ay ışığı altın yaldızlı boynuzlarında ve Sisipyla'nın sabırla postunun uzun kıllarına düğümlediği beyaz ipek kurdelede parlıyordu. Keçinin rızasını belli etmesi gerekiyordu; bu olmazsa kurban töreni bozulurdu. İphigeneia sunağın yanında ayakta duruyordu. Yüzünde beyaz ve oval maskesi su taşıyanlara dönerek çıplak kolunu kaldırdı ve hızla parmaklarını salladı; bu yağan yağmurun ya da dökülen suyun işaretiydi. En yakındaki adam bir adım öne çıkarak hâlâ hiçbir ses çıkarmayan ama suyun yarattığı şokla sanki dolunayın aydınlattığı göğe başını kaldırır gibi bir hareket yaparak yerinden sıçrayan hayvanın boynunu ve sırtını ıslattı. Bekledikleri işaret buydu. Dairenin içinde kalanlar sepetten arpa taneleri alarak ellerinde hazır tuttular. İphigeneia kollarını aya doğru kaldırarak annesinden öğrendiği sözleri, duayı, niyazı, dilek ve yemini söyledi. O sustuktan sonraki sessizlikte, sunağın üzerine düşen arpa tanelerinin çıkardığı pıtırtılardan başka hiçbir şey duyulmadı.

Sonra Sisipyla sepeti İphigeneia'ya sundu; kız sepette, artık açıkta duran dar ağızlı bıçağı aldı. Hamallar keçiyi bacaklarından tutup çevirdiler ve yukarı kaldırarak gırtlağını ortaya çıkardılar. O güçlü ellerin böyle sıkı sıkıya

tuttuğu hayvan ne mücadele etti ne de bir ses çıkardı. Öylece gökyüzüne baktı, ay ışığında gözleri ambere kesti. İphigeneia hayvanın alnındaki kılları keserek yere dökülsünler diye bıraktı; bu yaşamın bozulmasını, kurbanın Tanrıça'ya sunuluşunu simgeliyordu. Kendi yüzünün parlak ayını şimdi tam tepede olan Tanrıça'nın yüzüne kaldırdı. Kısa bir an için hem kurban hem de kıyıcı sanki beraberce kutsanma ararlarmış gibi yukarıya baktılar. Sonra İphigeneia aşağıya baktı, kolu sağdan sola tek bir hareketle bedenini yaladı, bıçak bir parladı bir söndü; adamlar ölümün kasılmaları içindeki hayvanı zaptetmeye çalışırlarken kan döküldü, yaralı gırtlaktan hâlâ bıçağı elinde tutan İphigeneia'nın, hâlâ sepeti tutan Sisipyla'nın, hayvanı tutan adamların ve sunağın üzerine fışkırdı.

Daha sonra, adamlar hayvanın postunu yüzüp de pişmiş parçalarını Tanrıça'ya sunmak ve bunu izleyecek olan şölen için ateşi hazırlarken, İphigeneia daha önce hiç kimsenin halka açık bir kurban töreninde yapıldığına tanık olmadığı bir şey yaptı: Kan lekeleriyle dolu önlüğünün altındaki bekaret kuşağını çıkartarak ateşin üzerine attı ve yanmasını izledi.

İphigeneia'yı Beklerken

Aulis'te böyle sıkıntılar söz konusuyken olduğu üzere, herkes bekleyişin sıkıntısını farklı çekiyordu; ama herkes için bekleyişin doğasının değiştiği söylenebilirdi. İphigeneia gelene dek rüzgârın kesilmeyeceği, kesilemeyeceği herkes tarafından anlaşılmıştı. Rüzgârın bile sesi farklıydı artık; iç çekiyor, homurdanıyor, İphigeneia'nın bir an önce gelmesi için çığlıklar atıyordu. Kız, pek azı kendisini görmüş olan binlerce adamın düşüncesini ve düşlerini ele geçirmişti. Ayın giderek büyüdüğü geceler boyunca, boylu boyunca yatan adamlar onun ellerini ve yüzünü hayal ediyordu; beyaz, çıplak, bıçağa hazır boynunu düşünüyor, sert bıçağı ve kendi huzursuz kasıklarındaki bıçaklayan itkiyi hissediyorlardı.

Bıçak erkenden ısmarlanmıştı bile. Törende Menelaus, İdomeneus ve Chasimenos'un tanıklığı istenmişti; sonuncusunun bir sorumluluğu da Ozan ile gerekli sıkı bağları kurmaktı; Agamemnon bronz ustasını çağırtmış, hemen ardından adam bir muhafızla huzura kabul edilmişti. Ocağın başından kalkıp gelen adamın üzerinde deri göğüslüğü ve işinin gereği giydiği uzun önlük vardı. Omuzları yapılı ve genişti. Yüzü ve başı tıraşlıydı, kolları

ocaktan sıçrayan kıvılcımların oluşturduğu kurumuş yanık izleriyle doluydu.

Adam belli bir uzaklıkta, herhangi bir emri beklemeksizin, aniden durdu; arkasındaki muhafız da sendeleyerek durmak zorunda kaldı. Demirci hafifçe başını eğerek selam verdi ama hiçbir şey söylemedi, sabit bakışlarını Kral'a dikerek öylece durup bekledi. Bronzun üzerine sinen gücünü ve gizemini oradaki herkes hissediyordu. Alnının ortasında mavi kırmızı, ortak merkezli dairelerden oluşan bir dövme vardı: Siklops'un gözü, loncasının ve Demirciler Tanrısı Hephaistos'un mezhebinin amblemi. Ateşin ve metalin kokusu asılı kalmıştı üzerinde, zanaatkârların erbabı Tanrısı'na hesap verirdi yalnızca.

"Adı Palernus" dedi Chasimenos, "Giritli bir usta."

Agamemnon adamın dimdik bakışını alt etmek istercesine yakından baktı ustaya, bu girişimi boşa çıkınca gerekenden daha yüksek bir sesle, "Özel yapılmış bir bıçak istiyorum, ısmarlama bir bıçak, kurban töreninde kullanmak için" dedi.

"Anlıyorum, evet, özel bir kişi için özel bir bıçak."

Bunu duyan Chasimenos içinde parlayan tatmin kıvılcımını hissetti. Ozan'a kış için onu sıcak tutacak bir pelerin vaat etmişti; Ozan da arzusuna olumlu yanıt vermişti. Demirci Ustası bile bıçağın kimin için olduğunu daha şimdiden biliyorsa, demek ki duymayan kalmamıştı. Bunun farkına varmış olduğunu gösteren bir işaret arayarak Kral'ın yüzüne baktı, hatta ona onaylayan bir bakış fırlatmasını bekledi.

Ancak Agamemnon tüm dikkatini Demirci Ustası'na vermişti. "Senin ya da başka bir ustanın daha önce yapmış olduğu bıçaklara benzememeli" dedi, "hiçbir masraftan

kaçınma, en iyi malzeme kullanılacak, saf, başka metalle karışmamış olmalı. Bakırı ve kalayı sen şahsen eritmelisin ve her ikisi de daha önce kullanılmamış metaller olmalı. Bu bıçağın yapımında kullanacağın malzemeler daha önce başka bir şeyin yapımında kullanılmamış olacak. Tasarım için planlarım var. Hem bıçağın ağzının hem de sapının pahalı, sanat eserlerinde kullanılan süslemelerle bezeli olmasını istiyorum. Chasimenos sen bu sözlerimi Ozan'a aktaracaksın. Kimse bu konuda cimrilik ettiğimi, işi baştan savdığımı söylememeli; cömertlikten, soyumu ve adımı onurlandırmaktan kaçındığım söylenmesin."

Usta daha önceki ses tonuyla, "Özel biri için özel bir bıçak" diye yineledi. "Agamemnon'un arzusu bu ve benim onun için tasarlayacağım da bu. Ancak yalnızca bir tanrı başka hiçbir bıçağa benzemeyen bir bıçak tasarlayabilir. Bu kurban töreninde kullanılacak bıçak anladığım kadarıyla, öyle mi?"

"Evet, öyle söyledim."

"Sizin kurban bıçaklarınızın kullanımları dolayısıyla bazı özellikleri ortaktır. Hiç kimse bazı açılardan öbür kurban bıçaklarına benzemeyen bir bıçak yapamaz. Kral, ağzı bundan daha geniş olmayan bir bıçak mı ister?" Kararmış elini kaldırarak başparmağıyla işaret parmağı arasındaki bir mesafeyi gösterdi.

"Evet, sanırım öyle."

"Sizin kurban bıçaklarınızın ağzı geleneksel olarak dardır, böylelikle kurban debelenirse gereksiz yaralanmalar meydana gelmez. Ayrıca kurban bıçaklarınızın belli bir uzunlukta olmaları da gerekir, çok kısa olmamalılar, çok kısa bir bıçakla damarı kaçırabilirsiniz; çok uzun bir bıçak da dar alanlarda tehlikeli olur, bir keresin-

de masum bir izleyicinin gözünün çıktığına tanık olmuştum."

"Tüm bunlar ayrıntı, benim sözünü ettiğim bıçağın kalitesi."

"Kurban bıçaklarınızın yalnızca tek bir tarafı kesici olmalı, aşağı doğru kıvrılan bir yiv de..."

"Ocağının başına dönebilirsin!" dedi Agamemnon, "İyi bir iş çıkarırsan, ücretini altınla ödeyeceğim."

Demirci Ustası uzaklaşınca Agamemnon ters ters Menelaus'a bakarak, "Al sana ayakları sıkıca yere basan bir arkadaş" dedi, "olağan ayrıntıları aşamayan bir zihin, alıp başını gitme becerisinden yoksun."

"Görüşü yok da ondan" dedi Menelaus. "İnatçı da üstelik, sanki her kurban aynı derecede iyiymiş gibi konuşuyor. Bu yeni zanaatkâr sınıfı böyle işte, yetkeye saygıları yok, gelenek anlayışları gelişmemiş. Hareket serbestim olsa, kıçına tekmeyi basardım."

Agamemnon Chasimenos'a, "Sen Ozan'ı görmeye gitsen iyi olacak" dedi, "yalnızca genel bir açıklama yeterli, şu aşamada tasarımın ayrıntılarına girmeye gerek yok, henüz tam olarak ortaya çıkarmadım, bıçağın bir sanat eseri olacağını söyle yeter." Bir an durdu, gülümsemeye benzer bir mimikle dudakları kıvrıldı. "Calchas ona planlarımı iletir, işin gün be gün aksamadan ilerlemesini denetleme sorumluluğunu Calchas'a vereceğim."

Ve böylelikle bıçağın tasarlanması da İphigeneia için duyulan özlemin; kuzeyden kuzeydoğuya dönüp duran, şiddeti değişen ancak hiç dinmeyen, tepelerin eteklerini yalayan, kıyının taşları arasında fısıldayan, demirli teknelerin gövdelerine şamarlar indiren rüzgârın abarttığı, kabartıp yaydığı acıdan, zahmet ve meşakkatten kurtulmaya duyulan özlemin bir öğesi oldu. Sesler söylentilere

dönüştü; aslında her şey insanları mutlu etmeye yarayan tek bir hikayeden ibaretti. Agamemnon zaman kazanmaya çalışıyordu; Mikenliler gizlice seferi terk etmeyi planlıyordu; İphigeneia'nın geleceği yoktu; gelecekti ama bir tövbekâr olarak ve pişmanlığını göstermek için Zeus'a bir öküz kurban etmeye; gelip gelmemesinin de önemi yoktu çünkü Palamedes bir darbe hazırlığındaydı ve yakında tek bir hamleyle hem Agamemnon'dan liderliği alacak hem de bu lanete bir son verecekti. Karanlık göz kırpışlar, bilgiç bakışlar pıtrak gibi çoğaldı. Başkalarının bildiğinden fazlasını bildiklerini iddia edenler için iyi zamanlardı bunlar; sözleri dinleniyor, konuşmalarda da en çok onların sesleri çıkıyordu üstelik. Bazıları da yaşamlarının en aydınlık dönemi olarak bu zamanlarda kazandıkları itibarı anımsayacaklardı.

Bu çelişkili hikayeler sürerken Zeus'un rahipleri de meşe ahşabından değnekleri, kartal başı şeklindeki nişanları, kan ve gök renkli flamalarıyla gece gündüz orduyu arşınlıyor, durmadan olaylar hakkında kendi değişmez yorumlarını anlatıyorlardı: Zeus'un adaleti cadının kurban edilmesini gerektiriyordu, onun yaşam kanı sunağın üzerine saçılmadan rüzgâr dinmeyecekti.

Böylesi kuşkuların yaşandığı bir zamanda bu tür bir kesinlik, dönüş ve sapışları da kolaylaştırıyordu. Croton'un maiyeti an be an genişleyerek sonunda uzun, ikili bir kuyruk oluşturdu; karargâhta seslerini önceleri yalnızca obua ve pirinç davullarla duyururlarken zamanla bir koroyu andırmaya başladılar; bazı cümlelerin yüksek sesle durmadan yinelendiği korolara özgü bir şarkı geliştirdiler. Baştaki Croton düzenli aralıklarla sağ kolunu havaya kaldırdıkça peşindekiler de kollarını kaldırıp ya "Zeus'u seviyoruz" ya da "Zeus cadılardan nefret eder" di-

ye haykırıyorlardı. Bu o kadar sıklaştı ki, maiyettekilerin bazıları bir sloganı atarken bazıları da başka bir tanesini haykırmaya başladılar; ama hiçbir önemi yoktu bunun, önemli olan sesin yüksekliği ve sesteki şevkti. Uzaktakiler için bu müzik de bu bağırtılar da tuhaf biçimde boş ve olduğundan farklı görünüyor, kulaklarına rüzgârın dağarcığına eklediği bir ses daha gibi geliyordu yalnızca; ama bağıranlar kendilerini yoldaşlarının arasında hissediyor, bu deneyimi çoşturucu bularak bundan giderek hoşlanıyorlardı. Ozan bir dizi esin dolu dizeyle Croton'u yüceltiyor, onu sivil özgürlüğün, özgürce bir araya gelmenin ve insanların arzularını barış içinde ifade etmenin yaratıcısı gibi gösteriyordu.

Söylentiler, sloganlar, rüzgâr, gösteriyi beklemek sonsuza kadar sürebilecek bir hâl aldı, hatta bu yaşamın kendi doğası bile olabilirdi; gerçekten de savaştan sonra sağ kalan ve evlerine dönebilenler bu bekleyişi aslında olduğundan çok daha uzunmuş gibi hatırladılar, pek çoklarının zihinlerinde savaştan önceki yaşamın doğası olarak bu kaldı.

Hiçbir şeyi kontrol etmenin ya da doğrulamanın olanağı yoktu. Soru sormak tehlikeliydi. Orduda, sarayda düzenli muhafızlık görevinde bulunmuş olanlar kadar İphigeneia'nın büyümesine tanıklık etmiş olanlar da vardı. Bu erkeklerden en azından bazıları kurban töreninin engellenmesini arzuluyor olmalıydı. Aralarında bunu yapabilmek için kendi yaşamını riske atmaya hazır olanlar olsa bile, kimse kızı uyaramazdı. Bir gemiye kumanda ederek denize açılmanın yolu yoktu; en azından uyumlu bir eylem ve belli sayıda insan gerekiyordu ki, böyle bir şey mümkün değildi. Gemilerde ve kontrol noktalarında, Aulis'ten çıkan yollarda, gece gündüz güvenliği sağlama

sorumluluğunu ortaklaşa üzerlerine alan Odysseus ve Giritli İdomeneus'a sadık okçuların desteklediği gözcüler bekliyordu. İsteyen yalnız başına ya da yanına bir iki kişi daha alarak gece yaya olarak ordugâhtan kaçabilir, gün ışığında bile kaygan ve pek güvenli olmayan dağ patikalarına saparak yakalanmaktan kurtulabilirdi elbette. Ama böyle yolculuk ederek çoktan hızlı gemileriyle rüzgârı arkalarına alıp yola koyulmuş olan resmi heyeti nasıl yakalayabilir, Prenses'in yola çıkmasını engelemek için Miken'e zamanında nasıl varabilirlerdi ki?

Efendisinin yüreğinin gerçek arzularını bilen, Ozan'dan dinlediği kahramanların öyküleri zihnini ele geçirmiş olan Poimenos böyle bir girişimde bulunmalarını önerdi. "Geçişlerde yolumu bulabilirim" dedi, "mevsim yaz, kar yok. Her dağ birbirine benzer. Keçileri güderken genellikle yükseklere çıkardım, o zamanlar böyle iyi, sağlam sandaletlerim de yoktu, hiç sandaletim yoktu ya, ayaklarımı paçavralarla sarardım. Gece gündüz yolculuk ederek ve güneşi izleyerek yapılabilir bu yolculuk!"

Calchas bir süre yardımcısına baktı. Kendini düşüncesinin heyecanına kaptırmış olan oğlan doğuya, yani yanlış yöne dönmüştü. Coğrafya hakkında hiçbir fikri yoktu. Bırak Miken'i, kendi geldiği yer olan Delphi'nin bile nerede olduğunu bilmiyordu. Oğlanın yüzünde öyle pasparlak bir heves, hayalini kurduğu zaferin öyle bir ışıltısı vardı ki, kâhin sanki güçlü bir ışık vurmuş gibi gözlerinin kamaştığını hissetti. Böylesi bir yalınlık kendi kuşku ve kaygılarının, inatçı mantığının tortusunu da silip süpürmüş, onu tanrıların arzularının ve iletilerinin anlamlarının kesinlikle bilinebildiği ilkel bir uyum ve aydınlığa kavuşturmuştu. İhtiyacı olan şey de buydu; Poimenos tam da bunu sağlıyordu ona. Her şey bir umuttan ibaret-

ti belki de. O zaman bu denli yalnız bırakıldığı, Kral'ın güvenini kaybettiği, belki de umuda en çok ihtiyacı olduğu böylesi bir zamanda, neden onu yok etme itkisi duyuyordu?

"Baktığın yöne göre değerlendirecek olursak" dedi, "Ocha Dağı'nın tepesinden denize atlamayı ve Chios Adası boyunca yüzmeyi öneriyorsun." Memnuniyet ve kederle oğlanın yüzündeki ışığın söndüğünü gördü. "Bu yöne bakmalısın" dedi eliyle işaret ederek. "Ayrıca gemiler de gece gündüz yol alabilir, özellikle de arkalarında işlerini kolaylaştıran bir rüzgâr esiyorsa; hem atları var hem de atlarını dörtnala koşturacak düzgün yolları. Meseleyi ahlaki bir düzlemde ele alacak olduğumuzda da senden fersah fersah öndeler. Amacı yok etmek olanlar, her zaman içinde kurtarma dürtüsü olanlardan daha hızlı giderler. Bu yaşamın sana öğreteceği bir ders."

"Anlamıyorum."

Bu cümlede bir araştırma değil, sanki bir son noktayı koyma, Calchas'ın oğlanın ağzından daha önce duymadığı bir terslik vardı. Oğlana şefkat göstermek, ona istediğini vermek ve bunların karşılığını almak yerine ona zarar verdiği ve onu kırdığı için vicdan azabı duydu. "Gitmene izin veremem" dedi, "benimle kalmanı istiyorum, günleri ve geceleri bir yana bırak, bir tek sabahçık bile sensiz olamam, sen benim avuntumsun."

Gerçek de buydu; Agamemnon'un artık onu çağırmadığı, Kral'ın itibarını yitirdiği, herkesin küçük gördüğü, yalnızca bıçağın yapımını denetleme kutsal görevinin kendisine bir tür koruma, Kral'ın nefretinin korkutucu korumasını sağladığı o günlerde, hiçbir zaman olmadığı kadar gerçekti bu.

Ama bu sözcükler çok geç geldi. Oğlan içine kapanmış, gözleri yere çakılmıştı. Calchas birden korktu, bu korkunun pençesinde biraz daha geveledi, "Hem biliyorsun bu dağlarda aslanlar da var" dedi, şakacı bir tonda konuşmaya gayret ederek. "Çok tatlı bir lokma olursun onlar için, senden geriye yalnızca şu iyi, sağlam sandaletlerin kalır sonra."

Poimenos biraz olsun gülümsedi ve başını salladı, şaka yapan birini hayal kırıklığına uğratmak doğasında yoktu; ama hâlâ başını kaldırıp efendisine bakmamıştı; yaşlı adamın ondan daha fazla anlayış ve sevecenlik talep etmesine engel olmak için olsa gerek, o sabah duyduğu söylentileri dile getirdi. "Gece köpekler yeri kazıp bir ceset çıkarmışlar" dedi, "kıyının uzağında, konak alanının epey berisinde." Sabah erkenden, günün ilk ışıklarıyla birlikte sabah ateşine çalı çırpı toplamak için uzaklaşmış ve aynı görevi yerine getirmek için dışarı çıkanlardan da bunları duymuştu. Elini kaldırıp işaret ederek, "Şu yanda" dedi, "sığ suların orada; onu çakıl taşlarının arasına gömmüşler."

"Sığ bir mezar olmalı" dedi Calchas, "şu Boeotialı Opilmenos'un cesedi olduğunu sanıyorum, hani dansçının öldürdüğü."

"Boeotialı'yı kendi halkı gömdü, kıyının yakınına değil de daha yukarıya. Mezarının üzerine taşlar koydular. Hiçbir köpeğin yerinden oynatamayacağı kadar ağır taşlar."

"Kimmiş o zaman?"

"Mikenli olduğunu söylediler." Poimenos kısa bir süre duraksadı, "adamın cesedinin birazı yenmiş."

Adamın kim olabileceği bir anı, sanki çok önceden sahip olduğu bir bilgi gibi birden Calchas'ın aklına geldi.

"Gel gidip de köpeklere sunulanın kim olduğunu öğrenelim" dedi ve sanki oğlanın yüzünden bir gölgenin geçer gibi olduğunu gibi gördü; sanki başka bir planı varmış ya da başka bir şey yapmayı umarmış gibi yüzünü yalayan bir çekince, bir hayal kırıklığı...

2

Odysseus'a kazılıp da çukurdan çıkartılan ceset haberi de gitmişti, Calchas'ın kapatması Poimenos ile birlikte cesede bakmaya gittiği haberi de. Ordugâhta bilgisi dışında olup biten hiçbir şey yoktu; askerler arasında güvenliği sağlamaları ve bilgi toplamaları için görevlendirdiği İthakalılardan oluşan koca bir bölük vardı. Odysseus'un da cesedin kime ait olabileceği hakkında isabetli tahminleri vardı elbette, besbelli Phylakos yine çuvallamıştı. Ama bu konuda böyle herkesin gözü önünde yapılabilecek bir şey yoktu artık. Hem çok meşguldü zaten. Bu dönemde sürekli Agamemnon'un yanında olması gerekiyordu. Kral iyi uyuyamıyordu ve ruh hali durmadan değişiyordu. Gözyaşları içinde aldığı kararları onaylamasında ya da vatanseverlik ateşine tutulmasında bir terslik yoktu, hatta bunlar iyi bile sayılırdı; bazen bir tür şaşkınlığa kapılıyor, kulaklarını her sese kapatıyor ve her şeyden tehlikelisi de, arada bir sanki soluksuz kalmış gibi içini çekerek tanrıların kendisine rehberlik etmelerini istermiş gibi gözlerini yukarılara dikiyordu. Odysseus'a kalırsa, tanrılar yapacaklarını yapmışlardı zaten. Kral'ı ona yanlış öğütler verebilecek herkesten uzat tutması gerekiyordu.

Agamemnon'un bir süreden beri kâhini Calchas'a pek itibar etmemesi büyük bir şanstı. Yerini doldurmaya çalışanın o olduğu düşünüldüğünde bu bir sorundu elbette; ancak Odysseus bir anlamda Kral'ın ona sağladığı bu bir araya gelmelerin kendisini entelektüel olarak uyarmasından pek memnundu. Bir yanda güç ve servet için duyulan arzu vardı, öte yanda bir masumun mahsus öldürülmesi. İlkini kamu hizmeti, yaşam alanına duyulan ihtiyaç ve artan bir nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için daha geniş pazarlar kavramlarını devreye sokarak yumuşatır, ikincisinden de komuta etmenin ve liderliğin ağır sorumluluğuna varırsan, sorun ortadan kalkıyor, her ikisi de aynı şey haline dönüşüyor ve tek bir ıstırap veren görev kavramına indirgeniyordu. Agamemnon bu ıstırap verici görevi nasıl da seviyor, onun içinde kendini yitiriyor, bu onu nasıl da yumuşatıyor, rahatlatıyordu! Gerçek bir terapi. Ama bir süre sonra ipin ucu yine elden kaçıyor, Kral'ın aklı karışıyor ve ara sıra yeniden soluksuz kalıyor, böyle zamanlarda da yeni bir restorasyon çalışmasına girişmek gerekiyordu.

Odysseus böyle bir tamir seansının ardından Kral'ın çadırından çıkmış, şöyle bir Ozan'a göz atmaya gidiyordu ki, aklına bir düşünce geldi ve zınk diye durdu. Bu tam bir kavramlar sorunsalıydı ve bir ışık parlaması gibi zihnine düşüvermişti. *Her şey kavramsal!* İnsan toplumunun itici gücü her zaman düşündüğü gibi kibir ya da güce duyulan şehvet değildi, kavramlarla oynayarak yaratılan enerjiydi, dur durak bilmeksizin gerçeğin algılanışlarının bu kavramlarla hemfikir olmasına çabalamaktan, her şeyi aynı potada eritmekten, sorunları halletmekten, çatışan öğeleri bir uyuma kavuşturmaktan ibaretti; nasıl derler yahu? *Çelişkileri ortadan kaldırmak.* Bunu bilenler ve kullananlar dünyaya hükmedeceklerdi!

Orada bu içgörüye duyduğu minnet dolu bir hayranlıkla dikilirken, önünden bir yerlerden daha ince, tiz tonlara karışan boğuk, kızgın bağırtılar yükseldi; bu artık ordugâhtaki herkesin alıştığı çifte bir eylemdi. Yine şu iki şaklaban diye düşündü. Onlarla karşılaşmadan bir yere gitmek mümkün değilmiş gibi duruyordu. Çözümü hiç durmadan ikilinin yanından geçip gitmekte buldu; ama görüş alanına girdikleri zaman daha küçük olan adamın başının üzerinde çalı çırpı ve yapraktan yapılmış ilave katı andırır bir şey gördü, neredeyse elinde olmadan ne olabileceğini çıkarabilmek için durdu.

"Bak küçük dostum, sana hayatının şansını sunuyorum" dedi büyük Ajax bağırarak, bu arada küçük izleyici kitlesine dönerek öfkeyle baktı.

"Oyunların galiplerine sunmak için seçme kupalarımız, üç ayaklı sehpalarımız, parlak kazanlarımız var. Sonra düşündük... biz düşündük ki..." Durdu, dikkatini konuya öylesine vermişti ki, güneş yanığı kırmızısı devasa yüzünün ifadesi dondu kaldı; bir anlığına ikisinin neyin üzerinde anlaşmış olduklarını unutuvermişti.

Cüceyi andıran dostu her zamanki gibi imdadına yetişti. "Sizin kupa, parlak kazan ya da üç ayaklı masalarla ne bok yiyeceğinizi düşündük." Kafasını çevreleyen kuş yuvasını andıran çalı çırpı yığınından kopan birkaç yaprak, küçük, yuvarlak gözlerinden birinin üzerine kapanarak geçici olarak görüşünü engelledi. Çalı çırpı yığınının altındaki yüzü her zamanki kadar hüzünlü görünüyor, artık görünüşünün sürekli öğelerinden biri haline gelmiş yarı ereksiyon durumu da kiltinin altında iyice belli oluyordu.

"Ona diline dikkat etmesini daha önce de söyledim. Bir insan kupa, üç ayaklı masa ya da parlak bir kazanı ta-

kamaz değil mi, ha? İnsanlar bunun tuhaf olduğunu düşünürler."

"Bu siktiri boktan kafasını yediğini düşünürler."

"Sonuç... sonuç şu ki..."

"Kupanızı, üç ayaklı masanızı ya da parlak kazanınızı evde bırakıp yürüyüşe çıkacaksınız ve şu siktiri boktan oyunların galibinin siz olduğunu kimse bilmeyecek."

"Öf ya! Bunu ben söyleyecektim, neden durmadan sözümü kesiyorsun? Kötü sözler söylediğinde anan ağzını sabunla yıkamalı, potansiyel bir ırz düşmanı olarak ortaya çıktığında da baban seni dövüp organına soğuk kompres yapmalıymış! Benim anam babam böyle yapmışlardı, bir bana bak, bir de sana!"

Küçük Ajak taşaklarını kıvırıp müstehcen biçimde izleyicilere göstererek, "Soğuk kompresten daha fazlası gerekirdi" dedi, "vahşi bir at sürüsünden bile fazlası gerekirdi."

"Bu nedenle daha değerli bir ödül tasarladık, küçük dostumun taktığı gibi başınızın çevresine takacağınız, yapraklardan yapılma bir çember, bir çelenk. Bu iyi insanlara bir sunum yap bakalım."

Küçük adam yaprak çelengi başına yan yatırarak ileri geri yürüdü. "Daha doğal görünmesi için arkaya da atabilirsiniz" diye düdük sesi gibi çıkan ama insanın içine işleyen bir sesle bağırdı. "Ya da iş tutmak niyetindeyseniz, öne doğru kaşınızın üzerine yatırarak takarsınız. Kadınlar sizin afili afili geldiğinizi görürler, önce ödülü görecekleri için elleri ayakları titrer, öyle beden diline falan da gerek kalmaz, çelenk onları pelte gibi yumuşatır!"

"Başının üzerinde böyle bir çelenk taşıyan bir adam" diye ünledi partnerinin uçarılıklarına sinir olup mora kesen büyük Ajax. "Başının üzerinde çelenk taşıyan bir adam; bunun anlamı nedir?"

İzleyicilerden biri Odysseus'un ne olduğunu anlayamadığı bir soru sordu. İrikıyım adamın yüzünde sanki inanmamış gibi bir ifade belirdi. "Yapraklar solup da dökülmeye başlayınca ne mi olacak? Öf ya, ne biçim soru bu? O kadar kalın kafalısınız ki, birer kütüksünüz hepiniz; gider yeni yaprak toplarsın. Sunduğumuz ödülün güzelliği de burada zaten, sen... bu ödül..."

Küçük Ajax sesinin var gücüyle, "Bu siktiri boktan ödül sonsuza kadar yenilenebilir" diye haykırdı; başı biraz sallanınca partal-pürtük olmuş taç biraz daha kaşlarının üzerine doğru indi.

"Bak sana söylüyorum, neden durmadan..."

"Hayır, hiç de değil, söylemiyorsun, nedenini ben sana söyleyeyim mi?"

"Söyle bakalım neden?"

"Bu sözler siktiğimin dağarcığında yok da ondan!"

İşte yine kavramlar! Odysseus yoluna devam ederken böyle düşündü. Sonsuza kadar yenilenebilir, ebedi ün. Şu iki salak ordugâhı doldurak güruhun ortak özelliği olan sıradanlıktan, abeslikten yola çıkarak bir ödül yaratmışlardı. Yine de, hiçbir şey olmasa da eğlendirici oldukları kesindi; bir süreliğine de olsa insanların aklını rüzgârdan uzaklaştıracak şeylerin sakıncası yoktu. Oyunlar için gönüllü yazılanların topunun ya Lokris'ten ya da Salamis'ten olmasında da şaşırtıcı bir şey yoktu; çünkü bu iki yöreden gelen taburların komutanları sırasıyla şu cüceyle devdi. Sundukları şu yeni ödülün rüzgâr meselesine bir katkısı olacağı ya da Oyunlar'a katılımı artıracağı söylenemezdi doğrusu.

Daha gideceği epey mesafe varken Ozan'ın sesini ve lirinin titreşen ezgilerini duydu. Öyle ahım şahım dinleyici toplanacak bir saat değildi ama Odysseus dizelerin İp-

higeneia için hazırlanan bıçaktan söz etmesine memnun oldu, tam da gidip önereceği şeydi bu. Durup bir süre kulak kabartarak öbür dinleyicilerin yüz ifadelerini izledi. O sırada söyleyecek fazla bir şey olmasa da, kendilerini kaptırmış görünüyorlardı; bıçak henüz tasarı aşamasındaydı ama Odysseus'a sanki herkes kendini bu meseleye kaptırmış gibi geldi.

Şarkı, bıçağı oluşturacak metallerin saflığı hakkındaydı. Akıllıca yapılan bir manevrayla konu kraliyet ailesinden gelen kurbanın bakireliğine ve saflığına kaydırıldı. Bu muhteşem bıçak kalayla bakırın bileşiminden elde edilecekti; ne bıçağa ne de kıza daha önce el değmişti: Denenmemiş, delinmemiş, girilmemiş. Kalay yapraklarıyla bakır külçeleri, bu farklı formlar ve maddeler bir arada eriyerek ortaya üçüncü bir element çıkaracaklardı; her ikisinden de daha incelikli, güçlü ve güzel bir element. Metalların böyle karışarak kendilerini aşmaları nedenini niçinini yalnızca tanrıların bildiği nasıl bir gizemdi böyle; sümbüllerin fışkırdığı kil yataklarını düşünün, gecenin kalın buğusunun bıraktığı berrak çiyi...

Ozan bu noktada durdu, bir yankıyı dinlermiş gibi başını kaldırdı, lirinin tellerine dokundu, sessiz ve kısa bir molanın ardından Argonotların destanlarına, Altın Post'un peşinde Jason'la denize açılan kahramanlara geçti. Odysseus kalabalıktan sıyrılıp öne çıktı. O yaklaşırken Ozan'ın yüzü her zamanki görür değil de dinler havasında, hafifçe yan yatmış bir halde, sakin kaldı; ufak tefek hileler söz konusu olduğunda her zaman tetikte olan Odysseus, onun belli ettiğinden daha fazlasını gördüğünden emindi.

"Ben Odysseus" dedi Ozan'a doğru eğilip sakin bir tonla konuşurken, "bir iki gün önce minik bir sohbetimiz ol-

muştu, anımsıyor musun? Bu sayede bazı şeylerin nedenlerini anlamış olduğunu görmekten memnun oldum."

"Ben neden falan göremiyorum" dedi Ozan yumuşak, neredeyse tereddütlü bir ses tonuyla. "Bana bir neden verilmedi; zaten bir şarkının ötekinden daha fazla nedeni de yoktur."

"Bu konuda seninle hemfikir olduğumu söyleyemem. İster geçmiş, ister şimdiki zaman ya da gelecek hakkında olsunlar, ister bir bıçaktan ya da sümbülden söz etsinler, tüm şarkıların aynı ağırlıkta ve önemde olduğunu mu söylemek istiyorsun?"

"Evet."

"Ciddi olamazsın. Bir sümbülle kan akıtılabilir mi?"

Ozan herkesin duyabileceği bir biçimde içini çekti. Bu kesinti canını sıkmıştı; şimdi şarkılar hakkında hiçbir şey bilmeyen birinin şarkıların doğası hakkında vereceği vaazı dinlemek zorunda kalacakmış gibi görünüyordu. "Bir bıçağın güzel koktuğundan söz etmenin daha kolay olduğunu mu sanıyorsun? Söyler misin sana nasıl faydam dokunabilir?"

"Gösterini bölmek istemezdim. Buradan geçerken şu kurbandan söz ettiğini duymaktan ne kadar memnun olduğumu söylemek niyetindeydim. Halkın bu olaya ilgi duyması için gerekli olan tam da bu."

Aslında bıçaktan çok az söz edilmesi ve şarkının hemen şairane bir havaya bürünmesi keyfini kaçırmıştı. Ama bundan söz etmenin bir manası olmayacaktı. Ozan'ın yüzünün yarı profilini ve sol gözünün karanlık kristalini gayet yakından görebiliyordu. Kimse ne kadar görebildiğini, görüp göremediğini bilmiyordu. Karanlığı, aydınlığı ve önündeki şekillerin kaba yığınını görebiliyor olsa gerekti; çünkü adama yol gösteren hiç kimse

yoktu. Odysseus tiksintisine bir tür şaşkınlığın karıştığını hissetti. Adam tanrıların elindeydi, buna kuşku yoktu. Hepsi birbiriyle uyaklı dizeleri ardı ardına bocalamadan söylemesi başka türlü nasıl açıklanabilirdi? Ama bu kadar iler tutar tarafı olmayan kıyaslamalar yapmak da yakışıksızdı doğrusu. Bir bıçak, bir bakire, bir çiçek ve çiy. Hepsi uydurma besbelli, bıçak bıçaktır. Eğretilemelere karşı olduğu yoktu aslında, kavramları kontrol edebilen birinin eğretilemelerin de efendisi olması gerekirdi. Ancak bu tür söylemlerin içinde yer alan işe yaramaz figürlere pek bir anlam veremiyordu. Ayan beyan gerçek değildiler işte; onun gibi beceri sahibi bir yalancıya bir hakaret gibi geliyordu bu durum. Ayrıca ne işe yararlardı ki? Kimin amacına hizmet etmekteydi bu figürler? Üstelik Ozan'ın neredeyse müstehcen, küstah bir kolaylıkla kurban edilmeye yazgılı boğazdan Argonotların yolculuklarına geçivermesi de cabası...

Odysseus, "Neyse, böyle çalışmaya devam et" diye fısıldadı ifadesi değişmeyen yüze. "Senin bizim takımdan olmana çok memnunuz ve böyle düşünen de tek ben değilim. Yeniden bu konuya döndüğünde ki, kısa sürede döneceğini umarım, Demirci Ustası'nın bıçağın bezemeleri için Agamemnon'un talimatlarını aldığına da değinmeni isteriz. Harika bir parça olacak, sofistike tören silahlarında varılacak son nokta, söylenecek son söz. Bıçağın sapı boyunca gümüş kakmalar olacak, gümüş kakmaların üzerinde bitki ve kuş, tam olarak ifade etmek gerekirse kumru bezemeleri yer alacak. Bakır ve gümüşü birlikte eriterek elde edilen bileşime sülfür eklenerek yivler kaynatılacak ve bıçağın tümünde gümüş ve siyah renkli çarpıcı bir tasarım elde edilecek. Şu kara toz tam bir sihir ürünü, tek başına bir şarkının konusu olmayı bile hak

ediyor. Demirci Giritli, onlar bu işin ustası. Ayrıca gelecek sefere insanların kişiliklerine de biraz girmelisin. İşin bu yanına gelince eksiklerin olduğunu söylemeliyim.

Agamemnon'un şu bıçak konusunda gösterdiği muhteşem cömertliğin farkındasındır; bıçak o kadar pahalı olmasına karşın kurban töreninden sonra bir kez daha kesinlikle kullanılmayacak, denize atılacak; tanıkların önünde böyle yapacağına yemin etti. Ordunun, komutanları olan adama saygı duyması çok önemlidir. Birlik ve yardımlaşma. Bu rüzgârı ancak bu ikisi sayesinde alt edebiliriz. Ayrıca benim bu meselede oynadığım rolden de bir iki cümleyle söz edebilirsin, Başkomutan'a verdiğim yakın desteği anlatır, sözleri kıt ama erdemi yüce olan bir adam, dersin. Her şeyi anladın mı, Troya'ya vardığımızda ödülünü almanı sağlayacağım."

Ozan bu sözleri dinledi, arkalarından gelen sessizliği duydu, konuşmacının çekildiğini hissetti. Odysseus, düzenbaz, güreşçi, Büyük Ok'un sahibi. Bu alışıldık bir sıralamaydı: Övgü, kötüleme, ondan beklenen iyilik ve her zaman içinde tehdit barındıran ödül vaadi. Hepsi arzularıyla yanına gelir ve aynı ses tonuyla konuşurlardı. Bir tek oğlan dışında, o hikaye dışında hiçbir şey istememişti. O gün ortada görünmemişti, belki bir işe koşulmuştu. Artık oğlanın Kâhin Calchas'ın kapatması olduğunu, adının da Poimenos olduğunu biliyordu. Arzuları ne kadar çeşitli olursa olsun, herkes şarkıdan daha fazlasını, bir ekstra isterdi. İnsanın tüm bunları aklında tutmasına imkan yoktu elbette; bazıları tümden unutulur, kimileri kısa zamanda eski şarkılarla karışır, bazıları da doğru hava koşullarını bekleyen yaratıklar gibi kimi zaman uzunca sayılabilecek bir süre uyurlardı. Odysseus gibileri şarkıların bu yeraltı yaşamını asla anlayamazlardı. Ozan

adamın kendisinden hiç hoşlanmadığını sezmiş, sesindeki zoraki dostluk hissi veren tonu duymuştu. Böyleleri şarkılara inanmazdı, onlar her şeyi "yarar" ve "çıkar" terimleriyle değerlendirirler, şarkı da kontrollerinden kaçardı. Dinleyiciler kıpırdandılar, aralarında konuşmalar oldu, gözleri her zaman bu kadarını seçebilecek kadar güçlü olagelmişti. Yeniden söze başlamasını bekliyorlardı. Bir iki dakika sessiz kalarak elini lirinin karnını oluşturan kaplumbağa kabuğunun üzerinde gezdirdi; bu sevgi ifade eden bir hareketti. Bağın hemen altındaki iki teli susturmak için sol elini kaldırdı ve işaret parmağına bağlı kemik penasıyla en alttaki üç tele vurdu; teller uzun, sarsıcı bir akorla boylu boyunca titreştiler. Bu ses sustuktan sonra öyküsünü tam Odysseus'un yaklaşması üzerine ara verdiği yerden tekrar aldı.

Evine dönen Argo, yol üzerinde Sirenlere ev sahipliği yapan güzelim Anthemoessa Adası'na gelmişti. Sirenler kanatlı ve kuş pençeli üç kadındılar ve şarkılarının öylesine çarpıcı bir güzelliği, büyüsü vardı ki, duyan gemiciler her şeyi unutur, akıllarını yitirir, kendilerini denize atarak bu büyüleyici sesin kaynağına yüzmek ister ama girdapların hain burgaçlarında boğulur giderlerdi. Deli gibi yanaşmaya çalışan kaptanlar gemilerini adanın sivri kayalıklarına çarparak parçalarlardı. Bu ada bir ölüm tuzağıydı, yarları ve akıntıları yaklaşan herhangi birini mahvetmek için özel olarak tasarlanmıştı. Tüm adanın çevresinde suda cesetler, gemi kalıntıları yüzerdi; ama yine de insan büyüleyici müziği bir kez duydu mu karşı koyamaz, tüm akıl yürütme yetisini yitirirdi.

Ozan sustu, yeniden tellere vurmadan önce kısa bir süre sessiz kaldı. Böyle duraklamalar şarkıyı bölmez, onu güçlendirirdi; şarkılarında gerçeklerden söz ettiğini nasıl

biliyorsa, bunu da öyle biliyordu işte. Her şarkı bir Siren şarkısı, her ada Anthemoessa olabilirdi. Şarkılar insanların her şeye inanmasını sağlar, aşktan öldürmeye varır, oradan geri dönerek cesetlerin üzerinde ağıt yakarlardı.

Argonotlar da kendilerinden öncekiler gibi mahvolacaklar, cesetlerini balıklar didikleyecek, kemikleri adanın kayalık kıyılarında beyazlayacaktı; eğer kurnaz Orpheus elini sazına atıp da bir şarkı patlatmasaydı, gemi güvenli bir noktaya ulaşana kadar adamların kulaklarını çelişkili seslerle karıştırmasaydı...

Ozan pek seyrek yaptığı bir şeyi yaparak şarkı söylerken gülümsedi. Bu en sevdiği bölümlerden biriydi. Büyük Ozan Orpheus, tüm ozanların babası, Oeagrus ve Calliope'nin oğlu hepsini kurtarmıştı; yaşamın müziği ölümün müziğinin üstesinden gelmişti, bu bir zaferdi elbette. Ama onları bekleyen daha büyük bir tehlike vardı. Başıboş Kayalar'ın bölgesine yaklaşmalarından çok daha önce, sol taraflarında Skylla'nın yaşadığı dağlık burun vardı; yaratığın altı canavar başını taşıyan boynu o kadar uzundu ki, kafalarını suyun üzerine uzatır ve gelip geçen gemilerin güvertelerindeki denizcileri kapardı. Sağ taraftaysa, yatıştırılamaz bir iştahın sahibi, gemileri bütün bütün yutabilen ve Charybdis canavarı olarak bilinen girdap vardı. Görüntüyü, o korku verici görüntüyü bir düşünün; bir yanda uzanan boyun ve kafalardaki aç ağızlar, öte yanda girdabın tehdidi. Bu dar geçitte dümeninin en küçük yanlış değerlendirmesi üzerine olabilecekleri tahmin edebilirsiniz: Biri ya da öteki, hiçbiri de pek hoş değil. Gemiciler şansın kendilerinden yana olmadığını biliyorlardı, aptal değillerdi; ama bu geminin kahramanlardan oluşan bir mürettebatı vardı, cesaretle dümen tuttular.

Tam o anda, tam boğaza girdiklerinde, ortaya beyaz kollu deniz perileri çıktı, geminin yanında yüzerek ona yol göstermeye başladılar. Önlerindeki bu güzel, çıplak kızları gören gemicilerin aklı tehlikeden başka yere çelineyazdı. Perilere rehberlik eden, Denizlerin En Yaşlısı'nın gümüş ayaklı kızı Tanrıça Thetis'ten başkası değildi; çünkü geminin güvertesinde ölümlü aşkı Peleus da vardı. Hepimizin bildiği gibi bu birleşmenin ürünü kimseyle kıyaslanamaz olan Akhilleus'tur, Kentler Fatihi; burada, Yunanistan'ın onurunu geri kazanması için çıktığımız bu seferde bizim yanımızda.

Böylelikle yay kaşlı periler Başıboş Kayalar'ın ve Demirci Tanrı Hephaitos'un ateşlerini körüklediği duman taçlı Aetna'nın çevresindeki çalkantılı sulara batıp çıkan Argo'nun yanında yüzdüler. Thetis'ten aldıkları talimatlara uyarak gemiyi her iki yanından kıskaçlarına aldılar ki dalgaların tepelerinde kayarak ilerlesin, onu kaldırıp kayalara vuracak olan hain akıntılardan korunsun. Böylece kısa süre içinde kahramanlar güvenle dar boğazı geçtiler ve görevlerini yapmış olan su perileri dalgaların altına dalarak gözden yittiler. Perilerin bir süreliğine güverteye geleceklerini ve bir içki içeceklerini sanan Argonotların onların gittiğini gördüklerinde üzüldüklerinden emin olabilirsiniz, hele de Argo artık sakin sulara yelken açtığına göre...

Ozan fırtınanın ardından gelen sükûneti vurgulamak için bir iki huzur verici notaya dokundu. Mutlu bir sonu bir iki damla özlemle seyreltmek her zaman iyi bir fikirdir. Tehlike geçtikten ve güvenli ortama kavuşulduktan sonra yüreğin pişmanlık ve arzulara ayıracak zamanı olur; o perilere gelince, gerçekten çok güzel olmalıydılar. Argonotların serüvenleri her zaman tutulurdu; çünkü bir alay ölümcül tehlike tam zamanında atlatılırdı.

Ozan boğazının yorulduğunu ve acıktığını hissetti. Önündeki kare biçimli keçenin üzerine birkaç armağan bırakıldı, üzerinde susam tohumları olan arpa ekmeği, birkaç incir, içinde bal olması gereken küçük bir toprak kap, farklı renklere boyanmış ve kolye yapmak için delinmiş bir avuç pişmiş topraktan boncuk. Bu nesneleri kabul ettiğini belirten kısa bir şükran şarkısının ardından bir süre dinlenecekti. Ajaxlardan söz etmesi gerekiyordu. Büyük Ajax sözünü ettiği gümüş tokayı getirmemişti; ama ikili, her birinin elinde birer tane bronz ok başıyla ortaya çıkmış, Oyunlarda kazananların kazandıkları onurun bir simgesi olarak başlarına takacakları yapraklı çelenklerden söz etmişlerdi.

Bunu yapacaklardı, evet, peki onlar hakkında ne söylemeli? Küçüğü ünlenmiş bir ırz düşmanıydı. Bir süre Küçük Ajax'ın başarılarını düşündü, aslında tümü de belli bir tarzı olan başarılardı; bir kez bile kurallara karşı gelmemiş, çare olarak silahlara başvurmamış, bir tanrının mihrabına sığındıklarında kaba kuvvet kullanarak bakirelerin ırzlarına geçmemişti. Ayrılmaz dostu büyük Ajax'a gelince; yenilmez, barışçı, savaşlarda iktidar sahibi ve güçlüydü. Oyun Günü fikrinin ardındaki yaratıcı beyin. Bu iki adam insanlığa tümüyle yeni bir başlık türü miras bırakacaklardı anlaşılan; yapraklı dallardan örülme bir çelenk, zaferin ölümsüz simgesi.

3

Adamlardan biri köpekleri uzak tutmak için kalmıştı. Ceset, yüzü daha doğrusu yüzünden arta kalanlar göğe dönük yatıyordu; gözleri, burnu ve sağ yanağının büyük bir kısmı yenmişti. Cesede doğru bakan Calchas, içlerinde göz olmayan bu yuvalarda, adamın hayattayken konuştuğu, gırtlağını Tanrıça'nın sözlerini söylemek için çalıştırdığı ve bir araya toplanmış liderleri yabantavşanının yavrularını kartalların kapması konusunda onu uyardığı zamanki kadar cin çarpmış, sabit bir bakış gördü. Boğazında, damarının kesildiği yerde kanı kuruyup pıhtılaşmıştı. Bu köpeklerin işi değildi; katilleri kendilerine ihanet eden bu gırtlağı kesmişlerdi; kendi hesabına konuştuğu, hikayede yer almayan, planın parçası olmayan bir şeyi söylediği için öldürülmüştü. Ama tanrılar mesajlarını ölümlülerin planlarının arasında kalan boşluklarda iletir; adam Tanrıça'nın sözlerini ileten bir araç olmuş ve onun ağzını kapatmak isteyenler Tanrıça'yı da susturmayı denemişlerdi. Köpekler Ana Tanrıça'nın emrindeydiler ve yine onun emriyle bu zavallı katledilmiş yaratığı yeniden gün ışığına kavuşturmuşlardı. Peki ama hangi amaçla? Calchas bedeninin neresinde olduğunu anlayamadığı, fiziksel bir acıyı andı-

ran, belirsizliğin yarattığı kaygıyı hissetti yeniden. "Geri dönmeliyiz" dedi, "yeniden Kral'la konuşmak zorundayım."

Tam bu anda, denize doğru baktığında, kıyı boyunca suya yakın koşan bir adam gördü; çıplak kolları ve göğsü terden parlıyordu. Güneş kâhini kararından dolayı cesaretlendirmek istermişcesine, burnun üzerinde yükseldi ve kısa bir süre için kusursuz bir daire oluşturdu; onlar karaya doğru dönerken daire çoktan kaybolmuş, şekilsiz bir parlaklığın içinde yitmiş; güneş donuk renkli, ince bir buğuyla kaplı batı göğüne henüz değmemişti.

Calchas kendi kendine konuşur gibi, "Artık yaz sona eriyor" dedi. Gerçek, o kısa ömürlü kusursuz dairenin içinde miydi acaba? Belki de böyle yavaş yavaş dağılan ışınlarda, şekilsiz parlaklığın içindeydi. Ne olduğunu anlayabilirse, Agamemnon'a söyleyebileceği tek ve kusursuz bir şey olacak mıydı peki?

Onlar ordugâha dönmeden önce güneş batıda kalan gece buğusunu silip süpürmüştü; denizin üzerine düşen gümüşi bir yol, rüzgâr suları kıpırdattıkça yanıp sönüyordu. Savaş arabalarının gövdeleri güneşin yalazladığı bir parıltının içinde biçimleniyor, huzursuz atlar rüzgârla başlarını sallıyorlardı. Calchas tereddüt etmeye başlamıştı bile, hemen gitmeyecekti, aceleci davranmak ya da konuşmak akıllıca olmazdı; doğru zamanı bekleyecek, doğru formülü oluşturacaktı: Alışıldık korkular ve kuşkular, hemen ortaya çıkıveren kendi kendini hor görme hali.

Poimenos, "Bak, cebbar Odysseus bir yerlere koşturuyor" demek için tam o ânı seçti. Odysseus başını önüne eğmiş, düşüncelere dalmış görünüyor, yavaşça Agamemnon'un çadırına doğru yürüyordu.

"Cebbar Odysseus?" Calchas oğlanın parlak yüzüne baktı ve yeniden o eski ikilemi hissetti: Kendisi için böylesine değerli olan bu son dayanağı da yitirmenin korkusu, yıkıcı da olsa hakikati bilmeye duyduğu yalın ihtiyaç. Ayrıca daha yeni, başka bir şey de vardı: Kendinden başkalarının da oğlana temayülü olduğunu bilmenin kıskaçlığı. "Bu ozanların kullandığı bir sözdür. Kamp alanında dolaşırken sık sık onu, bizim Ozan'ımızı dinliyor musun?"

"Bazen geçerken durup, bir süre dinlediğim oluyor."

"Poimenos, ozanların ağzından olaylar hakkındaki gerçeği alamazsın. Verdikleri hizmet karşılığı çıkar sağlarlar. Sesleri kolektiftir. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

"Sanırım, evet, anlattıkları hikayeler herkese ait."

"Hayır, benim söylemek istediğim, hikayelerinin insanların zaten inandıkları ya da inanmayı istedikleri şeyler hakkında olduğu. Burada, Aulis'te bir arada tutulması gereken bir ordu var; aksi halde bu sefer başarısız olacak. Odysseus cebbar ve beceriklidir. Evet, bu sözcükler onu betimler. Ama hemen ardından da, o sözleri izlemeleri son derece doğal gibi görünen ama onu betimlemeyenler gelir. Sadık Odysseus, inançlı Odysseus, üstün becerilerini Yunanistan'ın hizmetine sunan Odysseus gibi."

Oğlan sustu, yüzündeki ifade değişmemişti ama yana doğru baktı. Calchas bir an tereddüt etti, yüreğinin atışının farkındaydı, böyle davranmaması gerektiğini biliyordu. Kayıp ve yalnızlığın hayaleti aralarında, oğlanın başka yana çevirdiği yüzünde dolanıyordu; yine de kendini devam etmek zorunda hissetti. "Sadakat ve vefa yalnızca öykülerde vardır. Yunanistan'da ise hikayelerin dışında yoktur. Odysseus İthaka'nın hükümdarıdır. İthaka'nın nerede olduğunu biliyor musun? Orada, uzakta,

batıda. Küçük bir adacıktır, çok küçük. Sen İthaka'yı görmedin ama ben gördüm. Yunanistan'a ilk geldiğimde, Megera'ya yolculuk ederken büyük bir fırtınaya yakalandık ve rüzgâr gemimizi uzaklara savurdu. Batıdaki Korint Körfezi'ne sığınmak zorunda kaldık."

Yeniden sustu, oğlanın yüzüne daha yakından baktı. Poimenos gözlerini ona dikmişti ama yüzünde anlayış yoktu. Denizlerin ve kentlerin adlarının, doğu ve batıdaki yerlerin onun için pek bir anlamı olmasa gerekti. Sahip olduğu tek yer duygusu bir öyküdeki, başka birinin hikayesindeki yerdi. Calchas biraz rüzgâra doğru dönerek, oğlanın arkasında, dar su yolunun kıyısındaki tepelere ve üzerlerindeki, gökteki bir bulutun belli belirsiz saçaklanmalarına baktı. Bulutun hatları düzenliydi, karmaşık değildi, Calchas'ın yorumlayabileceği bir şekil oluşturmuyorlardı, sıvı ve katının tuhaf bir karışımı gibiydiler. Yeniden yazın bittiğini hissetti. Hava serinleyecekti. Biri fazla uzak olmayan bir yerde buğday öğütüyordu, Calchas üst üste duran ağır taşların çıkardığı sürtünme sesini duydu.

"İthaka'yı yakından gördüm" diye sözlerine devam etti, "denizden yükselen bir kayalıktan ibaret. Orada hiçbir şey yok, ne büyük binalar ne de herhangi bir zenginlik. İthaka'nın Laertes'in oğlu Odysseus'un doğum yeri olmasından başkaca bir hikayesi de yok. Geçmişi yok. İthaka'da Odysseus hiç kimse; yosun toplayanların, domuz çobanlarının ve çıplak kayalıkların efendisi. Sırf kıyaslamak için başka bir ada düşünelim, diyelim ki Lemnos. Lemnos Ege Denizi'nin kuzey kısmında. Bu bizim şimdi baktığımız deniz. Önümüzde uzanan deniz."

Parmağıyla işaret edince Poimenos alışıldık itaatkârlığıyla parmağının işaret ettiği yönü izledi. Oğlan, "Bu

Lemnos Adası'nın kendine ait hikayeleri var mı?" diye sordu.

"Hikaye bakımından zengindir. İthaka'dan daha büyüktür ve daha kalabalıktır. Verimli tarlaları, ormanlık vadileri, geniş çayırları vardır. Mineral ve metal yatakları zengindir. Ama bunların hepsinden daha önemlisi, doğru yerdedir. Troya'ya batıdan yaklaşan yolu kontrol eder. Lemnos'u ele geçiren ve hükümranlığını orada kuran, Troya'nın duvarlarının altındaki dar su yolundan geçen ticareti kontrol eder. İşte, Trakya'dan gelen altın orada gemilere yüklenir." Bu kez parmağıyla kuzeyi işaret etti. "Şimdi, cebbar Odysseus'un İthaka'nın kralı olmaktansa, Lemnos'un kralı olmayı yeğleyeceğini düşünmüyor musun?"

"Evet, düşünüyorum" dedi oğlan, yüzünde Calchas'ın bayıldığı ama ona kendini köreltmek zorunda hissettiren o masum heyecan belirmişti yeniden. "O hikayeleri dinlemek isterdim" dedi, "Lemnos'un hikayelerini."

Kâhin sabırsızlığını gösteren bir el hareketi yaptı. "Sana anlamları anlatmak istiyorum, hikayeleri değil." Bunu niyetlendiğinden daha haşin bir ses tonuyla söyledi. Tuhaf bir çaresizlikle bir kez daha yolunun doğru olmadığını hissetti, bu oğlanı ona yaklaştırmayacaktı; Poimenos anlamların kafesinde değildi, o kafeste hapsolan kendisiydi.

"Sence bu savaşın nedeni Helena mı?" diye sordu. "Bu yalnızca bir öykü işte. Savaşa niyetlenen insanların her zaman bir hikayeye ihtiyaçları olur ve ozanlar da daima o hikayeyi anlatırlar. Bu savaş aslında altın ve bakır, sülüğen ve yeşim taşı, köleler ve kereste yüzünden çıkıyor. Troya'yı fethedenin ve topraklarının üzerine konanın cebine büyük bir servet girecek de ondan. Odysseus'un uzakta, denizin yanlış tarafında bir kayanın üzerinde

otururken zihnine dolan zenginlik hayallerini bir düşünsene. Agamemnon geri dönmek isteyecektir çünkü o güçlü bir krallığa sahip. Ama Odysseus neden geri dönmeyi düşünsün ki? Oğlu Telemachus onun adına İthaka'yı yönetebilir. Onun aklında Doğu'nun fethi var. Ama tek başına, toparlayabileceği küçük bir kuvvetle ne yapabilir ki? Peki ya Girit'le, Thebai'yle, Pylos'la, Miken'le ittifak kurarsa... Gördün mü? Ama sonra birden bu rüzgârla işler çığırından çıkmaya başladı; Odysseus'un bu şansı kaçırmaması lazım, bunu sağlamak, askerleri bir arada tutmak için elinden geleni ardına koymayacaktır; bu onun tek şansı. Anladın, değil mi Poimenos?"

Bu son sözleri kulağa bir temenni gibi gelmişti. Calchas sustu, dosdoğru önüne, denizden uzaklara, güneyin düzlüklerine baktı. Işığın niteliğinde bir farklılık, aslan renkli düzlüğün üzerindeki havada bir ağırlık vardı. Bir iki dakika sonra bunun ne olduğunu anladı. Ta uzaklardaki tepelerin eteklerine kadar tüm arazide buğday öğütülüyor, tahılın kabukları soluk, altın renkli bulutçuklar halinde havaya kalkıyor ve rüzgâra kapılarak her yana saçılıyorlardı. Bunların arasında şekiller görmeye çalıştı ama kabuk bulutçukları hem çok inceydi hem de çok çabuk dağılıyorlardı. "İşte Odysseus'un cebbarlığı" dedi, "bu Ozan'dan öğrenemeyeceğin bir şey." Kendini yorgun ve yenik hissediyordu. Bu anlattığı da oğlanın beğendiklerinden daha kasvetli, daha az eğlenceli bir hikaye değil miydi önünde sonunda? Bir süre daha tepelerin üzerindeki havada uçuşan solgun altın sarısı taneleri izledi. Sonra, "Artık gidip Demirci'yi ziyaret etmeli, bıçak yapımının nasıl gittiğini görmeliyiz" dedi.

Efendisiyle göz göze gelmemeye çalışan Poimenos, "Bana izin verirsen, seninle gelmeyeceğim, tepede bıldır-

cınlara tuzaklar kurmuştum, gidip bir şey yakalamış mıyız bakmak istiyorum. Yavrular yeterince büyüdü, onları avlamak yaşlı kuşları yakalamaktan daha kolay. Ama kapanlarda çırpınıyorlar, orada kalırlarsa da kargalar saldırıyor. Gidip bakmak istiyorum. Kargalar işe gözlerden başlar. Kuşları yemeden önce onları kör etmeleri gerekir, hem de gidip göz kulak olmazsan bu orduda kapanları çalmaya meraklı pek çok kişi var" dedi.

Bu Calchas'ın o zamana kadar oğlanın ağzından duyduğu en uzun konuşmaydı. Bir an durakladı sonra, "Çok iyi, demek ki karanlık basınca bıldırcın çevirmesinin tadına bakmayı umabiliriz" dedi.

Demirci Ustası ve demir ocağının bulunduğu bölüme doğru giderken Poimenos'un bıldırcınlar söz konusu olduğunda, son derece doğal bir tavırla hayvanların ve insanların yağmacılığının farkında olup da, hâlâ kralların ve kahramanların hikayelerini hiç sorgulamadan kabullenmesinin oldukça tuhaf olduğunu düşündü.

Demirci ordugâhın kıyısında eskiden bir tür ev olan, artık keçi çobanlarına sığınaklık yapmaktan başka bir işe yaramayan, samandan çatısının kalıntılarından ve yıkık duvarlarından başka bir şeyi kalmamış bir harabeye yerleşmişti. Saman çatıdan arta kalanı da yangın çıkmaması için alaşağı etmiş, duvarın köşesine kille sıvanmış, küçük sayılabilecek bir ocak yerleştirmişti.

Oraya doğru ilerleyen Calchas ilk kez adamın hafifçe topal olduğunu, sağ ayağını belli belirsiz sürüdüğünü fark etti. Her zamanki deri önlüğünü takmıştı ama kalın kollarını örtmemişti, elleri de çıplaktı. "Eee" dedi ve pek diş kalmamış, kalanların da pek uzun süre dayanmayacağı ağzını açarak sırıttı. "Kâhin, Demirci Ustası Palernus'un işini doğru dürüst yapıp yapmadığını denetlemek için gönderildi, ha."

"Öyle değil" dedi Calchas, "Kral senin mesleğinin erbabı olduğundan kuşku duymaz." Tıraşlı kafası, yanık yaraları, alnında loncasının işareti olan ve insana üçüncü bir göz gibi dikine bakan ortak merkezli daireleriyle, Demirci'nin yanında her zaman hürmete yaklaşan bir huzursuzluk duyardı. O metali taştan süzebilen, maden cürufunu bir kenara ayırabilen, dünyanın yaradılışından beri bir arada olan doğanın elementlerini ayırabilen bir adamdı. "Kesinlikle öyle değil" dedi yeniden, "Agamemnon bu bıçağın yapımının ilerleyişiyle yakından ilgileniyor da ondan."

Demirci hâlâ sırıtarak başını eğdi, "Ve bu nedenle seni yolladı, kâhinini. Böyle gel, şuradan dolaş."

Ziyaretçisini duvar yıkıntılarının arasından ocağının olduğu köşeye götürdü. İki köle ocağın tuğla merkezinin her iki yanında yere çömelmişlerdi; onların da efendileri gibi başları tıraşlıydı ve kasıklarını örten örtü dışında çıplaktılar. Biri domuz derisinden yapılma körükle silahlanmıştı. Bir kaseye benzeyen ocağın merkezi kor olmuş kükrüyordu.

"Bu kez ocağı kurmak zamanımı aldı" dedi Demirci, "tuğlalar, kum, sıva için gerekli olan kil, hepsini gemiden getirmem gerekti. İyi bir yer bulduk, rüzgârdan epeyce korunuyor ama çok da değil." Çabucak kan kırmızısı gözünü kırparak başıyla belli belirsiz bir hareket yaptı. "Bu rüzgâr işimize yarayacak, körüklere hiç ihtiyacımız olmayacak gibi. Sanki rüzgârın bunu istediğini söyleyebilirsin."

"İstediğini mi?"

"Kızın ölümünü. Önce bizi deli etti, sonra kızın kurban edilmesi gündeme geldi. Şimdi de ateşin üzerine eserek, bıçağın yapımı için elverişli bir sıcaklığın elde edilmesine yardım ediyor."

Calchas hemen yanıt vermedi. Ocağın merkezinin altında hava akımının yarattığı homurtuyu duymuş ve kömürün bir yürek gibi kıpkırmızı yalımlanışını görmüştü. Yüzüne sıcak vurdu. Bir anlık da olsa ateşin o kadar yakınına çömelmiş iki adam için bu sıcağın nasıl bir şey olabileceğini düşündü. "O zaman iş henüz tam olarak başlamadı?" diye sordu.

"Birader, iş ben Kral'ın sözlerini duyup da ne istediğini anladığım anda başladı. Ona ateşin hazır olduğunu, kalıbın hazırlandığını, bakır ve kalayın seçildiğini söyleyebilirsin. Gel de gör."

Kırık taşların bir araya getirilmesiyle yapılmış bir tezgâha dönerek eğildi, kare bir bez parçasının altında bir şeyler aradı. Bir süre sonra doğrularak her iki elinde tuttuğu, kırmızımsı rengine hafif bir ışımanın sinmiş olduğu külçeleri gösterdi. "Onu iyice örterek saklıyorum" dedi, "bakır hemen paslanır, gecenin nemi yüzünden üzerinde yeşil bir katman oluşur. Kral'a daha ateşe girmediği halde bu metale ne kadar şefkatli davrandığımı söyle. Bu külçe benimle birlikte Girit'ten geldi, havanın yıprattığı bakır taşından tasviye edilerek eritildi, doğal durumundaki kadar saftır, toprağın rahmine girdiği ilk günden beri yağmurlarla yıkanmaktadır. Kral'a bunu söyle."

"Söyleyeceğim, bana güvenebilirsin."

Demirci yeniden sırıttı, "O da bıçağa güvenebilir. Kral'ın kızı ve kâhini Calchas için özel bir bıçak. İşte, kalay da burada." Kenara çekildi, duvarın dibinde, duvara yaslı bir metal levha vardı. Demirci metali kaldırınca ışıkta parladı ve Calchas yüzeyinde kısa bir an kendi yüzünün dalgalı yansımasını gördü. "Kalayın sesi vardır" dedi Demirci. Yaralı, kalın parmaklı eliyle levhayı biraz

bükünce korkuya kapılmış küçük bir memelininkine benzer yüksek, tiz bir ses yükseldi. "Bu kalay ne başka bir şeyle karıştı ne de bir alaşıma girdi, Hephaitos üzerine yemin ederim. Maden cevherini yanımıza alamadık çünkü çok ağırdır. Ayrıca burada da bulunmaz. Ayrıca kalay cevheri böyle uyduruk bir ocakta tesviye edilmeye kalkışılırsa, insanın canını çıkartır. Kâhin Calchas hiç kalayı erirken gördü mü?"

"Hayır, anımsadığım kadarıyla görmedim."

"Sizin kalayınız ürkek bir metal. Her yere akar, en ince çatlağın içine bile gizlenir, gözlerinize dimdik görünen yarlardan kaçar."

Calchas'ı yeniden kendi yansımasını aramaya davet eder gibi kalay levhayı eğip, büktü; ama kâhin aniden uzaklara baktı. "Yarın aynı zamanda geleceğim" dedi.

"Kal ve işi izle. Bu iki metali birbirine karıştırmamı ve bronzu döküşümü göreceksin. Kral'a bakırın sekiz parçasını tek bir kalayla birleştireceğimi söyle."

Korkunç kederler içindeki küçük bir yaratığın sesini çıkaran metal levhayı defalarca eğip büktü. Calchas'a sıcaklık artıyormuş gibi geldi. Fırının üzerindeki hava sıcak nedeniyle bulanıyordu. Bir an görüşü etkilendi; Demirci Ustası'nın alnındaki dövme gözler kırmızı merkezlerinde yavaşça dönüyorlarmış gibi göründü. Demirci'nin haşmeti ve işinin ehli biriymiş gibi görünüşü onu kavrayıverdi. Kesik boğazlı, yarı yenmiş yüzü, dansçı çevresinde dönerken çakılların üzerine diz çökmüş Boeotialı'yı, o dövüşü kimin kazanacağını tahmin etmedeki korkunç yanılgısını düşündü. Daha o zaman, Opilmenos'un yaşamı çekilip giderken tanrılar lütuflarını benden esirgemeye başlamışlardı, diye düşündü. Midesinin bulandığını hissetti.

"En iyi karışım" dedi Demirci Ustası. "Bundan daha az kalay katarsam, bronz iyi dövülmez, Kâhin Calchas da keskin, iyi bir bıçak alamaz."

Mide bulantısı arttı. "Bunların hepsini Kral'a bildireceğim" dedi, döndü, yarı yarıya kör duvarların arasından çıktı.

4

Calchas'ın düzlüklerin üzerinde altın renkli bir pus olarak gördüğü harman yerlerinde buğday başaklarının dövülüp savrulması, İphigeneia'nın beklendiği daha sonraki günlerde de sürdü. Bölüklere nerede tahıl varsa orayı yağmalama emri verildiğinden kışın açlık çekme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını anlayan halk mallarını saklama konusunda çeşitli kurnazlıklar geliştirdi; tahıl depolarını bomboş bırakarak geceleri çuvallarla taşıdıkları tahıllarını çukurlara gömdüler, çalılıklara, ormanlara sakladılar. Adamın biri yaşamında kendisine hiçbir faydası olmayacak, değiş tokuş aracı olarak da kolay kolay işe yaramayacak bronz bir tütsülük karşılığı askerlere bu zulalardan birini gösterdiği için komşularınca ölesiye dövüldü.

Koni biçiminde, insan boyundan biraz daha uzun saman denkleri her zamanki gibi tarlalarda kaldı; gün ışığında önceleri parlak altın sarısı olan bu yığınlar zamanla soluk sarıya döndü. Açık alanları silip süpüren rüzgâr bu saman denklerinin bağlarını gevşetti, geniş düzlüğün üzerinde yükselip alçalan bulutlar halinde uçuşan samanlar çukurlara, oluklara ve vadinin güneş kurusu otlarına yakalandılar. Sanki toprağın doğal rengi bu soluk sa-

rıymış gibi tüm arazinin dokusu bir süreliğine saman çöpüne kesti. Tam bu dönemde vadinin öte tarafındaki tepelerin etekleri de aynı soluk altın rengine büründüğünden, insanın gözleri ta ufka kadar hep aynı rengin gelgitlerine takılıyordu. Bu geniş vadinin üzerinde tek tük görünen yerleşim alanlarından rüzgâra binerek insanın kulağına gelen yegâne sesler ıstırapla yüklüydü: Bir eşeğin acılı anırması, iğdiş edilen domuzların tiz çığlıkları...

Sunak, istediği kadar adam çalıştırmasına izin verilen Croton ve iki yardımcısının gözetiminde inşa edildi. Kamp alanının dışında, çevresi Croton'un özellikle belirttiği gibi hem Zeus'a hem de izleyicilere rahatça görme olanağı sağlayacak kadar açık olan küçük bir yükseltinin tepesi seçilmişti. Bu iş Hekate ve onun müritlerinin işleri ya da gece karanlığının müstehcen uygulamaları gibi bir mağarada, kovukta ya da gözden ırak bir köşe bucakta değil, Tanrı'nın tüm manzarayı tarayabileceği bir açıklıkta, geniş gökyüzünün altında yapılmalıydı.

İnsan göğsü yüksekliğinde bir platform inşasında kullanılacak uygun taşları bularak bir araya getirmek kolay bir iş değildi. Taşıdıkları yükün ağırlığı altında aşağılanmış ya da yalvarır gibi görünen iki büklüm işçilerin bacaklarını yırta yırta dikenli çalılarla kaplı tepelerde taş aradıkları görülüyordu. Sel sularının açtığı bir dere yatağına düşen adamlardan biri köprücük kemiğini kırdı, bir başkası taşıdığı taşı ayağına düşürerek parmaklarını ezdi; ancak iş an be an, taş be taş, hiç ara verilmeden devam etti. Üçüncü günün sonunda Croton işten memnun olduğunu duyurdu; Zeus'un böyle bir sunaktan lütfunu esirgemeyeceği kesindi. Ancak şimdi de sunağa giden, tören alayının geçeceği kadar geniş bir yola ihtiyaç vardı; tören alayının başında da Croton olacaktı elbette; en büyük

tutkusuydu bu, bıçağı kullanma takdirinin ona bırakılması için Agamemnon'a başvurmuştu bile. Sunağa uzanan taş döşeli bir yol yapılmasına olanak yoktu elbette; ama patika genişletilebilir ve taşlardan temizlenebilirdi. Adamlar yolu İphigeneia gelene kadar hazır etmek için gece gündüz vardiyalar halinde çalıştılar.

Böyle herkesin aynı olayı beklediği dönemlerde, alışıldık şeylerle tuhaf şeylerin karışımı aynı kalıba dökülürdü. Çalışıp, didinen insanlar, pek hevesli olmayan atletlerin oluşturduğu takımına vaat ve tehdit yağdıran Büyük Ajax'ın gürleyen sesi, kamp alanına sinen yumuşak, her yanı kaplayan dışkı kokusu, atların insan dışkısından da keskin kokuları, bağlı oldukları yerde sallanıp duran gemilerin bitmek tükenmek bilmeyen gıcırtıları, yelken direklerinin ve iplerin ciyaklamaları; tüm bunlar gün be gün varoluş kumaşına dokunanlar arasındaydı. Ama bir öğle sonrasında özel bir şey oldu. Ortaya Meleaus'un çadırının yolunu soran bir baba kız çıktı. Yanlarında da yakınlardaki bir köyden, Elphenor komutasındaki Euboealıların bölüğüne katılmış olan bir adam vardı. Adam, baba kızın konuştuğu, Menelaus ve Spartalı muhafızlarının tek sözcüğünü bile anlayamadığı yerel lehçeyi tercüme edecek kadar Yunanca biliyordu.

Muhafızlar aralarında uzun uzun, Kral'ı öğle dinlencesinde rahatsız ederek gazabını üzerlerine çekme riskini alıp almama konusunu tartıştılar. Köylü olan ziyaretçileri pek kaale aldıkları yoktu. Baba toplu iğne gibi incecik ve öfkeliydi; kızın geniş bir yüzü vardı, ayrıca tıknaz ve iri göğüslüydü. Her ikisi de belli ki bu ziyaret için en iyi giysilerini kuşanmışlardı. Babanın üzerinde beyaz ve temiz bir tünik ve kasıklarını örten bir bez vardı. Kızın üzerinde ise dik yakalı bir üst ve renkli cam süslemelerle

bezenmiş uzun bir etek vardı. Ne istediklerini söylemedilerse de, tavırlarıyla söyleyeceklerinin çok önemli, hatta acil olduğunu hissettiriyorlardı. Acaba ordunun güvenliğini ilgilendiren bir konuydu da, bir biçimde tuzağı mı haber almışlardı? Yunanlar arasındaki en önemli, en saygı duyulan komutanın Menelaus olduğunu düşünerek onunla konuşmak istemiş olabilirlerdi; gerçi onun hakkında böyle düşünen birinin olması pek olası değildi ama yine de olmayacak şey değildi. Öyleyse ve bu insanlar elleri boş çevrilirlerse, gidip hikayelerini başka birine anlatabilirlerdi; bu da Menelaus'u kesinlikle çıldırtırdı. Muhafızların pek bir meşgalesi yoktu ve sıkılıyorlardı, her türlü değişikliği hoş karşılamaya hazırdılar. Ayrıca meraklanmışlardı da. Sorun her neyse Melenaus'a Yunanistan'ın en önemli ve saygı duyulan komutanıymış gibi yaklaşılarak sunulur, böylece de hiçbir riske girilmemiş olunurdu. Sonunda kura çekildi ve muhafızlardan ikisi Menelaus'un yanına gitti; ziyaretçiler çadıra girmeyi kesinlikle kabul etmemişlerdi.

Muhafızların baba kızı aralarında sorguya çekme girişimleri ve ardından gelen tartışma epeyce ilgi çekmişti; sonunda Menelaus çadırından çıktığında kendisini hatırı sayılır bir kalabalığın önünde buldu. "Eee?" dedi baba kıza o kaba tavrıyla, "Kimsiniz? Menelaus'a söyleyecek neyiniz var? Haydi anlatın, tüm gün keyfinizi bekleyemem."

Ses tonu sözlerini tercüme etmeyi gereksiz kılıyordu. Babanın ağzı kımıldadı ve bölgenin yumuşak, mırıltılı lehçesiyle konuşmaya başladı.

"Ne söylüyor?"

Tercüman bir an tereddüt etti. "Efendim, kızın kendi kızı olduğunu ve dün bir av partisinde evlerinin önünden geçerken onun ırzına geçtiğinizi söylüyor."

Menelaus çadırında şekerleme yapmakta olduğundan gözleri ne dışarının parlak gün ışığına alışabilmişti ne de yüzüne çarpan rüzgâra. Gözlerini kırpıştırdı ve kıza bakmak için başını biraz öne uzattı. "Zeus adına, evet" dedi sonra da. "Kesinlikle haklı. Kızı daha önce gördüğümü anlamıştım zaten." Yüzüne bir gülümseme yayıldı. Yiğitliğinin böyle sanki rastlantı eseriymiş gibi, onun kalibresinde bir adam için son derece olağanmış, o böyle zorbalıklara alışıkmış da, sözünü etmeye bile gerek görmemiş gibi herkesin gözlerinin önüne serilmesi hoş bir şeydi doğrusu. "İlk bakışta kızı tanıyamadım" dedi. "Bugün bayramlıklarını giymiş, son gördüğümde üzerinde pek bir şey olduğu söylenemezdi."

Menelaus'un yandaşları, özellikle de ona haber vermeye içeri giren ve şimdi keyfinin yerinde olduğunu görerek doğru şeyi yaptıkları için kendi kendilerini kutlayan ve iyi bir ödül bekleyen iki muhafızı arasında gülüşmeler oldu.

"Bunun nasıl olduğunu bilirsiniz, değil mi ahbaplar?" diye sordu Menelaus. "Hepimiz oradaydık değil mi? Konak alanına dönerken oldu. Tüm gün av peşinde koşmuş ve fena halde susamıştık, köpekler de öyle. Şu adamın kulübesinde durduk. Köpeklere su, bize şarap istedik. Nereye bakacağını bilirsen, bu insanların her zaman şarabı vardır. Ne demek istediğimizi anlaması için şu herifi biraz itip kakmamız gerekmişti."

Menelaus göz kırparak onu izleyenlere gülümsedi. "Öteberilerini kulübelerinin arkasındaki topraktan yapılma bir ambarda saklarlar. Kızı bize biraz şarap getirmesi için gönderdi. Kapıda gözcü olarak bıraktığım bir adamımla kızı izledim. Biraz çırpındı, bağırmaya falan çalıştı ama bilirsiniz, canı istemediğinden değil. Demek

istediğim kim olduğumu biliyordu, bir kral gibi giyinmiş olduğum gözünden kaçmış olamazdı, insanın yetişme biçimi kendini hemen belli eder. Onu bir fıçının arkasında kıstırdım. Harikaydı. Kimse onu daha önce becermemişti. Şimdi de buraya gelip herkesin önünde bunu kabullenmemi istediler, neden olduğunu anlamışsınızdır. Bir kız her gün böyle bir ilgiyle karşılaşmaz değil mi? Bu onlara halklarının gözünde müthiş bir itibar kazandıracak. Neyse, ben her zaman sorumluluklarını kabul eden biri olmuşumdur. Hepinizin bilmesini isterim ki iddialarında haklılar. Kızın adını öğrenin. Ozan'a bizzat Kral Menelaus'un bu kızın ırzına geçtiğinin bildirilmesini istiyorum."

Bu sözler baba kıza anlatılınca yüzlerinde beklenen gülümsemeler belirmedi. Kız hiçbir şey söylemedi, gözlerini yere dikmişti, herkesin gözlerinin üzerinde olduğunun farkındaydı; herkesin zihninde hâlâ şarap fıçısının ardına itilmekte ve içine girilmekte olduğunu biliyordu. Baba çevresindeki yüzlere baktıktan sonra birden hızlı, mırıltılı bir konuşmaya başladı.

Menelaus, "Ne söylüyor?" diye sordu; sözlerinin pek iyi karşılanmaması onu hayal kırıklığına uğratmış, hırçınlaşmaya başlamıştı.

Tercüman yanıt vermeden önce yine duraksadı, yüzünün ifadesinden artık yaptığı işten pek bir haz almadığı sonucuna varılabilirdi. "Ozan'a bir şey söylenmesini istemiyor. Köydeki herkesin kızının artık bir bakire olmadığını bilmesinin yeterince kötü olduğunu söyledi. Büyük bir alçakgönüllülükle konukseverlik yasalarına sığınarak, yine olanca alçakgönüllülüğüyle Kral'a yalnızca şaraplarını değil, yumurta, arpa ekmeği ve bir tekerlek de peynirlerini tükettiklerini hatırlatıyor. Ayrıca

olanlardan sonra kızın evlenme hayalleri de suya düşmüş."

Menelaus'un yüzünde birbirine karışmış öfke ve inanmazlık ifadesi belirdi. "Kulaklarıma inanamıyorum" dedi, "Ozan'a söylenmesini istemiyor muymuş? Üstelik de yalancı; yumurta falan yoktu, her yeri araştırdık."

"Efendim" dedi artık pek keyifli olmayan tercüman, "haksızlığa uğradıklarını söylüyor, şimdi kızını evlendirmesi için çok daha fazla başlık parası ödemesi gerekecekmiş, bunun telâfi edilmesini istiyor."

"Ne?" Menelaus koyu kırmızıya kesti. Öfkeden kesik kesik çıkan bir sesle, "Ben Menelaus, Atreusoğulları'nın Kartal Kralı, Sparta bölüğünün lideri, köylü bir kızla seks yapmanın bedelini mi ödeyeceğim? Asıl Ozan'ın kulağına gitmemesi gereken bu! İleride itibarımı mahveder. Bana bir mızrak verin de şuna telafiyi göstereyim. Kıçına tıkacağım o mızrağı!" diye bağırdı.

Kalabalığın içinden öne çıkan pek çok adamla birlikte tercüman bir olup, baba kızın çevresini sararak onları sertçe uzaklaştırdılar. Muhafız bir mızrakla geldiği zaman baba kız epeyce uzaklaşmıştı; Menelaus da heyecanlandığı zamanlarda olduğu gibi nefes nefeseydi. Mızrağı eline almadı, öfkeden tıkanan bir sesle baba kızın arkasından bağırmakla yetindi, "O kraliyet dölü, seni orospu!"

Biraz sakinleştikten, soluması da normale döndükten sonra, kendisine ziyaretçilerin geldiğini haber veren iki muhafızı çağırttı. Muhafızlar korku içinde gelerek komutanlarının ayağına kapandılar.

"Ne biçim bir değerlendirme yapmışsınız ama!" dedi Menelaus. "Böyle bir zırva için rahatımı bozmamanız gerektiğini iyi bilmeniz gerekirdi. O iğrenç domuz Paris

konukseverliğimi kötüye kulandığından beri zaten sinirlerim tel tel! Biraz aklı fikri olan herkes şu iki tipte can sıkmaya değecek bir şey olmadığını bir bakışta anlar. Demek istediğim, ben daha bakar bakmaz bunu anlamıştım. O kadar ahmaklar ki, herkesin önünde onlara sunduğumu da reddettiler. İçimden ikinizi öyle bir kamçılatmak geliyor ki! Bundan sonra ayağınızı denk alsanız iyi olacak! Gidin iki gün hela çukurunda çalışmak için Büyük Ajax'a adınızı yazdırın!"

Salamis bölüğünün olduğu yöne doğru ilerleyen iki muhafızdan biri, "İşte bu işler böyledir birader" dedi, "elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışırsın ama kendini bok kürerken buluverirsin."

5

Sonra Atinalı Leucon meselesi de vardı; adam altın kaplama, kınkanatlı bir böcek biçimindeki Akhilleus'a ait bir kolyeyle yakalanmıştı. Pek çok inkârdan ve kaçamak yanıttan sonra, kolyeyi Patroclus'un dostuna masaj yaptığı bir sırada Akhilleus'un çadırından aşırdığını itiraf etti.

Tüm liderler bu hırsızlığı çok önemli bir mesele olarak ele aldılar. İşin kopma noktası buydu işte; eğer zamanında önlem alınmazsa, hırsızlık yaygınlaşabilir, bu da moralin ve disiplinin bozulmasına neden olurdu. Troya'ya varana kadar bu tür dürtüler bastırılmalıydı. Aceleyle katılmak isteyen herkese açık olan bir mahkeme toplandı. Akhilleus en ağır ceza olan ölüm cezasını talep etti. Hem o hem de sanık mahkemenin herhangi bir anında fikirlerini beyan edebilirlerdi ama mahkemede bundan başkaca bir yetkileri yoktu. Akhilleus davayı güvendiği subaylarından biri olan Pleuron'a emanet etti. Luecon'u da yine Atina'dan, Atinalıların çoğu gibi diline çabuk ve kurnaz bir asker olan Calligonus savundu. Son kararı Başkomutan Agamemnon verecekti; dört komutan mahkemede yargıçlık yapacaklar ama hiçbiri Attika ya da Phthialı olmayacaktı.

Pleuron dosdoğru, biraz öne doğru eğilmiş, hareketsiz oturan Agamemnon'a hitap etmeye başladı. Buna hiçbir biçimde adamın anlık dürtüsü sonucu yapılan bir hırsızlık denemeyeceğini söyledi. Sanık beklemiş, Akhilleus'un çadırında olmadığı bir zamanı seçmişti. Muhafızların anlık bir dalgınlığından yararlanmıştı. Bu göstermelik bir mahkemeydi; çünkü Leucon'un suçlu olduğu su götürmez bir gerçekti. Bu ordudaki yoldaşlardan birinin düşünerek, planlayarak, son derece farkında olarak işlediği bir suçtu ve en ağır cezayı gerektiriyordu.

Bu konuşma küçük ama gürültücü bir güruh olan Atina bölüğünde yükselen "hayır" sesleriyle karşılandı; Phthianslılardan da, aynı şamatayla olmasa da destek buldu.

Leucon'un savunmasıysa anlık bir zaaf kavramı üzerine kurulmuştu. Çok daha insaflı bir ceza verilmesini talep ediyordu. Adam çadırın önünden geçer, muhafızların olmadığını görür, bir an için kendini içeride bulur. Bu anlık bir zaaf değil de, nedir? Muhafızların anlık bir dikkatsizliği de söz konusu değildir çünkü adamlar gölgede zar atmakla meşguldürler; bunu görmeyen kalmamıştır ama Akhilleus'a söylemeye korkarlar. Ayrıca bu yoldaşlık meselesi de nereden çıkmıştı. Savcı ne zamandan beri Attika ile Thessaly'nin yoldaş olduklarını sordu. Ne zamandan beri anası bir tanrıça olan, geniş ve bereketli toprakların hükümdarı Akhilleus ile Leucon gibi sıradan bir piyade arasında yoldaşlık tesis olmuştu? Bu hem hatalı hem de dinleyenleri yanlış yönlendiren bir terimdi.

Pleuron savaş sırasında sadık ve güvenilir bir askerdi; pek de sadık ve güvenilir olmayan ancak son sözleri tüm bölüklerin alkışlarıyla karşılanan Calligonus kadar çenebaz ve akıllı değildi ne yazık ki. Suçlamasının ellerinin

arasından kayıp gittiğini ve başarısız olursa Akhilleus'un yakınlığını yitireceğini bildiğinden, tam bu noktada onu, hakkı olan kişisel konuşmasını yapması için davet etti.

"Geriye çekil, biraz hava alayım." Akhilleus onun yakınlığından, yıkanmamış insan bedeninden tiksinirmişcesine bir ifadeyle, aşırı bir itinayla kalıba dökülmüş gibi duran güzel dudaklarını büzdü. Onun bedeninin her yanına kokular sürülmüştü sürülmesine de, her yandan üzerine hoş olmayan başka kokular hücum ediyordu sanki. Her zaman kusursuz görünmesine karşın, o sabah görünüşüne özel bir önem göstermişti. Başı açıktı, koyu renkli saçlarındaki lüleler yeni yapılmıştı, biçimli kulaklarının arkalarına kalın, yuvarlak bukleler sıkıştırılmıştı. Bir makyaj uzmanı olan Patroclus yanaklarına küçük, yuvarlak güneş yanığı kırmızıları oturtmuştu. Altın bir kol bandı dışında bedeninin üst bölümü çıplaktı; deri omuzlukları omuzlarının genişliğini vurguluyordu. Bronz renkli ve olağanüstü orantılı gövdesi yağdan pırıl pırıl parlıyordu. Kilti biçimliydi ve güçlü adaleli baldırlarını özellikle gözler önüne seriyordu. Çok iyi bir atletin rahatlığıyla, gücünü gizlemiş ayakta duruyor, yay gibi kaşlarının altındaki soluk renkli, hafifçe astigmat, bir katilinkileri andıran gözleriyle çadırına giren, öteberisini karıştıran, bu meseleyi ancak ölümünün temizleyeceği adamı soğuk ve kötücül bakışlarla süzüyordu.

Bulduğu çözüme kendini kaptırdığından, ölüm cezası verilirse adamı kendi elleriyle öldüreceğini bilmenin de verdiği esinle, her zamankinden daha ruhsuz bir ses tonuyla konuştu; o kolyenin kendisi için ne kadar değerli olduğunu, nasıl da en sevdiği öteberisinin arasında yer aldığını, kaybolduğunu görünce nasıl kederlere gark olduğunu, hırsızın cezalandırılacak ve adaletin yerini bu-

lacak olmasından nasıl memnunluk duyduğunu anlattı. Sözlerini, "Adalet başka ne anlama gelir ki zaten?" diye bitirirken boynundaki mükemmel kasları esnetmek istermiş gibi başını iki yana çevirdi. "Adalet düzen ve ölçü demektir, hiyerarşiye ve özel mülkiyete saygı anlamına gelir, hepimizin bildiği gibi adalet toplumun bekçisidir. Adalet olmazsa, hepimiz kuru bir kalabalığın insafına kalırdık."

Liderler bu duygular karşısında ciddiyetle başlarını salladılar ama kuru kalabalık seviyesinde görülmeyi içlerine sindiremedikleri için Akhilleus epeyce sempati yitirdi. Bunun farkına varan ve bundan yararlanmaya çalışan Calligonus, suçluyu çağırarak onun anlatacaklarını dinlemek istediklerini söyledi.

"Ani bir zaaftı" dedi Leucon. Onu buna yöneltenin ne olduğunu anlamamıştı. Daha önce böyle bir şey yapmışlığı yoktu. Kimsenin çadırı beklediği yoktu, muhafızlar en az altmış adım uzaktaydılar, gölgede oturmuş zar atıyorlardı. Aslında yargılanması gereken de onlardı. Görevlerini yapsalardı, bu olay asla meydana gelmezdi. Bir kez içeri girince, kolye ilgisini çekmiş, onu beğenmişti. Neden bilmiyordu, görünüşünü sevmişti işte, başka bir şey de almamıştı.

Calligonus'un aklına iyi bir fikir geldi. "Şu kolyeyi herkese gösterebilir miyiz? Belki Büyük Ajax gösterebilir, buradaki en uzun boylu kişi... Teşekkür ederim. İşte hakkında bu kadar çok şey dinlediğimiz hazine. Bronz halkalardan ince bir zincir, bokböceği biçiminde, altın suyuna batırılmış, yine bronzdan bir süs. Güzel bir şey, iyi işlenmiş ama maddi değerinin yüksek olduğu söylenemez. Leucon yalnızca bunu almış. Gerçek bir hırsız yalnızca bununla yetinir miydi? Çadırın içinde çok daha değerli ve

pahalı şeyler durup dururken hem de? Anlık bir zaaf yüzünden bir adamı ölüme mi mahkum edeceğiz yani?"

Buna yanıt olarak hemen hemen her bölükten uzun "hayır" bağırışları duyuldu. Akhilleus'un alnı kırıştı. Kurnazlığı tükenmiş olan Pleuron, her zamanki gibi yanında iki oğluyla Nestor'un güruha katıldığını gördü. Uzun uzun bir şeyler mırıldanıyordu, konuyla pek ilgisi olmasa da suçlama makamına zaman kazandırabilir, inisiyatifi ele geçirmelerini sağlayabilirdi. "Bilge öğütler veren Nestor'u çağırıyorum, bize..."

Kalabalığın arasından, gerilerden kopup gelen bir haykırış sözünü yarıda kesti, "Ben o kolyeyi biliyorum!"

Bu haykırış üzerine başlar o yöne çevrildi. Ancak yalnızca yakınındakiler konuşanın kim olduğunu çıkarabildiler. Sesini mırıltı ve homurtular arasında duyulabilecek kadar yükselten Calligonus, "O adamı ön tarafa getirebilir misiniz?" diye bağırdı. Cesaret vermek için adamın sırtına vurulan birkaç şaplak ve ıslıklar eşliğinde bu isteği yerine getirildi. Araya giren adam kısa boylu, kalın kaşlıydı ve sürekli gözünü kırpıyordu. Ajax'ın hâlâ elinde tutup havaya kaldırdığı kolyeye baktı, "Bu kolye benim annemin erkek kardeşinin, onu nerede olsa tanırım, her zaman takardı, ona şans getirdiğini söylerdi" dedi.

"En son ne zaman gördün kolyeyi?"

"Onu son gördüğümde boynundaydı. Ticari amaçlı bir yolculuğa çıktı ve geri dönmedi. İki yıl oluyor, öldüğünü sanıyoruz."

"Dayının adı nedir?"

"Thebaili Dalgon. Tüccardı. Trakya'da anakaradan ve kuzeydeki adalardan çömlek alır satardı."

"Peki kaybolduğu yolculuğunda nereye gitmişti?"

"Pteleon'a."

Gözler eteğinin cebinden fildişi saplı yelpazesini çıkarmış, kalabalığın başlarının tepesinden uzaklara bakarak yavaş yavaş yelpazelenen Akhilleus'a döndü. Bu davranışı hem etkileyiciydi hem de tehditkâr. Yalnızca Akhilleus rüzgârda böyle yelpazelenmeyi düşünebilirdi. Herkes Ptelon'un ve Othrys Dağı'nın doğusunun onun ülkesinde olduğunu biliyordu.

Calligonus gülümseme riskini göze aldı. Tehlikeli bölgeye giriyordu ama kendini savunma tutkusuna kaptırmıştı. "Ona şans getirdiğini mi söylerdi? Belli ki Pteleon'a gidince şans ona sırtını dönmüş. Aramızda güzel bir şey görüp hoşlanan biri daha var."

Pleuron, "Bu anlamsız konuşmalara itiraz ediyorum" dedi. "Bunun aynı kolye olduğuna ilişkin en küçük bir kanıt bile yok. Olsa bile herkes bilir ki, bir mücadelede ele geçirilen bir ganimet kazananın onuruna onur katar; bizim burada tartıştığımızsa adi hırsızlık."

Agamemnon başını eğdi. Kara sakalıyla kıyaslanınca yüzü solgun görünüyordu. İphigeneia beklendiğinden beri ilk kez ordunun önüne çıkmıştı. Chasimenos, mahkemeye katılmazsa ve mahkemeyi yönetmek için başka birini atarsa, bunun bir zayıflık işareti olarak görülebileceği konusunda onu uyarmıştı. "Bu dayının yeğeni, buradaki özel bir kişi hakkında suç duyurusunda bulunmak ister mi?" diye sordu. "Ailesinin onurunu koruma adına öç alma düşüncesinde midir?"

Thebaili gözlerini, yelpazenin her yavaş hareketiyle kolunun üst kısmındaki muhteşem kasları yağlı derisinin altında kımıldayan, bakmıyormuş da yalnızca dinliyormuş gibi duran ve bakmak için tam da o ânı seçen Akhilleus'a çevirdi.

"Bekliyoruz" dedi Agamemnon.

"Yani, yeniden baktım da, aslında pek de emin değilim. Yanılıyor olabilirim. Kolyeler birbirine benzer."

"Kesinlikle anladık" dedi Calligonus oraya buraya imalı bakışlar fırlatarak. Savunmasının sonuna gelmişti ve kapanış konuşmasının etkili olmasını arzuluyordu. İzleyicilerin kendi yanında olduklarını sezdi ve Leucon'un kellesini kesinlikle kurtaracak bir hamle yapmak istedi; ama bunun aptalca bir hata olduğu ortaya çıktı. "Suçlanması gereken şu rüzgâr" dedi, "bizi burada yerimize çivileyen şu korkunç rüzgâr. Şu zavallı Leucon'un durumunu düşünün. İyi düşünün çünkü aslında hepimizin durumu aynı. Buraya ilk geldiğinde şevk dolu ve heyecanlıydı, savaşta göz doldurmaya kararlıydı, eli kolu ganimet dolacak ve yükselecekti. Peki ne oldu? Birbiri ardına geceler boyu uyanık yatarak şu rüzgârı dinlemek zorunda kaldı. Yüzünde, bedeninde sürekli onun dokunuşunu hissediyor, rüzgâr sürekli sinirlerini gererek ona ne rahat ne de huzur veriyordu. Şu burnu dönünce orada, açık denizde bir fırtına olduğunu biliyordu. Gün be gün umutları soldu, tüm gençlik idealleri yerle bir oldu. Bir sinir krizinin eşiğinde, hepimiz gibi o da İphigeneia'yı bekliyordu. Liderler cadı kurban edilince rüzgârın dineceğini söylediklerinde o da hepimiz gibi buna inandı. Evet inançlı olmalı ama inanç sabit değildir, değişkendir. İnişli çıkışlıdır. Kim bunu inkâr ederse ya delidir ya da inançsız. Ayrıca bu zavallı Leucon aç da. Şu yoksul köylülerden bir şeyler koparmak giderek zorlaşıyor. Ayrıca yeterince fahişe de yok, işini görmek için kuyruğa girmek zorunda. Yarım gün rüzgârda kuyruk beklemek herkesin sinirini bozar. Ahlak değerlerinin, yardımlaşma duyusunun körelmesi çok mu şaşırtıcı? Hayal kırıklığı içindeki Leucon'un şaşırması ve kafasının karışması, hırsızlıkla yağma arasın-

daki ayrımı, kesinlikle katıldığım geçerli bir ayrımı anımsamaması çok mu şaşırtıcı? Küçücük bir şey aldı, pek değerli olmayan bir şey. Arkadaşlarım, bu hiç de hırsızlık değildir, imdat çağrısıdır, Yüce Komutanımız, Atların Terbiyecisi Agamemnon şu zavallı, kafası karışmış adama merhamet göstersin, suçu rüzgâra yüklesin."

Daha konuşmasının sonuna gelmeden yargıçların yüzlerini bir hareketsizliğin kapladığını görmüş, yaş tahtaya bastığını anlamıştı. Bir süre sessizlik oldu, Agamemnon, "Zeus'un gönderdiği bir rüzgâr nasıl olur da bir suçun nedeni olur?" diye sordu.

Agamemnon'un sağındaki iki yargıçtan biri olan Odysseus ilk kez konuştu. "Zaaf konusunda ısrar ederek merhamet için yalvardığında, meseleye rüzgârı katmadığında iyi gidiyordun. Ancak sen kendi sesine aşıksın Calligonus, fazla ileri gittin. Bizi olağanın dışında bir yargıda bulunmaya zorladığının farkında değil misin? Rüzgârı bu suçun bahanesi gibi göreceksek, o zaman burada yapılan her hatanın da bahanesi gibi görelim. Cinayet, isyan, kaçaklık, silahlara ihtimam göstermeme, aklına ne gelirse. Bu anaşinin formülüdür. Ayrıca, ki savunmanı gerçekten sıfıra indirdiğin nokta da burası, senin sözlerini kabullenmek herkesi aynı seviyeye indirir. Hiçbirimiz rüzgârdan muaf değiliz. Leucon rüzgârın kurbanıysa, hepimiz öyleyiz. Böyle düşünürsek, adi bir hırsızlığa kalkışmaya neden olan anlık bir acizlikle, hepimizin ortak iyiliği için Başkomutanımız'ın kendisine en yakın ve sevgili varlığı kurban etmeye yüce gönüllülük ve soylulukla hazır olması arasında bir fark kalmaz." Bir an durdu ve yargıç dostlarına bir göz attı. "Sanırım siz de bu konuda benimle hemfikirsiniz" dedi. "Bu bana hayati bir mesele gibi görünüyor."

Odysseus onların başlarını eğerek onay verdiklerini görünce, başka çare yok, Leucon ölmek zorunda, diye düşündü. Ayrıca bunun arkasında rüzgârı suçlamaktan daha tehlikeli bir durum daha vardı. Calligonus'un ne denli zekice izleyicileri etkilediğini, çağrısını sıradan insana yaptığını görmüştü; kolay retoriği, yaratılan tiyatrovari duyguyu, kazanma uğruna nasıl tehlikeye atılmaya hazır olunduğunu da fark etmişti. Şu suç değil de bir imdat çağrısı dokunuşu nasıl da vurucu ve orijinaldi. O bile daha iyisini yapamazdı. Şu Calligonus tehlikeli bir adamdı, çok yakından izlenmesi gerekiyordu. Şimdi zaferi onun ellerine teslim ederek birinci dereceden bir hata yapılırsa, en küçük imtiyaz adama prestij kazandırır, yandaşları arasındaki gücünü artırırdı.

Arkadyalıların komutanı, solunda oturan Yargıç Agapenor, "O zaman ben de denizin sesinin beni deli ettiğini, kargaların ciyaklamalarının ya da bir komşumun sesinin beni çıldırtığını söyleyebilirim, bunu her şeye bahane olarak kullanabilirim" dedi.

"Zeus bu rüzgârı biz geçmiş suçlarımızın farkında olalım diye gönderdi, yeni suçlar işleyelim diye değil" dedi Agamemnon'un öbür yanında oturan Lapithlerin lideri Polypoetes.

"O zaman bir karara vardık demektir. Hafifletici koşullar olmaksızın suçlu." Odysseus bunu söylerken Agamemnon'a baktı. İnsan Kral'ın tepkisinden asla emin olamazdı; kurbana yaptığı gönderme hesaplanmış bir riskti, abartılı bir kendine acıma selinin boşanmasına neden olabilirdi. "Yüce Kral, cezayı bildirmeni bekliyoruz" dedi.

Agamemnon tereddüt etmedi, "Kararımız Atinalı Leucon'un, soyduğu adamın kılıcıyla cezalandırılmasıdır" dedi.

Leucon'un yaşamından geriye pek bir şey kalmamıştı. Gözyaşlarına ve memleketlilerinin yüksek sesle dile getirdikleri hoşnutsuzluklarına karşın ona diz çöktürüldü ve elleri arkasından bağlandı; adam Akhilleus'a kefalet olarak kendini sundu, tüm ömrü boyunca hiç ücret almadan ona hizmet etmeye yemin etti.

Akhilleus tüm bunlara aldırmadı bile. Elindeki yelpazeyi bırakıp özellikle onun için tasarlanmış olan kısa, keskin yüzü çok ağır bir kılıç aldı; ayağını yere çömelmiş olan adamın yanına, tam doğru konuma yerleştirdi, bıçağa nasıl ıslık çaldıracağını gösteren bir iki deneme savuruşu yaptı. Sonra bedeninin alt kısmı hiç kımıldamazken omuzlarının, kol ve gövdesinin çok uyumlu bir hareketiyle kusursuz ayarlanmış kesici darbeyi vurdu; bıçağa öylesine incelikle hesaplanmış bir yay çizdirdi ki, Leucon'un kafası kesinlikle koptuğu halde omuzlarının üzerinde kaldı ve gözleri önüne bakmaya devam etti. İnfazın yakınında olanlardan bazıları Leucon'un başı yuvarlanarak düşüp de gövdesi olduğu yere yığılana kadar, öldürücü darbenin ardından epeyce bir süre daha yaşamının bağışlanması için yalvarmaya ve hiçbir ücret almadan çalışacağını söylemeye devam ettiğine yemin etmeye hazırdılar.

6

Her zamanki yerinde oturan Ozan geçmişi, şimdiyi ve geleceği tek bir sicimle birbirine bağlamaya devam etmekteydi. Eski bir yangından söz ediyordu, Poseidon'un atölyelerinde çok beslenen ateşin denizin altındaki mağaraların tavanlarından fışkırdığını, patlayarak yanar ağızlı bir dağ oluşturduğunu; bu ağızdan dökülenlerin Thera kentini yerle bir edip toprağı kaynattığını; Pylos'un sarayı kadar yüksek kızgın bir dalganın kükreyerek derinlerin tüm yaratıklarını öldürdüğünü, kükreyerek ta Girit'e kadar varıp Knossos ve Cydonia Limanları'ndaki tüm gemileri yerle bir ettiğini; ateşin küllerinin tüm araziyi kapladığını ve hiçbir yardım ulaşmadığı için tüm insanların açlıktan öldüğünü anlatıyordu.

Atinalı Leucon'un kafasını uçuran öldürücü darbenin kusursuzluğundan, çoktan ölü bir adam olduğunu fark etmeyen Leucon'un merhamet dilenerek öbür dünyaya göçtüğünden de söz etti. Tasarımının ayrıntılarını ve kullanılan malzemelerin ne kadar pahalı olduğunu vurgulayarak bıçağın yapımından da söz etti. Sonra o gün dördüncü kez onlara doğru gelen İphigeneia'nın güzergâhını çizdi. Bunun çok iyi karşılandığını fark etmişti,

sanki kızı yakınlarına getiriyormuş gibi bir etki yaratıyordu; söylemeye başladığından beri dinleyicilerinin sayısını ikiye katlamıştı. Gerçekten de bu konu öyle bir ilgiyle karşılanmıştı ki, vezinle canını sıkmasına gerek bile yoktu. Tüm dikkatini ritme veriyor, yer adlarını nakaratla tekrar ederek İphigeneia'nın yaptığı yolculuğu anlatıyordu. Dinleyicilerinin çoğu, özellikle de adını söylediği yörelerden gelenler coşkuyla ona katılıyorlardı. Ozan hayatı boyunca ilk kez dinleyicilerinin kendisine hevesle katıldıklarına tanık oluyordu.

Yolu düzgün olan Korint'e, oradan gemiyle Egin Körfezi'ne; Salamis ve Aegina Adaları'nın arasından dümen tutarak, Sounion Burnu'nda rüzgârdan kaçmak için kıyıyı kucaklayarak, Macronisi'nin korunaklı tarafından, Eğriboz Boğazı'na girecekler. Ardından Brauron ve Pendelicon'un ürkütücü biçimini görüp Rhamnus ve Nemesis Tapınakları'na varacaklar. Rhamnus'ta gözleyenler ve bekleyenler, kızın dar boğaza girdiğini görür görmez şölen ateşlerini yakacak olanlar vardı; Rhamnus'tan Aulis'e, bir günden daha kısa bir süre kalıyordu...

Yer adlarının ardından kızın nasıl heyecanla beklendiği, Aulis'e varınca herkesin ne kadar mutlu olacağı geliyordu. Kurban töreninin ardından Zeus onları bu tatsızlıktan kurtarınca kavuşacakları kutlu gelecek, Yunan kahramanların kavuşacağı her dem baki kalacak şöhret. Savaş yakında bitecekti. Liderleri üstün yetenekli adamlardı; inanılmaya layık adamlar, yeterince su kaynağı olmayan Troya'nın uzun bir kuşatmaya dayanamayacağını bildirmişlerdi. Yunan kahramanlar evlerine ve karılarının kollarına dönecekler, başlarının üzerinde çelenk, kucaklarında kupalar, üç ayaklı masalar ve parlak kazanlar olacaktı. Çocukları ve torunları geceleri ateşin yanı ba-

şında çevrelerine toplanacak, "Ah baba" diyeceklerdi, "canım dedem"; ardından da beklenen soru gelecekti: "Savaşta neler yaptın?" Aldıkları yanıtlar o taze, genç yüzlerin gururla parlamasına neden olacaktı: "Evet, Troya seferinde çarpıştım... Mızrağımın ucunda şunu bunu salladım ve dimdik havaya kaldırdım, iğneye geçirilmiş bir kurt gibi kıvrandırdım ki herkes görsün. Şunu ve bunu tam beş yüz adımdan okla gırtlağından vurdum, kamp ateşlerinin çevresinde hâlâ konuşulan bir atıştır. Şunu ve bunu esir aldık, önce zırhlarını çıkardık, sonra kollarını ve bacaklarını keserek bir teker gibi tepe aşağı yuvarladık, ne gülmüştük ama. Sonra zırh için aramızda kavgaya tutuştuk ve bilin bakalım o kavgayı kim kazandı, evet sizin babanız ya da dedeniz." Durum hangisini gerektiriyorsa.

Bir ismin anlamıyla ilgili yüklemleri iki adla birlikte kullanmayı seviyor, her şeyi yuvarlayarak bunun çeşitlemelerini deniyordu: "Hem şöhretini kucaklamış hem de fethin muhteşem ödüllerini." Bir süre sustu, ejderhanın ağzını diken Thebai kentinin kurucusu Cadmus'un hikayesine başlamak üzereydi ki, kendi yüzünün yakınında yeterince göremeyen gözlerine çok güzel görünen bir oğlanın yüzünü fark etti. Bu yüz Ozan'a doğru eğilerek fısıldadı: "Bana Lemnos Adası'nın hikayelerini anlatır mısın?"

7

Calchas hâlâ doğru zamanın gelmesi ve doğru sözcükleri bulabilmek için bekliyordu. Kral'a verilecek bir mesaj doğru ve çarpıcı olmalıydı, tıpkı burnun üzerinde bir anlığına beliren sonra dağılarak ateşini öbür temel elementlerle, sis ve denizin pusuyla birleştiren güneşin kusursuz biçimi gibi. Artık çoğunlukla yalnızdı. Poimenos daha sık dışarı çıkıyor ve daha uzun süre dışarıda kalıyordu. Bu yalnızlık zamanlarında genellikle çadırında oluyor ama arada bir kıyı boyunca yavaş yavaş yürüdüğü, kamp alanının uzaklarına gittiği, taşları incelermiş gibi başını yerden kaldırmadığı görülüyordu. Bazen aniden duruyor, birkaç dakika hareketsiz kalıyordu. Zihninin tüm enerjisini başarısızlıklarını ve hatalarını gözden geçirmeye harcıyor, en azından taşlarda bir biçim, bir anlam görebilmeye çalışıyordu. Rüzgârı göndereni anlayabilmedeki yavaşlığı, Stimon'un dansının ve ateşin üzerinden atlamasının yaşamın simgesi olduğunu, bu yaşamın, ister insanın ister ateşinki olsun, mahvetmeye yazgılı olduğunu kavrayamaması durmadan aklını kurcalıyordu. Neden Pollein onu yanlış yönlendirmişti acaba? Agamemnon'un dilsiz bülbül rüyası; orada Kral'ı uyarma olanağını kullanamamıştı. Kral'a

kendi düşünden, miğferli savaşçıları uzaklara sürükleyen bronz nehirden, parlak suyun içinde birlikte yuvarlanan Yunan ve Troyalılardan, ufkun tuhaf gümüşünde yitip boğulmalarından söz edebilirdi. Poimenos bundan söz etmesini istemiş, başarısızlığından dolayı hayal kırıklığına uğramıştı. Geçmiş olayları değerlendiren Calchas bunun oğlanın ilk hayal kırıklığı olduğunu görüyordu. İlk gölge. Korku ve kuşkularını oğlandan saklamak istemişti ama bu da bir hataydı; Poimenos artık onu gözlemiyor, hareketlerini taklit etmiyordu ve bunların ne zaman sona erdiğine ilişkin belirli bir zaman yoktu kafasında. Acaba Kral'ı rüzgârı gönderenin Artemis olduğuna ikna edebilir, İphigeneia'yı kurtarabilir, bu cinayetin, bu kanlı suçun önüne geçebilir miydi? Neden Tanrıça rahibesinin ölümünü dilesin ki? Neden dumanda, bulutlarda, amberde, suyun üzerindeki ışıklarda Calchas'a hiçbir yardım görünmüyordu? Tanrı gözlerini kör etmişti.

Demirci Ustası'nı ziyaret etmeye ve raporlarını sunmaya devam etti. Bıçak yapımında bir uzmana dönüşüyordu. Kral çalışmanın ilerleyişini ayrıntılarıyla öğrenmek istiyor, Calchas da bu ayrıntıları ona aktarıyordu. Bıçağın parafinden bir modelini hazırlamışlar, sonra bunu alçıyla kaplayarak ısıtmışlardı; parafin erimiş ve alçı sertleşirken akıp gitmişti. Böylece kalıp meydana çıkmıştı; bu Agamemnon'un çoktan öğrendiği ama tekrar edildiğini duymaktan hoşlandığı bir işlemdi. Calchas kalıbın sertliğini ayrıntılarıyla anlatarak övmüş, bıçağın kaburgasını sağlamlaştırmak için kalıba iki yanından yivler açıldığını anlatmıştı.

Artık Kral'ın yanında yalnız kalmasına izin de verilmiyordu. Kral'ın lütfunun bu göstergesi de ortadan kalkmıştı. O da dinleyicilere katılmıyor, çağrılana kadar bekliyor ve Kral'ın yanında mutlaka başkaları da oluyordu.

Poimenos da yanında olunca oğlanı çadırın dışında bırakıyor, o da muhafızların müstehcen teklifleriyle uğraşmak zorunda kalıyordu.

Kâhin, "Böyle bir kalıp yalnızca bir kez kullanılmalı ve atılmalıdır" dedi. Kral'ın memnuniyetle başını eğdiğini gördü.

"Peki bronzun dökümü?"

"Majeste, çoktan bitti bile." Kendi aklı bağlantılar kurmakta son derece kıvrak olan, hatta bundan acı duyan Calchas için Kral'ın beyninin bu bıçağa gösterdiği yakın ilgiyi bıçağın açacağı yaradan, dökeceği kandan böylesine uzak tutabilmesi korkuyla karışık bir şaşkınlık kaynağıydı. Sanki bıçak yalnızca güzelliği için üretiliyordu. Agamemnon'un uykusuz gecelerin oluşturduğu koyu halkaların içinde çukura kaçmış gözlerinin bıçağın yapımıyla ilgili bir ayrıntıyı duyunca parlaması, Kral'ın bıçağın teknik ilerlemesine gösterdiği aşırı ilgi, Calchas'ta Agamemnon'un deli olduğu, tanrıların hayal gücünü ondan aldığı izlenimini yaratıyordu.

Ben de bu oyuna katıldığım için delirmiş olmalıyım, diye düşündü. "Erimiş bronzun bir özelliği var, yani Demir Ustası bana böyle açıkladı. Tekrar katılaşmadan önce kalıbın içinde genleşiyor ve böylece tüm ince ayrıntıları üzerine nakşediyor. Soğurken tekrar daralıyor, böylece kalıptan çıkarması da kolay oluyor. Bu genleşme ve daralma özelliği ana metallerin hiçbirinde yok. Bu, Tanrı Hephaitos'un bu alaşıma bahşettiği bir armağan."

Kral'ın gözleri parladı, "Demirci bıçağın süslenmesi için yaptığım tasarımdan haberdar mı?"

"Tüm talimatlarınız ona bildirildi Majesteleri."

Kral bir süre hiçbir şey söylemedi. Düşüncelere dalmış gibi çenesi göğsüne düşmüştü. Bu toplantıdaki öbür kişi

olan Chasimenos da sessizdi, yüzü sert ve ifadesizdi. Calchas bir kez daha rüzgârın çadır bezine ısrarlı, kararlı vuruşlarını, bezin altına sızan havanın ıslık çalışını duydu. Üstlerinde, çatı görevini gören bezin üzerinde güneş ışığı titreşiyordu; Calchas bir arada uçan dört tekir kelebek saydı, aralarındaki çarpışmaların hayali seslerini duydu. Tüm çadırlar rüzgârın bitmek tükenmek bilmeyen kıyımından kaçabilecekleri biricik yerlere sığınan kelebekler, güveler ve sürünen, küçük börtü böcekle dolmuştu. Açıkta uyuyan adamlar bile arılardan, kertenkelelerden, onlarla birlikte battaniyelerinin altına sığınan ya da giysilerinin kıvrımlarına yerleşen sıçanlardan yakınıyorlardı.

Sessizlik sürerken Calchas'a sabırlı olmak konusundaki tüm deneyimi, yaşamı boyunca biraz rahatlama özlemiyle yanıp tutuştuğu tüm anlar, Agamemnon'un bıçak hakkındaki arzularını bildirmesi beklenen o birkaç dakikaya sığmış gibi geldi; beklenen tüm öbür şeylerin de içine yerleştirilmiş, hapsedilmiş dakikalardı bunlar: Calchas'ı yönlendirecek bir işaret, konuşabilmesi için cesaret, İphigeneia'nın gelişi, rüzgârın kesilmesi, onun yaşamının bu soğuk ateşinin sonu. Tıpkı bir zamanlar Milet'te bir pazar tezgâhında görüp almayı çok istediği ama fakirlik zamanlarına denk geldiği için değiş tokuşa süreceği hiçbir şeyinin olmadığı, ardıç ağacından yapılma, hepsi bir diğerinin içine sığabilen kare biçimli kutucuklar gibi. Trakyalı tüccarlar kutuların kuzeyde, uzakta tasarlandığını söylemişlerdi; ahşabı karlar ülkesindendi. Ama ahşabın kokusu sanki güneşin soluğu gibi sıcacık çarpıvermişti burun deliklerine...

"Bıçak boyunca, ta sapından ucuna kadar uzanacak gümüş bir kakma istiyorum, genişliği de şu kadar ola-

cak." Agamemnon sağ elinin başparmağıyla işaret parmağını aralayarak, bir uzunluk gösterdi. "Daha yakına gel, rahip" dedi.

Calchas yaklaşarak eline baktı, "Görüyorum."

"Demirci'ye söyle, gümüş kakma için istediğim genişlik bu."

"Majesteleri, talimatlarını aktaracağım." İstenen gümüş kakma genişliği Demirci'ye söylenmişti bile, hatta bunun için gerekli ödeme de yapılmıştı.

"Çok iyi ödüllendirilecek. Gümüş kakmanın süslemeleri için de fikirlerim var ama bunu daha sonra konuşuruz, her görüşmede bir işi bitirelim, ha!" Kral'ın ağzında incecikten bir gülümseme belirdi, "Sen de ödüllendirileceksin, zamanı gelince!"

Calchas kulaklarında bu sözlerle çadırdan çıktı. Poimenos görünürlerde yoktu. Rüzgârın patlayan bir sesi kendisine kadar taşıdığını duydu ve sesin geldiği tarafa bakınca aşağıdaki koyda Büyük Ajax'ı gördü; bir nesneyi eliyle aşağı indirip, sonra yeniden yukarı kaldırıyordu; koni biçimli nesnenin dar ağzını dudaklarına götürünce tuhaf patlama yeniden duyuldu.

"Bu nedir?" diye sordu muhafızlardan birine.

"Koşu için onları bir hizaya getirmeye uğraşıyor da."

"Hayır hayır, şu ağzına götürüp de bağırdığı şeyi kastettim."

"Palamedes'in icadıymış diyorlar, ses-yükseltici adını takmış. Her iki Ajax'ın da birer tane var. Sesi yükseltiyor, çünkü aşağıda rüzgâr yetmezmiş gibi, bir de dalgaların sesi var. Ama aleti genellikle birbirlerine bağırmak için kullanıyorlar!"

Muhafız kibarca yana tükürdü. "Şu ikisi hiçbir şeyi öngöremiyor. Şu oyunların bana sorarsan bir halta yara-

yacağı yok. Kimse bir iki yaprak için ciğerlerini patlatmaz."

Calchas'ın gerilimi kısa, havlarcasına bir gülüşle boşaldı. "Bu ikisinin hiçbir şeyi öngöreceği yok, bu kesin." Orada biraz oyalanarak muhafızın yüzüne baktı. O günlerde onunla yüz yüze konuşan pek kalmamıştı; ama bu adam çadırdan çıkınca ona bir süre eşlik etmişti. Calchas'a bakan gözlerinde dostluk olmasa da, en azından düşmanlık da yoktu; havanın yıprattığı büyük çeneli yüzünde küçük görünen gözlerdi bunlar; rüzgârın sürekli baskısı nedeniyle kan oturmuş, acıyan gözler.

Aniden gelen gülümsemenin hemen ardından üzerine bir huzursuzluk çöken Calchas, "Sana da ordugâhta geçirilen bu zamanda dünya tersine dönmüş gibi gelmiyor mu? Birliğin iki şampiyonunun bir türlü hemfikir olamaması, aynı solukta bizi hem lanetleyen hem de kutsayan bir Tanrı, masumiyeti bizim suçumuzu temizleyecek olan bir kurban."

Muhafız bir şey söylemedi, yüzünde özel bir ifade de belirmedi; Calchas sözlerinden pişmanlık duyarak öte yana döndü ve "Kavraması kolay değil, öyle değil mi?" dedi.

Çadırına yönelmişti ki, birden Poimenos'u nerede bulabileceği geldi aklına. Yön değiştirerek kampın sahil tarafındaki açıklığa, Lokrislilerin hatlarının başladığı yere gitti. Yaklaşırken lirin tellerinin gerilip de susturulurken çıkardığı tıngırdamalı ezgiyi duydu. Sonra parça parça Ozan'ın sesi çalındı kulağına. Herakles'in sekiz başarısından birini, Diomedes'in insan eti yiyen atlarından dördünü yakalamasını anlatıyordu. Daha yakına gidince, Poimenos'un Ozan'ın çok yakınında, biraz arkasında otur-

duğunu gördü. Oğlan hareketsizdi, başını Ozan'ı tıpatıp taklit ederek hafifçe yana eğmiş can kulağıyla onu dinliyordu, kendini hikayeye kaptırmıştı; sanki büyülenmişti, bu haliyle yeni efendisi kadar kör görünüyordu.

8

Agamemnon'un yarım akıllı Nestor'u tüm meclislere ve danışma amaçlı toplantılara dahil etme konusundaki acınası alışkanlığı şunu gösteriyordu ki, toplantı ne kadar küçük olursa olsun konuşulan hiçbir şey uzun süre gizli kalamayacaktı. Konu er ya da geç yaşlı adamın yaşamının parlak dönemlerini, özellikle de Elis'te zorbalık yaptığı günlerde kralın oğlunu iğdiş ederek elli sığırını yağmalamasını anlattığı bitmek tükenmek bilmeyen molologlarında kendine yer buluyordu. Sonuçta her şey, Agamemnon'un öfkeden çılgına dönmüş Akhilleus'la ayrılmaz dostu ve sevgilisi Patroclus tarafından çadırında ziyaret edilmesine kadar vardı.

Akhilleus kızgınlığını hareketleriyle dışa vuranlardan değildi. Tam tersine hareketleri yavaşlar, sanki enerjisini öldürme anı için biriktiriyormuş gibi azalırdı. Teninin parlak bir solgunluğu vardı o gece; gözleri alışılmıştan daha iri, çenesinin çizgileri daha belirgindi, bir biçimde profilinin kusursuzluğunu zedeliyordu.

İki ziyaretçi geleneğin gereğini yerine getirip de silahlarını kapıda bırakmadan aniden içeri daldıklarında Agamemnon'un yanında Chasimenos ve Odysseus vardı. Akhilleus'un bir katili andıran bakışlarını gören Kral bu

ikisinin bir darbenin lideri olduklarını ve sonunda gece gündüz, korktuğunu gerçekleştirip, yaşamına bir son vermeye geldiklerini düşündü. Ayağa sıçradı ve eli kılıcına gitti. Akhilleus'un kılıcı yüreğini bulmadan şu silik Patroclus'a dersini verebilirdi en azından. Ancak Odysseus'un sakinleştirici sözcükleriyle yatıştırıldı, o da bir darbeden korkmuştu ama fazla soğukkanlı ve narsis bulduğu Akhilleus'un böyle bir işin başını çekecek kadar popüler olmadığını biliyordu. Hem hemencecik akıl yürüttüğü üzre bir darbe girişimi olsaydı, şu ikisinin daha hızlı hareket etmeleri ve daha kalabalık olmaları gerekirdi.

"İyi akşamlar beyler" dedi, "canınızı sıkan bir şey mi oldu?"

Çenesindeki gerilim Akhilleus'un ses yelpazesinin geniş olmasına olanak tanımadı. Düz, inişsiz çıkışsız bir sesle, "Benim adımı kullanmak kimin fikriydi" dedi.

"Özür dilerim, korkarım..."

Akhilleus'un kendisine baktığını gören Patroclus, "Majeste Akhilleus onun bilgisine sunulmadan ve rızası alınmadan, bir evlilik için İphigeneia'nın talibi olarak kendi adının kullanılması fikri kimden geldiyse, o kişiyi taraflardan birinin ölmesiyle sonuçlanacak bir düelloya davet etmek niyeti ve amacıyla buraya geldi" açıklamasında bulundu.

"Benim adım" dedi Akhilleus dişlerini gıcırdatarak, "Benim adım!"

"Şanlı, şerefli bir ad gerekliydi, yoksa buraya gelmeyi kabul etmeyebilirdi" dedi Chasimenos, "kim anası bir tanrıça olan yüce Akhilleus'tan daha önemli ve çekici bir ada sahip ki?"

Yanıt olarak Akhilleus'tan öylesine ölümcül bir bakış geldi ki, katip sus puş olarak gözlerini yere indirdi.

"Demek ki senin fikrindi."

"Şeyy, hayır."

Agamemnon kendini tahammülün ötesinde usanmış hissetti; iliğinde, kemiğinde duyuyordu bezginliği. Hükmetmenin ezici ağırlığını taşıması yeterli değil miydi de, bir de bunun gibi manyaklarla uğraşması gerekiyordu. "Bu ortak bir karardı" dedi, "kaç kişinin katıldığını unuttum bile. En azından bir düzine. Hepimizi öldüremezsin. Tüm bölükler başsız kalır sonra."

"Bu bir yalan. Seni tanırım Agamemnon. Böyle bir şeyi bir sen gizli kapaklı tutarsın bir de çevrendeki senin gibi dolap çevirmeye meraklı birkaç kişi daha. Benim aptal olduğumu mu sanıyorsun? Zeus adına, öyle olmadığımı göstereceğim."

"Gerçekten, Nestor'u bu toplantılara almaya bir son vermemiz gerek" dedi Chasimenos.

"Yalnızca bu kadar mı?" Odysseus'un gülüşü insanların ne kadar aptal olabileceğine duyduğu derin şaşkınlığı gizliyordu. Kendi ünü ve halkın gözündeki itibarıyla ilgisi olsa bile, burnunun, kibrinin ve kanına duyduğu şehvetin ötesini göremeyen biri işte. Bu zorbayla gizliden alay etmekten ve onu sözlerle dize getirecek olmaktan zevk duydu. "Sana gerçeği söyleyeyim Akhilleus" dedi. "Bildiğin gibi boşa kürek çekmek alışkanlığım değildir. Senin fikrini almadan İphigeneia'nın talibi olduğunu söylediğimiz doğru. Senin reddetmenden korktuk da ondan. Sen reddetseydin ve böyle bir şeyi sen reddettikten sonra yapsaydık, şu anda çok daha fazla öfkelenmiş olurdun öyle değil mi? Bizim de senin bu öfkeni göze almamız gerekirdi."

"Sözlerini anlayamıyorum."

"Olaya şöyle baktık: Bu sana sorulsaydı ve sen de reddetseydin, bu herkesin önünde verilmiş bir ret cevabı ola-

caktı. Bunu herkesin duymasını kesinlikle sağlardın, öyle değil mi? Senin tutumun hakkında en ufak bir kuşkuya bile yer kalsın istemezdin. Peki sence sonuç ne olurdu?"

"Ordu adıma değer verdiğimi bilirdi en azından. Ordu Akhilleus olmanın ne anlama geldiğini öğrenirdi!"

"Özür dilerim ama bunun tam tersi bir etkisi olurdu ve adın temizlenemez biçimde lekelenirdi. Ordu bu doğru olmasa bile, senin kendine verdiğin değerin, gözünde Yunan davasından daha önemli olduğunu düşünürdü. Bu büyük seferde bizleri birbirine bağlayan birlik ruhundan yoksun olduğunu düşünürdü; bizlere ufak tefek farklılıklarımızı unutturan, kendimizi cepheye sürmemize, paylaşmamıza neden olan şeyden yoksun... Hani nasıl derler?"

"Yurttaşlık ruhu."

"Mükemmel, yurttaşlık ruhu. Doğru sözcük için daima Chasimenos'a güvenebilirsin. Reddetmeyebilirdin de elbette; ama bunu kim bilebilirdi ki? Gördüğün gibi halkla ilişkiler konusunda gıyabında bir felaketten kurtarılmış bulunuyorsun, bunun tek nedeni de olayların kamunun önünde cereyan etmemesi. Agamemnon biraz abarttı; bu da anlayışla karşılanmalı elbette. Bunu bilen insanlar şu anda bu çadırın içinde olanlar yalnızca. Nestor'un oğulları dışarıda, çadırın dışında beklediler ki, ihtiyarın çenesi düşerse, kimse onu ciddiye almasın. Nestor'un sapı samandan ayıramadığı artık herkesin bildiği bir gerçek."

"Büyük sorunların yaşandığı zamanlarda her zaman onun desteğini gördüm" dedi Agamemnon.

"Bu konuda tek başınasın. Elçimiz olarak seçtiğimiz Diomedes bile gerçeği bilmiyor. Ona bu konuda senin rı-

zanı aldığımızı söyledik; o basit bir adam, yalın bir ahlak anlayışı var, söylediğine kendi inanmazsa, inandırıcı da olamaz."

Akhilleus önündeki gülümseyen ağzın böylesine kusursuz bir düzenle, böylesine kolayca söyleyiverdiği bu kelimelere son derece şaşırdığı için ağzı bir karış açık kaldı. "Yani Diomedes'in bu evlilik önerisinin gerçek olduğunu sandığını mı söylemeye çalışıyorsun?"

"Hayır, bu değil. Senin bu öneriden haberinin olduğunu sanıyor."

"Ama... önerinin yalan olduğunu biliyorsa, o zaman ağzından çıkan da yalan."

"Benim Sevgili Akhilellus'um, bu ikinci dereceden önemli bir konu; yaşam ünitelerden meydana gelir: eylem, karar, seçim ünitelerinden. Onları bir araya getirmeye, aralarındaki işin özünü kavramaya çalışırız, onları bir zincirin halkaları gibi görmeye uğraşırız, hani nasıl derler?"

"Bağlantılar kurmak."

"Kesinlikle muhteşem. Bravo Chasimenos. Şimdi, bazılarımız bu bağlantıları o kadar da zekice kuramazlar; Diomedes de bunlardan biri. Çarpıcı özellikleri olan biri, örneğin birinci sınıf bir savaş arabası sürücüsü ama bağlantılar kurarak düşünemez. Onun için bu önerinin doğru olmaması önemli değil, bilmesi gereken tek şey, öneriyi senin yapmış olman. Yoksa, anlarsın ya, kafasında bir yoldaşını yanlış temsil etmiş olur, bu da ona yeterince onurlu görünmez, ters gelirdi. Chasimenos sen her zaman ayrıntıları hiç kaçırmadan kavrarsın, belki bize tüm bu olan bitenin aklı başında bir özetini yapabilirsin."

"Kesinlikle. Senin bilmediğini orduda bizim dışımızda başka kimse bilmediğine göre, bizler ve senin bildiği-

ni düşünerek oraya giden heyetin üyeleri dışında, orduda bu önerinin yapıldığını bilen de olmadığına göre, insanların ne tür varsayımlar ürettiklerini de göz önünde bulundurarak; senin başından beri her şeyi bildiğin görüşü diğer tüm görüşlere baskın çıkacaktır."

"Sen de tutup bunun aklı başında olduğunu söylüyorsun!"

"Benim sevgili dostum" dedi Odysseus, "baskın çıkacak çünkü olaylara böyle bakarız. Mesele işlerin nasıl yürüdüğüne gelince, insanlar amaç ve tasarımı görmeye cehalet ve rastlantıyı görmeye olduklarından çok daha hazırdırlar. Temelde hepimiz işleri yürütenin yanında yer alırız çünkü başarısına tanıklık ederiz."

"Şimdi de insan doğasından söz ediyoruz" dedi Chasimenos.

Agamemnon tartışmada kendi rolünü oynayacağına ilişkin pek de açık seçik olmayan bir sesle konuşmaya bu noktada katıldı ve neredeyse her şeyi berbat ediyordu. "Gerçekten de Akhilleus" dedi, "insanlar birinin enayi olduğunu düşünmektense, üçkağıtçı olduğunu düşünmeyi yeğler."

"Akhilleus'a enayi ya da üçkağıtçı diyen her kim olursa, yakında bağırsaklarını kargaların yediğine tanık olur!"

"Hayır, hayır" dedi Odysseus, "bunlar hiç de doğru terimler değil. Hepimizin bildiği gibi Kral'ın zihni çok meşgul. Hayır, çok yalın olarak açıklarsak, herkes hepimizin ortak iyiliği için, tüm kişisel duygularını bastırarak Akhilleus'un önemli ve şanlı adını amacımızın hizmetine ödünç verdiğini düşünecektir. Hepimizin ortak iyiliği adına; bu ne kadar harika, her şeyi sarıp sarmalayan bir kavram."

Akhilleus dudaklarını büktü ve Patroclus'a baktı; beriki omuz silkti. "Ama ya biriniz tutar da gidip herkese benim bilmediğimi, enayi yerine konduğumu anlatırsa? Bu itibarımı mahveder."

"Peki neden biri tutup da bunu yapsın? Tam tersi bir izlenim yaratmaya çalıştığımız bir sırada anlaşmazlık yaratıp birliği bozmak dışında ne işe yarar bu, ha? Böyle olsa bile, kimse bize inanmaz zaten, senin adını karalamaya çalıştığımızı sanırlar. Tüm dünya senin ne kadar zeki ve anlayışlı olduğunu bilirken, seni enayi gibi göstermeye çalıştığımıza inanırlar."

"Bundan nasıl emin olabilirim?"

Odysseus ânın tadını çıkararak sustu. En perçinleyici savını sona bırakmıştı. "Çünkü Sevgili Akhilleus, senin ruhunun yüceliği, vatanseverliğin, Yunan Seferi Kuvvetleri'nin amacı uğruna kendini öne atmaya her an hazır olman bugünden itibaren resmileştirilecek, hemen Ozan bu konuda bilgilendirilecek ve o da programına hemen bu gece bunu dahil edecek; dinleyicilerinin en çok olduğu saatte, gelecek günlerde de herkes öğrenene kadar belli aralıklarla bunu yineleyecek. Bir şey bir kez ortak bilgi haline dönüştüğünde, dünyada onu sorgulayacak hiçbir güç yoktur. Bu konuyla ben şahsen ilgileneceğim, sen huzur içinde dinlenebilirsin. Ozan'la çok iyi anlaşırız. Elbette ona tadımlık bir şey vermek de son derece akıllıca olur; bu gösterisinin etkisine etki katar. Belki sen bana bir şey verebilirsin, ucuz, değersiz bir şey... şu kolyeni, hani uğruna onca yaygara kopan kolye var ya. Bu çok uygun olurdu."

9

Poimenos geri dönmedi. Oğlan Ozan'a özen gösterir, onun için yiyecek arar, ateşini yakar, deriden yapılma barınağının altında onun yakınında uyurken, kendini her zamankinden daha yalnız hisseden Calchas kaybına yanıyor, oğlanın yüzüne ilk kez bunun gölgesinin düştüğü zamanı anımsıyordu; yakın zamanda olacakların bu habercisini de gerektiği gibi değerlendirememiş, oğlanın zihnine biçim verme sevdasının tuzağına düşmüş, eleştirel ruhun avukatlığına soyunmuş, çocuğun yalınlığını zedelemişti. Oğlan kurguyu gerçeğe yeğlemişti ve bir sonraki adımı olmayan bir seçimdi bu; Calchas onun geri dönmeyeceğini, suçun kesinlikle kendisinde olduğunu da biliyordu.

Yalnız geçirdiği gecelerde duyularını disiplin altına alarak uyumaya çalışıyor, rüzgârın çıkardığı yüksek sesleri zihninden içeri sokmayıp, ufak tefek, hayal gücünden başka bir şeyin kulağına gitmeyen sesleri; toprağın yüzeyindeki türlü türlü sürtünmeyi, küçük parçacıkların yuvarlanışını, hoplayıp zıplayışını ya da kayışını dinliyordu. O da tüm bunlarla birlikte uzaklara sürükleniyor, rüzgâr kendisine hile yapıldığı için kızgınlıkla kükrediğinde uyanıyordu ancak.

Bu arada ordugâhtaki yaşam sürmekteydi. Büyük Ajax, ağırlık kaldırma gibi hiçbir rakibinin olmadığı, bu nedenle başka yarışmacının katılmadığı cirit atma yarışı için idman yaparken, Ozan'ın söylediğine göre ciriti öylesine uzağa fırlatmıştı ki, cirit ondan iki bin arşın uzaklıktaki bir deliğin başına çömelmiş, delikten çıkacak tavşanın kafasını yarmak için hazır bekleyen bir Arkadyalı'nın kafasını yarmıştı. Bu adam Kral Agapenor'un ikinci dereceden kuzeni çıktı ve epey yüksek bir kan parası talep edildi. Bu işin içinde başından beri birlikte olduklarını söyleyen Büyük Ajax, küçük ortağından paranın yarısını ödemesini isteyince, büyük kavgalar koptu, arkadaşlıkları ciddi bir krize girdi ve oyunlar belirsiz bir tarihe kadar askıya alındı.

Bıçak bitmişti, son çekiç darbeleriyle ince ayarı yapılıyordu; bir anlamda bir sanatçı olan Demirci Ustası, gümüş kakmada güzel bir işçilik ortaya çıkarmış, bezemeleri ustalıkla işlemiş, yalnızca kendisine ait olan formülünü herkesten kıskançlıkla gizlediği sülfür, boraks, kurşun karışımını hem toz hem de eriyik halde kullanmıştı. Odysseus'la Chasimenos Kral'a eşlik ederek, önceden kestirilmesi pek mümkün olmayan ruh hali değişimlerini yakından takip ediyorlardı. Yapımına o kadar ilgi gösteren Kral, şimdi bıçağı görmek istemiyordu. Beklemenin gerilimiyse herkes için büyüktü. Artık her an gelebilirdi İphigeneia. Herkes kızı getiren geminin Attika Burunları'nı dönüp de Eğriboz Boğazı'nın korunaklı sularına girişini haber veren ateşlerin yanmasını bekliyordu.

Tıpkı diğerlerine benzeyen bir sabah vakti, rüzgârın şiddeti biraz olsun dinip de, günün ilk ışıklarıyla her zaman olduğu gibi ani savuruşları iç çekişlerine döndüğünde, Calchas'a Kral'a ne söylemesi gerektiği vahiy oldu.

Işık güçlenirken kâhin de hareketsiz yatıyordu; birden rüzgârın iç çekişleriyle birlikte söylemesi gereken sözler düştü aklına. Güneş ufkun üzerine yükseldiğinde Agamemnon'un çadırına giderek muhafızlarından Kral'a gelişini haber vermelerini istedi. Beklemeyi göze almıştı ama hemen huzura çağrıldı. Kral tahtına oturmuştu. Yüzü şişti; uzun saçları ince ve düzdü, başını saran altın bandın altında yapılmamışlardı. Yanında yalnızca Kral'ın ayaklarının dibindeki bir yastığın üzerinde oturan Chasimenos vardı. Kral "Eee" dedi, "Apollon'un rahibi Calchas'ın Agamemnon'a söyleyecek neyi var?"

"Ulu Kralım sen çok yaşa" dedi Calchas, birden Hititlerin kullandığı tören dilini kullandığını fark ederek duraksadı. Yalnızlığının içinde yabancılığı, dışlanmışlığı çökmüştü üzerine. "Uyanık kaldım, sürekli gözledim, sizlerin Apollo adını verdiğiniz, insanlara sevinç getiren Işık Tanrısı Pollein'in ışığını göndermesi için dualar ettim, Kral'a yabantavşanının yavrularını kartalların yemesinin ne anlama geldiğini açıklamaya geldim."

"Çok uzun süre tereddüt ettin" dedi Agamemnon, "Çok uzun, her zaman en uzun süre tereddüt edip konuşmayan sen oluyorsun, seni kâhinim yaptığım zaman, bu gerçeği bilmiyordum."

"Zaten Kral'ın zamanını ziyan ediyorsun" dedi Chasimenos, "artık tüm ordu Croton'un bize aktardığı kehanetin anlamını kabullendi."

Chasimenos'a dönüp de bakmayan Calchas, "Croton'un sözleri Kral'a tek bir çıkar yol bırakıyor. Burada, bu çadırın içindeki bu noktada adam bize yabantavşanının yavrularını kartalların yediğine tanık olduğunu söyledi. Bu aslında doğru bir hikaye değildi, adam bunu söylerken doğru oldu; kimse adamın böyle bir şey söyleyece-

ğini bilmiyordu. Yalnızca bu nedenle, sırf diğerleri adamın bilgileri dışında anlattığı bu hikayeden hoşlanmadıkları için, hatta bunu ummadıkları için o adam susturuldu. Croton da hepimiz de biliyoruz ki, Zeus ölümlü yaratıklar ve onların yavrularıyla ilgilenmez. Zeus yukarıda yaşar, yukarıdan yönetir. Onun adaleti görebileceğiniz ya da dokunabileceğiniz bir şey değildir, somut şeylerin içinde yaşamaz, sabah vakti kartalların öldürdüğü bir tavşan ve onun yavruları gibi özel bir biçimi yoktur. Yaratıklar Ulu Tanrıça'nın ilgi alanındadır, farklı yerlerde farklı adları olan Tanrıça; Rhea, Potnia, Cybele, Artemis gibi. Adamın ağzından bizimle konuşan oydu."

Chasimenos ayağa kalkmış, Kral'ına yakın duruyordu. "Bu adamın düşmanlarımızın hesabına çalıştığını düşünecek yeterince nedenimiz var. Biz Yunanlar Artemis'e Zeus'un kızı olarak ibadet ederiz ama, Troyalılar kızı olduğunu inkâr ederler, onun daha önce de burada olduğunu, ezelden beri var olduğunu söylerler. Şimdi bu rahibin Asya inançlarını aramızda yaymak ve savaşma gücümüzü zayıflatmak için rüşvet aldığı ayan beyan ortada."

Calchas bu sözler üzerine korktu, tehdidin farkına varmamaya olanak yoktu. Ama geri adım atmak için fazla ileri gitmişti. Artık tek çıkış yolu Kral'ı ikna etmek, onun lütfunu geri kazanmaktı. Umudu vardı; çünkü Agamemnon'a vereceği bir armağanı, şükranı hak eden bir şey vardı yanında. "Peki onunla nöbet tutanlar, öbür muhafızlar, neden hemen adamın sözlerini inkâr etmediler? O adam ötekilerin görmediği bir şeyden söz ederken, neden kimse ağzını açmadı? Bunun yalnızca tek bir nedeni olabilir?"

"Kral bu saçmalıkları yeterince dinledi" dedi Chasimenos.

"Hayır bırak konuşsun" dedi Agamemnon, kâhine sıkıntılı, ihtiyatlı bir sabrı ortaya koyan bakışlarla bakıyordu. "Bize nedenini söyle."

"Kendi hikayelerinin itibarını zedelemeden adamın sözlerini inkâr edemezlerdi de ondan. Yabantavşanı falan yoktu. Bu buradaki birinin ya da birilerinin savaştan zaferle döneceğimiz sözünü vererek orduya moral kazandırmak için uyguladığı bir taktik."

Yeniden sustu, sonra Agamemnon'un önünde yere kadar dizlerini kırıp başını önüne eğerek eğildi, şimdi mahsus Hititlerin saygı gösterme biçimini seçmişti. "Majesteleri, Kralım, hâlâ senin kâhininim, bana sevgini verdin, şimdi onu benden geri alma. Rüzgârı gönderen Tanrıça'dır, adamın ağzına uyarı sözcüklerini koyan da odur. Nasıl adlandırırsak adlandıralım, ister Ulu Tanrıça diyelim, ister masumların koruyucusu, rüzgârı bize durup düşünmemiz için gönderdi, masumların kanının bedelini ödeteceğini söylemek için."

Calchas başını kaldırdı, soluğunu kontrol etmeye çalışıyordu. Korku içinde geçen yaşamında yaptığı en cesur hareketti bu. "Bir bedel biçecek" dedi yeniden. "Şimdi, hemen değil; ancak çözüm bir masumun kanının dökülmesi hiç değil. Bizi gelecekte dökülecek kanlar için uyarmak isterken, nasıl olur da şimdi kan dökülmesini ister ki? Tanrılar bizim gibi değildir, onlar kendi kendileriyle çelişkiye düşmezler."

Konuşurken soluk alıp vermesi de yatışmıştı. Artık armağanı vereceği an gelmişti, Kral'a kefaretini ödeyeceği, onun güvenini yeniden kazanacağı an. "Daha hiçbir suç işlenmedi" dedi. "Tanrıça bize her şeyi yeniden düşünmemiz için zaman verdi. Bu mesajı Kral'a kâhini getirdi, bunu bir kez daha söyledim ama sözlerim dinlenmedi. Şim-

di daha uzağı görebiliyorum. Kral Tanrıça'yı rüzgârı gönderen olarak kabul ederse, sorumluluktan da kurtulacak. Eğer görebilirse, Zeus'un adaleti ve Artemis'in şefkati onun önünde tek bir yol açacak. Bir tahrik olmayınca, ceza da olmaz. Ortadan ceza korkusu kalkınca, kısıtlama da kalmaz. Bu, Tanrıça'nın kâhininin sözleri aracılığıyla Agamemnon'a verdiği armağan. Ona ölümlülerin bildiği en büyük armağanı sunuyor. Seçme gücü."

Sustu, başını eğdi ve bekledi. Derken Chasimenos konuştu, sesinin tonu duyduklarına hiç inanmamış gibiydi. "Asya'dan gelen ve Artemis'in Zeus'a boyun eğmesi gerektiğini inkâr eden bir kâhin. Yılanla kartalın gücünün aynı olduğuna inanıyor ve bu zıpçıktı, Kral'a durumu yeniden değerlendirmesini söylüyor hem de."

Agamemnon başı göğsünde, bir süre hiçbir şey söylemedi. Sonra başını kaldırdı ve Calchas Kral'ın yüzündeki nefreti görerek yine bir hata yaptığını, ona seçme şansı olduğunu söyleyerek sorumluluğun getirdiği rahatlamayı yüreğinden söküp aldığını anladı.

Chasimenos, "İphigeneia'yı Artemis'i Zeus'tan üstün tutmaya cesaretlendirenin bu adam olduğunu düşünüyoruz. Şimdi de Kral'ın otoritesini ve onun hükmetmenin ağırlığı altında çektiklerini, kendini bu işe adamasını küçümsüyor. Daha fazlasına gerek var mı bilmiyorum ama Troya casusu olduğuna dair bir kanıt daha. Bırakın gardiyanı çağırayım da şunu zincirlere vursunlar."

"Hayır" dedi Agamemnon; ağzı bir parça olsun gülümser gibiydi şimdi. "Hayır, Kâhin Calchas için başka planlarım var. Saçının bir teline zarar gelmesini istemiyorum. Beni duydun mu Chasimenos? Onun güvenliğinden sen sorumlusun."

"Bu isteğinize uyacağım ama..."

Tam söze başladığı sırada bir muhafız içeri girerek Kral'ın önünde dizlerinin üzerine çöktü, "Kralım, geminin görüldüğü haberi geldi" dedi.

Bu haber üzerine çadırın içindekilerin tümü de bir çarpışmanın ya da düşmenin ardından gelen uğultunun içindeyken olduğu gibi, üzerlerine tuhaf bir sağırlık çöktüğünü fark ettiler. İlk önce bunun nedeninin haberin anlık doğası olduğunu düşündüler; ama sonra hep birlikte hakikati, rüzgârın kesildiğini fark ettiler. Muhafız dizlerinin üzerinde kaldı, hiç kimse hareket etmedi ya da konuşmadı, kulaklarına sürünerek gelen ilk sesler yine sağırlığın işaretleri gibiydiler.

Daha sonra ordugâhtaki herkes birbirine aynı soruyu sordu: Rüzgâr kesildiğinde neredeydim, ne yapıyordum? İnsanlar yollarda durdular ve sessizliği dinlediler. Uyuyanlar kendilerini güvensiz hissederek, bir alarm verilmiş gibi aniden uyandılar. İlk sağırlık hissinden sonra insanlara daha önce hiç duymadıkları en küçük sesleri bile duyabiliyorlarmış gibi geldi. Tepelerde olanlar otların boyunlarını dikmesini ya da böceklerin antenlerinin birbirine sürtünmesini duyabildiklerini sandılar. Ötekiler, kıyının uzak tarafında olsalar bile atların soluk alıp verdiğini duyduklarına yemin ettiler; başkaları da taşları tırtırlayan son dalgaların köpüklerinin içe göçüp, patladıklarını duyduklarını iddia ettiler.

Yetke sahibi olan ve Ajaxlarla hiçbir aile bağı bulunmayan Odysseus, aralarında süren ve giderek alevlenen tartışmada hakemlik yapmaya çalışıyordu. Hep birden tartışmanın önce subaylara, oradan da askerlere sıçramasına engel olmak için kampın epeyce uzağında, kumulların korumasında oturmuşlardı.

Odysseus bir kez daha herkesi seferi terk edip, evine geri dönmekle tehdit eden Büyük Ajax'a, "Bu Oyunlar'ın barışçıl ve sağlıklı müsabakalar olduğunu, amacının birliği korumak ve tartışmalara engel olmak olduğunu söyleyip, Ozan'a Barış Yanlısı Ajax olarak bunca reklamını yaptırdıktan sonra, müttefikleri bir arada tutan kişi olduğunu dünya aleme böyle ilan ettikten sonra, en yakın dostunla tartışarak müttefiklerini terk edip çekip gidersen, sence itibarın nice olur? Ne dediğimi anladın mı? Bu yapacağın sana da çelişkili görünmüyor mu?" dedi.

Büyük Ajax'ın devasa yüzünde hiçbir ifade yoktu. Güneşin rengini açtığı kaşlarının altındaki yeşile çalan gözleri her zamankinden daha boş görünüyordu. "Paylaşmak ve her zaman paylaşmak" dedi, "iyi günde de, kötü günde de, arkadaşlar ne içindir ki?"

"Sen götüme söyle iyi günde de, kötü günde de" diye söze karıştı Küçük Ajax. "Nasıl oluyor da benim payıma hep kötü gün dostluğu düşüyor? O siktiri boktan ciriti fırlattığında ben orada bile değildim, ne diye bir şey ödeyeyim ki?"

Odysseus içini çekerek öne sürecek daha fazla sav bulabilmek için beynini yokladı. Her iki adam da kararlı ve inatçıydı ama temel sorun Büyük Ajax'ın birbiriyle uyuşmayan öğeleri zihninde bir arada tutabilecek kadar akıllı olmamasıydı. Davranışının çelişkili olduğunu düşünmek bir yana, arkadaşıyla kan parası yüzünden tartışmanın, soyunduğu barış sağlayıcı rolüne uyduğunu bile düşünüyordu. Bu ikisi arasında arabuluculuk yapmak ödülü olmayan bir işti üstelik de; ama biraz daha çabalaması gerekiyordu. Rüzgâr bir anda kesilip de üçü birden sanki bir fırtınayı beklermişcesine denize bakakaldıklarında, "bir de şu açıdan bak" diye söze girmişti.

Aklını başına ilk toplayan Odysseus oldu. Bu sükûnet ona ciddi bir tehdit gibi göründü. "Geri dönmeliyim" dedi; ayağa kalkıp uzaklaşarak öbür ikisini orada oturur bıraktı. İlk bölüklere ulaştığında İphigeneia'nın gemisinin göründüğü ve yakında boğaza gireceği haberini aldı. Çığırtkanlar tüm liderleri acil bir toplantıya çağırarak konak alanının dört bir yanında dolaşmaya başlamışlardı bile.

10

Resmi çağrıya Croton ve yardımcılarının yanı sıra Calchas da dahil edilmişti. Kendisinin dışarıdan biri olduğunu belli etmeye, yabancılığını vurgulamaya duyduğu o karanlık arzu ya da ihtiyaç, tüm rahip rütbe ve alametlerini kuşanarak, en iyi biçimde görünme isteği uyandırmıştı içinde. Ancak özellikle makyajının ve saçının yapılmasında Poimenos'un kendisini yönlendirmesine alışmıştı. Şimdi tüm bunları bir el aynasının yardımıyla tek başına yapmak zorundaydı. Toplantıya geldiğinde düzensiz göründüğünün bilincindeydi; eteğinin pilileri çok aşağıdaydı, saçları gerektiği gibi firketelenmemişti, gözkapaklarına sürdüğü rastık bulaşmıştı.

Toplantıyı bir araya gelen liderlere kısaca teşekkür ederek Agamemnon açtı. Gemi görülür görülmez rüzgârın kesilmesine değindi, bu ne anlama geliyor olabilirdi?

Sözü ilk olarak herkesin ortak rızasıyla Mikenlilerden sonra en kalabalık bölük olan Girit Bölüğü'nün komutanı İdomeneus aldı. Varılacak karar ne olursa olsun, onun desteğinin büyük önemi vardı. Ayakları yere basan, pragmatik biri olarak bilinirdi, sözleri de bu özelliğini ortaya koyar nitelikteydi.

"Bence hemen yola çıkmak için hazırlık yapmalıyız" dedi, "rüzgâr dindi, bu yeterince dikkat çekici bir olgu, fazla kurcalamaya da gerek yok. Nedeni her neyse, Zeus'u tatmin etmiş olmalı ki, bizi sefillikten kurtardı. Gökler aşkına, şu fırsatı değerlendirelim, Agamemnon'un kızını Miken'den gelen bir prenses olarak karşılayalım ve onu en kısa zamanda evine geri gönderelim. Bu arada da kampı sökmeye ve gemileri yüklemeye başlayalım. Sığlıklar sakinse, kürekleri kullanarak açık denize çıkabiliriz. Bir kere açığa çıkınca tamam; mevsime göre rüzgârlar güneyden esecek. Zaten yeterince zaman yitirdik, kızı kurban törenine hazırlamak için daha fazlasını mı yitirelim yani? Bence hemen yola çıkılsın."

Akhilleus, "İphigeneia'yı eve geri yollamak mı?" dedi, "Bunu önerdiğini duymak beni şaşırttı İdomeneus. Dostum olduğunu sanıyordum. Herkes onun benimle evlenmek konusunda fikrini değiştirdiğini düşünecek. Bildiğin ve Ozan'ın da duyurduğu gibi, yurtsever duygularla, İphigeneia'yı buraya gelmeye razı etmek için adımı kullanmalarına izin verdim. Başka hiçkimseninki değil ama benim adım onu böyle bir yolculuk yapmaya ikna edebilirdi. Şimdi gerisingeri evine dönerse benim itibarım ne olacak peki? Gelecek nesiller ne düşünecek? Benim itibarımı düşün. Bir kız geliyor, Akhilleus'a şöyle bir bakıyor, bir halta değmeyeceğine karar verip, hemen gerisingeri evine dönüyor. Buna izin veremem. Kızı önce ben öldürürüm. Böylelikle en azından onun benim beklentilerimi karşılamadığı düşünülür. Agamemnon'a saygılarımla." Kendisine yanıt vermeye yeltenmeyen Kral'ın önünde hafifçe eğildi.

Chasimenos, "Kişisel meselelerimizi bir yana bırakarak, ittifakın çıkarlarını düşünmeliyiz" dedi. "Ama ben

yine de, kişisel nedenlerle bir ilgisi olmasa da Akhilleus ile aynı kanıdayım. Size kendi nedenlerimi saymama izin verin. Neysem o olarak konuşayım, olduğum ve gurur duyduğum kişi, Agamemnon hizmetinde bir kamu görevlisi olarak. Aslında fazla alçakgönüllü olmaya da gerek yok, ben tüm saray bürokrasisinin başıyım. Bu kurban törenini düzenlemenin tüm sorumluluğu bana ait. İphigeneia'yı geri göndermek hem mantıksız hem de günah derecesinde yararsız bir davranış olur. Ayrıca saçma da. Bıçak epey para dökülerek tasarlandı ve Kral'ın günlük talimatları doğrultusunda yapıldı. Kurban sunağı Croton'un gözetiminde, müthiş bir çabayla inşa edildi, Zeus'un rahibi burada inanılmaz bir iş çıkardı. Sanırım buradaki herkes, bu projeye kendini böyle içtenlikle adadığı ve harcadığı zaman için Croton'a duyduğum minnettarlığı paylaşıyordur.

Farklı bölümlerden yükselen, "Çok iyi, iyi iş çıkardın Croton" çığlıklarının ardından rahip herkesi duyduğunu belirtmek için değneğini havaya kaldırdı. Chasimenos sözüne devam etti: "Gece gündüz çalışan işçiler sunağa giden patikayı genişleterek geçit töreni için bir yol hazırladılar; kimse işten yüksünmedi. Bu çalışmalar yapılırken, ikisi ağır beş adam yaralandı. Bu işin planlamasını, organizasyonunu, ter ve kan olarak adam maliyetini düşünün. Bıçak, sunak, yol, hepsi tek bir amaç için varlık kazandı. Ürünü, uğruna üretildiği amaçtan ayırmak, uygarlığımızın ve tüm değerlerinin üzerine temellendiği mantığı hiçe saymak demektir. Her şey anlamını yitirir. Bu doğal değildir, sapkındır, hatta insanlık dışıdır bile diyebilirim." Chasimenos hevesle bir yüzden ötekine baktı. Yüksek ve dar alnı boncuk boncuk terlemişti. Herkes onun derinden duygulandığının farkındaydı. "Bu bi-

zi hesap defterlerinde bir açıkla karşı karşıya bırakır" dedi, "böylesi bir durumu maliyet-verim terimleriyle izah edemeyiz."

Chasimenos düzenbazın biri olarak bilindiğinden liderler arasında pek sevilmezdi; ama konuşmasının sonunda bir iki bravo duyuldu, hatta Akhilleus Patroclus'u kâhine teşekkür etmeye gönderecek kadar ileri gitti. Bunu izleyen kısa sessizlikte birden Nestor'un kavgacı sesi yükseldi, "Yıllar öncesinden buna benzer bir dava hatırlıyorum. Lapiths topraklarında. Ben o zamanlar gençtim, herkese meydan okurdum, güreşçi ya da kılıç ustası olarak yanıma yaklaşabilen bile yoktu. Dostlarım Caeneus ve Exardius gibi adamlardı, bugünlerde kalmadı artık öyleleri, ölümlüden ziyade tanrılar gibiydiler; yoksa... adı Caenichus muydu? Kızken kullandığı adından eminim, Caenis'di; Poseidon ırzına geçince, ırzına geçildikten sonra da hâlâ bir dişiydi elbette, Tanrı'dan böyle bir şeyin bir daha olmaması için onu bir oğlan yapmasını istedi. Oğlansan başına böyle bir iş gelmeyecek demek değildir elbette ama Caenis o zamanlar hayat hakkında ne bilirdi ki; neyse Poseidon onu oğlan olarak da beğendi ve yine ırzına geçti. Ben Peirithous'un düğününde konuklardan biriyken, Lapithlilerle Centaurlular arasında kavga koptu, hepimiz sarhoştuk, tek elle üç Centaurlu öldürdüm, bu Elis'teki yağmadan önceydi, hani şu elli..."

"Baba, bu konuşma nereye varacak?"

"Sözümü kesme, benim kararım ölümdü."

"İphigeneia'nın ölümü mü?"

"Salak, o da nereden çıktı şimdi? Bir yoldaşın malını çalmanın cezası ölümdür. Ölüm cezası istiyorum."

"Baba, haklı olarak ölümünü istediğin adamın evvelki gün kellesi kesildi çoktan."

İhtiyar adam vazifeşinaş oğulları tarafından susturulurken, Calchas elini kaldırdı ve Agamemnon'un başını eğerek söz hakkı vermesini bekledi. Croton gibi hükmetmekten gelen bir yetkesi olmadığı için izin almadan konuşma hakkı da yoktu. Konuşup, konuşamayacağından emin bile değildi, bu izni alabileceğini pek sanmıyordu doğrusu. Ama toplantıya çağrılmıştı sonuçta, korkuları gerçekleşen kişilerin duyduğu huzursuzluğu duyuyordu. Kral'ın nefreti onu koruduğu için hemen bir zarar görmeyeceğini biliyordu. Kendisi gibi tanrıların taciz ettiği biri olmayan, pratik İdomeneus'un sözlerini duyunca, ötekilerin de olayı aynı biçimde görebileceklerini ve onca uzun bir bekleyişin ardından hemen gitmeye temayüllü olabileceklerini düşünmüştü. Şimdi tutup da bu savaşa karşı savlar öne sürmenin bir anlamı yoktu; ama en azından şu kurban çılgınlığı durdurulabilir, Artemis'in tahrik edilmesinin önüne geçilebilirdi belki.

Kral onay verince, "Bir Kral'ın kızını yalnızca birtakım düzenlemeler yapıldı diye kurban etmeyi düşünemeyiz elbette" dedi, "yanlış bir yolda gittiğimizi fark edince, ilerlemeye devam edip, kendimizi boşu boşuna yorar mıyız, yoksa durup, şöyle bir kendimize gelip, doğru yolu mu ararız? Ey Kralım, rüzgâr dindi, bu yeterli bir işaret değil mi? Anlamını görmek kolay. Zeus'la Artemis arasında bir çekişme vardı; ama çekişme sona erdi ve rüzgâr dindi. Uzlaşmanın sükûnetten daha çarpıcı bir göstergesi var mıdır? İdomeneus haklı. Troya yolu önümüzde açık. Neden burada tek bir gün daha oyalanalım ki?"

Croton söz almak için onay gelmesini bile zor bekleyerek, değneğini bağıra bağıra havaya kaldırdı. "Yalan bunlar! Bu topluluğun önünde nasıl böyle konuşabilirsin, sanki Zeus ve Artemis eşitmişler gibi, eşitmişcesine tartı-

şabilirlermiş gibi, eşit varlıklar gibi uzlaşabilirlermiş gibi! Yalancı Kâhin, dostların nerede? Rüzgârı estiren de Zeus, dindiren de. Yalnızca Zeus vardır! Cadının yaklaştığını gördü, yeminimize sadık kalacağımızı, kurban törenini gerçekleştireceğimizi anladı ve rüzgârı dindirdi; onun bu güvenine layık olmazsak, yıldırımlarını gönderir ve hepimizin canına fena okur!"

Croton'un çarpılmış yüzünü gören Calchas tüm bedeninin o güne kadar hiç hissetmediği, kendini sakınma duygusuyla kıyaslanamayacak kadar güçlü bir tutkuyla kasıldığını hissetti; yüksek sesle, "Deli" dedi, "hareket dünyasında yaşıyoruz ama sen bu dünyayı yere attığın ölü nesnelerle yorumluyorsun; kemikler, taşlar, hayvanların içorganları... Elbette yalnızca ölüm görürsün! Senin Zeus'un ölümden yana. Rüzgârı gerçekten kim göndermiş ya da kim dindirmiş, senin umurunda mı? Kadını cadı diye nitelendir, Zeus adına öldür, sonra da Zeus'un rahibi olarak güç kazan!" Sustu, altdudağının titreyişini saklamak için başını eğdi, hiçbir zaman, hatta genç bir adamken bile öfkesini gizleyebilecek kadar sağlam olmamıştı.

Büyük Ajax yüksek, pıhtı pıhtı sesiyle, "Bir iki gün daha bekleyelim ve neler olacağını görelim derim" dedi. "Bilirsiniz, bir tür sınav. Rüzgâr yeniden üfürmeye başlamazsa, temiziz. Böylece cirit atma ve ağırlık kaldırma müsabakalarının finallerini de yapabiliriz; bu arada küçük dostumun kan payı meselesinde mantığın yolunu bulmasını sağlamayı da umabilirim."

"Mantığın yolunu bulmak mı? Ben bunun mantığını çok iyi görebiliyorum, senin siktiri boktan falsonun bedelini ödememi istiyorsun!"

Odysseus belli belirsiz gülümseyerek elini kaldırdı. Araya girmek için doğru zamanın gelmesini bekliyordu.

Delilerin ardından konuşmak iyi bir taktikti, kişiye meseleleri yerine oturtma olanağı verirdi. "Peki ya Zeus, bizim kurban törenini gerçekleştireceğimize olan inancından rüzgârı dindirmişse. Nasıl emin olabiliriz ki? Ajax'ın önerdiği gibi bunu sınamanın hiçbir mantıklı yanı yok. Bu bekleme oyununu oynayan Zeus, bizler değiliz. Tanrılar ölümsüzdür, onlar dünyanın tüm zamanlarına sahiptirler. Üzerimize bu rüzgârı salan Zeus'sa ki, bana çok mantıklı görünüyor, biz denize açılana kadar bekleyecektir. Kurban törenini gerçekleştirmeden denize açılmak, töreni gerçekleştirmeye niyetimizin olmadığının kesin kanıtıdır. Bu olursa, hiçbir zaman olmadığı kadar berbat bir durumda bulacağız kendimizi; kaçacak hiçbir yerimiz olmayacak, donanma harap olacak, topumuz boğulacağız. Emin olmanın tek yolu sözümüzü tutmak ve planlandığı gibi kurban törenini gerçekleştirmek. Böylece her iki açıdan da güvende oluruz."

Konuşurken zevkten ağzına tükürük dolarak, sözcüklerinin biraz kaba çıkmasına neden oldu. Orada bir adamın kızının kurban edilip edilmeyeceğini tartışmaktaydılar! Adamın kendisi de oradaydı, en çok etkilenen kişiydi, ne elinde bir çare vardı ne de söyleyecek bir sözü, baba o olduğu için eli kolu bağlıydı! Her şey ortadaydı. Agamemnon o anda kurban töreninin aleyhinde konuşamazdı. Hükmünü geçersiz kılma tehlikesini göze alırsa, elinde kalan son yetke kırıntılarını da kaybederdi. Onun sözüne yalnızca bir kez ihtiyaç duyulmuş, o da söz vermişti ve artık geri alamazdı. Artık ona gerek kalmamıştı, o da bunun bilincindeydi; ama kurgu sürmeliydi, bir sözde mevki sahibi gerekiyordu, genel iradeyi taşıyacak bir araç. Agamemnon bunu da biliyordu, Agamemnon, Başkomutan...

Odysseus yutkunarak ağzındaki fazla tükürükten kurtuldu. "Ayrıca hiç kimsenin üzerinde durmadığı bir koşul daha var. Yalnızca tek bir adam geminin geldiği haberini alır almaz tam o anda rüzgârın kesildiğini hissetti. Onun yanındakileri bu işe dahil edemeyiz çünkü bu mesaj onlara gönderilmedi. Gözetleme yerindekiler gemiyi gördüler ama rüzgârın dindiğini sonra haber aldılar; bu yol boyunca haber verdikleri herkes için böyle oldu. Sözünü ettiğim adam Agamemnon'dur. Bu iki olay, yani kurban töreninin gerçekleştirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymak ve aynı zamanda bu büyük seferin en büyük lideri olarak yerini sağlamlaştırmak arasındaki özel ilişkiyi anlamak yalnızca Başkumandanımız'a bahşedilmiştir.

"Ayrıca bunun ahlaki yönü de var" dedi Menelaus. "Bir süredir bunu düşünüyorum. Kendi yüreğimi sorguluyorum. Çok değerli, hatta bir kuğu yumurtasından doğma olduğunu iddia edebilen yaşayan tek kadın olduğu için eşsiz bulduğum Helena'mı Paris kaçırdığı için Troyalılara karşı çok sert olabilirim. Ayrıca Troyalıların Asyalı oldukları da bir gerçek; ama bunu değiştiremezler, öyle değil mi? Pek çoğunun başka bir şey olma şansı olmamış. Demek istediğim onlar orada ve bu duruma saplanıp kalmışlar. Cahiller ve batıl inançlılar, kötü kokular içinde murdar bir yaşamları var, temiz değiller, tanrıları yanlış. Şimdi onları bunlardan kurtarabilir, karanlıklarını aydınlatabiliriz. Demek istediğim, onlardan fersah fersah öndeyiz, özellikle metal işçiliğinde ve mancınık yapımında. Bu insanlara karşı yerine getirmemiz gereken bir görevimiz var. Ülkelerini işgal edip, çıban başlarını susturduktan sonra –savaştan sorumlu olanlara acıma duymaya karşıyım, Paris'i taşaklarından kendi el-

lerimle asmak gibi bir niyetim var– halkı uygarlaştırmaya ve yaşamlarını değiştirmeye soyunabiliriz. Hiçbir şey buna engel olmamalı. Ben bunu bir görev olarak kabul ediyorum. Odysseus'un yanındayım. İşi şansa bırakamayız."

Onun sözlerini perçinleyen sözcükler liderlerin en önemsizlerinden biri olan ve Simi Adası'ndan küçük bir bölükle aralarına katılan Nineus adlı adamdan geldi. "Beni gerçekten şaşırtıyorsunuz" dedi. "Sanki seçme lüksüne sahipmişiz gibi konuşuyorsunuz. Gerçekten de karar verenin bizler olduğunu mu düşünüyorsunuz? Öyleyse gerçeklikle tüm bağlarınızı yitirmişsiniz demektir. Tüm ordu İphigeneia'yı bekliyor. Bıçağın yapılışını izlediler, sunağın ve geçit töreni için gerekli yolun yapılışında çalıştılar. Onları orduyu terk etmekten alıkoyan, neşelerini koruyup, aralarında şakalaşmalarını sağlayan bu renkli ve alışılmadık gösterinin beklentisiydi. Bir kral kızını bıçağın ucunda görmek. Bunun rüzgârı sona erdireceğine de inanabilirler ama bu sadece durumu özetleyen bir mesele. Onları bir arada tutan gösteri beklentisidir; bu onlara yolunu gözledikleri bir şey verdi. Onlar sadece insan, yaşamlarında renkli bir olay, bir heyecen olması lazım. Şimdi onları bundan mahrum edersek, avucumuzun içinde var gücüyle bir isyan patlar. Hayır, şununla yüzleşmeliyiz: Kendi postumuzu kurtarmak istiyorsak, kızın hemen kurban edilmesi gerekli."

Süslenip Püslenmek

11

Sabahın erken saatlerinde, günün ilk ışıklarıyla birlikte gemi Attika Burnu'nu dönüp de, Ceos Adası'nın ilerisindeki açık denize çıkar çıkmaz, düşmanca rüzgâr aniden kesildi ve ortalığı bir sükûnet kapladı. Sonra güneydoğudan esen bir meltem çıkarak, yelkenlerini şişirip onları ileri itti, böylece güvertedeki herkes rahatladı. Öğle olduğunda Eğriboz Boğazı'nda epey yol katetmişlerdi bile. Sisipyla kaptana Aulis'e ne kadar kaldığını sordu, yakında, yanıtını aldı. Belki de karanlık çökmeden önce.

Prenses'i varış için hazırlamanın zamanı gelmişti. Altında oturabileceği bir yer olan, güneşten korunması için çadır bezi kumaşından ve mızraklardan yapılan eğri büğrü bir tente geminin yüksek kıç güvertesine yerleştirilmişti bile. Gemi, gerdek gecesi onuruna Artemis'in gönderdiğine hiç kuşku olmayan hayırlı rüzgârda rahatça manevra yapar ve ilerlerken, Sisipyla'nın becerikle elleri Prenses'i damatla karşılaşmalarına hazırlamak için süsleyip püslüyordu. Çan biçiminde durması için bakır tellerden astarı olan uzun bir etek giymişti; farklı renklerde pek çok küçük bantla süslü eteğinin üzerinde yine Tanrıça'nın şerefine yarım ay biçimli süslemeler de vardı. Kır-

mızı brokar ceket daha koyu gölgelerle süslenmişti, önü genç kızın boğazından göbeğine kadar açıktı; göğüsleri balıkçı yaka şeffaf bir bluzun altında gizleniyordu. Yanaklarına kırmızıyla dokunulmuş, gözkapaklarıysa kara kavak ağacından elde edilen bir boyayla koyultulmuştu. Hekate'nin ağacı yeni ayı simgelerdi.

Bu giyinme ve süslenme işleminin sonunda ortaya güzel ve gösterişli bir yabancı çıktı. İncelikli güzelliğinin farkında olan Prenses, kendini bilerek daha fazla öne çıkarıyordu. Aşağıda bekleyen Macris'in gözüne, başına taktığı gümüş bandın önündeki ve arkasındaki küçük buklelerin üzerinde yükselen topuzu nedeniyle daha uzun boylu göründü. Onu böyle bir başkası için giyinmiş, parfümler sürmüş ve boyanmış görünce genç adamın boğazı düğümlendi. Aklına gelen övgülerin hiçbirini söylemedi ve bir iki saniye oyalanıp, geminin orta kısmına gitti.

Kıyıda demirli Yunan gemilerini gördüklerinde güneş batmak üzereydi. Demir attıklarında akşam karanlığı çökmüştü İphigeneia durgun sığ sulardan tahtırevanın üzerinde, dört adam tarafından taşınarak geçirilirken, öbürleriyle yürüyen Sisipyla dar eteğinin uçlarını kaldırdı. Kıyıda meşalelerle bekleyen, sayıları bir düzineyi geçmeyen adamlar vardı, yüzleri henüz seçilmiyordu.

Macris tahtından inen Prenses'e kolunu uzattı ve orada beklediği sırada kızın yanında kaldı; karanlık sahilde, vakur bir içgüdüyle Prenses'i ilk karşılayacak olanları bekliyordu. Meşalelerin oynak ışığı görmeyi güçleştiriyordu. Bir adam kalabalıktan sıyrılarak bir iki adım öne çıktı; meşale taşıyanlardan biri çok yakınındaydı. Eğilerek selam verip doğrulduğunda ateşin ışığı kara gözleri-

nin süslediği yakışıklı yüzünü aydınlattı. "Hoş geldin Prenses" dedi, "Akhilleus burada olup seni karşılayamadığı için derin üzüntülerini bildirir. Avda, gecikti."

"Sen kimsin?"

"Adım Patroclus."

"Peki ya babam? O neden beni karşılamaya gelmedi?" İphigeneia sakin bir sesle, acele etmeden konuşuyordu. Yalnızca Prenses'in çok yakınında duran Sisipyla bunun ona nelere mal olduğunun farkındaydı belki de.

"Çok şanssız bir durum, ani bir karın ağrısına yakalandı."

İphigeneia öne doğru bir adım attı, "Ben onun yanına giderim."

"Hayır, hayır, ıstırabı var. Seni böyle bir durumda karşılamak istemezdi Prensesim. Sabaha kadar kendini toparlayacağını umuyor. Geç oldu, yorgun olmalısın. Aldığımız emirler doğrultusunda sana kalacağın yere kadar eşlik edeceğiz."

"Aldığınız emirler mi?" dedi Macris; o da farklı nedenlerle sesini normal bir ton ve seviyede tutmakta güçlü çekiyordu. İphigeneia'nın meşale ışığındaki güzelliği ve yalnızlığı, elbisesinin hiçbir işe yaramayan görkemi, Akhilleus'un ulağının tavırlarındaki sertlik ve kabalık, onu da Prenses kadar üzmüş ve öfkelendirmişti. Dönüp kısaca Diomedes'e bir göz attı. Başelçi o olduğuna göre Prenses'in karşılanmasının sorumlusu da o değil miydi? Ama adam karanlıkla ortadan kaybolmuştu. Phylakos yerinde hareketsiz dursa da, böyle bir durumda başvurulacak biri değildi. "Emirleriniz Prenses'in arzularını ve böylesi zorlu bir yolculuğun ardından ne babasının ne de damadın onu karşılamasının yarattığı hayal kırıklığını da göz önüne almanızı gerektirmiyor mu?"

"Sen kimsin?"

Macris, Prenses'in yanından ayrılarak yüzünün açıkça görülebilmesi için bir adım öne çıktı. Şimdi Patroclus'un yakınındaydı ve dosdoğru gözlerinin içine bakmaktaydı, "Ben Amphidamas'ın oğlu Macris."

Adama böyle bakmaya devam etti, sanki çocukluğundan anımsadığı bir oyundu bu; kılıçlar yerine sopalarla oynarlardı, oyun işaret verilir verilmez ilk kimin vuracağına temellenirdi; ister oyun ister gerçek olsun, önündeki adam karşısında bu müsabakayı kazanacağını biliyordu. "Sabahın erken saatlerinde gemimizi görmüş olmalısınız" dedi. "Akhilleus Efendi gelininin geleceği böyle bir günde spora ara veremez miydi?"

İphigeneia, "Macris her zamanki gibi fazla hızlı ve ileri gidiyorsun, senden benim adıma konuşmanı istemedim" dedi.

"Her zaman tartışma heveslisidir" diyen Phylakos öne çıktı, meşaleleri taşıyanların yanından geçerek arkalarındaki karanlığa daldı. Macris onlarla gelenler arasından yalnızca kadınların ve kendi getirdiği altı askerin Prenses'in yanında kaldıklarını fark etti. Phylakos'un ışıkların arkasındaki gölgeli karanlığın içinden bir yerden, "Şu oğlanın iyi bir derse ihtiyacı var" dediğini duydu.

Macris dudaklarına kadar gelen sitemli sözcükleri zor bastırdı. Kendisinden daha yaşlı olan Phylakos'un savaş alanlarında geçirdiği yıllar boyunca geliştirdiği kaslarına ve öğrendiği numaralara karşın onunla da tartışmaya hazırdı. İlk olarak Miken'de aklına düşen tüm kuşkular, olayların akışındaki tuhaflık, eşlikçisi olarak Prenses'le yolculuk ederken gördüğü kaba muamele ve bu garip karşılanmayla katlanmıştı sanki. Patroclus inandırıcı sözcükler bulmaya bile uğraşmadı. Akhilleus hâlâ kırlarda bir yerdeyken, nasıl üzüntülerini iletebilirdi ki?

"Size kalacağınız yere kadar eşlik etmemize izin verin" dedi Patroclus. "Her şey sizin için hazırlandı."

"Kadınlarıma ihtiyacım var."

"Gerek yok, burada, çağırdığınızda gelebilecek yakınlıkta kadınlar var."

"Ordugâhta kadın mı?"

"Hanımefendi, burada sarayın lüksünden epey uzaktayız. Sürekli size eşlik edebilecek insanlara yerimiz yok."

İphigeneia kendisine rehberlik edilmesine izin vermişken, birden durdu, "Sisipyla benimle kalacak" dedi.

"Ne zaman isterseniz köle kızı çağırabilirsiniz ama emirlerimiz..."

İphigeneia hareketsiz durdu, "Sizin emirleriniz beni ilgilendirmez" dedi sesinde hafif bir titremeyle, "belki ne demek istediğimi anlayamadınız; Macris, bu adamın arzumun ne olduğunu açıkça anlamasını sağlar mısın?"

Talimata bile gerek kalmadan Macris'in yanında getirdiği küçük birlik Prenses'in yakın çevresinde konumlandı, Macris de sağ kolu gevşekçe yanında sarkar bir halde hemen onun önünde yerini aldı. "Prenses yardımcısı Sisipyla'nın ona eşlik etmesini ve yanında kalmasını arzu etmekte. Bu arzu yerine getirilmezse, bizim korumamızda gemiye geri dönecek" dedi.

Bir süre kimse kımıldamadı ya da konuşmadı. Çakılların üzerinde hareket eden suyun hafif fısıltısını duyabiliyorlardı. Karanın içerilerinde bir yerde bir köpek havladı, ona başkaları da katıldı. Macris Patroclus'un tek olanaklı sonuca varmasını izledi. Ötekinin gözlerinin ardında durumu enine boyuna ölçüp biçtiğini görebiliyordu. Neden onu tek başına tutmak istesinler ki?

"Hanımefendi, elbette kız yanınızda kalabilir, beni bağışlayın, bu kadar önemli olduğunu fark edemedim."

Bunun üzerine İphigeneia yanında Sisipyla'yla, yoluna devam etti. Onun peşi sıra ilerleyen Macris gittikleri aydınlık çadırı gördü. Bir veda sözü ya da bir bakış umdu ama ikisi de gelmedi. İphigeneia o bir tek arzusunun ardından ona ne bakmış ne de konuşmuştu. Çadırın çevresinde altı silahlı asker vardı. Girişte duran ve Prenses'in geçmesi için yana çekilen ikisinin yüzüne ışık düşünce, Macris, Agamemnon'un saray muhafızlarını tanıdı. Altı adam çoktu ama Kral kızına güç kamp koşulları elverdiğince statü ve önem vermeye çalışmıştı. Agamemnon müstakbel damadın nişanlısını karşılamak için hazır bulunmamasını kendisine yapılmış bir saygısızlık olarak görecek miydi acaba?

İki kız çadırın içine girince gölgeleri çadır bezinin üzerine düştü. Macris onları seçmeye, hangisinin İphigeneia olduğunu tahmin etmeye çalıştı ama vücutları ve hareketleri o kadar birbirinin eşiydi ki, hangisinin Prenses, hangisinin köle olduğunu ayırt edemedi. Sonra ikisi birden çadırın orta yerine geçtiler ve ipler, kordonlar ve kilimler görüşü engellediği için kızları seçemez oldu.

Yüreği sıkışarak uzaklaştı; İphigeneia'nın Akhilleus'u bekleyeceği aydınlık çadıra arkasını döndü. Adamlarından Mikenliler arasında bölüklerini bulmalarını, ertesi sabah gün doğumunda ona haber vermelerini istedi ve sonra onları serbest bıraktı. Dinlenmek gibi bir arzusu yoktu, kendini öyle husursuz hissediyordu ki, hareketsiz kalma düşüncesini bile dayanılmaz buluyordu. Pasif kalabilme yetisi yoktu, kendi içine kapanarak mutsuzluktan korunma gibi kurtarıcı bir içgüdüyle de donatılmamıştı. Ordugâh sınırlarının ötesi karanlıktı; ateşlerin, meşalelerin ışıkları kendi dışlarında kalan dünyayı geniş ve hatlardan yoksun gösteriyorlardı. Uykuyu düşünebilecek denli yorulana kadar kıyıda yürümeye karar verdi.

Gecenin gelmesi denizi yatıştırmıştı; demirli gemiler yanlarından geçerken hiç ses çıkarmadılar. Işık suyun kıyıdaki parıltısını görmeye yetecek kadar kuvvetli olduğundan çakıl taşlarının üzerinde, suyun hemen yanı başında yürüdü. Denizin açıklarında bir yerde kayıp bir martı umutsuz çığlıklar atıyordu. Macris eski bir heyelanda saçılmış kayalar yolunu kesene kadar yürüdü. Dönüş yolunda kampın dış sınırına vardığında kıyının üzerinde yakılmış alçak bir ateşin yanı başında bir ozanın yüksek sesle söylediği şarkıyı ve lirinin çıkardığı, bir kuşun kanat çırpışını andıran sesleri duydu.

Ateşe ve sese doğru tırmandığında başını körlüğünü belli eden bir duruşla kuş gibi hafifçe yana eğmiş bir ozanın çevresinde yarım daire olmuş adamlar gördü. Ozanın hemen arkasında, kendinden geçmiş bir yüz ifadesiyle oturan güzel bir oğlan vardı.

Ozan Boeotialı Kral Athamas'ın hikayesini anlatıyordu; Macris her ozanın dağarcığında bulunan bu hikayeyi daha önce de duymuştu, içindeki dehşet öğeleri ve kaderin dramatik bir biçimde değişmesini vurgulaması bu hikayenin her zaman ilgi görmesini sağlardı. Macris güruhtan biraz uzakta kendine bir yer buldu ve oturdu.

Athamas zengin ve güçlü olmasına karşın çok şanssız bir adamdı. Şanssızlığının nedeni bir delilik yapıp da ilk karısı hâlâ hayattayken ikinci kez evlenmesinden kaynaklanıyordu. Yeni karısı İno, Thebailiydi, Cadmus'un kızlarından biriydi. Güçlü bir büyücüydü, kibirliydi, her istediğine anında sahip olmak isterdi. Adı Nephele olan ilk eşi kıskandı. Nephele'nin oğlu Phrixus'un tahtın varisi olarak kendi çocuklarının önüne geçmesi onu kaygılandırıyordu. Bu düşünce kadına gece gündüz rahat yüzü göstermiyor, başka bir şey düşünemiyor, çıldıracağını sanıyordu.

İstediği bu olsa da Phrixus'a doğrudan zarar vermeye cesaret edemiyordu. Sonunda bir plan yaptı. Kara büyü sanatını kullanarak Boeitialı kadınları çıldırttı ve ilkbaharda ekecekleri mısır tohumlarını kavurmalarını sağladı. Bunun sonucunda ürün yetişmedi ve ülke açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Tam İno'nun beklediği gibi, Athamas Delphi'deki kâhine danışmaları için ulaklar göndererek felaketin nasıl önlenebileceğini öğrenmelerini istedi. Bu şeytan ruhlu kadının beklediği, onu tuzağa düşüreceği bir andı. Bu oyunda herkesin önündeydi, yine büyü yaparak geri dönen ulakların zihinlerini bulandırdı ve korkunç bir suç işlemelerini sağladı. Kâhinin sözlerini saptırarak, açlığın önlenmesinin yegâne yolunun Athamas'ın tek oğlu Phrixus'un Zeus'a kurban edilmesi olduğunu söylediler.

Macris ensesinde bir karıncalanma hissetti, bu hikayenin böylesine etkili anlatıldığını duymamıştı hiç. Sanki Ozan da bu olayın bir tanığıydı da, bizzat herkesi uyarmaya ya da ikna etmeye çalışıyordu. Oğlan aynen Ozan gibi, omuzları geride, başı hafifçe yana yatık duruyordu. Kendilerini hikayeye kaptırmış dinleyicilerden çıt çıkmıyordu.

Bu bir yalandı, yalandı elbette ama Kral inanmıştı. Böyle durumlarda önemli olan yalan ya da gerçek değil; inançtır, hemen oracıkta söylenene inanılması Zeus'u memnun etti. Bu işler böyle hemencecik olmaz, genelde bir mücadele yaşanır, Kral'ın halkını kurtarmak için rızasını göstermesi gerekirdi. Zaten böyle davranmasa nasıl bir kral olarak kalabilirdi ki? İnsanların refahı ve iyiliği çocuğun yaşamından daha önemli olmalıydı. Bazıları Athamas'ın yalnızca tacını düşündüğünü söyleseler de, bu bir kartalın değil, yılanın bakış açısıydı. Her zaman böyle sinikler olurdu. Büyük Lider, Atların Terbiyecisi Aga-

memnon, bin tane adam onun ağzından çıkacak lafı beklerken, yakınlarından birinin yaşamını düşünebilir, ulağın büyülenmiş olup olmadığını kavramak için bekleyebilir miydi? Athamas çocuğunu sunağa götürdü ve kurban töreni için gerekli her şeyi hazır etti. Bıçağı aldı...

Ozan sustu, bir an bekledi, öldürücü vuruşu simgeleyen tiz bir nota bastı lirinde. Bu nota bitince daha sakin, daha ölçülü notalara geçti. Bazılarına göre tam bu anda gökten altın renkli postu olan bir koç indi, Phixus merhametli Zeus'un gönderdiği bu koçun sırtına atladığı gibi kuzeydoğuya uçtular; bir daha ne onu gören oldu ne de koçu. Kuzeydoğu, onların bu kadar canını sıkan ama şimdi dinen rüzgârın estiği yön...

Ozan bir kez daha sustu. Birden hiç alışılmadık, hatta daha önce hiç yapmadığı bir hareket yaparak, yüzünü dinleyicilerinin kamp ateşinde parlayan, hatları belli belirsiz suratlarına dönerek doğdoğru onlara hitap etti: "Şimdi rüzgâr kesildiğine göre, kör bir adamın kuzeyi, güneyden ayırması zor. Şimdi rüzgâr kesildiğine göre, kör ve aciz bir adamın Zeus'un arzusunu anlaması da zor. Bazıları şöyle diyor, bazıları da böyle. Böyle durumlarda hep hikayelerin içinde başka hikayeler de olur; belki işin içinde büyü yoktur, belki de ulağın söylediği doğrudur. Belki İno suçsuzdur da, bazılarının iddia gibi kocası bir zamanlar İno'nun kız kardeşi Semele'ye aşık olan beyaz kollu Hera'nın öfkesinin kurbanıdır. Hikayeleri hep güçlüler anlatır ve sonunda inanılan her zaman kralların şarkısıdır."

Ozan'ın sesi hem gücünü yitirdi hem de ateşliliğini, artık yorgun ve kafası karışmış görünüyordu. Poseidon ve Theophane'nin eseri olan, yalnızca uçmakla kalmayıp üstelik de konuşabilen, altın postu daha sonra Argonotların maceralarının nesnesi haline dönüşen mucizevi ko-

çun hikayesine dönmek için çaba harcadıysa da, kısa bir süre sonra sustu.

Macris koçla pek ilgilenmiyordu zaten. Bu tür mucizevi müdahaleleri her zaman inanılmaz bulmuştu. Onu çeken anlatıdaki şevk, hilekârlığın ve kandırmacanın dramı, Athamas'ın korkunç ahmaklığı olmuştu. Agamemnon'a yapılan gönderme ne anlama geliyor olabilirdi acaba? Adamın sesinde dalgalanma, aykırı, uyumsuz bir nota yoktu; zihninde Orchomenuslu Athamas ile Mikenli Agamemnon arasında bir fark görmediği de açıktı. Ardından adamın ses tonundaki değişim, izleyicilere doğrudan hitap ve iki hikayenin birbiriyle örtüşmesi gelmişti. Belki de bu düşündüğü gibi bezginlik değil, daha farklı bir şey, belki bir önlemdi...

Oğlan doğrularak Ozan'ın ayağa kalkmasına yardım etti. Dinleyiciler dağılmaya başlamışlardı. Macris yerinden kalkarak ayakta duran Ozan'ın yanına gitti, oğlan bir kolunu adamın omzunun altından geçirmiş, ona destek veriyordu.

Macris yerde duran meşaleyi alarak uzattı, "Ne demek istedin?" diye sordu. "Neden Agamemnon Athamas ile Phrixus'un hikayesine girdi?"

Ozan'ın yoksulluğun derin işaretlerle bezediği yüzü kemiklerinin üzerinde gerilmişti. Sesin geldiği yöne dönünce Macris adamın gözlerinden birinin odağının dışında ve işe yaramaz olduğunu, ötekinin de sanki meşalenin ışığından etkilenmiş gibi yerinde duramadığını gördü.

"Hiçbir şey görmüyor musun?"

Ozan, "Bazı ışıklar bu yana geliyor" diyerek elini kaldırdı, "nesnelerin biçimlerini seçebiliyorum. Senin uzun boylu olduğunu görüyorum ve sesinden genç olduğunu anlıyorum. Oğlanın gözleri bana yardımcı olur. Bu Po-

imenos, bana tanrıların bir armağanı, senin bana verebileceğin bir armağanın var mı?"

"Üzerimde sana verebileceğim hiçbir şey yok. Buraya yeni geldim. Yarın sana bir armağan getireceğim. Biraz önceki hikayede ne anlatmak istedin?"

"Genç adam, anlam hikayenin içindeydi ve bu gecelik öykülerimi bitirdim. Anlam bu kadar kolayca dile getirilebilseydi, şarkılar ne işe yarardı ki? Yeni mi geldin? Demek ki İphigeneia ile geldin. Onun tarafından mısın?"

"Evet."

"Kimseyle konuşmadın mı henüz?"

"Kıyıda bizi karşılayanlarla yalnızca."

"Ama, Prenses de yanındaydı."

"Elbette." Macris'in sabrı taşıyordu. "Sana İphigeneia ile geldiğimi söyledim ya."

"Elbette... o da oradayken..." Ozan kendi kendine konuşur gibi sesini alçaltmıştı.

"Neden söz ediyorsun? Tüm bu gizem de neyin nesi?"

Kısa bir sessizlik oldu, Ozan düşünüyordu sanki; birden, "Ben şarkıların dışında kalan şeylerden söz etmem, yoksa bir ozan olarak ömrüm pek uzun olmazdı, en azından burada, muhtemelen de hiçbir yerde. Senin tüm bunları sorman gereken kişi Rahip Calchas."

"Calchas mı? Onu tanırım. Bir iki kez Miken'de gördüm. Kralın kâhinidir."

"Artık değil, artık tek bir işi var."

"Nedir?"

"Sana söyleyecek. Calchas geveze oldu, onu dinleyen herkesle konuşup, yaptığı hataları anlatıyor. Poimenos sana yolu gösterir."

2

Çadırın içinde İphigeneia sessizdi, ne arkadaşına bakıyordu ne de çevresine, sanki hâlâ bir şeyler daha olmasını, onu orada yalnız olmanın, farklı bir karşılama için giyinip kuşanmış olmanın sıkıntısından kurtaracak bir şeyin gelmesini bekler gibi bir tavrı vardı.

Sisipyla gelin giysilerinin içinde kaybolmuş ve hareketsiz dikilen hanımının yalnızlığını hissediyordu. Geminin kısıtlı imkanlarında onu doğaçlama giydirişini, genellikle sabırsız olan İphigeneia'nın söz dinler halini, kolunu kaldırıp, bedenini önce bir yana, sonra öteki yana döndürmesini, yüzünü makyaj yapılması için uzatmasını; kısacası harika bir etki bırakmak için duyduğu hevesi anımsadı. Akhilleus kısa süre içinde ortaya çıkmazsa bu güzelim giysilerin çıkarılması, rujun süngerle silinmesi, saçların görkemli topuzunun açılması, gecelik giyilmesi gerekecekti. Birden bunu henüz yapamayacaklarını fark etti; öteberilerini yükledikleri sandık gemiden getirilmemişti.

"Bu kilimleri biliyorum" dedi İphigeneia aniden, "saraydaki kraliyet dairelerinin duvarlarından. Şu bitki ve kumru süslemeleri bildim bileli oradadır." Gülümseyin-

ce yüzüne biraz renk geldi. "Babam Troya kuşatması sırasında çadır örtüsü olarak kullanmak için getirmişti; demek ki benim gelişim için hazırlıklar yapılırken onları bu çadıra göndermiş ki, tanıdık bir şeyler olsun, kendimi evimden çok uzakta hissetmeyeyim. İşi devlet meseleleriyle başından aşkınken, omuzlarında onca sorumluluk varken, kızının rahatını düşünmüş demek."

"Gerçekten de baban çok iyidir" dedi Sisipyla; Prenses'in sessizliği bozmasına memnun olmuştu, şimdi o da konuşabilir ve belki hanımını rahatlatabilirdi. Korkudan başka hiçbir şey hissetmediği Agamemnon'u düşündü, arada bir göz attığı yüzünü gözlerinin önüne getirmeye çalıştı, o küçük gözleri, ağzının acı bir gururu yansıtan ifadesini. "Gerçekten yüce gönüllü olanlar için küçük büyük, önemli önemsiz fark etmez" dedi, "sandığımızı getirselerdi, seni gece için hazırlayabilirdim. Yarın çok iyi görünmek için iyi bir uyku çekmen gerek, Akhilleus..."

"Akhilleus bu gece gelecek. Avdan döner dönmez geleceğini biliyorum. Bana hoş geldin demeden bir gece geçirmez."

"Ama hanımım, karanlık aniden bastırmışsa ya da zor bir yerde kalakalmışsa buraya dönmeden önce şafağın sökmesini bekleyebilir. Ayrıca beni bağışla ama o kadar geç kalacaksa ve gecenin bir yarısında senden haber alma arzusuyla çıkagelirse, bu istemeden de olsa onun kendi suçu olduğu için ona dinlendiğinizi ve onu ancak sabah görebileceğinizi söylemek için beni göndermeniz daha doğru olmaz mı? İyi bir başlangıç yapmak, her şeyi başından apaçık ortaya koymak her zaman iyidir; böylelikle adam her şeyi tanrıların ona bir lütfu gibi görmez. Dışarıdakilerden birine sandığı getirmelerini söyleyebilirim."

"Sana bir kez daha sandık lafı etmeyi yasaklıyorum! Nasıl olurda zihnini sandık ya da yatmaya hazırlanmak gibi ufak tefek şeylerle meşgul edebilirsin? Ben neyin bana uygun olduğunu bilmiyor muyum? Küçük numaralar çevireceğimi, yalancıktan alçakgönüllülük göstereceğimi ya da hakarete uğramış gibi bir tavır takınacağımı mı sandın?"

İphigeneia kızgındı ama Sisipyla'ya çevirdiği yüzünün ifadesi yumuşamıştı. "Her şeyin gerektiği gibi yapılmasını istediğini biliyorum, ayrıca beni uygunsuz davranışlara karşı korumak da istiyorsun; ama yaşamda öyle zamanlar vardır ki, olaylara daha geniş bir açıdan bakmamız gerekir. Sen olağan bir noktadan, her günkü bakış açısıyla baktığın için doğal olarak Akhilleus gibi bir adamı anlayamıyorsun. Yalnızca bir kez karşılaştık ama belli ki o an belleğinde sonsuza kadar yer etmiş, onun gelini olmaya yazgılanmışım. İkimiz de doğuştan soyluyuz, bu nedenle ikimiz de aynı dalga boyundayız, aynı özel kaderi paylaşıyoruz. Ayrıca tam savaş arifesinde bu muhteşem, kesinlikle dünyayı umursamayan evlenme teklifi de var. Sence böyle bir adam gece yarısı onu karşılamaya hazır olduğum için puan kazandığını düşünür mü? Böyle sıradan bencilliklerin ve kibrin çok üzerindedir o. İstersen sezgi adını ver ama ne tür bir insan olduğu hakkında çok güçlü duygularım var. O cesur ve güçlü, aynı zamanda da nazik ve şefkatli. Bu çadıra girdiği zaman bana bir yabancı gibi görünmeyeceğini biliyorum. Her an gelebilir, benim niyetim de..."

O anda dışarıdan muhafızlarla konuşan bir adamın sesi geldi. "Sana dememiş miydim?" dedi İphigeneia ayağa kalkarak. Sisipyla'ya el etti; kız çadırın girişine doğru geçip dışarı çıktı, bir iki dakika sonra peşinde kara sakallı,

geniş omuzlu, orta boylu, saçlarında kırçıllar olan bir adamla geri döndü. İphigeneia adama doğru bir iki adım atarak, "Akhilleus" dedi, "sonunda geldin!"

"Hayır" dedi adam başını sallayarak, "Ben Akhilleus değilim, Laertes'in oğlu, İthakalı Odysseus'um. Seni soylu Akhilleus'un sunabileceğinden çok daha yüce bir kadere davet etmek için geldim. Hizmetkârından bizi bir süre yalnız bırakmasını isteyebilir misin?"

3

Poimenos yirmi otuz arşın kadar bir mesafeden Calchas'ın çadırını işaret etti, sonra aniden döndü; Macris'te çadırın daha yakınına gitmek istemiyormuş izlenimi uyandırarak karanlığın içinde gözden kayboldu. Çadır küçüktü, ön tarafı kapalıydı. İçeride ışık ve kamburunu çıkarmış bir şekil vardı. Macris adamı çağırarak adını ve babasının adını söyledi; bir an sonra iplere ve çadır bezlerine dolanarak bir adam çıktı, alçak girişte çömelmişti, elinde tüten bir yağ lambası tutuyordu.

Kesinlikle yabancı olduğu belli bir vurguyla Argolis Yunancası konuşarak, "Benden ne istiyorsun?" dedi.

Macris kâhini son kez Miken'e gördüğünü anımsadı, parfümler ve pahalı giysiler içinde, kâhini olarak Agamemnon'un yanı başındaydı. Kim olduğunu bilmese, çok daha iyi bir ışıkta bile, iki büklüm olmuş, uzun karmakarışık saçları yüzünün iki yanına düşmüş, kara rastık bulaşığı gözlerinin çevresinde mağaralar yaratmış bu adamı tanıyamazdı. Kâhinin üzerinde kasıklarını örten örtüden ve kolsuz bir bluzdan başka bir şey yoktu; soluğuna ağır bir şarap kokusu sinmişti.

"Macris, Macris" dedi, "evet, babanı tanırım. İyi mi?"

"Teşekkür ederim, iyi."

"Seni bana getiren nedir? Artık Calchas'ı çağıran kalmadı."

"Beni sana Ozan yolladı. Sorularımı sana sormam gerektiğini söyledi. Anlamadığım şeyler olmakta. Neden Akhílleus orada..."

"Yanında bir oğlan var mıydı?"

"Hayır, yanında kimse yoktu. Kendisi bile orada değilken yanında nasıl biri olabilir ki? Benim de sormak iste..."

"O oğlanı benden çaldı. Kral'ın kulağıyken, işaretleri yorumlayabiliyorken bana bayılırdı, onun kahramanıydım. Onu en küçük davranışlarımı bile taklit ederken yakalardım. Ozan anlattıklarıyla onu benden çaldı."

Macris olabildiğince kibar, "Kaybını duymak beni üzdü" dedi. "Biraz önce Ozan, Athamas'ın hikayesini anlatıyordu, birden Agamemnon'u öyküye kattı, sanki ikisi de aynı durumdaymışlar gibi söz etti." Macris konuşurken dehşetle ürperdi, aklı başka yere kaydı, "Bunun anlamı nedir?" diye sordu.

Calchas'ın gözleri kara yuvalarının içinde tuhaf tuhaf yuvarlandı. "Kendimi pek iyi hissetmiyorum" dedi. "Oturalım mı? Dışarıda, burası daha iyi, içerisi karmakarışık." Lambayı yere koyarak yanına bağdaş kurdu; ama dengesini kaybederek olanca ağırlığıyla geriye devrildi. O yarı devrik konumunda, "Ona anlamları öğretmeye çalıştım" dedi, "ama o bunları öğrenmek istemedi, tek istediği hikayelerdi."

Macris kâhinin doğrulmak için çabalamasını izlerken, "Yolunda gitmeyen bir şey var, bunu daha yanaşırken hissettim. Bize davranış biçimleri de tuhaftı, Akhilleus fikrini mi değiştirdi?"

"Akhilleus'un bir zihni yoktur, fikri de, belli davranışları vardır. Farklı bir yönden Poimenos da onun gibidir.

Onda değer verdiğim de buydu. Düşüncenin o muhteşem yokluğu. Ben her zaman düşüncelere kapılır, öyle huzursuz olurum ki! Sonra tanrılar mesajlarını kendilerine saklamaya başladılar. Her gece uyanık yatarak rüzgârdan başka bir şey olmayan rüzgârı dinlemek öyle korkunç ki! Her şey benim dansçıyı ve alevleri yanlış yorumlamamla başladı."

Macris sabrının tükendiğini hissetti. Öne uzanıp kâhinin ince kolunu tuttu, bir an sıkı sıkı kavradı. "Tüm bunların benimle ilgisi ne?" Dehşetin omurgasından yukarı tırmandığını hissetti, "Rüzgâr kesildi ama" dedi; sanki birinin kendisine yaptığı bir önermeye yanıt verirmiş gibi, "Prenses'i onca yoldan aşağılamak için mi getirtti? Öyleyse ona öyle bir gününü göstereceğim ki, o incitilemezliği yirmi kez sona erecek!"

"Akhilleus incitilemez değildir" dedi Calchas yavaşça. "Pek çok kez öldürecek, sonra o da öldürülecek. Tüm mezar kitabesi de bu olacak. Onun hak ettiği tüm mezar kitabesi en azından. Onun tek dokunulmaz yanı yüreğidir çünkü taştan yapılma." Önündeki yüzün solgun genişliğine bakarak, "İphigeneia'nın eşlikçilerinden miydin?"

Soru öylesine nezaketle sorulmuştu ki, Macris şaşırdı ve savunmasız kalakaldı. "O kız zihnimi dolduruyor" dedi boğuk bir sesle, der demez de hiçbir amacı yokken bu kadar kendini ele vermesine bozularak geri çekildi.

"Görüyorum, evet" dedi Calchas; şarabın sersemliğinin hafiflediğini, yalnızlığın ve ıstırabının ucunun göründüğünü hissediyordu. Bu kez o öne eğilerek elini genç adamın gergin koluna koydu. "Bu senin için kolay olmayacak" dedi. "Burada, aramızda verilen kararın bozulması konusunda tuhaf bir mantık işliyor nedense. Kurban

töreninin aleyhinde konuştuğum için bıçağı ben kullanacağım. Artık neden kızı öldüreceğimizi, bu deliliğin nereden çıktığını açıklayacak rüzgâr bile yok. Delilik rüzgâra bile baskın çıktı; çünkü o önce de buradaydı, delilik ise ezelden beri bize ait."

4

Ertesi gün güneş doğar doğmaz Odysseus, Chasimenos'la birlikte Kral'a ilk raporunu verdi. Tıpkı bıçak işini andırıyordu. Agamemnon bilgilendirilmeliydi ama tam olarak değil; tasarladıklarının arzuları doğrultusunda geliştiğine, kızının daha yüce bir kaderin onu beklediğine ikna olduğuna inanmalıydı. Tek duymak istemediği ıstıraptı, her ıstırabın kendininkine ekleneceğini düşünerek ıstırabı dayanılmaz buluyordu.

Çok incelik gerekiyordu ve aksi gibi Odysseus da o sabah yorgundu. Kızla geçirdiği ilk seansın ardından zihni o kadar uyarılmıştı ki, uyuyamamıştı. İlk önce başa çıkması gereken o şok vardı; ta en başından, tüm bu tasarım daha çizim masasının üzerindeyken bile şok etmeninin çok önemli olduğunu biliyordu. Bu kötü haberi yavaşça, nezaketle vermenin tam tersi bir teknikti. Şok kızın savunma mekanizmasını çökertecek bir şahmerdan darbesi gibi kullanılmalıydı, onun alıştığı şımartılma, korunma duygusunu kırmalı, dünyasını yerle bir etmeli, zihnini yurttaşlık kaderi savına açmalıydı; tıpkı mahvolmuş kente getirilen bir rahatlama duygusuna harabelerin arasında bile dört elle sarılınması gibi.

İdeali buydu ama ilk karşılaşma hiç de kolay olmamıştı. Hâlâ varmak istediği yerin çok uzağındaydı. Kız fazla şımarık ve inatçıydı, babası gibi bu işten birinci elden bir çıkarı yoktu. Chasimenos'a da söylemiş olduğu gibi, geniş bir izleyici kitlesinin önünde boğazının kesilmesini birine maddi bir ödülü varmış gibi sunmak, onun gibi büyük bir hatibin bile pek harcı değildi. Hayır, her şeyi atlayarak dosdoğru soyuta varmaları gerekiyordu, bu işin başka yolu yoktu. Yüzü bembeyaz kesen, duyduklarına inanamamanın dehşetini yaşayan kızla konuşmuş, babasını görme arzusunu geri çevirmiş; babasının arzusu üzerine orada bulunduğunu açıklayarak ilk puanı kaydetmişti. Gözyaşları akmaya başlayınca da çıkıp gitmişti, gözyaşları iyiydi çünkü zihni yumuşatırlar...

"Hayır" dedi, "Kral'a bir başlangıç yapılarak, kızının gözlerinin yüce hatta muzaffer rolüne çevrildiğini söyleyebilirim."

"Böylesi her kıza nasip olmaz" dedi Chasimenos. "Tüm ordunun kaderini elinde tutmak. Üstelik de bu kadar erken bir yaşta. Demek istediğim o yaştaki kızların büyük çoğunluğu, bebekleriyle oynamaktan henüz vazgeçtiler."

Odysseus sinirini bastırmak zorunda kaldı. Şu Chasimenos'da daha önce de farkına vardığı kendine özgü bir duyarsızlık ve taktik yetersizlik vardı. Sabırsızlıkla bu işbirliğinin sona ermesini bekliyordu doğrusu. "Miken bir günde kurulmadı ya" dedi, "adım adım ilerlemeliyiz, kızın aklından kendi kendinden duyduğu memnuniyet, kendine duyduğu saygı gibi sıradan kavramları, tembelliği, bencilliği söküp almalı; yerine yüce amaçlar koymalı, bakış açısını genişletmeli, yukarı yönlendirmeli, hani nasıl derler?"

"Teşvik etmeli."

"Teşvik etmeliyiz, işte yine bildin Chasimenos, kesinlikle muhteşem! İnsanın arkasında sağlam bir kültür birikiminin olması başka şey! İyi bir başlangıç yaptık ve gelişme kaydediyoruz. Aslında bu ilk raporu tek bir sözcükle toparlayabiliriz: gelişme."

Sözcüklere düşkün biri olarak bunu hep sevmişti. Doğru uygulanırsa mucizevi özellikleri vardı. Tüm yönlere yapılan hareketlerin tümü de gelişme olarak adlandırılabilirdi. Gündemdeki memnuniyetsizlikleri körelten, düşünceleri daha zengin bir geleceğe, daha fazla tüketime, kişiyi kendi adına servetin daha eşit dağılımına yönelten bir kavramdı. "Önemli olan bir işe nereden başladığın değil, o işi nerede bitirdiğindir" dedi. "Kral'a kızının yakında yüce kaderini kucaklayacağına, sunağa hafif adımlarla, istekle yürüyeceğine, insanların ve tanrıların arzusunu kabul edeceğine söz verebilirim."

Agamemnon duyduklarını başını eğerek olumladı, hatta tam duymak istediği şeyler oldukları için biraz olsun gülümsedi. Bronz uysal davranmış, bıçak da güzel olmuştu; elbette İphigeneia da boyun eğecek, hatta böyle güzel bir sona kavuşacağı için mutlu olacaktı. "Her zaman görevlerinin bilincinde olan, yüce gönüllü bir kız olmuştur" dedi.

"Bu özelliğini babasından almış." Odysseus neden durmadan Kral'ın bilincini kurtarmaya çalıştığını merak etti, Agamemnon'un tuzağa düşmüş olduğu gün gibi ortadaydı. Bu yalnızca bir hırs ve gurur meselesi değildi. Agamemnon itibarını yitirmiş, yetkesini kaybetmiş olarak geri dönerse, gemiye binip de sefere çıkmasına neden olan sorunlarını çok daha ciddileşmiş, fena halde katlanmış bulacaktı. Kraliyet soyundaki rakipleri, akrabaları arasındaki kıskançlıklar, bir isyana karşı kendisini koru-

yacak güçte bir orduyu beslemenin usanç veren bedeli... Odysseus Miken'deki durum hakkında son derece iyi bilgilendirilirdi. Argolis'teki kumaş atölyeleri kapasitelerinin yarısıyla çalışıyorlardı; kap kacak ithalatı aylardır düşük gidiyordu; silah yapımındaki artış, özellikle de Mısır ve Cyrenaica'ya satılan bronz kılıçlar karmaşık yollardan gelen bakır ve kalay ithalatına bağımlıydı; Kıbrıs ve Sardinya Adası'ndan gelen mallarda hava koşulları ve korsanlar yüzünden kayıplar veriyorlardı, bu nedenle hammadde sıkıntısı yaşanıyor, fiyatlar yükseliyordu. Helena'nın bir Troya prensine gönlünü kaptırmasıyla aradığı mükemmel bahaneyi Tanrı göndermişti Agamemnon'a... Benim içimde bir sanatçı olmalı diye düşündü Odysseus. Mükemmeliyet arzusu, Kral'ın bu yapışkan, ağda gibi gülümsemesini istememin nedeni bu. "Her şey kızın yüreğinde" dedi, "soyluluk yüreğinde kor gibi yanıyor. Sen de böylesine baskın bir özellik olan sorumluluk duygusu, kendini herkesin iyiliği uğruna feda etme arzusu onda da var. Bu sözlerimin altını çiz Agamemnon, günü gelince baba yüreğin onunla gurur duyacak."

Tam bu anda Menelaus'la Diomedes çadıra girdiler. Odysseus bu kez onları gördüğüne memnun oldu; kafasındaki sahne için gerekli insan sayısına katkıda bulunacaklardı. "Artık kız için hazırız" dedi, "buraya getirildi mi?"

"Dışarıda, koruma altında bekliyor" dedi Menelaus, "buraya gelirken yanından geçtik. Fena parça değil ha!"

"Onu içeri getirsinler. İşleri Chasimenos'la bana bıraksanız daha iyi olur. Artık birlikte çalışmaya alıştık. Sizler ağır bir suskunluğun içinden gözlerinizi kıza dikip bakın yeter. Bu durumun ağırlığını onun omuzlarına yüklemeye yetecektir. İphigeneia onu seviyor; bu kadarını fark et-

tik. Önünde sonunda köle bir kızdan ötesi değil, bunun aklınızdan çıkarmayın. Sarayda kadınlar bölümünün koridorlarında koşuşturan bir köle kız işte. Tek başına erkeklerin arasında bulunma deneyimi olduğunu sanmam. Ah, işte buradasın sevgili kızım. Öne çık, dostlar arasındasın, sakın korkma."

Sisipyla muhafız eşliğinde girişe bırakılmıştı, tek başınaydı, küçük ayaklarını sürüdüğü adımlar atarak içeriye giriyordu, kollarını iki yanına bastırmış, başını öne eğmiş, gözlerini yere dikmişti. Bu köle duruşuydu, İphigeneia ile birliktelerken pek alışık olduğu bir şey değilse de, ne zaman bir yerde Prenses'e eşlik etmesi gerekse, böyle davranırdı. Aslında biraz da beklediği bu çağrı gelince nasıl davranması gerektiğini inceden inceye planlamıştı. Erkeklere yaklaşınca elleri dizlerinin üzerinde yere çökerek, reverans yaptı.

"İşte Sisipyla" dedi Odysseus. "Güzel bir kızsın, güzel de bir adın var. Ailen mi seni böyle adlandırdı?"

Sisipyla ilk kez uzun boylu, sakallı adamların yüzlerine baktı. Yeniden altı yaşındaydı, kaybolmuştu; kendininkine çok benzeyen bir yüz ona bakıyor, çocuksu bir ses sorular soruyor, yeni adını hecelerken bocalıyor ve sakallı ağızlar da gülüyordu sanki. Ama buradaki ağızların güldüğü yoktu. Bu kez doğru yanıtları vermesi gerekiyordu. "Adımı hanımım koydu" dedi. "Hanımım İphigeneia verdi bu adı. Ailemin bana verdiği adı hatırlamıyorum." Bu bir yalandı, mahsus söylenmiş bir yalan, kimsenin farkına varamayacağı bir yalan; ama işe yarıyor onu bu adamların amacından, boyun eğmek zorunda olduğu amaçlarından uzaklaştırıyordu.

"Kendini hanımına adamışsındır, öyle değil mi?" diye sordu Chasimenos. "Onun çıkarlarını korumak istersin.

Sanırım hâlâ onun hayatının bağışlanmasını umuyorsundur?"

"Evet, efendim."

"Onun hayatını kurtarmak mümkün değil" dedi Odysseus, "seni buraya bunu anlaman için çağırdık. İki gün içinde, dışarıda bu iş bitecek. Dışarıda Tanrı'nın arzusunun yerine getirildiğini görmek isteyen, Troya'ya açık bir göğün altında, aydınlık bir bilinçle dümen tutacaklarını bilmek isteyen tam bin adam var. Babası bile bundan kişisel bir sıkıntı duysa da, kızının ölümünün ne kadar gerekli olduğunu kabul etti."

Sustu, Sisipyla onun bir şey yuttuğunu gördü, boğazında konuşmasını engelleyen bir şey vardı sanki. "Kayda değer bir sıkıntı ve rahatsızlık" dedi Odysseus.

"Bu temel olguyu aklından çıkarmamalısın" dedi Chasimenos. "Bu kurban töreni yapılmak zorunda ve yapılacak. İphigeneia kurban edilecek. Dünya üzerindeki hiçbir güç buna engel olamaz."

Odysseus, "Tüm bu meselenin anahtarı bu gerçeği kabullenmek" diye söze girdi, "şimdi, sen parlak zekalı bir kızsın. Bu ortada. Ancak asıl anlaman gereken mesele hanımının ölüp ölmeyeceği değil, nasıl öleceği..."

Bir an sessizlik oldu. Sisipyla kendisinden bir yanıt beklendiğini hissederek, "Nasıl?" dedi. "Sunakta, bir bıçakla değil mi? Tıpkı Artemis adına kurban kestiğimizde olduğu gibi."

"Hayır, hayır" dedi Chasimenos böylesi bir yalınlık karşısında kıkırdamasına engel olamayarak. "Hangi araçlarla, nerede yapılacağından değil de, yapılış tarzından, usulünden söz ediyoruz."

"Chasimenos, kızcağızın kafasını karıştırıyorsun. Güzelim, her şey bir tarz meselesi. İphigeneia, Kral'ın kızı,

Prenses, Artemis rahibesi için doğru tarz nedir? Onu tutanların ellerinde çırpınarak, keskin çığlıklar atarak mı, gözlerini açamayacak kadar uyuşturulup, neredeyse yürüyemeyecek halde olarak mı? Sence bunlardan herhangi biri Prenses'e yakışan bir tarz mıdır?"

Sustu, durumdan fazlasıyla zevk alıyor, fazla hızlı konuşuyordu. Kızın aptalın teki olmadığını gözlerinden anlamıştı çoktan. Ancak sevgiyi ölüm ajanı olmaya ikna etmek o kadar net, o kadar uyarıcıydı ki. "Pek öyle sayılmaz, ha?" dedi.

"Hayır, efendim."

"İyi o zaman." Odysseus omuzlarını dikleştirdi, başını geriye attı, bir şey beklermiş gibi kıza bakmaya başladı. "En iyi tarz nedir o zaman?"

Sisipyla ciddiyetle önündeki anlayışlı ve neşeli yüze baktı. Gözleri yaşam doluydu ama içlerinde şefkat, nezaket yoktu. İphigeneia'yla konuşan, tüm bunları tezgâhlayan bu adamdı. Kız onun iradesinin ve aklının kendisininkilerden üstün olduğunu sezdi. Bir şey daha vardı: Tüm bunlar adam için bir zevk kaynağı, bir çeşit oyundu. "Kurban rıza göstermeli" dedi, "kendi isteğiyle gitmeli. Böyle olduğunda Artemis daha fazla onur duyar, kehanetler olumlu olur."

"Onun onurlandıracağı Zeus" dedi adamlardan biri sertçe.

Sisipyla gözlerini yere çevirdi, "Evet, efendim, sizin için Zeus; ama hanımım yaşamını Zeus'a feda etmeye kolayca razı olmayacaktır. Bunun Tanrıça'nın da arzusu olduğunu hissetmeye ihtiyacı var."

"Bravo!" Odysseus hayranlığını paylaşmaya davet edermiş gibi ötekilere baktı. "Bu kız hakkında yanılmamışız" dedi. "İphigeneia'ya bu durum tüm yönleriyle Artemis'in de arzusu gibi görünmeli."

"Prenses seni dinler, değil mi?" diye sordu Chasimenos.

"Çocukluğumuzdan beri ona hizmet ediyorum."

"Hanımını seviyorsan, sonunun iyi olmasını istersin. Demek ki sen de bu işte payına düşeni yapmalı, onu bu işe hazırlamalısın."

"Tamam, evet." Sisipyla bir an sustu, sonra yavaşça, "İphigeneia gidince, benim hiç kimsem kalmayacak, saraydaki tüm hizmetim onaydı. Bir köle, yapayalnız ve korunmasız, hiçbir şeyi yok, ben ne yapacağım?" diye sordu.

Çevresindekilerin hiçbirinin yüzüne bakmadan konuşmuştu, başını kaldırıp Odysseus'a baktığında adamın gülümsediğini gördü. "Elbette bu konuyu da düşündük" dedi Odysseus. "Kendini adamak iyidir, hoştur da, bir kızın geleceğini düşünmesi gerekir." Chasimenos'a bir göz attı, "Bu mesele halledilebilir, öyle değil mi?"

"Kesinlikle. Bu işle şahsen ilgileneceğim. Kölelikten azat edileceksin, seçtiğin bir yerde bir parça toprağın olacak, teraslanmış ve zeytin ağaçları dikilmiş bir arazi, kafamdaki miktar beş hektar, keresteden bir ev de bu arazinin içine ücretsiz olarak inşa edilecek."

"Böyle bir başlık ve güzel yüzünle, bir koca için fazla beklemen gerekmez" dedi Odysseus, "düğününde takacağın bir iki yüzük de verebilirim."

"Özür dilerim ama ben zavallı bir kızım. Bu sözlerin tutulacağından nasıl emin olabilirim?"

"Vay vay" dedi Odysseus, bu kez yüzündeki hayranlık sahte gibi görünmüyordu, "işte kafası doğru düzgün çalışan genç bir hanım."

"Başkatip olarak imzalayacağım bir papirüs veririm, üzerinde de kraliyet mührü olacak, geri döndüğünde saraya sunabilirsin. Bu seni tatmin eder mi?"

"Peki nasıl geri döneceğim?"

Chasimenos sabırla baktı, "Sana eve dönmende eşlik edilmesini sağlarız."

"Eşlik mi?"

"Kesinlikle evet."

"Hanımım olmadan geri dönersem, Kraliçem'in nefretinden ve gazabından korkarım."

"Korkma, ben her şeyi ayarlarım."

Sisipyla düşünüyormuş gibi yaparak, biraz oyalandı, sonra başını eğdi. Çevresindeki adamların bakışlarındaki müsamahasızlık gitmiş, yerine onaylama gelmişti. "Prenses'in doğru çerçevede düşünmesini sağlamak için çabalayacağım" dedi, "buna yardım edebilecek bir şey var."

"Nedir?"

"Tanrıça'yla birlikte yürümesine izin verilmesi."

"Ne demek istiyorsun?"

"Sunağa giderken ay maskesini takıp da Artemis'i onurlandırırsa, ölmeye razı olur. Kilden yaptığımız, Miken'de dolunay zamanları Artemis'e adağımızı yerine getirirken taktığı bir maske. Prenses'in gitmesi gereken yolu görmesinde bundan daha fazla yardımcı olacak hiçbir şey düşünemiyorum."

Odysseus Agamemnon'a baktı, o da gözleri başka yerde onayladı. Odysseus da bunda bir terslik göremiyordu. İphigenenia'nın kaderiyle uzlaşmasını, beklenmedik tatsızlıklar çıkarmasını engelleyecekse, neden olmasın? Ayrıca bu, orduda belli bir yandaş sayısına erişmiş olan Croton ve köktencileri de memnun ederdi. Güç isteyen tüm insanlar gibi, Croton da simgelerin önemini kavramıştı. Ay maskesi kızı Tanrıça'ya benzetecekti, bu da izleyicilere yüce Zeus'la boy ölçüşmeye yeltenen Tanrıça'nın ta kendisinin öldürülmesi gibi görünecekti.

"Buna bir itirazımız yok" dedi Odysseus, "aslında bana çok iyi bir fikir gibi göründü. Sen aklı başında bir kızsın. Parlak bir geleceğinin olduğu kehanetinde bulunabilirim."

5

Günün ilk ışıklarıyla Macris, İphigeneia'nın çadırından fazla uzak olmayan bir noktada etrafı gözlemeye ve beklemeye başladı. Onu da Phylakos'un bölüğünden iki asker yakından gözetliyordu. Sisipyla'nın muhafız eşliğinde çadırdan çıktığını, bir süre sonra da tek başına geri döndüğünü gördü. Sonra Odysseus çadıra girdi ve hemen ardından Sisipyla çıktı.

Macris kıza doğru gitti. Başına sardığı örtü gözlerini gölgeleyecek kadar düşmüştü, buna rağmen sabahın parlak ışığında tüm rengi çekilmiş yüzü hayalet gibi görünüyordu. Davranışlarına bakılırsa kendini toplamış bir hali vardı, konuştuğu zaman sesi anlaşılır ve kontrollüydü. "Seni bulacağımı umuyordum" dedi. "Konuşmak istediğim bir şey var. Bence bizi izliyorlar; ama sahilde yürüyüş yapabiliriz, böylece kimse sesimizi duyamaz."

"Çok iyi." Ruhundaki sızıya karşın kızın dosdoğruluğundan, gözlerindeki kararlı bakıştan etkilenmişti; etkilenmiş, hatta bir anlamda şaşırmıştı da; daha önce kızla konuştuğunu anımsamıyordu, tüm dikkatini Prenses'e verirdi. Şimdi bu köle kız hiç de bir konuda onun izni gerekirmiş gibi bakmıyor ya da konuşmuyordu.

Deniz sakindi, karadan hafif bir meltem esiyordu. Bir süre sessizce yürüdüler. Macris kendini daha fazla tutamadı, "Burada yandaşım yok" dedi, "hemşerilerim babamla birlikte Miken'de, garnizonda. Benimle gelen altı adamım çok güvenilirdir ama altı kişi o kadar yetersiz ki! İphigeneia'yı içinde tuttukları çadır bölüklerin orta yerinde ve her yanından kuşatılmış. Onu dışarı çıkarmalı, bu arada hiç ses çıkarmadan tüm muhafızları öldürmeli ve ordugâhın dışına, güvenli bir yere kaçırmalıyız; bunun için atlara ihtiyacımız var. Altı muhafız var, dört saatte bir nöbet değiştiriyorlar. Daha uzakta da yine çadırı gözleyen başka muhafızlar var. Bu iş karanlıkta yapılmalı."

Bir süre sessizce yürüdü, sonra iç çekişle, homurtu arasında bir ses çıkararak, "Yine de Prenses'in yaşamını tehlikeye atmış olacağız" dedi, "ama bu o kadar önemli değil; çünkü ona zarar vermek istemeyeceklerdir. Baskın yapmanın avantajı bizden yana olsa da, o kadar çok şey aleyhimize ki! Başaramazsak ölürüz, İphigeneia'nın son umudu da bizimle birlikte suya düşer."

Sisipyla'nın beklediği de buydu. Sesinden anladığı kadarıyla genç adam bu girişimde bulunmayacaktı çünkü başarı şansları hemen hemen hiç yoktu. Gece umutsuzluk içinde ağladıktan sonra düşündüğü Macris hakkındaki sezgilerinin ve tahminlerinin bir toplamıydı bu. Cesur ve kararlıydı, İphigeneia'yı istiyordu; ancak artısını eksisini göze alması, alacağı riski hesaplaması gerekiyordu, İphigeneia ya da başka biri için her şeyi tehlikeye atamazdı. Kız söze onun girmesini istemiş, hayal kırıklığını, gözünün korktuğunu kendi ağzından duymak istemişti. Böylelikle kızı daha can kulağıyla dinler, bir hizmetkârın yaptığı plana duyabileceği güvensizlik de yok olurdu. O

korkunç, uykusuz geçen saatler boyunca hanımının yanında yatarken zihninde bu konuşmayı dikkatle planlamıştı.

"İphigeneia'yla boyumuz aynı, bedenlerimiz de eş" dedi, "yüzümüzün genel biçimi de aynı. Küçükken o kadar birbirimize benzerdik ki, herkes bu konuda bir yorum yapardı. Zaten ona armağan edilme nedenim de bu. Yıllar geçince farklılaştık elbet ama genel benzerlik yerli yerinde."

"Benzediğiniz doğru" dedi Macris; ama sesi bunu söylemekte tereddüt eder gibi çıkmıştı.

"Sen bunun çok farkında olmayabilirsin; çünkü onun yüzüne baktığın zaman soyluluk görüyorsun, ayrıca o yüzde kendi tutkularının yansımasını da görüyorsun. Bu hatlara farklı bir anlam yüklüyor. Beni bağışla, böyle konuşmamam gerekir, amacım benzerliğimizin senin sandığından daha fazla olduğunu görmeni sağlamak. Uzaktan bakılınca, aynı biçimde giyinmişsek, kimse bizi birbirimizden ayırt edemez. Sunağa yürürken, kurban giysilerini giyersem, herkes İphigeneia olduğumu sanır."

Macris olduğu yerde kalakaldı ve boyunun kayda değer uzunluğu nedeniyle kızın yüzünü görebilmek için aşağıya doğru baktı. "Sen ne söylüyorsun?" dedi. Sesi neredeyse kızgındı, yüzüne meraklı bir şaşkınlık gelip yerleşti.

"Kurban İphigeneia olmayacak, ben olacağım."

"Onun yerine mi öleceksin?"

Sesin tonu öyle inanmamış gibiydi ki, Sisipyla ilk işinin sandığı gibi planının mantıklı olduğuna onu inandırmak değil de, bu planı gerçekleştirecek kadar kararlı olduğu konusunda önce terslikleri düşünen Macris'i ikna etmek olduğunu fark etti.

Dönüp suya, karşı kıyıda yükselen alçak tepelere baktı. Güneş yükseldikçe soluyorlardı. Her öğle vakti güneş tepelerin renklerini çalıyor ve bu renkleri o anda masmavi olan ve ufka kadar üzerinde tek bir bulut görünmeyen gökyüzüne veriyordu. Kıyının hemen yakınındaki çakıl taşlarının biraz daha yukarısındaki kaba kumda yetişen soluk mavi çiçekli devedikenleri aniden çıkan esintiyle dalgalandılar. Sisipyla tarçın renkli, yeni doğmuş, minicik yengeçler gördü; bir yerlere sığınmak için koşuşturuyorlardı. Tüm gördüklerini, sabah havasını, aydınlığı, hareketi ve durgunluğu kendinde toplayabilmek; tüm bunları biriktirip kendini inandırmak, güç kazanmak için bir an durdu.

"Beni ona verdiler" dedi, "benim yaşamım ona ait. Neyim varsa, hepsini ona borçluyum. Onsuz yaşamımın bir anlamı da yok. Sana nasıl anlatabilirim ki? Ben öldükten sonra da o, İphigeneia olmaya devam edebilir; ama o ölürse, Sisipyla adında kimse kalmaz." İlk kez sesi titredi ve gözleri yaşardı.

Macris başını eğdi ama yüzünde gerçekten anladığını gösterir bir ifade yoktu. Terk edilmenin, samandan sunu bebekleri, oyuncak kutusundaki kör bebek gibi karanlık bir yerde yapayalnız bırakılmanın nasıl bir korku olduğunu hayal edemezdi. Varolma hakkını hiçbir zaman sorgulamamış biri için daha basit bir açıklama daha çok işe yarardı. "Ben onun kölesiyim, o benim efendim" dedi kız, "bedenime sahip olduğunda, yaşamıma da sahip olmuştu. Kendi bedenimle onunkini kurtarmam kadar doğru bir şey olamaz."

"Evet haklısın, bu senin görevin" dedi Macris. Görev onun anladığı bir şeydi ve farklı formlara girebilirdi. "Prenses olmadığını anlarlar" dedi, "tüm gözler üzerinde

olacak. Sunağa yakın olanlar onun yüzünü tanırlar. Calchas, boğazını kesecek olan, onu tanır. Chasimenos da... öz babası... sen daha sunağa varmadan herkes hayal kırıklığı içinde gerçeği anlar. Kraliyet ailesinden bir Prenses'in yürüyüşü, başını tutuşu farklıdır."

"Sence ben İphigeneia'yı hiç yürürken görmedim mi? Her gün onun arkasından yürüyorum. Başını dik tutar, sırtı da diktir ve hasta olmayan her kız bunu taklit edebilir."

Çok çabuk, lafını sakınmadan konuşuyordu. Soylu bir aileden gelen bu genç adama bir prensesin başıyla sırtının herkesinki gibi olduğunu ima etmesi şok edici görünüyordu. Ancak artık bunların hiçbir önemi kalmamıştı; kendi içinde bir yerde bu aldırmazlığına çok şaşırıyordu aslında, daha önce hiç hissetmediği bir şeydi bu, planıyla birlikte şekillenmişti. "Kimse İphigeneia olmadığımı anlamayacak" dedi, "kurbanın yüzünde maske olacak."

Sonra, daha önce Odysseus'a söylediğini anlattı; beyaz kilden yapılma ay maskesi yüzünün hatlarını örtecekti ki, Artemis'in rahibesi Tanrıça'yla birlikte yürüyebilsin. "Onayladılar" dedi, "izin verdiler, İphigeneia yüzümü kille kaplayacak. Onu almaya geldikleri zaman yüzünde kil maske ve üzerinde safran renkli elbise olan ben olacağım. İphigeneia köle kız Sisipyla'nın giysilerini giymiş olacak. Beni dışarı çıkarırlarken, üzüntüsünden yüzünü kaçıracak. Zaten kimse ona aldırmaz. Tören alayı sunağa doğru yürümeye başladığında, insanlar benim ölümümü görmek için toplanmış olacaklarından tüm kamp bomboş olacak. Prenses buraya, kıyıya gelecek, sen de bir kayıkla bekleyeceksin."

"Ama sonra senin... yani cesedi yıkayıp da cenazeye hazırladıkları zaman, maske çıkarılınca, Agamemnon anlayacak, senin kızı olmadığını görecek."

"O kadar çok kan kaybından sonra, bir hayli değişmiş bir yüzü mü ayırt edecek? Agamemnon kızının yüzünü ne kadar tanır ki? Son yıllarda kızıyla ne kadar zaman geçirdi dersin? Hem anlasa bile ne yapacak?"

Çocukluğundan beri yaptığı gibi, dikkatini belli bir konuya toplayabilmek için elleri iki yanında sırt üstü hareketsiz yatar, günün ilk ışıklarının yavaş yavaş güçlenmesini izleyerek, ordugâhı çevreleyen tepelerdeki kuşların ilk şarkılarını dinlerken, bunu da dikkatle evirip çevirmişti kafasında. "O zamana kadar İphigeneia güvende olur, sen yanında olacaksın, o da senin desteğine ihtiyaç duyacak. Agamemnon benim ölü yüzüme bakacak. Donanma denize açılmaya hazır olacak, onu bekleyen zaferleri düşünecek, tüm koşulları yerine getirmiş olacak" dedi.

Yürek atışlarının hızlandığını, derin derin soluma ihtiyacı duyduğunu fark ederek sustu. Hissettiği kuşku ya da dehşet değil, neşe ve canlılıktı. Macris'in planı onaylaması dışında hiçbir şeye aldırmıyor olmak kızı hâlâ şaşırtıyordu. Hayatında hiç böylesine tereddüte kapılmadan, sözcüklerini bu kadar açık ve anlaşılar sıralayarak konuşmamıştı. Eskiden olduğu kişi değildi artık, sunakta ölecek olan başka biriydi. "Ne yapacak ki?" dedi yeniden. "Orduya bir yanlışlık olduğunu, yanlış kişinin kurban edildiğini mi söyleyecek? Bu bilgiyi yüreğinin derinlerine gömmekten başka çaresi yok. Hem nasıl yanlış biri olabilir ki? Kurban töreni sırasında, Agamemnon'un sunaktakinin kızı olduğunu sanması Zeus'u tatmin etmeye yetmez mi? Bu bedenlerle ilgili bir mesele olmasa gerek. Hanımımla aynı yaştayız, bedenlerimiz aynı. Önemli olan Kral'ın inancıdır."

"Bu doğru." Macris'in yüzü aydınlandı. "Önemli olan düşüncelerdir" dedi; ama yüzünün aydınlığı bu düşünce-

nin rahatlatıcılığından kaynaklanmıyordu. Prenses'in kurtarıcısı ve koruyucusu olacaktı. Dünyayla onun arasında tek başına duracaktı. Prenses ona şükran duyacaktı. Artık rakipleri olmayacaktı. Bu yer değiştirmeye Agamemnon'un da şükran duyacağı bir gün gelecekti elbette, bir taşla iki kuş vurarak hem iktidarını kaybetmemesini hem de kızının kanını akıtmamasını sağlayan adama minnettar kalacaktı. Kral'ın bu minnettarlığı da son derece ele gelir armağanlar getirecekti beraberinde. "Evet" dedi, "evet, bu plan işe yarayabilir. Hiç zaman yitirmeden öbür kıyıya varırız. Akıntılar o yönde, dün gemiden inerken fark ettim. Tamam bana düşeni yapacağım. Kayıkla bekleyeceğim."

Bir süre hareketsiz durdu, sessizce kıza baktı. Belki ona dokunaklı gelen kızın çocukluk çağına yakınlığı oldu, daha tam büyümemişti. Uzandı, elini kızın omzuna koydu, "Senin iyi bir mayan var" dedi, "Tanrıça seninle olacaktır, işini kolaylaştıracaktır."

Bunun üzerine kız genç adamın yanından ayrılarak tek başına geri döndü. Şimdi iki güvence kuşanmıştı: Macris plana inanmıştı, kayıkta bekleyecekti, Odysseus da ay maskesi hikayesini yutmuştu. İphigeneia'yı tek başına buldu. Odysseus kısa süre içinde döneceğini söyleyerek çıkmıştı.

"Bana rahat yüzü göstermeyecek" dedi Prenses. "Bana durmadan kesinlikle öleceğimi, aklımı başıma toplamamı, bunun boşa harcanmış bir ölüm olmaması gerektiğini söylüyor." Gözleri kuruydu, kendini toplamış görünüyordu; ama sanki ağzının titremesine engel olmak ister gibi altdudağı içe bükülmüştü. "Büyük insanların ölümlerinin boşa gitmemesi gerektiğini, ölümlerinin büyüklüklerine layık olması gerektiğini söyleyip durdu."

"Odysseus akıllı biri" dedi Sisipyla. "Benimle konuşurken hissettim bunu; ama Prenses'in kesinlikle öleceğini söylerken yanılıyor."

Bunu söyledikten sonra, fısıltıdan pek de yüksek çıkmayan bir sesle, her şeyin bir düzen içinde olmasına büyük özen göstererek planını anlatmaya başladı. Bu muhteşem basitlikteki planı ona sabah şafak sökerken Artemis göndermişti. Artık içinde iki güvence olduğu için de çok daha iyi bir plandı. İphigeneia'nın bunu nasıl karşıladığını konuşurken anlayamadı çünkü Prenses ilk şaşkınlığının ardından yüzünü başka yöne çevirerek dinlemişti.

"Benim için bunu yapmak istiyor musun?"

"Prenses, sen bana yaşamımı verdin, bir lütufta bulunur da almayı kabul edersen, onu sana geri vermeyi isterim."

İphigeneia ona doğru hızlı bir hareket yaptı ve iki kız kucaklaşıverdiler. Sisipyla Prenses'in bedeninin içten içe titrediğini hissetti, bu titreme kendi bedenine de aktı, iki beden bir süreliğine ıstırabı taşıyan tek bir araca dönüştü. Sonra İphigeneia kendini geri çekti, yüzü değişmeye başlamıştı bile, şimdi yüzünde keskin bir ifade vardı. "Ama, nasıl olur da benim yerimi alabilirsin?" diye sordu.

"Makyajla, ay maskesi..."

"Makyajlı bile olsan, senin prenses olmadığın anlaşılır."

"Hanımım, nasıl anlaşılır ki?" Macris'in itirazının aynısıydı bu. Onun için son derece kolay olan şey, yani rahatça bir başkasıyla karıştırılabileceğini kabulenmek, İphigeneia için hiç de kolay değildi; işte bunu pek hesaba katmamıştı. Sanki Prensen'in her zaman kim olduğunu gösteren özel bir işareti, başının çevresinde bir ayla ya da

bir müzik vardı da, herkes onu hemen tanıyıp, kim olduğunu bilecekti. Sisipyla kendisini de şaşırtan bir kararlılıkla, "Yüzü yuvarlak ve beyaz yapan bir maskeyle, kurban giysileri içinde, yürüyüşüme de bakarak herkes İphigeneia olduğumu düşünecek" dedi.

Yaşamında ilk kez hanımıyla bu tonda konuşmuştu, delice cesareti bir an içinde alarm zillerinin çalmasına neden oldu. Ama İphigeneia memnuniyetsiz görünmüyordu, dudaklarını büzmüştü, düşünüyormuş gibi görünüyordu, başını öne eğdi.

"Ama dayanabileceğine emin misin? Ya yarı yolda sinirlerin bozulursa, cesaretini kaybedersen?"

Sisipyla bunu duyunca rahatladığını hissetti. Bu bir soru bile değildi, Prenses'in kaygısının dile gelişiydi yalnızca. Prenses'in kabul edeceği anlamına geliyordu. İphigeneia'nın bir kölenin onun hayatını kurtarmak için kendi hayatını feda etmesini kabullenmeyeceğini bir an bile düşünmemişti aslında, hanımını kendini tanıdığı kadar tanırdı, Prenses'in onun aklı, dikkatini bir şeye odaklama yetisi hakkında pek iyi şeyler düşünmediğini de bilirdi; İphigeneia kölesini sarsak ve dikkatsiz bulur, bu düşüncelerini de sık sık dile getirirdi. "Maske ve kurbanlık giysisiyle dışarı adımımı attığım anda, sunağa doğru ilk birkaç adımdan sonra, ölümüm zaten kesin. Benim Sisipyla'dan başkası olmadığımı anlarlarsa, yapacakları şey beni yine öldürmek. Her iki durumda da ölü olduğumu bildikten sonra, neden sinirim bozulacak ve cesaretimi yitirecek mişim ki?"

İphigeneia, Sisipyla'ya çok uzun gelen bir süre sessiz kaldı. Sonra bir karara varıyormuş değil de kendi kendine konuşuyormuşçasına, "O zaman seni kurban töreni için hazırlayacağım, saçını yapıp, yüzüne maskeyi süre-

ceğim. Benim yerime geçerek, benim adıma Tanrıça'yı onurlandıracaksın, öyle mi?"

"Evet hanımım, sen de Tanrıça'yı daha pek çok kez onurlandırmak için yaşayacaksın."

"Kurban edilmenin kaderinle bir ilgisi olmayacak. Senin bir kaderin yok."

"Hanımım, ben hiçbir şeyim. Senin gölgen kadar bile değerim yok. Bu kader konusu Odysseus'un başının altından çıktı. Akıllı ama kötü yürekli bir adam olduğu için yalnızca başkalarının içindeki zayıflığı ve kötülüğü görebiliyor. Onu kandırabiliriz. Tekrar seni inandırmak için gelecektir. Ancak bu kez sen ondan daha güçlü olacaksın çünkü onun bilmediği bir şeyi biliyorsun. Boyun eğermiş gibi görünmen daha iyi olur, bırak kazandığını sansın. Bunu bir anda yapma elbette. Durumdan kesinlikle memnun olunca, kurban törenini bir an önce gerçekleştirmek isteyecektir ki, bu iş bitsin ve gemiler denize açılabilsin. Biz de bu arada planımızı tam olarak hazırlarız. Zeus'tan söz ettiklerine göre, Zeus adına verilecek bir kurbanı almaya gün doğmadan hemen önce geleceklerdir. İçerinin ışığını kısacağız, buraya geldiklerinde sen yüzünü saklayacak, kederden iki büklüm bir Sisipyla olacaksın. Beni çadırdan alıp götürdüklerinde biraz bekle, sonra da kaç. Kayık kampın sonunda, kayaların saçılmış olduğu kıyıda bekliyor olacak. Herkes tepede, kurban törenini beklerken, Macris seni suyun öte yanına, güvenli bir yere götürecek."

6

Bu çok şaşırtıcı, kesinlikle çok şaşırtıcı" dedi Odysseus, "saatlerce, haftalarca konuşursun, karşındaki gözünü bile kırpmaz, sonra aynı şeyleri biraz farklı sözcüklerle söylersin, hey, ne oluyoruz, gözlerin değiştiğini görür, sesin değiştiğini duyarsın; anlarsın ki işler yoluna girmeye başlamış, doğru yoldasın, tünelin ucunda ışık görünmüş..."

"Kırılma noktası."

"Kırılma noktası, harika, sensiz ne yapardım, bilemiyorum. İtiraf etmeliyim ki, işlerin gelişiminden memnunum. Kızın aklını başına toplaması için elimden geleni ardıma koymadım tabii, kafama koyduğumu yaparım. Demek istediğim şu ki, bu iş iki gün ve yarım gece kadar sürdü; ama dil dökmekten boğazım ağrıdı. Kimi zaman sinirlendiğimi de itiraf etmeliyim, onu şöyle güzelce pataklamak istediğim anlar oldu. Hükmetmenin dayanılmaz ağırlığı teranesi işe yaramadı elbette; babası söz konusuyken çok işe yarayan sorumluluk duygusu da kızı pek ırgalamadı. Demek istediğim o aslında hiçbir şeyden sorumlu değil, öyle değil mi? Doğal olarak kendini bir cadı olarak da görmüyor. Kendini Artemis'e adamış, içinde bulunduğu durumsa, onun bir rahibesi olarak so-

rumluluk alanına giren her şeyi mahvediyor. Gerçekten de asıl bu bize cephe almasına neden oldu, onu her zamankinden daha dize gelmez kıldı, kazandığımızı da kaybediyorduk neredeyse..."

"Amaca zararı dokundu."

"İşte yine bildin. Mükemmel. Ona yücelikten, konumunun neyi yapmasını gerektirdiğinden falan söz ederek boşuna zaman yitirdim. Büyüklüğün ne anlama geldiğini bilecek yaşta değil ki! Bu işi kaderle ilişkilendirmeye başladığımda, sorunu da çözmeye başlamış oldum. O anda bir işaret vermediyse de, direncinin o anda kırılmaya başladığına yemin edebilirim. Evet küçük İphigeneia'mız soylu bir kader düşüncesiyle ilgilenmişti. Dün gece bile biraz olumlu tepki verdi. Ancak doğru bağlantıyı ancak bu sabah kurabildim. İster inan, ister inanma, insanlarını kurtarmanın kendi kaderi olduğunu düşünüyor. Sıkıntıyı üzerine almaya, kefareti ödemeye, dünyanın yanlışlarının kefaretini ödemeye hazır..."

"Mesih kompleksi."

"Kelimenin tam anlamıyla bu; bugün kendini bile aştın. Evet, bir kez bunu kavradıktan sonra, her şey çorap söküğü gibi geldi. Bana güvenmeye başladı, oltaya geldiğinin bundan daha güzel bir göstergesi olabilir mi? Bir sır olan ailesinin üzerindeki laneti anlattı ama elbette ki önceden biliyordum. Akhilleus'la evlenerek bu laneti ortadan kaldırabileceğini düşünmüş. Şimdi karşısındaki damat Akhilleus'dan bile dayanılmaz, kurtarıcılık faktörü de çok daha büyük. Şimdi yalnızca ailesini değil, her şeyi birden kurtaracak, anladın mı? Ölmeye hazır olduğunu söyledi, bunu içinden gelerek söyledi üstelik. Samimiyeti gördüğüm yerde tanırım. Hemen Croton'a haber verebilir ve süreci başlatabiliriz. Kurban töreni yarın gü-

neş doğarken yapılacak. Ne tuhaf hem babayı hem de kızını ikna etmek için aynı soylu kader savını kullandık. Babada işe yaradı çünkü soylulukla uzaktan yakından alakası yok, kızda da işe yaradı çünkü gerçekten, hem de fazlasıyla soylu. Şu köle kıza verdiğimiz sözleri tutmayı da unutmamalıyız. Adı neydi?"

"Sisipyla."

"Ona çok şey borçluyuz. Hanımını ikna etmek için sahne arkasında gerçekten de çok uğraş verdi. Üstelik de bana öyle bir ipucu verdi ki, aklıma bile gelmezdi; hepimizin sınırları var nihayetinde."

"Neydi ki o?"

"Şu ay maskesi meselesi. Her şey kavramsaldır. Ben yaşam deneyimim sonucunda bu çıkarıma vardım. Düşündüm ki, İphigeneia için sunağa Tanrıça'yla beraber yürümek bu denli önemliyse, Tanrıça'nın bunu istediği, her zaman istemiş olduğu, onun ölmesinin Artemis'in arzusu olduğu fikri de kıza akla yatkın gelecektir elbette. Bunu işledim."

7

Sisipyla hazırlanmaya başladığında hâlâ karanlıktı. Elbise bir önceki gece getirilmişti, yeni kumaştan kesilmiş, ordugâhtaki kadınlar tarafından safran rengine boyanmış, parfümlenmiş, katlanıp, Prenses'in gelişini beklemek için kaldırılmıştı. Sisipyla lambanın ölgün ışığında dikkatle elbiseyi giydi, İphigeneia omuz kısmının kıvrımlarını ayarlayarak arkasındaki kısa kuşağı bağladı. Maske zamanı gelmişti, Sisipyla bu işte yeni olan hanımına maskenin nasıl yapılacağını öğretmek durumunda kaldı. Önce dikkatle ve yavaşça alından başlayarak oval dış hatları belirlemesi, şakaklarda biraz eğim vermesi, çenenin ortasında da birleştirmesi gerekiyordu. Sonra bu genel çerçevenin içini doldurması, kili eşit olarak kaşların üzerine, burna ve yanaklara yayması, gözlerin, dudakların ve burun deliklerinin pek yakınına sürmemeye özen göstermesi gerekiyordu. İphigeneia parmaklarının altında o bildik yüzün yok olduğunu, kusursuz bir yabancının kölesinin yerini aldığını gördü.

"Şimdi saçlar" dedi Sisipyla. "Kesmeyeceksek, başımın tepesinde bir topuz yapman gerekli. Boynumdan uzak olsunlar da." Hanımının onu hazırlaması, makyajını yapması, hizmetçi rolüne bürünmesi çok tuhafına gitmişti.

İkisi de küçükken İphigeneia sık sık onu giydirir, saçlarına kurdeleler takar, üzerinde farklı giysiler denerdi. Prenses bu oyundan sıkılana dek, bir yıl kadar canlı oyuncak bebek görevi görmüştü. Korkunun midesinde düğümlendiğini hissetti, avuçları nemlendi. Çadır bezinden içeri sızarak lambanın ışığına karışan bir ışık gördü ya da hayal etti. Onu korkutan yok olacak olması değil, bunun yapılış biçimi, içerdiği şiddetti. Dikkatini hanımına verdiği talimatlara odaklamaya çalışarak, korkuyu zihninden uzak tutmaya çabaladı. Artık giyinmişti, hazırdı, bastırdığı korku daha şiddetli geri döndü, boğazında seyirtili, istemsiz bir kasılma hissetti.

İphigeneia birden geri adım attı, giyinmeye başladıklarından beri ilk kez aralarına bir mesafe koydu. Birden kendi hiç değişmeyen maskesinin ardından Sisipyla onun yüzünün değiştiğini, Prenses'in onaylayan bakışının inceleyip araştıran, daha soğuk, neredeyse çarpılmış bir bakışa dönüştüğünü gördü.

"Sen bensin" dedi İphigeneia, "sen bensen, ben kimim?"

"Sen her zaman İphigeneia'sın."

"Senin ben olduğunu, senin kanının benim kanım olduğunu düşünecekler."

"Gerektiği kadar bir süre, sonra sen..."

"Hayır, senin kanının benim kanım olduğunu düşünürlerse, bunun geri dönüşü yoktur, kan sonsuza dek dökülmüş olacak."

"Hanımım, hazırlanmalıyız, yakında şafak sökecek."

"Sen benim sevgili dostumsun ama kanlarımız aynı değil. Benimkisi soylu, seninki Asyalı bir köle kızın kanı. Benim kaderimi çalacaksın."

"Kader mi?"

"Yalnızca yüce insanların kaderi vardır, sıradan insanların kaderi olmaz. Bunu bana Odysseus açıkladı."

Sisipyla kötücül, inanmadığı bir kehanet birdenbire gerçekleşmiş gibi bir titreme duydu içinde. Üstesinden gelmek için çabaladı, İphigeneia'nın yüzüne çok iyi tanıdığı bir ışıma gelmişti şimdi; heyecanlı, uzak, tıpkı Akhilleus'la evlenmekten söz ederken göründüğü gibi görünüyordu.

"Yaşamımı kurtarmak istedim" dedi Prenses, "onu anlamış, rızamı vermiş gibi davrandım, ilk başta yalnızca öyle davranıyordum ama sonra iş öyleymiş gibi davranmaktan çıktı. Babamı ve insanları kurtarmanın benim kaderim olduğunu söylediğinde, bunun doğru olduğunu biliyordum. Haklıydı. İçimden sözlerini tekrar ettiğimde, haklı olduğunu biliyordum. Ben bunun için doğdum!"

Sisipyla giderek şiddetlenen titremesini denetleyebilmek için bedenini gerdi. "Bu kader sana yaşamına mal olacakken, Odysseus'a harcadığı nefesten başka bir şeye mal olmuyor ama! Neredeymiş bu kader? Boş sözler bunlar!" Durdu, alışık olmadığı düşüncelerle boğuşuyordu. "Bu sevgi ya da minnettar olmak gibi bir şey değil. Bir sözcükten ibaret. İster sen ol, ister ben olayım, ister bir keçi ya da tavşan, bıçağın darbesi de aynıdır, kanın rengi de."

İphigeneia sanki duymamış gibi, "Farkına varamadım, seni benim maskem ve benim giysimin içinde görene kadar tam anlamıyla farkına varamadım. Yapmak istemediğin ama bir gücün seni yapmaya zorladığı bir şeyi yapmak düş görmek gibi bir şey. Hep aklımda bu vardı. Sisipyla sen hiçbir yerden benim arkadaşım olmak için çıkıp geldin. Nasıl olur da hiçbir yere ait olmayan birinin

kanı Tanrıça'yı kandırabilir? Sanki bunun kimin kanı olduğunu anlamayacak mı? Nasıl olur da hiçbir yere ait olmayan birinin kanı babamın adını kurtarır, hükmünü güçlendirir? Böyle bir kan bu büyük seferi destekler, Yunanları tek bir ulus haline getirir mi sanıyorsun? Şarkılarda tüm insanların kurtarıcısı olarak yer alabilir mi? Alamaz. Bunların hiçbirini yapamaz. Beni bu kurtarıcı görevine çağıran Artemis. Beni hazırlamanı istiyorum."

"Onların dilini kullanıyorsun. Senin ağzına kendi dillerini koydular."

"Beni duydun mu? Çabuk hazırla beni. Çıkar elbisemi!"

Sisipyla'nın sesi soluğu kesilmişti, Prenses'in dediğini yaptı. Arkasındaki kuşağı çözdü, elbisenin içinden sıyrıldı; sonra bunları soyunup, üzerindeki giysileri çadırın orasına burasına fırlatan İphigeneia'ya uzattı. Aceleyle kendi giysilerine büründü. Titremesi geçmişti ama kil maskeyi hanımının yüzüne sürerken eli ayağı tutmuyordu sanki. Son bir çabayla, "Hanımım" dedi, "onlara inanma, lütfen inanma onlara, bunlar yalnızca laf, senin yaşamına benim yaşamımdan daha fazla değer verdikleri yok."

İphigeneia yanıt bile vermedi, gergin duruyor, maske için yüzünü uzatıyordu. Sisipyla gri-beyaz parlak maddeyi sürüp, her zamanki gibi kusursuz bir oval yapmak için çaba gösterdi, o dokundukça hanımının sevgili ve tanıdık yüzü hatsız maskenin altında kayboldu. Sisipyla ona güç veren, kendine gelmesine yardım eden bir duyguyla terk edilenin, oyuncakların arasında bırakılanın kendisi olmadığını düşündü. O kendine ait bir nedenle yaşamını vermeye hazırdı, bir yaşamı kurtarmak için verilen bir başka yaşam. İphigeneia'nın nedeniyse, kendine ait değildi, Odysseus'a, öbür liderlere aitti. Başka insanlara ait ne-

denlerle kesilecekti boğazı. Bu karanlık mağaraya asılıp terk edilen, Sisipyla'yı her zaman korkutmuş olan samandan yapılma adak bebeklerininkinden daha farklı bir konum değildi; onlar da kendilerine ait olmayan nedenlerle rüzgâr dağıtana kadar çaresizce öylece sallanır ya da hareketsiz dururlardı.

İphigeneia hazır olunca bir süre sessizlik içinde durup, birbirlerine baktılar. Maskeye bakan maske. Her türlü ifade katılaşan kilin altına hapsolmuştu. Çadır bezini delip geçen sabahın ilk ışıkları içeri süzüldü. Girişte adamların gölgeleri belirdi, sesler duyuldu.

"Sisipyla bana verdiğin sevgi ve hizmet için sana teşekkür ederim. Kaderimin gereğini ve Artemis'in arzusunu yerine getirmek için seni bırakıyorum." Prenses'in sesinde en küçük bir titreme yoktu.

"Benim gerçek adım Sisipyla değil. Bu ad seninle birlikte ölecek. Daha önce başka bir adım vardı, benim kendi adım. Amandralettes. Bundan böyle Amandralettes olacağım."

Bunlar aralarında konuşulan son sözler oldu. Yanındaki muhafızlarla birlikte sabah ışığında bitkin görünen Calchas geldi; İphigeneia başı dimdik onları karşılamaya gitti. Bir köşede duran, yüzünü kederle başka bir yöne çevirmiş köle kıza kimse bakmadı bile. Onlar gidince, kız bir süre daha olduğu yerde kaldı. Çadırın içinde yeterli su olmasına karşın, kil maskeyi çıkaracak zamanı yoktu. Son anda girişte durdu, geri döndü, İphigeneia'nın elbisesindeki altın omuz tokalarını, gümüş ve fildişinden kolyeyi aldı. Bunları şalına sararak, pelerininin altına gizledi, çadırdan çıktı.

Aşağı doğru kıyıya inerken kimseyle karşılaşmadı. Macris anlaştıkları yerde bekleyecekti ama o yöne gitme-

di. Kampın altında her zaman sandallar olurdu. O sırada kimsenin onlara göz kulak olmadığından emindi. Akıntı da yardım ederse... Yürürken arkasında büyük bir bağırış duydu. Sonra da sessizlik.

Calchas yanında dikkatle onu izleyen Chasimenos ve Phylakos'un bölüğünden iki silahlı adamla bir sandala bindi, kendisine verilen talimat gereğince kan lekeli bıçağı derinlere batacağı denize attı. Bıçağın suyu delerek, belli belirsiz bir ses çıkarıp suyun yüzeyinde gözle görülür bir kıpırtı bile yaratmadan dibe gömülüşünü izlerken yeteneği geri geldi. Bıçağın suya battığı yerde dışa doğru yayılan parlak halkalar gördü, kendisi bu ışık dalgalanmalarının tam yüreğindeydi, en uzaktaki sınırlarındaysa, en iğrenç sürüngenlerle, tanrıların en güçlüleri bir aradaydı. Varoluşun mucizeleri onu delip geçti sanki, düşünebildiği, bildiği ya da deneyimi olan her şey bu mucizenin içinde aydınlanarak onu karartti; ışık ve karanlık bir ve aynı oldular. Ellerini suyun üzerinde gezdirdi, gözlerine yaşlar doldu, İphigeneia'nın ruhunun güvenli bir geçiş yapabilmesi için dua etti.

Böylece donanma denize açıldı, ordu Troya'ya vardı. Savaş on yıl sürdü. Hem Yunanlar hem de Troyalılar kâhinin gördüğü o metal gelgitinin içinde uzaklara sürüklendiler. Agamemnon geri döndü ama kızı İphigeneia'nın öcünü almak isteyen Clytemnestra hem kocasını hem de cariyesi Cassandra'yı öldürdü. Savaştan sağ çıkan birinin ömrünü aşmayacak kadar kısa bir zaman sonra Miken'in gücü çöktü, kale ve saray alevlere gömüldü, halkı kılıçtan geçirildi. Krallığın daha sonra bir daha asla kendini toparlayamadığı bu yıkımın Deniz İnsanları adındaki yağmacılar tarafından gerçekleştirildiği söylense de, kim oldukları ve nereden geldikleri hâlâ tartışılır.

Erken denize açılmış bir balıkçı köle kızı hatırladı, onu suyu aşarken görmüştü. Sonradan şöyle anlattı: "Pek çok sesin bir anda bağrışı yükseldi, güneş doğduktan hemen sonra beyaz maskeli bir kız suyu aştı." Bu hikayeyi duyanlar da kendi hesaplarına başkalarına anlattılar. Kısa bir süre sonra, maske nedeniyle kızın İphigeneia olduğu söylenmeye başladı, ya kaçmıştı ya da kurtarılmış. Zaman içinde standart bir anlatım ozanların hikayelerinde yerini aldı. İphigeneia kurban edilmemişti, son anda Artemis onu kurtararak uzaklara, insan aklının hayal edebileceği en uzak yere, Karadeniz'in kuzey kıyılarına götürmüş, kız orada barbar Taurianların arasında yaşamış, onların rahibesi olmuştu.

Ama bu hikaye çok sonraları anlatılmaya başlandı. Duyarlılıklar ve düşünce alışkanlıkları değiştikten, kanlı bir savaşı başlatmak için masum bir insanı kurban etmek gibi çirkin bir eylemin kralların şarkılarında yer alması arzu edilir bir şey olmaktan çıktıktan sonra.

Kaynakça

Lord William Taylour, *The Mycenaeans*

John Chadwick, *The Mycenaean World*

A. J. B. Wace, *Mycenae*

Michael Wood, *In Searh of the Trojan War*

James Hall, *Dictionary of Subjects and Symbols in Art*

Andrew Dalby, *Siren Feasts*

G. S. Kirk, *The Nature of Greek Myths*

Robert Graves, *The Greek Myths*

Edward Tripp, *Dictionary of Classical Mythology*

Racine, *Iphigénie*

Euripides, *Iphigeneia in Aulis*

Aeschylus, *The Oresteia* (çeviri, bir giriş yazısıyla birlikte Robert Fagles)

Homer, *The Iliad*

M. P. Nilsson, *Minoan-Mycenaean Religion*

Walter Burkert, *Greek Religion*

Hugh Lloyd-Jones, "Artemis and Iphigeneia" (*Journal of Hellenic Studies*, 1983)

E. O. James, *The Ancient Gods*

M. I. Finley, *The World of Odysseus*

© **LİTERATÜR** MART 2004

Troya Savaşı öncesi, Miken ordusunu gemileriyle denize açılmaktan şiddetli bir rüzgar alıkoyar. Bu, tanrıların ve kahramanların iktidar ve intikam hırsıyla yanan ruhlarını açığa vuracak gergin bir bekleme sürecini başlatır.

Rüzgarı dindirmenin yolu Agamemnon'un kızı İphigeneia'yı kurban etmek midir gerçekten? Peki bu durumda Zeus'un adaleti ile Artemis'in şefkati arasında kalan ve iki insanın kaderini ellerinde tutan Mikenliler ne yapacaktır?

Savaşa niyetlenen kralların her zaman bir hikayeye ihtiyaçları olur ve ozanlar kralların şarkılarında daima bu hikayeleri anlatırlar; ancak şarkılar her zaman kahramanlıkları değil, bazen de kanlı bir savaşı başlatmak için masum bir insanı kurban etmek gibi çirkin bir ihtirası dile getirir. Tıpkı Troya Savaşı'nda olduğu gibi...

Barry Unsworth, "*Kralların Şarkıları*"nda Troya Savaşı'na bir başka gözle bakmamızı sağlıyor ve günümüze ironik bir dille göndermeler yaparak, okura soruyor: Her zaman iktidar savaşlarına sahne olmuş bir dünyada sizce Troya Savaşı'nın nedeni Helena mıydı?

TARİH
içinde
ROMAN
içinde
TARİH

LİTERATÜR
TARİHSEL
ROMANLAR
DİZİSİ

ISBN 975-04-0268-5

9 799750 402684